TURAN FEYİZOĞLU
DENİZ
Bir İsyancının İzleri

DENİZ

Bir İsyancının İzleri

TURAN
FEYİZOĞLU

YAŞAM ve ANILAR-6

YAŞAM VE ANILAR DİZİSİ

Dizimizin bu kitabını Deniz'e *ayırıyoruz:* Bizim Deniz. *Deniz 60'lı yıllarda yükselen gençlik hareketinin sembolü oldu. Ülkenin insanları Deniz'i çok sevdi. Deniz'ler Türkiye'nin her yanından geçmişlerdi. Dağlarından, düzlerinden, kentlerinden, kırlarından... onların öykülerini dinlemek mümkündü, mümkündür. 1991'de Hakkari'ye gidenler, oralılardan Deniz'lerin asi Zap'a yaptığı köprünün öyküsünü dinlediler. Köprünün yapıldığı 1969'da Deniz'in hapiste oluşunun artık bir önemi yoktu. Deniz yaşayan bir efsaneydi.*

Bunun bedeli ise ardı kesilmeyen tutuklamalar olmuştu. Kısa yaşamının son iki yılının büyük bölümü cezaevlerinde geçti. İsmet İnönü'den Mahir Çayan'a dek uzanan geniş bir yelpazede, insanlar Deniz'lerin asılmaması için her düzlemde olağanüstü çaba harcadılar. Mahir'lerin can verdiği Kızıldere eylemi Deniz'i kurtarmayı amaçlıyordu. Ve Deniz'in kimliğinde, devrimci gençlik cezalandırılmak istendi. Ama Deniz'in kabarışı ancak 12 Eylüllerle dizginlenebildi!

Deniz'in gençlere bıraktığı miras, kararlılık ve müdahele edilmesi gerekene anında müdahele refleksi idi. Bir avuç da olsan yapılması gereken yapılmalıydı. Hatta tek başına olduğunda bile.

Ve ölüm anındaki son mesajı ile gelecek döneme sesleniyor, iki halkın kardeşliğini haykırıyordu.

Deniz'in yaşamı zamanla bir yarıştı sanki. Kısa ömrüne dev olaylar sığdırdı. Bu belgesel çalışma, genç arkadaşımız 'Turan Feyizoğlu'nun yıllar süren, bir çeşit 'arkeolojik' çalışmasının ürünü. Bu tür çalışmaların derinleştirilerek artması dileğiyle.

DENİZ, Bir İsyancının İzleri / Bir Belgesel / Turan Feyizoğlu /
Düzelti: Ayşe ve Cihan Deniz Zarakolu / Baskı: Gülen Ofset
Kapak Düzeni: Yusuf Aslan / Cilt: Emek Mücellithanesi /
BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK: Başmusahip Sokak,
Talas Han 16/302 Cağaloğlu - İSTANBUL / Tel: 511 63 20

BELGE YAYINLARI: 133

Birinci Baskı: Eylül 1991

Turan Feyizoğlu

DENİZ

Bir isyancının izleri

YAŞAM VE ANILAR

MARE NOSTRUM

En uzun koşuysa elbet Türkiye'de de Devrim
O, onun en güzel yüz metresini koştu
En sekmez lüverin namlusundan fırlayarak...
En hızlısıydı hepimizin,
En önce göğüsledi ipi...
Ama aşk olsun sana çocuk, AŞK olsun!

CAN YÜCEL

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

EKLER

İKİNCİ BÖLÜM

EKLER

ÇOCUKLUĞU

Ayaş, eski İstanbul-Ankara bir numaralı devlet karayolu üzerinde Ankara'ya bağlı ve 55 kilometre uzaklıkta 3.500 nüfuslu küçücük bir kasabadır.

Ayaş çayının ikiye böldüğü, ılıca sularıyla ünlü, orta kısmı tepelerle kaplı, çayın geçtiği vadide bağların ve meyve bahçelerinin uzandığı bu şirin kasabada tek katlı evlerin birisinde soğuk bir kış günü, bir anne ikinci erkek çocuğunu dünyaya getirmektedir. Baba Cemil Gezmiş, o günü yıllar sonra şöyle anlatmaktadır:

«Karlı bir şubat sabahı Ayaş'ta dünyaya gözlerini açtığın zaman ilk işin ağlamak olmuştu»[1].

Gezmiş ailesinin yeni doğan bu çocuğu nüfus idaresi kayıtlarında şu bilgilerle yer almaktadır:

ADI: Deniz
SOYADI: Gezmiş
BABA ADI: Cemil
ANA ADI: Mukaddes
DOĞUM YERİ: Ayaş
DOĞUM TARİHİ: 1947
NÜFUSA KAYITLI OLDUĞU İL: Erzurum
İLÇE: Ilıca
MAHALLE-KÖYÜ: Özmü-Beypınarı
CİLT NO: 5
SAYFA NO: 129
HANE NO: 27

Not: Cemil Gezmiş'in verdiği bilgiye göre Deniz, 27 Şubat 1947 Perşembe günü doğmuştur.

Deniz, çocukluğu için şu bilgileri vermektedir:

«1947 senesi Ankara'nın Ayaş ilçesinde doğdum. Babam ben doğduğum senelerde Ayaş'ın bir ilkokulunda öğretmenlik yapıyordu. O zaman ve şimdi babamın mesleği gerek olmadığı için merak edip hangi okulda öğretmenlik yaptığını öğrenmek istemedim. Daha doğrusu ben 6 aylıkken Ayaş'tan ayrıldığımız için eski durumu pek hatırlamıyorum. Ben hayata geldikten sonra babam Sivas'a nakledilmiş. Sivas'ın kaza ve köylerinde ilköğretim müfettişi olarak görev yapmış. İlkokulu Sivas'ın Yıldızeli kazasındaki okullardan birinde okudum. Sonra Sivas'a nakledildik. Sivas Selçuk İlkokulu'nda tahsile devam ederek ilkokulu bitirdim. Mezuniyet tarihini hatırlamıyorum. Ortaokulu Sivas Atatürk Ortaokulu'nda okudum ve bitirdim. Hatırladığıma göre 1961 senesi idi»[2].

Cemil Gezmiş, oğlu Deniz konusunda değişik gazete ve dergilerde şu bilgileri vermektedir:

«Her babaya göre, evladı, akıllıdır, zekidir. Bana göre Deniz, zeki ve yetenekliydi. Ona düşkündüm ben. Annesi de, her annenin çocuğuna düşkün olduğu kadar düşkündü... Her annenin evladı üzerine titrediği kadar üzerine titrerdi... Severdik oğlumuzu, her anne ve babanın çocuğunu sevdiği kadar»[3].

«Toramandı oğlum... Dokuz aylıkken yürüdü. İlkokulu birincilikle bitirdi. Teste soktum. Üstün zekalı olduğu sonucu çıktı. Ağabeyi ve küçük kardeşi ile iyi geçinirdi. Uysaldı... Hayvanları, çocukları severdi. Yaşlılara yardım ederdi»[4].

«Burada bir özeleştiride bulunayım. Mum dibine ışık vermez derler. Ben bir eğitimci olarak kendi çocuklarıma yeteri kadar iyi bir eğitim verdiğimi iddia edemem. Şu bakımdan iddia edemem. Benim çocuklarım çok dürüst, haddinden fazla yurtsever olarak yetişti. Aşırı derecedeki bu yurtseverlik kendilerine bu kadar zarar getirdi. Deniz çok fazla yurtseverliğinin kurbanı oldu, gitti»[5].

AİLESİ

Gezmiş ailesini özetle şöyle anlatabiliriz:
Baba: Cemil Gezmiş; İlköğretim Müfettişi; Rize'nin İkizdere ilçesine bağlı Cimil köyünden.
Anne: Mukaddes Gezmiş; İlkokul Öğretmeni; Erzurum'un Tortum ilçesinden.
İki erkek kardeşi var:
1- Abisi Bora Gezmiş
2- Kardeşi Hamdi Gezmiş.

Cemil Gezmiş, ailesi hakkında şu bilgileri vermektedir:

«Anne tarafından deden, Balkan savaşına askeri lise öğrencisi olarak katılmış, Kurtuluş Savaşı'nda yaralanmış ve İstiklal madalyası almış şerefli bir subaydır. Baba tarafından deden şimdi seni Ermenilikle itham eden zibidilerin varolması için Sarıkamış Muharebesi'nde Moskof ordularına karşı savaşırken esir düşmüş ve üç yıl Sibirya ormanlarında işkence çekmiştir. Sen bilir misin, Gezmiş oğulları Birinci Dünya Savaşı'nda onaltı şehit vermiş bir ailedir. Babanın üç dayısı Erzurum'un geri alınmasında Ermeniler tarafından şehit edilmişti...»[6].

Deniz'in Erzurum'un Öznü ve Ovacık bucaklarında oturan akrabalarından Deniz Gezmiş'in dedesinin kardeşi olduğunu söyleyen Ali Rıza Gezmiş, Gezmişoğulları konusunda şu bilgileri vermektedir:

«Gezmiş ünvanı aslında öz dede babam olan, muharebe zamanında fedakarlık ve gaziliğiyle, evinde mert ve hanedanlığı ile tanınan Mustafa Ağa'nın lakabı idi»[7].

Baba tarafından Gezmişoğulları diye tanınan ailenin ataerkil ve hanedan diyeceğimiz klasik aile eğitimi içinde büyüyen Deniz'in üzerinde nasıl bir etki yarattığını ya da bıraktığını yine onu tanıyan insanlardan öğrenelim.

Cemil Gezmiş, Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan açık mektubunda şu açıklamalarda bulunur:

«Benimle anlaşamıyordun, benim görüşlerimi beğenmiyor, yarınki Türkiye'nin size ait olacağını söylüyordun. Beni tutuculukla itham ediyordun. İçten içe sana hak vermekle beraber iki ayrı dünyanın insanları olduğumuzu kabul ediyor ve susuyordun»[8].

Baba Cemil Gezmiş, bir başka yerde bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

«Üniversiteye kadar kontrolüm altındaydı. Sonra sosyalist olmuş. Tartıştık. Ayrı kuşaklardandık. Bir süre ara verdim tartışmalara»[9].

Nurettin Demirdöven, bu konuda şunları söylemektedir:

«TİP'e üye olurken bizim evin adresini verdi. Bu durumlarda sürekli bizim evin adresini kullanırdı. Babasından çekinirdi».

Denizin annesi Mukaddes Hanım Rize'nin İkizdere ilçesine bağlı Cimil köyündendir.

Erim Süerkan, bu konuda şunları anlatmaktadır:

«Deniz annesini çok severdi. Belli bir saati vardı. Bu saate kadar mutlaka evde olması gerekirdi. Yoksa babası kızıyordu. Bu eve erken gitmeler üniversitenin ikinci yarısına kadar sürdü».

Deniz'in mahalleden ve üniversiteden arkadaşı olan Eyüp Neşat Yıldırım bu konuda şunu anlatmaktadır:

«Deniz eve erken giderdi. Annesini çok severdi. Vapurla birlikte karşıya geçerdik. 1968 Aralık ayı sonunda mini işgal olayı nedeniyle Deniz yaklaşık iki ay kadar tutuklu kaldı. Serbest bırakıldığı gün ben, Nahit Töre, Haşmet Atahan ve Deniz birlikte eve git-

tik. Annesi bize yemek yaptı. Deniz'e de hafif serzenişte bulundu».

Oral Çalışlar, AİESEC olayından tutuklu bulunan Deniz'in serbest bırakıldığı günü şöyle anlatmaktadır:

«Deniz'i tahliye olur olmaz babası Cemil Gezmiş alıp götürüyor ve o gün dışarı çıkmasına izin vermeyeceğini söylüyor. Artık ondan umudumuzu büyük ölçüde kestik ve diğer arkadaşlarla sohbete giriştik.

Akşama doğru, TMGT'nin aşağı merdivenlerinden Deniz'in neşeli çığlığını duyduk. «Heyt! Açılın çocuklar, ben geliyorum!» diye bağırıyordu. Onu çok özlemiştik. Sarıldık, öpüştük, özlem giderdik. Babası, Deniz'i dışarı çıkmasın diye odaya kilitlemiş. Deniz bu, durur mu, odanın penceresinden atlayıp kaçmıştı. Denizlerin evi, Kadıköy'le Üsküdar arasındaki Harem iskelesinin üst tarafındaydı. Hemen bir vapura atlamış, soluğu Tünel'de almıştı»[10].

TMTF ve FKF'de yöneticilik yapmış gazeteci Osman Saffet Arolat, şunları anlatmaktadır:

«Bunlar, devrim şarkıları söyleyerek, bağırarak, çağırarak üniversitede gezerlerdi. Ayaklarında botlar olurdu. Üzerlerinde yeni yeni giymeye başladıkları parkalar olurdu. Biz de bunlara takılırdık.

— «Önce babandan izin al evladım. Ondan sonra bu işlerle uğraş. Daha evine geç saatte gidemiyorsun. Devrimi nasıl yapacaksın?» diye şirin esprilerde bulunurduk.

Bu takılmalarımıza müthiş sinirlenirlerdi. Hafif kavga-döğüş dalaş ederdik.

Bunlar evlerinden geç saatlere kadar dışarıda kalabilmek için ailelerinden izin alamazlardı. Akşam belli bir saatte evlerine gitmek zorunda kalırlardı.»

Mustafa Lütfü Kıyıcı, Deniz'le ilgili bir anısını şöyle anlatmaktadır:

«Deniz akşamları eve erken giderdi. Örneğin biz çoğu zaman TMGT'da gecelerdik. Deniz pek ender TMGT'da kalırdı. Babasından çekinirdi. Şöyle bir olay

olmuştu. AİESEC olayı nedeniyle bizler Sultanahmet Cezaevi'ndeydik. Görüş gününde babası Cemil Gezmiş gelmişti. Görüşler iki tel örgü var onların ardından yapılıyor. Cemil amca elini tokat atacakmış gibi bize doğru kaldırıp vuracakmış gibi yaptı. Deniz kendini iki adım geri attı. Daha sonra biz,

— «Hop ne oluyor oğlum, biz de bilelim. Korkup, ürktün mü?» dedik. Deniz de işi şakaya vurup,

— «Oğlum o Deniz Gezmiş'in babası,» demişti».

Hangi kesimde olursa olsun, Türk ailesi, etkisini ve biçimini tam veya az değişmiş olarak sürdüren ataerkil ve feodal aile tipini temsil ederler.

Örneğin Deniz, Altan Öymen'le çok kısa yaptığı söyleşide, «Erzurumlu» olduğunu söyler[11].

Hürriyet gazetesi muhabiri Mahmut Sabah, Deniz'le yaptığı söyleşi sonrasında şunları yazmaktadır:

«İlkokula Şarkışla'da başlayıp orta tahsilini Yıldızeli'nde tamamlayan Deniz, laf sokuşturup Erzurumlu olduğunu da söylemeyi unutmadı nedense»[12].

İSTANBUL'A GELİŞ

Anne ve baba, memur oldukları için bir süre Anadolu'nun değişik il ve ilçelerinde görev yaparlar. Daha sonra yeni görev yeri olarak İstanbul'a atanırlar. Böylece Gezmiş ailesi İstanbul'a gelir.

Deniz bu konuda şunları söylemektedir:

«1962 senesinde babam İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne nakledilince hep beraber İstanbul'a yerleştik. Harem İskelesi Selimiye'de bir eve yerleştik»[13].

Küçücük taşra kentlerinden sonra «Dünya Kenti» sayılan İstanbul'a gelen Gezmiş ailesi İstanbul'un en güzel deniz ve doğa manzaralarına sahip olan Üsküdar-Selimiye semtine yerleşir.

Gezmiş ailesinin ilk yerleştiği yer: Harem-İskele Sokak no: 57/4 adresinde, ikinci yer: Harem-İskele Sokak Karlık Apartmanı no: 90 adresindedir.

Babası Cemil Gezmiş'in görev yeri: Cağaloğlu-İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ndedir.

Annesi Mukaddes Gezmiş'in görev yeri ise: Selimiye İlkokulu'dur.

Deniz'i de iyi bir öğrenim görmesi için evlerine yakın olan Haydarpaşa Lisesi'ne kaydını yaptırırlar.

HAYDARPAŞA LİSESİ

Deniz, lise eğitimi konusunda şunları anlatmaktadır:

«Lise tahsilime İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nde başladım. Ve ayrıldım. Sebep olarak belki beni sıkıyordu, daha doğrusu Haydarpaşa Lisesi'nde okumak istemedim. Aksaray Bilir Koleji'nde lise ikiden başladım. 1966 senesinde Bilir Koleji'ni bitirdim. Bu Bilir Koleji özel ve paralıdır. Üç taksitte alınan tahminen 1500 lira paranın babam tarafından ödendiğini biliyorum. Burası leyli değildir. Ben belki yanlış söyledim. Hem leylisi hem niharı vardır. Ben gündüz devam ederdim. Gece evimde devamlı yatardım. Bilir Koleji'nin fen bölümünden mezunum. Bilir Koleji'nde kaybım olmamıştı. Daha önce Haydarpaşa Lisesi'nde iken bir sene kaybım vardı»[14].

Deniz, Haydarpaşa Lisesi'ne 1962-1963 öğretim döneminde kaydını yaptırır. Haydarpaşa Lisesi sadece erkek öğrencilere öğretim veren, orta ve lise kısımları olan bir eğitim kurumudur. Bu öğretim döneminde yatılı kısmında 1040 yatılı öğrenci vardır.

Okul evine çok yakın olduğu için Deniz okula yürüyerek gider-gelir. Öğretim 24 Eylül 1962 pazartesi günü başlar. Birinci dönem yarı yıl 9 Şubat 1963 cumartesi günü biter. İkinci yarı yıl öğretim 1 Mart 1963 pazartesi günü başlar.

İkinci yarı yıl öğrenciler ve okul yönetimi açısından olaylı geçer.

16 Mart 1963 cumartesi günü, sabahı öğrenci ve öğretmenler Hürriyet gazetesinde şu haberi okurlar:

«Haydarpaşa Lisesi'nde altı öğrenciye tecavüz edilmiş». Habere göre, «Haydarpaşa Lisesi müdür muavini ve lisenin pansiyon müdürü olan müzik öğretmeni Ömer Boncuk, orta kısımda okuyan yatılı öğrencilerden altısına, 'sizi sınıf geçireceğim' diyerek kandırmış ve odasına götürerek tecavüzde bulunmuştur».

Bu haberi okuyan-duyan bine yakın Haydarpaşa Lisesi öğrencisi vapurlara doluşarak Cağaloğlu'na gider ve Hürriyet gazetesi binası önünde protesto yaparlar.

Öğrenciler protesto sırasında, «Boncuk Ömer Babamız - Boncuk'suz Haydarpaşa olmaz - Boncuk'u isteriz İftira etme Hürriyet» yazılı pankartları taşırlar, el-kol hareketleri yaparak küfür ederler. Protesto sırasında gazetenin haberi veren nüshalarını yakarak, gazete binasını taşlarlar ve bazı camların kırılmasına neden olurlar.

Olayların sonucunda Selimiye Karakolu komiser muavini İhsan Sadak, Emniyet Birinci Şube'nin olay yerinde çekmiş olduğu ve değişik gazetelerde olay hakkında yayınlanan fotoğrafları inceleyerek, gazeteye saldırıda bulunduğu öne sürülen 15 öğrenciyi «Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa muhalefet, mesken masuniyetini ihlal suçundan» Nöbetçi 2 nci Asliye Ceza Mahkemesine sevkeder.

Öğrenciler, sorgularında, gösteri yürüyüşünü kabul ederler fakat gazeteye taş atmadıklarını söylerler.

Elebaşı olarak gösterilen bu onbeş öğrenci arasında daha sonra THKP-C'nin lideri olan Mahir Çayan da bulunmaktadır.

Mahir Çayan olay sırasında lise son sınıf, Deniz ise lise birinci sınıf öğrencisidir.

Milli Eğitim Müdürlüğü olay hakkında soruşturma başlatır ve 2 Nisan 1963 günü resmen bir açıklama yaparak, «Tecavüz olayının» vuku bulmadığını açıklar. Böylece olay kapanır.

Deniz'in lise yılları konusunda okul içi başka ha-

reketlere katılıp, katılmadığı konusunda iki bilgi dışında yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Bu olaylardan birisini Nihat Behram kitabında şöyle anlatmaktadır:

«Lise son sınıfta idi ki, İstanbul'daki devrimci hareketler içinde yer alıyordu. Aynı günlerde Haydarpaşa Lisesi'nde de üzerindeki baskılar yoğunlaşmaya başladı. Kıbrıs'ın ancak emperyalizmin güdümünden sıyrılmasıyla kurtulabileceğini ve bağımsız bir devlet olabileceğini savunan bir kompozisyon yazması üstündeki baskıları daha da yoğunlaştırdı ve Deniz, Haydarpaşa Lisesi'nden de uzaklaştırılmış oldu»[15].

Deniz, lise yaşantısı konusunda şunları anlatmaktadır:

«Okul hayatımda disiplin kurullarına verildiğim olayları pek mühimsemediğim için hatırlamıyorum. Bunlardan İstanbul Bilir Koleji'nde iken dersi boykot yapmaktan bir hafta tart cezası aldım»[16].

Deniz, Haydarpaşa Lisesi'nden doğrudan politik nedenlerle mi ayrılmış bilmiyoruz. Fakat politik nedenler de dahil birçok nedenle ayrıldığı bir gerçektir.

1963-64 öğretim dönemi sonunda Deniz, Fizik dersinden 0,5 not alarak, okulun sınav yönetmeliğine göre, «Fen kolundan, fen derslerinden bütünleme sonunda tek derse indirilse dahi sınıfta kalınır» gerekçesi ile bir sene kaybına uğrar.

Deniz, bu konuda, «Haydarpaşa Lisesi'nde iken bir sene kaybım vardı»[17] demektedir.

1964 yazından 1965 Eylül ayına kadar eğitimine bir yıl ara veren Deniz, lise son sınıfı 1965-1966 öğretim döneminde Aksaray'da bulunan Özel Bilir Koleji'nde tamamlar.

İRONİST

Tarihçi-yazar Rasih Nuri İleri'nin dediği gibi, «Deniz'i sadece bana değil bütün İstanbul'a sorun. Herkes onun hakkında birşeyler anlatır».

İlhan Selçuk ise, şunları söyler:

«Deniz Gezmiş'i belki tanımazsınız... Uzun boylu, dal gibi bir genç bu Deniz Gezmiş... Namuslu, devrimci, heyecanlı bir genç... İşgal hareketlerine, boykot hareketlerine katılmış, o çay senin, bu çay benim, o sinema senin, bu sinema benim diye gezecek yerde bir namussuz düzenin değişmesi için çırpınmış... Ve belki de hatalar da yapmış bu arada, kusurlar kabahatlar işlemiş... Ama bataklık fırtınasının ortasında namussuzlukları bir türlü olağan sayamayan yüreğiyle çabalamış durmuş»[18].

Deniz'i, toplumun değişik kesimleri, «Suç makinası, anarşist, paranoyak, maceracı, troçkist, fokocu, efsanevi kahraman vb.» diye adlandırdı.

Ben böyle extrem bir anlayışla değil, öykümün örgüsünü oluşturan bir insan olarak ele alıp yansıtmaya çalışacağım.

Örneğin, «yüzyılımızın en büyük gerillacısı» diye anılan Che Guevera için kızı Hildita Guevera, şunları söylemektedir:

«O benim için bir mit değildi, çünkü onun hakkında her şeyi biliyordum. Ne yaptığını, ne düşündüğünü. Dünyanın tanıdığı Che, verdiği mücadele uğruna dağlara çıkan bir maceracıydı. Gerçek dostları için ise o bir mit değildi. Bizim için yumuşak bir baba, bir arkadaştı»[19].

Deniz için babası Cemil Gezmiş şunları söylemektedir:

«Şimdi bir babaya oğlunu nasıl değerlendiriyorsun diye sorulduğunda, elbette ki, baba olarak hiçbir zaman oğlu hakkındaki görüşlerinde duygusal olmaktan sıyrılamaz. Bir ölçüde ne kadar sıyrılabilirse, o kadar sıyrılabilir. Ben de o açıdan, bana Deniz'i nasıl tanırsınız derseniz, oğlum olarak tanırım derim. Dışarının tanıdığından farklı olarak tanırım derim. Deniz'i her yönüyle bilmeden, tanımadan yapılan değerlendirmelerin hiçbirisinde isabet yoktur derim. Deniz hakkında yazılmış olan bütün yazıların hiçbirisi doğru-dürüst bir gözleme dayanmıyor. Bununla şunu kastetmek istiyorum: Elbette oğlumun hataları veyahut da davranış içinde ve hakkında eleştiriye neden olacak bir takım yanlışları olmuştur. Ama bunlar, benim açımdan başka türlüdür, dışarıdan görenler açısından başka türlüdür. Bir defa, Deniz'in bence, kanımca başına gelen bütün bu olaylar çok fazla insanseverliğinden kaynaklanmıştır. Yurtseverliğinden kaynaklanmıştır. Ki bunlar aşırı derecede Deniz'de vardı. Deniz insanları öyle severdi ki, bir arkadaşı vardı onun, Sivaslı galiba. Üniversitede bir yerde kalırmış, her gün bir tane yoğurt alırmış, o zaman yoğurt ucuz, o yoğurdu bölermiş, yarısını öğleyin yermiş, ikinci yarısını akşam yermiş, kalanı ertesi güne saklarmış. Ve bir gün Deniz, sabah üniversiteye giderken, sabah her zaman istediğinden fazla para istedi. Ben hiç sormazdım ne için isterdi diye. Herkes benden istediği kadar alırdı. O anlattı, böyle böyle, bir arkadaşım var diye. Anlatırken gözleri doldu. Bu bakımdan, insanların ızdıraplarıyla, çileleriyle, insanların ezilmişliğiyle çok ilgilenirdi. İşte bu ilgi, bu insanseverliği, bu yurtseverliği en sonunda başına bilinen işi getirdi.

Bir ölçü konulamaz. Deniz'i sevenler de, sevmeyenler de var. İdamında ağlayanlar da var, oh! diyenler de. Bunu gayet normal karşılıyorum.

Çünkü ben babasıyım Deniz'in, benim yanımda herkes aynı şeyi konuşmaz. Ama ben ölümünden sonra hiç tanımadığım insanlardan mektup, telgraf aldım. Akrabalarımın dışında bir sürü insan evime başsağlığına geldi. Bunların içinde sağcısı da, solcusu da vardı. Çoğunu hiç tanımıyordum. Bu eğer ölçüyse, demek ki, sevenler çokmuş. Ama nesini sevdiler? Ülkemizin insanında mertliğe, dürüstlüğe karşı da bir saygı vardır. Kahramanlığına mı, liderlik vasfına mı sevgiydi? Neye ait olduğunu pek ayıramayacağım. Birtakım yerlere gittiğimde bakıyorum, birdenbire hava değişiyor. Emekli oldum. Emekli Sandığı'na gittim. Bir gün içinde çıkardılar ve evraklarımı, maaşımı bağladılar, tüm işimi hallettiler. Çok kolaylaştırdılar işimi, sen otur, amca dediler, bitirdiler. Hastahaneye gidiyorum, yine öyle. Hastahanelerde kimseye yüz vermezler, hastalanmıştım, hem de günlerden Pazar'dı, doktor karşıladı, asistanları koşuşturdu. Hemen laboratuvardı, tahlildi, tedaviydi hemen bitirdiler; aman hocam, hangi saatte istersen gel, doğru yukarı çık, dediler. Bir ilgi, bir alaka. Demek istediğim, çok yerlerde böyle oluyor»[20].

Cemil Gezmiş bir başka yerde şunları söylemektedir:

«Sen kendini düşünmeyen bir çocuktun. Kardeşlerine alınan bir giysi için kıskanmaz sevinirdin. Özgecil bir yaradılışın vardı. Paraya hiç kıymet vermezdin. Hatta yapmayı tasarladığım bir iş konusunda sofrada konuşurken beni kınamış ve şöyle demiştin: 'Baba hayatta paraya değer vermeyen insan olarak seni bilirdim'»[21].

Mal, mülkiyet ve para tutkusu olmadığı söylenen Deniz'in çocukluğunda yaşadığı bir olay şöyle anlatılmaktadır:

«Bir gün evlerine gelen bir komşu kadın, Deniz'in çöplükte millete maaş dağıttığını, söylemişti. Hemen evden çıkan anası baktı ki, Deniz bir taşın üstünde çevresindekilere para dağıtıyor. Ayaklarında

da anneannesinin ayakkabılarını giymişti. Sonradan anlaşıldı ki, üç aydan üç aya emeklilik maaşı alan anneannesinin parasını almış ve onun ayakkabılarını giyerek, mahallenin yoksullarına maaş dağıtmaya gitmişti.

Deniz annesinin geldiğini görünce ürkmüş, fakat yaptığı işin yanlış olduğunu söyleyenlere hiçbir zaman inanmamıştı»[22].

Daha sonraları İstanbul'da mahalleden tanışıp arkadaş oldukları Nurettin Demirdöven ise bu konuda şunları anlatmaktadır:

«Arkadaşları arasında paylaşımcıydı. Kendisinin nesi varsa başkalarının da olmasını isterdi. Olanaklarını herkesle paylaşırdı. Maddiyata düşkün değildi. Arkadaşlarını tutardı, severdi. Hatalarını zaman zaman görmezden gelirdi. Kırıcı davranmazdı. Ters tavır da takınmazdı. Kompleksleri yoktu.

Duygusaldı. Duygusallığı yanında aynı zamanda ataktı. Anında tepki gösterirdi. Duygusallığı konusunda bir örnek vereyim: Her zamanki Kadıköy gezilerimizin birinde, şimdiki Belediye Konservatuarı'nın önünde sağ-sol kitap, dergi, gazete satan bir sergi vardı. Bunun önünden geçerken sağ bir kitabı inceleyen bizim yaşlarımızda bir genç gördük. Ben, konuşma olur, gezimiz biraz renklenir diye bu çocuğa sağ düşünceleri kınayıcı yumuşak bir laf ettim. Ama o sözlü olarak sert bir tepki gösterdi. Ben kızdım ve bu çocuğa aniden bir tokat attım. Çocuk yanağını tuttu. Birşey diyemedi. Biz de baktık diyalog falan yok uzaklaştık. Deniz buna çok üzülmüş. Çocuğa niye vurdum diye. Ama ataktı da, Behice Hanım'ın konuşmasında ben müdahale etmeden o hemen müdahale etti.»

İlhan Ataöz, bu konuda şunları söylemektedir:

«Deniz, sessiz ve sakin bir çocuktu. Partide olduğu zaman kendisine bir şey sorulmadan konuşmayan genç bir arkadaştı. Öylece kendi köşesine çekilir, ellerini dizlerinin üzerine koyar otururdu. Bir

şey sorduğunuz zaman ağzından dirhemle laf alırdınız. Büyüklerine karşı saygılıydı. Onlara karşı gelmeyen, dinleyen bir yönü vardı. İlginç bir anım vardır Deniz'in bu yönüne ilişkin, onu anlatayım: TİP'in büyük kongresi vardı. 10 Kasım 1968 pazar günü Ankara-Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu'nda kongrenin yapıldığının ikinci gününde, bir ara, «Deniz kongreyi basacak» diye bir söylenti dolaştı. Aradan bir zaman geçtikten sonra Deniz arkadaşlarıyla birlikte kongreye geldi. O sırada partinin güvenlik sorumlusu olarak da, Sinan Cemgil, Hüseyin İnan, Ayı Atilla dediğimiz Atilla Arsoy, Asker Memet dediğimiz Mehmet Sönmez gibi genç arkadaşlarımız vardı. Sinan, dışarı çıkarak, Deniz'e, «Eğer kongreyi izlemek için geldinse gir, izle. Yok olay çıkartmak istiyorsan, buna izin veremeyiz. Olay çıkartmazsan iyi olur» gibi yatıştırıcı şeyler söyledi. Tabii Üsküdar ilçesinden olduğu için başkanı olarak ben de yanına gittim. Deniz'i alıp içeriye girdim. Doğu Perinçek de vardı. Bunlar parti üyesi olduğu için rahatça içeri girebildiler. Bir süre birlikte oturduk. Olayı böylece yatıştırdık».

TBKP genel başkanı Dr. Nihat Sargın ise şunları söylemektedir:

«Deniz Gezmiş'i yakından tanırım. TİP Üsküdar ilçesi yöneticisiydi. Ben de aynı yerde üyeydim. Bu nedenle yakın ilişkim oldu. Özverili, kabına sığmayan, bir şeyler yapmak isteyen bir insan olduğuna yakınen tanık oldum»[23].

Ömer Erim Süerkan, Deniz'in bazı ilginç yönlerini şöyle anlatmaktadır:

«Üsküdar ilçe örgütünden tanıdığımız Matematik-Fizik gibi fen dersleri vererek geçimini sağlayan Kenan Uluğ adında bir öğretmen vardı. Bu öğretmenle çok sıkı ilişkilerimiz olurdu. Örneğin, Deniz'i TİP'e üye edenlerden birisi de Kenan Uluğ'dur. Haftada ya da en azından onbeş günde bir bu öğretmenin evinde özel sohbet toplantıları yapılırdı.

Kenan öğretmenin evi, Denizlerin oturduğu soka-

ğın sonunda bahçeli, iki katlı, çok şirin bir yerdeydi. Özel sohbetlere her yaştan insanlar katılırdı. Sohbetler bazan uzadığından çay demlenirdi, bisküit falan olurdu. Bizden yaşça büyük olan bazı abilerimiz de bu sohbetlere çekirdek yiyerek katılırlardı. Böyle bir sohbet toplantısını Deniz'le izleyip, çıktıktan sonra yürümeye başladık. Yolda Deniz bana,

«Ne bu yahu çıt, çıt. Böyle çekirdek yiyerek devrimcilik olur mu?. Ben böyle devrimci olamam, böyle devrimcilik yapamam, demişti.»

Deniz'in tavrını, yapısını sergileyen çok daha ilginç bir olay vardır onu anlatayım.

TMTF'nun geleneksel olarak her yıl düzenlediği «Uluslararası Kültür Festivali» vardı. Bu festivale başta sosyalist ülke gençleri olmak üzere dünyanın dört bir yanından gençlik örgütleri aracılığıyla değişik gösterilerde bulunmak üzere ülkemize gelir katılırlardı. 1967 yılı Ağustos ayında yapılan festival şenliklerinin son gününde festivale katılan değişik ulusların gençleriyle bizim gençler Teknik Üniversite'nin Gümüşsuyu'nda bulunan kantininde balo gibi birşey düzenlemişler. Deniz'le ben de kalkıp gittik. Baktık orada sosyalist ülkelerden gelmiş genç kızlarla, bizim oğlanlar dans edip eğleniyorlar. Deniz, anında,

— «Bu ne biçim sosyalist ülke gençliği,» diyerek tepkisini açığa vurdu. Mavi Işıklar diye o dönemin çok sevilen bir müzik topluluğu da orada müzik yapıyordu. Deniz gitti bu orkestranın davulunu patlattı. Tabii herkes ne oluyor diye şaşkınlık içinde. O sıralarda da 6. filo İstanbul'a gelmiş, Ortadoğu'da savaş var. Yine Vietnam'da ABD'ye karşı savaşanlar var. Deniz İngilizce bildiği için, İngilizce olarak,

— «Vietnam savaşı var. Ulusal kurtuluş savaşları veriliyor. Oysa sizler burada Amerikan müziğiyle dans edip eğleniyorsunuz,» diyerek bir ajite çektikten sonra, «Kahrolsun Amerikan emperyalizmi, yaşasın

dünya halklarının devrimci mücadelesi» diye slogan da atıp, kantinden çıkıp, gitti.»

Mustafa Lütfü Kıyıcı, Deniz'in bu özelliği konusunda şunları anlatmaktadır:

«Ben üniversiteye 1966-67 döneminde başladım. Okula başladığım dönem TMTF bir karar almış, «Gençlik liderleri yetiştirilecek» diye. Bunun afişleri hazırlanmış, üniversite çevresine asılmış. Ben de, Deniz Çamlıbel ile TMTF ile bağ kurmak için bulunduğu yere gittik. Girişte, sorduk, ne için gittiğimizi anlattık. Bize ikinci katta bir odayı tarif ettiler. Odaya gittik. Baktık iki kişi birbirleriyle tabir yerindeyse kavga, dalaş gibi birşey yapıyorlar. Olayı tabii garipsedik. Bizlerle ilgilenmiyorlar. Biraz bekledik. Onlara şu iş için geldik, dedik. Onlar öyle uzaktan laubali bir şekilde bazı formaliteleri yerine getirmemizi söylediler. Neyse orada bunlarla bir gözaşinalığımız oldu. Fakülteye geldik. Sonra baktık bunlar da fakültedeler. Bunlardan birisi Deniz, diğeri Mustafa Gürkan'dı.

Deniz'in espritüel bir yapısı vardı. Kendi aramızda şamata, gırgırı çok yapardık. Biz şakadan kendimize, «Keçi sakallılar - Latin Amerika'nın etkisi ile, Tosbağa Suratlılar - Mao'ya benzeyenler» adlarını takmıştık. Örneğin Deniz, Tosbağa Suratlılardandı.

Deniz'in bir masa başı liderliğinden çok bir meydan militanı olan yapısı vardı. Örneğin masa başı tartışmalarında herkes oturduğu yerden konuştuğu zaman Deniz ya ayağa kalkar ya da sandalyenin üzerine çıkar öyle konuşurdu. Heyecanlı bir yapısı vardı.

Biz bazan Ankara'ya ODTÜ'ye giderdik. ODTÜ'lü arkadaşlar şakadan ODTÜ'ye, «ODTÜ aşiretliği» adını takmışlardı. Bunlar Ankara'da ODTÜ aşiretliğini ilan edince, biz de İstanbul'da, «DÖB cumhuriyeti»ni ilan ettik. Ankara'ya genellikle erken giderdik. Bunlar halen uykuda olurlardı. Biz de, «DÖB cumhuriyetinin asil evlatları geldi hey» diye bağırıp yurtları ayağa kaldırırdık».

Deniz'in hem öğretmeni hem de dekanı olan Prof.

Tarık Zafer Tunaya, 26 Aralık 1968 perşembe günü meydana gelen bir olayı şöyle anlatmaktadır:

«Deniz enteresan bir çocuktu. Bir gün, Hukuk Fakültesi önündeki Gençlik Heykeli'nin oradan talebeleri aldı. İçeri getirdi ve «işgal» dedi. Herşey birkaç dakika içerisinde oldu. Hemen o biraraya gelişin verdiği birşey.

Gençleri toplarken, kendini pek göstermezdi. Başlangıçta o içerideydi. Sonra lider oldu.

Hocalara tavrı iyiydi, terbiyeliydi. O terbiyeyi de, o sertliği de gösteren aynı çocuk. Hafif sesiyle bağırmadan konuşmasını hiç unutamam.

İnançlıydı ve kitle psikolojisinden istifade etmeyi biliyordu»[24].

Gazeteci Altan Öymen, 1969 yılı Haziran ayında FKF genel merkezinde Deniz'le çok kısa olarak yaptığı söyleşi sonunda şunları yazmaktadır:

«Odaya ince, upuzun boylu, esmer, sakal traşı olsa hayli yakışıklı görünecek bir genç girdi. Tanıştırdılar:

— Deniz Gezmiş.

İsim elbette yabancı değildi. İstanbul'daki çeşitli üniversite olaylarında gazetelere pek sık geçmişti. Tarafsız gazetelere, «Deniz Gezmiş'in başında bulunduğu öğrenciler», «Deniz Gezmiş'in idaresinde and içildikten sonra», «Deniz Gezmiş tevkif edildi», «Deniz Gezmiş tahliye edildi» diye. İktidar yanlısı gazetelere, «Sabıkalı anarşist», «Suç makinası», «Döne döne başı dönmüş bir serseri» diye.

Bizde ise - tabii ilk bakışta belli olmaz ama - sabıkalı serseri olmaktan çok, sakin, terbiyeli, hatta biraz mahçup bir Anadolu çocuğu etkisi yaptı.

Daha sonra ayrıca konuştuğumuz arkadaşları, onu İstanbul'un öğrenci lideri olarak tanıdıklarını anlattılar. Sakin görünüyordu ama, «eylem sırasında son derece cesur ve inançlı» imiş.

Kendisi bunlardan pek bahsetmedi. Zaten az konuşuyordu»[25].

Deniz'in bir başka özelliğini de Oral Çalışlar şöyle anlatmaktadır:

«Deniz, uzun boyu, atak ve sevimli haliyle gençliğin sevgilisiydi.

Deniz, aynı zamanda zeki ve esprili bir insandı. En sevdiği arkadaşlarından Cihan Alptekin'le Karadeniz şivesini taklit ederek konuşur, ona takılmaktan hoşlanırdı»[26].

Türkan Sabuncu, Deniz'in ODTÜ'de kaldığı sırada yaptığı esprileri şöyle anlatmaktadır:

«Bol espri yapılırdı. Deniz'le Yusuf her vesileyle bir oyun oynarlardı. Hemen kişilik değiştirir, hayali olaylar yaşarlardı. En çok yaptıkları Deniz'in damat adayı, Yusuf'un gelin adayı, Sinan'ın da kayınpeder olması oyunuydu. Deniz kız istemeye gelir, Sinan ona ne iş yaptığını sorar, o da kömürcü Rıfkı olduğunu söylerdi. Gülmekten kırılırdık»[27].

Deniz'le cezaevinde uzun süre birlikte olmuş THKO davasından yargılanmış arkadaşlarından Mustafa Yalçıner ve Metin Güngörmüş, «güçlü bir mizah anlayışı olan Deniz'in ironisi» olarak nitelendirdikleri Deniz'in bu özelliği konusunda şunları yazmaktadırlar:

«Deniz'le belli bir süre birarada bulunma şansına sahip olmuş herkes onun hayat dolu yapısına, yaşamı ne denli sevdiğine ve hatta sıradan olmayan insanlara özgü deli-dolu yaşam usulü ve tarzına tanıklık edebilir. Canlı, yerinde duramayan, her an yeni birşeyler yaratıp üreten, öyle ki, yaşamın akışkanlığını ve çok yönlülüğünü kişiliğinde yapmacıksızca yansıtan, mizah yönü alabildiğine gelişkin bir insandı. İçe dönük, nevrotik, saplantılı, üretken olmayan tiplerin tam zıddıydı. Yaşamı da hafife alarak, kendisiyle bile alay edebilecek bir düşünce eylem bütünlüğüydü Deniz»[28].

Deniz'in anında tepki gösteren ve ironik yapısını sergileyen bazı gazete haberlerini özet olarak aktarmak yerinde olur.

«4 Nisan 1971 pazar günü, «Yargıç Edip Doğrusöz, Şarkışla'da silahlı çatışma sonunda ele geçirilen gerilla hücresi mensuplarından Deniz Gezmiş hakkındaki gıyabi tutuklama kararını vicahiye çevirmek için Merkez Cezaevine gitmiş ve Gezmiş'i çağırtmıştır... Ancak Gezmiş, Yargıç Doğrusöz'ün, «Deniz Gezmiş siz misiniz?» sorusuna, «Ben size birşey söyleyemem» cevabını verince, Doğrusöz, Gezmiş'in odadan çıkartılması için emir vermiş ve Gezmiş hücresine götürülmüştür»[29].

Deniz ve arkadaşlarını tutuklu bulundukları Ankara Merkez Cezaevi'nden alarak 15 Nisan 1971 perşembe günü, Kayseri cezaevine naklederler. Olayı Hürriyet gazetesi haber olarak şöyle aktarmaktadır: Özet olarak veriyorum,

«Cezaevi önünde, arabadan önce, elinde siyah tesbihi ile Deniz Gezmiş indirilmiş, Gezmiş'in biraz ilerisinde götürülmekte olan Sevim Onursal'a laf atarak, «Merhaba Sevim» dediği işitilmiştir. Deniz birara kendini Gemerek'de yakalayarak Ankara'ya götüren Emniyet Müdür Muavini Şerif Ayparlar'ı görmüş, «Madem tekrar Kayseri'ye getirecektiniz, zahmet edip, niçin Ankara'ya götürdünüz?» demiştir. Gezmiş, giriş kapısından adımını içeriye atarken, «Demek meşhur cezaevi burası imiş» şeklinde konuşmuş, daha sonra başını arkaya çevirerek kendisini takip etmekte olan Kor Koçalak'a veda anlamında el sallamıştır»[30].

Daha sonra Sıkıyönetim ilan edilince, Kayseri cezaevinden Ankara'ya getirilen Deniz, 23 Temmuz 1971 cuma günü, yapılan duruşmada, İbrahim Seven ve Necmettin Baca'nın tahliyesinin ardından, salondan çıkarken, yargıca dönerek,

«— Bizi de tahliye etseniz ne iyi olur,» der[31].

Deniz için özetle, şunlar söylenebilir:

«Cesur, atılgan ve mücadeleci kişiliğini, duygulu, ince ruhlu ve hatta biraz utangaç ve uysal bir insan tamamlardı»[32].

SEVGİ ve AŞK

Deniz'in ya tamamen yok sayıldığı ya da tamamen çarpıtılarak yansıtıldığı bir yönü de karşıt cinsle olan ilişkisidir.

Örneğin babası Cemil Gezmiş şunları söylemektedir:

«İçki sigara içmez, kadına kıza gitmezdi»[33].

Gazeteci-yazar Ahmet Kahraman, bu konuda şunları yazmaktadır:

«Deniz Gezmiş uzun boylu, esmer, yakışıklı bir delikanlıydı... Gerçekte Deniz Gezmiş'in bir sevgilisi yoktu. Olması da olanaksızdı. Çünkü Deniz sürekli kovalanan bir kişiydi. Saklanmadığı zamanlar da cezaevlerindeydi... Her insan gibi, onun da sevdiği, istediği, birliktelikten mutluluk duyduğu bir kadın olabilirdi. Ama bu ortamı bulamadı. Yaşayamadı bu duyguyu. Bira ya da şarap bardağının arkasından bir genç kıza bakma olanağı bulamadı»[34].

Tamamen çarpıtılarak yansıtılan bu konuda şunlar yazılmaktadır:

«ODTÜ'nün bir numaralı öğrenci yurdunun 201 ve 202 numaralı odalarının özel bir dokunulmazlığı var.

Bilhassa, Deniz Gezmiş, Orta Doğu Teknik Üniversitesi bir numaralı Öğrenci Yurdunun bu özel odasında kendisinden o kadar emin bir şekilde barınmış ki, özel yaşantısına giren kadınların bir listesini masa üzerine yazmaktan çekinmemiş. «Haremim» başlığı altında Deniz Gezmiş'in yazdığı yazılardan anlaşıldığına göre... Deniz Gezmiş haremine giren kızları

karıştırmamak için bazılarına numara bile vermiştir. Güler-1 gibi. Öte yandan Esin adındaki kızın yanında parantez içine alınmış «vay muhallebi çocuğu» şeklinde bir de not görülmektedir[35].

Raur Tamer, Tercüman gazetesinde, «Sözün Kısası» başlığı adı altında şunları yazmaktadır:

«201 NOLU ODA

Deniz Gezmiş bütün kızlarla ODTÜ'nün 201 numaralı odasında buluşuyormuş meğer... Kerataya bakın... Eli işte, gözü oynaşta. Vildan, Güler, Şenay, Sevinç, Aynur, Mine, Nezahat, Esin, Ruyman, Nur, Sevgi, Lale, Jale, Gaye, Güler, Figen, Filiz, Kausch ve de Marilyn. Hey gidi gözünü sevdiğimin üniversitesi hey!.. İlim yuvası değil, mübarek sanki fuhuş yuvası...»[36].

Bu konuda SDDF Genel Başkanı Semih Eryıldız,

— «Seks ihtiyacına kadar herşeyi karşılanan eşkıya» diye sözeder.

Dev-Genç başkanı olarak Ertuğrul Kürkçü ise,

«— Bu tip haberler Deniz'in devrimci mücadelesini halkın gözünde küçük düşürmek için uydurulmuştur. Günün 24 saatinde devrimci mücadele ile uğraşan bir kimsenin kadınla kızla uğraşacak vakti olamaz» açıklamasını yapar[37].

Ertuğrul Kürkçü bu konuda yıllar sonra şu açıklamayı yapar:

«NOKTA: 24 saat devrimci mücadele yürütenlerin kadınlarla kızlarla ilişkisi olmaz, demiştiniz. Hâlâ o fikirde misiniz?

Kürkçü: Aman, yapmayın n'olur! Zor sorular bunlar. O zaman gazeteler Deniz'lerle ilgili şeyler yazmışlardı, onlar kendilerini savunacak durumda değildi, bir sürü lafın arasından o yazılmış. Yoksa, herkes kendi ilişkisine kendi karar verir»[38].

Gazeteci-yazar Cüneyt Arcayürek, bu konuyla ilgili olarak şu bilgiyi vermektedir:

«ODTÜ bir yuva. Deniz Gezmiş'in orada odası var. 201 numaralı oda. Üstelik kızlar bölümünde. Üniversiteyi Gezmiş yönetiyor»[39].

Gazeteci-yazar Altan Öymen'in ve onu tanıyan insanların dediği gibi, «Odaya ince, upuzun boylu, esmer, sakal traşı olsa hayli yakışıklı görünecek bir genç girdi. Tanıştırdılar: Deniz Gezmiş»[40], kamuoyunda pek bilinmeyen yönüyle birisi olarak o da herkes gibi karşıt cinse ilgi duymuş ve bunu yaşamış bir insandır.

Sanatçı-yazar Füsun Erbulak, duygularını kitabında şöyle aktarmaktadır:

«İdamların gerçekleştirildiği gecenin sabahı, Şişli Ümit tiyatrosunda, bir ay süreyle oynamaya başladık «Yüzsüz Zühtü»yü. Altımızdaki tiyatro salonunda Ankara Sanat Tiyatrosu, «Sait Hop Sait»i oynamaktaydı. İdamları protesto etmek amacıyla oyunları kaldırmak gerekir diye düşünmüştüm, kendimce.

Suskunduk. Tümümüze koymuştu idamlar. En ilgisiz, en katı arkadaşlar bile üzgün ve ağlamaktaydılar.

Ankara Sanat aşağıda, bizler yukarıda oynadık oyunlarımızı. Seyirci, dişe tırnağa dokunan bölümlerde daha bir katıldı, tepki verdi oyuna gibimize geldi. İlk kez o gün hiç ağlamadım. Ertesi gün kulise girdiğimde, soyunma odasındaki makyaj masalarının ayna kenarlarına sıkıştırılmış birkaç tane Deniz Gezmiş'in kürklü parkasıyla çekilmiş resmini buldum.

Arka çıkış kapısının önünde, küçük oğlan çocukları «Deniş Gezmiş»çilik oynadılar saatlerce, günlerce, haftalarca. Hâlâ da oynuyorlardır belki»[41].

Füsun Erbulak, kitabının bir başka yerinde vapurda karşılaştığı bir arkadaşıyla arasında geçen konuşmayı şöyle anlatmaktadır:

«— Tam sınıfının kadınısın. En yakışıklısı gelse saklar, dahası yatardın bile onunla eminim. Bütün burjuva karıları aynı eğilimde bana sorarsan. Hep-

si üzülüyorlar bunca gencin, yakışıklı gencin öldürülmesine.

— Beni onlarla bir tutamazsın.

— Kendini eğitir, geliştirirsen evet. Ama şu sıra hiçbir farkın yok o züttürüklerden»[42].

Deniz'in fiziki özellikleri 1971'de yakalandığı sıra üzerinde çıkan Filistin Demokratik Halk Merkezi'nden verilen hüviyete göre şöyle sıralanmaktadır:

«*Boy: 1,91*
Göz: Siyah
Saç: Siyah
Renk: Buğday
Burun: Arabi
Özelliği: Tam»[43].

Taylan Özgür'ün kızkardeşi, Mustafa Lütfü Kıyıcı'nın eşi Hale (Özgür) Kıyıcı, Deniz'in genç kızlar üzerindeki etkisini şöyle anlatmaktadır:

«Deniz'i görmek için bütün kızlar Hukuk Fakültesine giderdi. Onu tanıyan her genç kız ona aşıktı. Ben bile aşıktım».

Bu ilgiyi bir gazeteci, 31 Ocak 1969 günü Deniz'in bir duruşmasında karşılaştığı olayı şöyle anlatarak göstermektedir:

«Sandalye üzerine çıkan kız öğrencilerin hıçkıra hıçkıra ağladıkları dikkati çekmiştir»[44].

Deniz'in İstanbul'a geldiği ilk gençlik yıllarına dönersek bu konuda Nurettin Demirdöven şunları söylemektedir:

«Bizim kadına bakış açımız o zamanki entellektüel anlayışa denk düşerdi. Kısmen de olsa erkek egemenliğinden delikanlı olarak hoşlanırdık. Sosyal çevreden etkilenerek kadınlar hakkında konuşurduk. Bilinen zamparalık hikayeleri, fıkralar anlatırdık. Güzel kadınlar hakkında konuşulurdu. Deniz kesinlikle kadınlara laf atmazdı. Öyle bir huyu yoktu.

Geneleve gittiğini bilmiyorum. Gitseydi bilirdim. Yalnız mahallede bu işi parayla yapan bir kadın vardı. Bir arkadaşın odasının anahtarını aldı, kadınla orada yattı. Ben bunu eleştirdim, «Ulan nasıl miden aldı bu karıyı», dedim. Deniz de, «Ne olacak. Mekanik bir iş» dedi.

Deniz kızların peşine düşüp arkadaş olalım falan dememiştir. Bu öneri devamlı karşı taraftan Deniz'e gelmiştir. Kendi apartmanlarında oturan kendisi gibi uzun boylu bir kız vardı. Onunla birkaç defa çıktı. Sonra ilişkisini kesti. Yine mahalleden Tıp Fakültesine giden bir kız vardı. Bu kız Deniz'e ilgi duymuş. Deniz de yakınlık göstermiş. Beraber birkaç defa gezmişler. Bir gün Deniz bana, «Nuri gardaş, bu kız bana takılmaya başladı. Bu düşünceleri bırak, bunlar tehlikeli işler» dedi. Ondan sonra Deniz bu kızdan da ayrıldı.

Bir de öğrenci hareketlerine iyice girmeye başladıktan sonra bir kız Deniz'e eğilim duymuş. Kız giyimine kuşamına dikkat etti diye arkadaşları dalga geçmişler. Kız biraz şişman olduğu için, «Volsvagen» adını takmışlardı.»

Erim Süerkan bu konuda şunu söylemektedir:

«Deniz atak, girişken, yakışıklı bir adamdı. O, kızlarla değil kızlar onunla ilgilenirdi, peşinde koşarlardı. Modesti diye çok gösterişli, manken gibi derler ya öyle bir kız vardı. Kız Deniz'e ilgi duyuyordu. Deniz de buna karşılık verip pat diye yanaşınca kız da zaten hazırdı, buna bayıldı. Sonra birkaç ay içinde bu ilişki bitti.»

Deniz'in önem verdiği bayan arkadaşlarından birisi de Hukuk Fakültesinde okuyan ve TMGT'da çalışan Avniye Anadol'dur.

Eyüp Neşat Yıldırım bu konuda şunları anlatmaktadır:

«Avniye adlı bu arkadaşı, Mustafa Kemal Yürüyüşüne katılmak için çok ısrar etti. Deniz, gelsin,

katılsın diye bir hava içindeydi. Ama kabul edilmedi.»

Deniz'in ODTÜ yurtlarında kaçak olarak kaldığı dönem genç bir kızla olan arkadaşlığı yarı şaka, yarı ciddi olarak şöyle anlatılmaktadır:

«— Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde, dileyen öğrencinin yararlanması için bir kitaplık kurmuştuk. Yönetimini bir kız arkadaşa verdik. Kız arkadaşımız dersten çıktıktan sonra, kitaplığını açıyor, dileyene, orada okuması için kitap veriyordu.

Deniz, Üniversiteye daha yeni gelmişti. Konuşma sırasında kitaplardan söz açıldı. Arkadaşlar kitaplığı anlattılar. Aşağıya, kitaplığa indi. Bir roman seçti. Kapıdan çıkarken, kız arkadaşımız yolunu kesti. Sesimizi çıkarmadık. Bir şey demedik. Kız arkadaşımız oldukça ödünsüzdü kitap konusunda.

«— Kitabı götüremezsiniz» dedi.

Sertçe seslenmişti, Deniz'e. Deniz sinirli bir sesle:

«— Alır ve götürürüm» yanıtını verdi.

«— Hayır» dedi, kız arkadaşımız. «Kitap burada okunur. Dışarıya götürmenize izin veremem...»

Deniz, arkadaşımızın kitaba bu denli sahip çıkmasından hoşlanmıştı. Çünkü kendisi de kitap severdi. Aldığı kitapları hırpalamazdı. Saklardı...

Alttan aldı. Kızı yumuşatmaya çalıştı. Sonra kendini tanıttı. Kız yumuşadı. Kitabı alıp yukarıya odaya çıkmasına izin verdi.

Odaya girdiğinde kahkahalarla gülüyordu. Kızın direnmesi onu neşelendirmişti.

«— Yahu» dedi. «Siz oraya «kitaplık sorumlusu» diye yırtıcı bir kaplan koymuşsunuz. Az daha parçalıyordu beni...»

Gülüyordu ama bir oyun hazırlamış gibi bir sesle konuştu:

«— Ama ben, ona göstereceğim...»

En güç koşullar içinde bile şakacıydı. Muzipti... Her zaman neşeli... Yusuf durgundu. Ancak Deniz'le biraraya gelince ona katılıyor, neşeleniyordu.

Bir gün ikisi birlikte kitaplığa iniyor. Deniz, genç kıza yaklaşıyor.

«— Hanımefendi» diyor. «İkimiz de sizi beğendik. Evlenmek istiyoruz. Acaba hangimizi beğeniyorsunuz?»

Kız arkadaşımız şaşırıyor. Deniz, onun şaşkınlığından yararlanarak, oradan uzaklaşıyor.

Gülerek, kahkahalar atarak yukarıya çıktı Yusuf'la birlikte. Oynadığı oyunu anlattı:

«— Ondan öcümü aldım» dedi. «Ama henüz bitmedi...»

Birkaç gün sonra Deniz, ODTÜ arazisinde dolaşırken, terkedilmiş bir ata rastlıyor. Binip yurtlara geliyor. Kitaplığa bakan kız arkadaşımızın kaldığı odanın penceresinin önüne gidiyor. Orada tüm muzipliğiyle bağırıyor:

«— Hadi kız, bohçanı hazırla... Seni kaçırmaya geldim...»

Kız arkadaşımız, pencereyi açıp bakınca Deniz, azarlanmamak için atını sürüp oradan uzaklaşıyor.

Bu olayı herkes, kahkahalarla gülerek izlemişti»[45].

Deniz'ın kıza olan yakınlık derecesinin boyutunu bilmiyoruz. Fakat, Asaf Güven Aksel, bu konuda şunları yazmaktadır:

«Pek de güzel denemeyecek üniversiteli kız, uzun boylu, yakışıklı militana tutkundu. Ama oğlan hercai»[46]

Deniz'in, karşıt cinsle olan ilişkisi konusunda anlatılanlar ve yazılanlar şimdilik bu kadardır.

MAHALLESİNDEKİ DENİZ

Deniz'in Üniversite öğrencisi olana kadarki dönemle ilgili okul ve mahalle çevresindeki ilişkiler konusunda fazlaca bir bilgi yoktur.

Lise öğrencisi iken mahalleden tanıdığı iki kişi Deniz'i birçok yönden etkilemiş insanlardır.

Bunlardan birisi Nurettin Demirdöven, diğeri Ömer Erim Süerkan'dır.

İlk tanıştığı Nurettin Demirdöven şunları anlatmaktadır:

«İstanbul'a 1963 yılı yazında geldim. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne başlama dönemim 1963-64 öğretim yıllarıdır. Okul 1 Kasım 1963'de yapılan bir törenle açılmıştı.

Mahalleye geldiğimden itibaren, mahalledeki emsal durumdaki arkadaşlarla tanıştık. Bunlardan birisi benimle birlikte Hukuk Fakültesi'ne birlikte gittiğimizde aynı sınıfta okuduğumuz Deniz'in abisi Bora idi. Ama o okula daha sonra devam etmedi ve başka fakülteye kaydını yaptırdı. Diğeri ise Ankara'da iken liseden tanış olduğum Erol isimli bir arkadaşımdı. Deniz de bunun arkadaşıydı. Böylece Deniz'le arkadaş olduk. 1963-64 kışını bir kenara koyarsak Deniz'le asıl ileri derecede bir arkadaşlık kurma olayı 1964 yazından itibaren başlar. Konuşmalarımızda ikimiz de aynı konulardan hoşlandığımız için 1964 yazında tam bir mahalle arkadaşlığımız başlamış oldu.

Asıl yaşantısı İstanbul'da başladı. Çocukluğunu anlatırdı ama önemli bir şey yoktu. Ben onunla ta-

nıştığımda yaygın, geniş bir arkadaş çevresi yoktu. Lise iki öğrencisiydi o zaman.

Deniz'le en büyük zevkimiz Selimiye'den başlayıp Kadıköy Moda burnuna kadar konuşa konuşa, tartışa tartışa gezmek ve daha sonra dönerek tekrar eve gelmekti. Bazan ben onu, bazan da o beni bulurdu. Oturduğum ev giriş katında idi. Benim kaldığım oda da yola bakan kısmında idi. Deniz bakarsın gelmiş pencereye vurup, haydi gidip gezelim diye işaret ediyor. Bir yerde oturup kalmaktansa daha çok gezmekten hoşlanırdık. Bazan yürüye yürüye Çamlıca tepesine çıkardık. Orada ben, Deniz, Erim ara sıra Balıkçı İsmail katılır, gidip piknik yapardık. Para durumumuza göre şarap, salam, peynir vb. alır üç-dört saat oturur eğlenirdik. Bazan paramız çok olunca Boğaz'da bulunan lokantalara gider balık yerdik. Ama bu çok ender olurdu. Balıkçı İsmail'in kayığı vardı. Onunla balık avına çıkardık. Daha sonra Deniz öğrenci hareketlerinde ön plana iyice çıkınca bunları yapmaya zamanımız kalmadı.»

Ömer Erim Süerkan ise şunları anlatmaktadır:

«Emekli bir subayın oğluyum. Politikayla lise yıllarında ilgileniyordum. Lise son sınıfta iken Kültür-Edebiyat koluna bağlı olarak birkaç arkadaşla okul gazetesini çıkartıyorduk. Bu gazetede yazdığımız bir yazı nedeni ile Zühtü Bayar ile beni okul yönetimi «Komünizm propagandası» yapıyor diye disiplin kuruluna vermişti.

Oysa bir sene öncesi de bir arkadaşımla yaptığımız çok ilkel bir kapsül nedeniyle, «Uzaya ilk füzeyi gönderen öğrenciler» diye ödüllendirmişlerdi.

Lise bittikten sonra Üsküdar TİP örgütünde çalışmaya başladım. Parti örgütüne üye bulma, üye kaydetme çalışmaları vardı. Ben de bu çalışmalar içinde Boğaz'ın Anadolu yakasını tarıyor ve örgütleme çalışmaları yapıyordum. 27 Mayıs sonrasında kurulan Kültür Dernekleri vardı. Buralara da uğruyordum. Bu uğramalarımdan birinde Nurettin Demirdö-

ven'le tanışıp arkadaş oldum. Nurettin de Deniz'in arkadaşı idi. Deniz'le Nurettin'in aracılığıyla böylece arkadaş olduk. Nurettin ve Deniz'le arkadaşlığımın başlaması 1964 kışında yani 1964 yılı sonlarına rastlar. Nurettin Hukuk Fakültesi ikinci sınıfta okuyordu. Deniz ise lisede bir dersten beklemeliydi.

TİP Üsküdar örgütü Balaban semtinde, Doğancılar sokağının başında bulunuyordu. Nurettin, Deniz ve ben Şemsipaşa'yı çok severdik. Üsküdar iskelesinin sağında cami, medrese, çeşme, türbe ve kütüphaneden oluşan bir yapı topluluğu vardır. Üsküdar semtinin en büyük kütüphanesi olan bu Şemsipaşa Külliyesi'ne o civarda bulunan bütün öğrenciler ders çalışmaya giderdi. Deniz, Nurettin ve ben de bazan ders çalışmaya, bazan da kitap okumaya giderdik.

Külliye, deniz kenarında çok güzel bir yerdedir. Külliyeyi çevreleyen duvarlardan deniz tarafına bakan bir duvarı vardır. Bu duvarın bir insanın rahatça sığıp oturabileceği genişlikte demir parmaklıklı birbirlerine çok yakın pencereleri vardır. Biz üçümüz bazan da Balıkçı İsmail biraraya gelir o pencerelerden her birine birimiz oturur bir taraftan denizi seyreder, bir taraftan da sohbet ederdik.

Bazan da aynı yere oturur şarap içerdik. Çok güzel ve zevkli olurdu. Paramız olduğunda bunu sürekli yapardık. Pencereler denize yarım metre uzaklıktadır. Deniz gelir şap şap duvara vurur. İyot kokusunu ciğerlerinize çekersiniz. Külliyenin hemen yanında çay bahçeleri ve iskele bulunurdu. Çay bahçelerini şimdi yıktılar. Vapurdan inen aile babaları bizim böyle neşeli olduğumuzu gördüklerinde,

— Afiyet olsun gençler, der gülümserlerdi. Şimdi öyle mi?. Görseler küfrederler. Deniz fazla kalamazdı. Babası kızardı. Bize göre yaşı da küçüktü. Belli bir saatte evde olması gerektiğinden eve erken giderdi. Bu nedenle bir dikişte şarap şişesinin yarısını götürürdü. Neşelendiğinde çok sevdiği bir türkü vardı onu söylerdi.

«Karşı yakaya geçelim,
Atlara yonca biçelim,
A leylim vay leylim, aman aman.

Biz bu yardan vazgeçelim,
Oğlum nenni nenni,
Eşrefim nenni nenni»

İLK SİYASİ ARAYIŞLAR

27 Mayıs ihtilalinden hemen sonra diyebileceğimiz bir dönemde ailesiyle birlikte İstanbul'a gelen Deniz, ihtilalin sağladığı göreceli özgürlük ortamında bir lise öğrencisi olarak kişiliğini geliştirmeye çalışıyordu. Bu sürecin nasıl oluştuğunu ve nasıl geliştiğini yakın çevresinden izleyelim.

Nurettin Demirdöven bu konuda şunları anlatmaktadır:

«1964 yazından itibaren kurulan mahalle arkadaşlığımızdan sonra sürekli birlikte olduk. Onunla daha çok sosyal ve bilimsel diyebileceğimiz konularda konuşmalar ve tartışmalar yapar, sadece bununla kalmaz bu yönde, bu konulara ilişkin olarak, bu türe yönelik etkinlikler nelerdir, toplantılar, dernekler var mıdır onları da araştırırdık. Önce bunları ben tek başıma yapardım. Arkadaş da bulunca beraber yapmaya başladık. Böylece TİP diye bir partinin olduğunu ilk önce duyduk sonra da yerine gidip gördük. TİP'in Üsküdar ilçe binası o zaman Balaban semtinde idi. Şimdi yıktılar. Üsküdar İskelesinin hemen yanında, tütün fabrikasının hemen arkasındaydı. Düşünce olarak sosyalist düşünceye daha çok yatkındık. Okuduğumuz gazeteler, sevdiğimiz yazarlar itibariyle bu parti bize daha yatkın gelmişti. Gazetelerde olsun, TİP'in çıkartmış olduğu broşürlerde olsun, dağıttığı bildirilerde vb. olsun TİP'in adını okuyor ve duyuyorduk. O arayışlar içinde 1964 yazında esas olarak TİP'e gitmeye başladık. Deniz lise

iki öğrencisiydi o zaman. İlk başlarda sempatizan olarak çalışmaya başladık.

Ben, Deniz'le tanıştığımda politik bir birikimi yoktu. İlerici bir yönelimi vardı. Deniz'in sosyalist bilinçlenme dönemi ya da daha doğrusu sosyalizmi öğrenme dönemi yaklaşık bir sene sürdü. O ilk önce Haydarpaşa Lisesi'nde okuyordu. Daha sonra babası lisanının daha güçlenmesi, iyi bir lisan öğrenmesi için Aksaray'da bulunan Özel Bilir Koleji'ne kaydetti.

Bunun Deniz'e şu yönde bir yararı oldu. 27 Mayıs ihtilalinin getirdiği özgürlük ve tartışma ortamı nedeniyle öğrenci dernekleri eskisinden daha etkin ve faal durumdaydılar. Buralarda çok canlı tartışma ortamı vardı. Üniversiteye gittiğimden okulda edindiğim arkadaş çevresiyle ben de buralara gitmeye başladım. İlk önce ben gidiyordum oralara. Daha sonra Deniz'i de götürmeye başladım.

MTTB - TMTF - TMGT ve Memduh Eren'in başkan olduğu 27 Mayıs Devrim Derneği vardı. Bu örgütlerin düzenledikleri toplantılara, açık oturumlara giderdik, çalışmalarına katılırdık. Bu derneklerin hepsi ilerici bir hava içindeydiler. MTTB'ya gittiğimiz sıralar Yüksel Çengel başkan idi. Benim katıldığım ilk kongrede, kongreyi hükümetin desteğiyle sağcılar kazandı. MTTB sağcılara gittikten sonra TMTF'ye gitmeye başladık. TMTF ile TMGT'de bazı faaliyetlerde bulunalım dedik. Oraya da gitmeye başladık. O sıralar TMGT başkanı Alp Kuran'dı. Nitekim o sıralar TMGT'da bazı komisyonlar kurulmuş bunlara eleman arıyordular. Ben ve Deniz bir komisyonda yer alalım diye TMGT'a gittik. Mahir Kaynak o zaman TMGT'da faal durumdaydı ve İktisat Fakültesi'nde asistandı. Bizi Mahir Kaynak kabul etti. Mahir Kaynak'ın orada görevi başvuran öğrencilere komisyonlarda görev vermekmiş. Beni Basın Komisyonu için uygun gördü. Deniz'i de İşçi Komisyonu için uygun gördü. Bu İşçi Komisyonunun içinde Şükran Ketenci de vardı.

Üniversitelerdeki kantinler faal durumdaydılar. Oralara giderdik. Deniz'i benim tanıdığım ve daha önceden kurmuş olduğum arkadaş çevresiyle tanıştırdım. Bizim bu gidip-gelmeler ve varolan etkinliklere katılmamız sonucu Deniz'in arkadaş topluluğu gelişti, sonra Deniz bu çevreyi genişletip sempatisini kazandı.

Hatta bu örgütlerden TMGT'nın düzenlediği ve bir hafta süre ile devam eden, «Politika ve Gençlik» konulu seminerlerin sonuncusunda başımızdan geçen ilginç bir olay vardır. O zaman daha yeni partiliydik. 22 Nisan 1965 cumartesi günü Behice Hanım'ın da katıldığı bir konuşma vardı. Deniz'le ikimiz birlikte gittik. Arka sıralarda yer aldık, konuşmaları izliyoruz.

Ben daha önceden tek başıma siyasi çalışmalar, araştırmalar yaptığım sıralarda rastlantı olarak Haydarpaşa Lisesi'nden sağ eğilimli bir çocukla kısa süren bir arkadaşlık yapmıştım. Bu beni Üsküdar'da Genç Milliyetçiler Birliği diye bir kuruluş vardı oraya götürmüştü. Bunlar daha sonra MHP'nin kurucuları oldular. Gittiğim bu ilk toplantılarında, Romanya Faşist Partisi'nin tarihi gelişimi hakkında bir seminer çalışmaları vardı onu izlemiştim. Bu toplantıdan çıktıktan sonra ben bu arkadaşa, «Yahu Romanya Faşist Partisi'nin sizin siyasal çalışmalarınızla ne ilgisi var» diye tepkimi dile getirmiştim. Neyse o toplantıda Üsküdar'daki sağcıları tanımıştım.

Seminerde bir baktım bir grup bunlardan oluşmuş. Ben bunları tanıyorum ama onlar beni tanımıyor. Behice Hanım konuşmaya başlayınca bunlar da ufak ufak seslerini arttırmaya, Behice Hanım'ı yuhalamaya başladılar. Bir taraftan da, «Komünistler Moskova'ya» vb. diye bağırıyorlar. Ben de gittim bu bağıranlardan birisine,

— «Bu kadın komünist değil, sosyalisttir» dedim. Onlardan birisi de,

«— Ne olmuş yani komüniste komünist dedik» fa-

lan demeden beni tartaklamaya başladılar. Ben daha müdahale etmeden hemen Deniz müdahale ederek sağcıların üzerine hücum etti. Ardından partililer geldi. Bunları dışarı attık.

Partide haftada ya da onbeş günde bir ilçe binasında seminer biçiminde eğitim çalışmaları yapılırdı. Daha çok emekçi ve işçilerin bilinçlendirilmesi yönünde konular olurdu. Bir seferinde İdris Küçükömer, bir seferinde Oya Baydar katılarak seminer verdiler. Biz de seminer sorumlusu olarak görev aldık. Ama öyle yaratıcı bir konu üzerinde değil genellikle klasik konular üzerinde çalışmalar yapardık.

Bunun dışında bir taraftan derslerimize çalışıyor, bir taraftan da kitap alışverişi yapıyorduk. Öğrenci için kitap pahalıdır. Ben de olanı ona veriyordum, o da onda olanı bana veriyordu. Tabii ilgi duyduğumuz konularda ayrıca kendimiz için kitap, dergi alıyorduk. Onunla ortak beğeniyle okuduğumuz kitapları şöyle sıralayabilirim:

Jack London'un Martin Eden'i,

Ernest Hemingvay'ın Çanlar Kimin İçin Çalıyor,

John Steinbec'in Gazap Üzümleri,

Wels'in Kısa Dünya Tarihi ve Amerika Birleşik Devletleri Tarihi,

Plehanov'un Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri,

Ali Faik Cihan'ın Sosyalist Türkiye'si,

Niyazi Berkes'in Yüzyıldır Neden Bocalıyoruz,

John Strachey'in Sosyalizm Nedir, adlı kitapları vb.

Çıkan bütün yeni kitapların hemen hepsini alıp okuyorduk. Dergi olarak «YÖN» alıyorduk. Gazete olarak Cumhuriyet alıyorduk. Akşam gazetesi ve o dönem birara çıkan Tanin adlı gazeteleri de bulunca okuyorduk. Ben Hukuk Fakültesi birinci sınıfta iken öğretim üyemiz Hıfzı Veldet Velidedeoğlu,

— «Hukukçu hergün bir gazete alıp, okumalı ve

olayları sürekli izlemeli» diyerek bir öneride bulunmuştu.

Deniz'in edebi yönü çok zengindi. Sinemayı, tiyatroyu, edebiyatı, şiiri severdi. Hikaye yazarlığını severdi. Şiire çok tutkundu. Tutkun olduğu için belleğinde tutardı. Memet Fuat'ın çıkarttığı YENİ DERGİ isimli edebiyat dergisini sürekli alırdı. Nazım Hikmet'i zaten bilirdi. Oktay Rıfat, Edip Cansever, Turgut Uyar, Cemal Süreyya ve bunların ardından Özkan Mert, Ataol Behramoğlu ve İsmet Özel'in şiirlerini de bilirdi.

Sinemacılığa, sinema yapımcılığına ilgi duyardı. Osman Saffet Arolat'la sinema, edebiyat üzerine tartışırlardı.»

Osman Arolat bu konuda şunları anlatmaktadır:

«Deniz'i ben TMTF İstanbul il sekreteri ve Basın Yayın Kolu başkanlığı yaptığım dönemde tanıdım. Bu çevreye ilk geldiği zaman lise öğrencisiydi. Deniz o çevreye yeni gelip-gitmeye başlayan ve yetişmekte olan genç bir delikanlı idi. Sohbeti, tartışmayı seven, çok yönlü ilişkiler içine girmekten hoşlanan ama belli sertlikleri de taşıyan birisiydi.

O dönem şiir, edebiyat merakı vardı. Beyazıt'ta Beyaz Saray denilen binanın altında yeni kitapevleri, sahaflar açılmıştı oraya gider, orada bulunan kitapçılarla, sanatçılarla tanışır, sohbet ederdi.

O dönem çok tartışılan bir dönemdi. Gruplar farklı da olsa, birbirinden farklı da düşünseler tartışmalar genellikle Çınaraltı'nda geçerdi. Aynı şekilde Sahaflar'da, Sahaflar'ın yanındaki kahvede konuşulurdu. Hukuk Fakülte'sindeki çay ocağının yanında insanlar otururlar ve tartışırlardı.

Deniz, özellikle o dönem TMGT başkam olan ve Hukuk Fakültesi İdare Hukuku kürsüsünde asistan olan Alp Kuran'la birlikte hareket ederdi. Öğretim üyelerinden bunu tanıyan ve sohbeti olanlar vardı. Örneğin Tarık Zafer Tunaya bunlardan birisiydi. Deniz'in öğrenci lideri olarak kitleyi peşinden sürük-

lediği dönemde Tarık Zafer Tunaya Hukuk Fakültesi dekanı idi.

Deniz bu sıralar yeni tanıştığı Hikmet Kıvılcımlı'ya büyük önem veriyordu. Hikmet Kıvılcımlı'nın Cağaloğlu-Nuruosmaniye caddesinde bir muayenehanesi vardı. Deniz, Hikmet Kıvılcımlı'nın devamlı müdavimlerinden birisiydi. Çoğu akşam TMGT'ın Tünel'de bulunan yerinden çıkıp yürüye yürüye Cağaloğlu'na, muayenehanesine gider onunla konuşur, sohbet ederdi.

Mahir Kaynak 1968'de gençlerin önem verdiği bir öğretim üyesiydi. Çok ilginç düşünceleri vardı. Çok ilginç şeyler anlatırdı. İktisat Fakültesi'nin «Cuma Konferansları» vardı. Bu konferanslar içinde en etkililerden birisi Mahir Kaynak'ın konferanslarıydı. Mahir Kaynak, kitleleri çok iyi dirije eden, çok kolayca etkileyen birisi idi. Ayrıca Hikmet Kıvılcımlı, çevresi, ve MDD kadroları ile sıkı ilişkiler içinde olan birisiydi.»

Bu konuda Ömer Erim Süerkan şunları anlatmaktadır:

«Deniz'le sinemaya gitmeyi çok severdik. Özellikle Yılmaz Güney'in filmlerini kaçırmazdık. Kovboy filmlerinden hoşlanırdık.

Kenan Uluğ'un evinin devamlı müdavimlerindendik. Büyük ve değerli bir kütüphanesi vardı. Okumak için ödünç kitaplar alırdık. Kenan Uluğ'la özel sohbetlerimiz olurdu. Eski bir TKP'li idi. 1944 yılında İlerici Gençler Birliği davasında yargılanmıştı. Yaşadığı olayları, deneylerini bize aktarırdı.

Hemen hemen her konuyla haşır neşir olmaya çalışırdık. Öğrenci derneklerinin faaliyetlerine katılırdık. Paneldi, forumdu, konferanstı hepsine katılırdık. Buralarda kültürel yönden olsun, yeni insanlarla tanışma olsun bizlerin gelişmesinde çok yararları olmuştur.

Örneğin, benim hazırladığım, «Türkiye'nin sosyal,

ekonomik yapısına ilişkin» sekiz seminerlik bir program vardı.

Bu programın sonuncusunda 6 Ocak 1968 cumartesi günü, Behice Boran, İlhan Selçuk ve Mihri Belli, «Türkiye'de Devrim Stratejisi» konusunu tartışmışlar.

Deniz, Mihri Belli ve İlhan Selçuk'la bu seminerleri düzenleme çalışmaları sırasında tanışmıştı.

Hikmet Kıvılcımlı ile tanışmamız şöyle oldu. 1965 yılındaydı. Nurettin bir gün Sahaflar'dan kitap alırken Hikmet Kıvılcımlı'nın «Tarih, Devrim, Sosyalizm» adlı kitabına rastlıyor. Bakıyor bir Türk sosyalistinin kitabı. Çeviri değil. Özgün bir eser. İlgisini çekiyor ve kitabı alıyor. Okuyup bakmamız için bize de getirdi. Bizim de ilgimizi çekti. Kitabın arka kapağında kitabı yazanın adresi var. Ayrıca kitap hakkında eleştirileriniz varsa yazın, gelin görüşelim diye bir de not var. Biz de Nurettin, Deniz ve ben kalktık Cağaloğlu'nda bulunan adresine gittik. Kendimizi tanıttık. İşte böyle böyle dedik. Kitabınızı okuduk, ilgimizi çekti. Neyse, sohbetimizde kendinden bahsetti. Geçmiş deneylerinden, hapisliğinden, örgütlenmeden, partiden bahsetti. Bu arada bizim Üsküdar'da oturduğumuzu öğrenince kendisinin de Salacak'ta oturduğunu söyledi. Böylece Hikmet Kıvılcımlı ile diyaloğumuz kurulmuş oldu.»

Politika ile ilgisinin nasıl başladığını Deniz, kendisiyle konuşan gazetecilere özetle şöyle anlatmıştır:

«Sosyalizmi ilk defa YÖN dergisinin ikinci çıkışı sırasında bu dergiyi izlerken benimsemiş, sonra bu alanda kendisini yetiştirmeye çalışmıştı»[47].

Lise birinci sınıfta iken öğretmeninin okuttuğu «Teneke» kitabı ile yurt gerçekleriyle karşılaşan ve yine öğretmeninin ezilen halk kitleleri hakkında verdiği bilgi ile yoğrulup»[48] kendini geliştirmeye çalışan Deniz, yeni yetişmekte olan bir genç gibi arayışlar içindedir.

Deniz kitap okuma ilgisini babasına gönderdiği bir mektupta şöyle dile getirmektedir:

«Dostoyevsky'nin kitaplarını bitirdim. Şimdi Balzac'tan okumaya başlayacağım. Çoğunu daha evvel okumuştum, ama yine rahatça, canım sıkılmadan okuyorum. Hele Dostoyevsky! Yaşadığı toplumun kesitini vermiş romanlarında. Tolstoy'un müjikleri varsa onun da bir türlü iki yakaları biraraya gelmeyen şehirli küçük burjuvaları var. Onları o kadar canlı anlatmış ki, insan görür gibi oluyor.

Sana İngiliz, Alman, İtalyan, İspanyol edebiyatı desem, aklına her birinden bir isim gelecek. Örneğin, Shakespeare, Goethe, Dante, Cervantes. Ama Fransız ve Rus edebiyatı olunca durum değişir. Bir sürü isim gelir aklına. Her biri birbirinden büyük. Aynı durum İran edebiyatı için de geçerli. Ömer Hayyam, Gazali, Şirazlı Sadi...»[49].

Deniz, dört Amerikalı askeri 8 Mart 1971 günü, bırakıp kaçtıkları apartman dairesinde şu kitapları geride bırakmıştı:

«Moskova Önlerinde, Emperyalizm-Tekelci Kapitalizm ve Türkiye, Sosyalist Parti, Silah Arkadaşları, İnsan Asker Doğmaz»[50].

Mustafa L. Kıyıcı, Deniz'in bu yönüne ilişkin olarak şunları anlatmaktadır:

«Biz her gün seyyaren okulun bahçesinde bulunurduk. Bunun dışında TMGT, Çınaraltı ve Süleymaniye'ye giderdik. Bizler derslere girmezdik. Zaten devam zorunluluğu yoktu. Sınavlara girer geçerdik.

Konuşup tartışmalarımız da genellikle buralarda olurdu. Deniz'in FKF'liler konusunda şöyle bir tavrı vardı: FKF'lilerle tartışmayın, aşağılık duygusuna kapılırsınız. Adamlar lafazan. Biz onları eylemle halledeceğiz.

AİESEC olayı nedeni ile tutuklandığımızda, cezaevinde pek kitap okuma olanağımız olmadı. Olmuyordu daha doğrusu. Gerek tutuklular, gerek «içeriye değişik nedenlerle düşmüş turistler tarafından yal-

nız bırakılmıyorduk. Sadece akşamları biraraya geldiğimizde Raif Ertem ve Bozkurt'dan miting, açık oturum nasıl düzenlenir vb. gibi konularda onların geçmiş deneyimlerinden bize aktarıcı sohbetler konuşmalar yapardık.»

Aktarılan bu özellikler sadece Deniz'in değil 60-70 dönemi yetişen lise ve üniversite öğrencilerinde görülen ortak yanlardır. Deniz'de de görülen bu benzeri özellikler, öğrenci lideri olarak sivrilmesine kadar azalarak devam eder ve giderek yerini başka özelliklere bırakır. Bunlar nelerdir onu tanıyanlardan izleyelim.

Deniz'le birlikte Hukuk Fakültesi'nde öğrenci olan ve DÖB kurucularından Deniz Çamlıbel şunları anlatmaktadır:

«Beyoğlu Atatürk Erkek Lisesi'nde Mustafa Kıyıcı ile birlikte okudum. Daha sonra Hukuk Fakültesi'nde de bu arkadaşlığımız devam etti.

Mustafa ile 66-67 döneminde fakültede dolaşırken Deniz'i gösterir:

«Şu çocuğun ne dediği, ne yaptığı, ne düşündüğü pek belli değil. Çok karmaşık bir düşünce yapısı var. Bir bakarsın Stalin'i, bir bakarsın Kıvılcımlı'yı, bir bakarsın Atatürk'ü, bir bakarsın İkinci Kurtuluş Savaşı'nı, bir bakarsın Lenin'i savunur. Ben birşey anlayamadım» derdi.

Aslında o dönemin gençliği bir arayış içinde olan gençliktir. 68 birikmiş olan özlemlerin ortaya çıkış dönemidir. O dönemin gençlik hareketi gök kubbede bir haykırış, bir çığlıktır. 68 kuşağı doğmatik, bağnaz değildir. Herhangi bir fraksiyonun peşine takılıp gitmemiştir. Zaten fraksiyon nedir yoktu ki. Daha sonra bölünmeler, ayrışmalar oldu. Böyle olmadığı için o dönem yapılan eylemlere bütün öğrenciler katılırdı. Ne zamanki fraksiyonlaşma başladı o zaman öğrenci genç eylemlere katılmamaya başladı.

Bizler yapılan her eyleme katılırdık. Herkes bir

tartışma içindeydi. Bu nedenle insanlar kısa süreler içinde bir uçtan bir başka uç noktaya gidip gelirdi.

Örneğin bir süre İTÜÖB başkanlığını yapmış olan Hasan Yalçın önce FKF'li idi. Daha sonra MDD'li oldu. Daha sonra Mao'cu oldu. Bizler birer arayış gençliği idik.

O dönem ekonomi üzerine kitaplar çok az okunurdu. Mao'nun Teori ve Pratik isimli kitabı okunurdu. Stalin savunulur ve kitapları çok okunurdu. Stalin tarafından mahkum edildiği için Troçki'nin kitapları hiç okunmazdı.

Deniz, bakarsın pantalonunun arka cebine bir kitap sokmuş gelmiş tartışıyor. Sadece anlatırdı. Karşısındakinin ne dediğini dinlemezdi. Anlatırdı, ondan sonra da kalkar giderdi.

O sıralar Deniz, «Dağa çıkacağım, gerilla yapacağım» falan derdi. FKF'liler de, Deniz'le, «Elmadağ'a mı, yoksa Uludağ'a mı çıkacaksın» diyerek dalga geçerlerdi. Deniz buna bozulur ama ses de etmezdi».

DÖB hareketi içinde yer almış Mustafa Zülkadiroğlu, bu konuda şunu söylemektedir:

«Deniz herhangi bir tartışmada ya da karar alınması gereken bir konuda kendi dediğinden başka hiçbir görüşü kabul etmez yalnız kendi bildiğini uygulatır ve yapardı. Böyle dayatmacı diyebileceğimiz bir tavrı vardı».

Eski TEP genel başkanı Mihri Belli, anılarında Deniz'in bu özelliği konusunda şunları yazmaktadır:

«Bir gün yine Yol-İş'te oturmuş yazımı yazarken yan odada Deniz'in konuşmasına kulak misafiri oldum. Arkadaşlarına, «Onlarla laf yarışmasına girerseniz kaybedersiniz. Tartışmayın, ağızlarını açtılar mı yapıştırın tokadı» diyordu, Deniz. Sözünü ettiği TİP'lilerdi»[51].

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLİĞİ

Deniz, lise öğrenimini 1965-66 döneminde Aksaray-Özel Bilir Koleji'nde tamamlar.

Üniversitelerarası giriş sınavı 6 Temmuz 1966 çarşamba günü yapılır.

Sınavlara başvuran öğrenci sayısı 41.300, üniversitelere kayıt yaptırabileceklerin sayısı ise 6169'dur.

Deniz, üniversite sınavları sonunda İstanbul Üniversitesi'ne bağlı Hukuk ve Fen Fakültelerini yedek listeden kazanır.

Bu dönemde Fen Fakültesi'nde en düşük puan 300, Hukuk Fakültesi'nde ise en düşük puan 260'dır.

Fen Fakültesi'ne 280, Hukuk Fakültesi'ne ise 1455 öğrenci alınmaktadır.

Deniz, Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırır. Bu konuda Nurettin Demirdöven şunları anlatmaktadır:

«Deniz 1966 yılında liseyi bitirmiş, üniversite sınavlarına girerek Fen ve Hukuk Fakültelerini kazanmıştı. Sosyal konulara daha yatkın olduğu, siyasi ve sosyal çalışmalarına kolaylık olur düşüncesiyle Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırdı.»

Deniz, Hukuk Fakültesi'nin 10058 nolu öğrencisi olarak, 7 Kasım 1966 pazartesi günü, üniversite öğrencisi olarak üniversiteye ilk adımını atar.

Fakat Hukuk Fakültesi'nde yeni öğretim dönemi olaylı başlamıştır.

TMTF-MTTB ve İÜTB gibi üst örgütlerin desteklediği ve Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti başkanı Atilla Kılıçoğlu ile Hukuk Fakültesi Talebe Derneği başkanı Faruk Yücel gibi sağcı cemiyetçilerin yöne-

timinde öğrenciler derslere girmeyerek boykot yapmaktadırlar.

Hukuk Fakültesi'nde 1500'den fazla öğrencinin belge verilerek kayıtlarının silinmek istenmesi üzerine yapılan boykotta öğrencilerin başlıca istemleri şunlardır:

1 — Birinci sınıfta 1965-1966 döneminde belge alanlara bir sene daha okuma hakkı tanınması,

2 — Bir ve ikinci sınıfta ancak üç sene aynı sınıfta kalanlara belge verilmesi,

3 — Üç ve dördüncü sınıftan belgenin kaldırılması,

4 — Yükseltmenin kaldırılması,

5 — Bütün derslerden Şubat hakkı tanınması,

6 — Yazılıyı almış her öğrenciye üç sözlü hakkı tanınması.

Bu dönemde Hukuk Fakültesi dekanı Prof. Reha Poroy, İÜ Rektörü ise Adnan Menderes'in özel doktorluğunu yapmış olan Prof. Ekrem Şerif Egeli'dir.

Boykot güvenlik kuvvetlerinin araya girmesi ve öğretim üyelerinin desteklememesi üzerine ikinci gün sona erer.

Aynı sorunlar bir sonraki döneme ertelenir.

Hukuk Fakültesi aynı sorunlarla 1967-68 öğretim dönemine yine öğrencilerin dersleri boykotuyla açılır.

Bu yıl fakülteden belge alarak atılan öğrenci sayısı 1000'in üzerindedir. Fakültede yapılan sınavlardan bir örnek vermek gerekirse, Ekim döneminde ikinci sınıfın İdare Hukuku dersinden yazılı sınava giren 590 öğrenciden 54'ü başarı göstererek sözlü sınava girme hakkını kazanır. Sözlü sınava girerek başarı kazanan öğrenci sayısı ise 32'dir. Birinci sınıf Medeni Hukuk dersinde sınava giren öğrenci sayısı 570, başarı göstererek sözlü sınava girenler 124'dür. Hukuk Başlangıcı sınavına katılan öğrenci sayısı ise 36, kalanların sayısı 25'dir.

Bütün öğrencilerin desteğiyle 30 Ekim 1967 pazartesi günü başlayan ders boykotu, öğretim üyelerinin

desteklememesi ve durumun savcılığa bildirilerek bazı öğrencilerin gözaltına alınması üzerine 8 Kasım 1967 çarşamba günü sona erer.

Fakülte yönetimi ayrıca fakülteyi 9 Kasım 1967 perşembe günü saat 16.30'dan 15 Kasım 1967 çarşamba akşamına kadar tatil eder.

Öğrencilerin istemlerine sadece adli önlemlerle yanıt veren üniversite yönetimine başkaldırı ve öğrenci patlaması şeklinde başgösteren olaylara altı ay gibi kısa bir süre vardır.

ÜNİVERSİTE İŞGALLERİ

Ülkemizde üniversite ve üniversite öğrencilerinin yaşadıkları sorunlar tarihi yüz yıla kadar dayanan ve köklü çözümlere kavuşturulması gereken bir konu olmuştur.

Örneğin 1887 yılında Askeri Tıbbiye öğrencilerinin yaptığı eylem ve öne sürdükleri istem günümüzdeki istemlerle ortak özellikler taşımaktadır.

«Bütün talebe tarafından tıbbiyenin de diğer yabancı fakültelere benzemesi ve ıslahı için düzenlediğimiz tasarı, müdüriyet ve nezaretçe kabul edilmiyordu. İç işlerine karıştığımız iddiasıyla Müdür-i umumimiz Miralay Namık tarafından baskılar başladı. Bu baskıya karşı talebe grev yapmaya karar verdiğinden mesele büyüdü. Hep birlikte mektep binasını izinsiz terk ettik ve mektebi boşalttık. İş fena şekil aldı. Demirkapı ile mektep binası ciheti, askeri birlikler tarafından abluka altına alındı»[52].

1960-70 dönemini ele aldığımızda öğrencilerin bu yönde ilk genel istemi 1964 Temmuz tarihindedir.

Üniversite yönetimi her yıl öğrencilerden aldığı kayıt, kabul, sınav ve ders harçlarının miktarını arttırır. Bunun üzerine öğrenciler kendilerini temsil eden TMTF-MTTB ve İÜTB aracılığıyla protesto hareketlerine başlarlar.

İki ay süren protesto hareketleri sonunda Milli Eğitim Bakanlığı'nın 30 Eylül 1964 tarihli yazısıyla harçlara yapılan zamlar geri alınır[53].

10 Aralık 1964 perşembe günü, öğrenciler bir bildiri yayınlayarak,

«Üniversite reformu yedi gün içinde gerçekleştirilmezse üniversitenin kapısına kilit vurarak kapatacaklarını» açıklarlar[54].

Hükümet yetkililerinin araya girmesi ve reform çalışmalarına başlanacağı konusunda söz verilmesi üzerine yapılacak eylemleri ertelerler.

Böylece ertelenen üniversite reformu, her öğretim dönemi başlangıcında gündeme geliyor fakat bir çözüme kavuşturulmadan bir sonraki yıla erteleniyordu.

1968 yılına gelindiğinde öğrenci istemleri değişiyor artık üniversitede reform değil, «Üniversitede ve eğitimde devrim» isteniyordu.

Bu konuda öğrenci liderlerinden Harun Karadeniz şunları yazmaktadır:

«Üniversitede varolan potansiyeli 1968 Kasım döneminde değerlendirmeye karar vermiştik.

Temel sloganımız, «Eğitimde Devrim» olacaktı. Ancak bu konunun enine boyuna incelemesini yapmak ve çok somut hedefler belirleyerek sonuç almak taraftarıydık. Daha önceki reform istekleri gibi belirsiz amaçlara yönelmemek gerekiyordu. Bunun için kasım ayına kadar Türkiye'deki eğitim düzeni ve özellikle yüksek öğrenim sorunu üzerine araştırma yapacaktık. Fakat bizim dışımızda gelişen olaylar bu planı değiştirmemize sebep oldu:

Biz, kasım için kendimizi hazırlarken Türkiye'deki ilk hareket Ankara'da Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde patladı. Gelişmeleri yerinde incelemek üzere derhal Ankara'ya gittik. Teknik örgütlerin başkanları olarak yaptığımız bu gezi sırasında hareket İstanbul Üniversitesi'ne de sıçrayıverdi»[55].

İstanbul'da ilk olarak Hukuk'ta, daha sonra diğer fakültelerde gerçekleşen işgal olaylarını kısaca özetleyelim.

21 Mayıs 1968 salı günü Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti ikinci başkanı Yıldırım Tosunlar, düzenlediği basın toplantısında özetle:

«Devrimci Öğrenci Örgütü adı altında gizli bir

teşkilat kuran bazı öğrencilerin, Fransa'da olduğu gibi İstanbul Üniversitesi'nde de karışıklık çıkarmak için hazırlık yaptıklarını» açıklar[56].

Üniversiteyi işgal etmek için Enver Nalbant'ın dediği gibi, «Bir tarafta Talebe Birliği'nde sağcıların, Ufuk Şehri'nin bir hazırlığı var, öteki tarafta da Deniz'in başını çektiği Devrimci Hukuklular bulunuyor, FKF'de de biz varız»[57].

İlk girişim İstanbul'da sağcılar tarafından yapılır, 11 Haziran 1968 salı günü İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Ufuk Şehri, birlik lokalinde bir basın toplantısı yaparak, «Üniversite'de reform istediklerini söyleyerek 12 maddeyi kapsayan reform isteklerini İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne verdiğini» açıklar.

Bundan sonraki gelişimi Enver Nalbant şöyle anlatmaktadır:

«Sonra biz FKF'de bir toplantı yaptık. Ben kalktım dedim ki, «arkadaşlar, bu iş Ankara'da başladı, bir an önce biz de başlatalım, yoksa iş sağcıların eline kalacak» falan... Neredeyse oradaki herkes karşı çıktı. Bir kısmı da çekimser davrandı. Neyse, ben tek başıma kalınca çıktım,. TMGT binasına Tünel'e gittim. Deniz ve arkadaşları oradalar ve onlar da bu meseleyi tartışıyorlar. Ama oradakiler de karşı çıkıyor harekete. Deniz hemen başlayalım falan diyorsa da destekçisi yok. Neyse benim de gelmemle biraz daha fazla bastırdık ve sonunda karar alındı. Ertesi gün İstanbul Üniversitesi işgal edilecek.

— Ve sabah okula geldiniz...

— Evet geldik ama ortada Deniz, ben ve birkaç kişi daha var, gerisi hep genç genç çocuklar. Sanıyorum aralarında Cavit de var: Cavit Kavak. Neyse bir yerden başlayalım diye dolaşırken bir sınıfa girdik. Sanıyorum üçüncü sınıftı. Deniz kürsüye çıktı ve eylemin başladığını anlattı. Bu sınıfta beklenmedik bir destek görünce, yahu bu iş oluyor, deyip doğruca 1. sınıf anfisine gittik. Çünkü o en kalabalık sınıftı, ko-

caman bir anfide toplanıyorduk. Derken bir anda sınıfları boşalttık ve binayı işgal ettik»[68].

Mustafa Lütfü Kıyıcı, işgal konusunda şunları söylemektedir:

«İşgal olayı spontane bir olaydı. Örneğin ben sınav için okula gittiğimde okul işgal edilmişti».

12 Haziran 1968 çarşamba günü başlayan İstanbul Üniversitesi'nin işgalini özetle şöyle anlatabiliriz[69].

Sabahın erken saatlerinde üniversiteye gelen Deniz, Enver Nalbant, Bozkurt Nuhoğlu, Binali Erdoğan saat 08.00'de başlayacak Haziran dönemi sınavlarına girmek üzere anfilerde bulunan öğrencilere hitaben bir konuşma yaparak işgali başlatırlar. Üçüncü sınıf B gurubunun Medeni Hukuk dersinden sınav olacak öğrenciler sınav salonunda, sınavın başlamasını beklemektedirler.

Deniz içeri girer ve bir konuşma yapar. Konuşmada, yapılan eylemin nedeni öğrencilere anlatılır ve işgale katılınması istenir.

Saat 08.30'da sınav için okula gelen öğrenciler, sınav kapılarının otuz kadar öğrenci tarafından tutulduğunu görürler. Kapıları kapatan bu öğrenciler, sınava girmek için gelen bu arkadaşlarına Hukuk Fakültesi öğrencileri olarak neler istediklerini açıklarlar ve sınavlara girmediklerini söylerler.

Merkez binanın arkasındaki iç bahçede toplanan yaklaşık üç bin kadar öğrenciye aralarında Deniz, Bozkurt Nuhoğlu, Tunga Ongun, Binali Erdoğan vb. gibi öğrenciler, durumu özetle şöyle açıklar:

«— Bu sabah işgal eylemine dört kişi ile girdik. Haklarımızı çakallık etmeden alacağız. Hiçbir birey ve parti adına çalışılmayacaktır. Şu veya bu eğilime hizmet için bu harekete girişmedik. Hiçbir kuruluşa bağlı değiliz. Yakıp yıkmak, şuraya buraya saldırmak asla doğru değildir. Yönetmeliğe karşı haklı olarak giriştiğimiz bu işgal başka türlü genişlerse, biz haksız duruma düşeriz. Hiçbir kuruluşa bağlı olmaksızın

bozuk öğrenim düzenini yeniden kurmak için tüm arkadaşları göreve çağırıyoruz. Hukuk Fakültesi öğrencileri olarak haklarımızı alıncaya kadar birlik ve beraberliğimizi bozmayıp işgale devam edeceğiz. Bu hareketi destekleyeceğimize şerefimiz ve gençliğimiz üzerine and içeriz.»

«Fakülte yönetimine ortak olmak isteyenler ellerini kaldırsın» denildiğinde, bütün öğrenciler el kaldırır.

«Bugünkü bozuk düzeni benimseyenler el kaldırsın» denildiği zaman kimse el kaldırmaz. Konuşmadan sonra orada toplanan öğrencilerin oylaması üzerine Deniz Gezmiş, Tunga Ongun ve Kemal Bingöllü'den oluşan Hukuk Fakültesi boykot komitesi kurulur.

Kemal Bingöllü, işgal olayını nasıl duyduğunu ve nasıl katıldığını şöyle anlatmaktadır:

«İstanbul Üniversitesi tarihinde unutulmayacak bir gün. Saat 9.30 sıralarıydı. Süleymaniye Kütüphanesi'nde çalışıyordum. 3 gün sonra sınavım vardı.

Kitaplar arasındaki bu derin sessizliği, bir anda içeri dalan heyecanlı bir arkadaşın haykırışı yırtıverdi:

«— Arkadaşlar, Hukuk boykota başladı...»

Kütüphane bir anda karışıverdi. Herkes fırladı yerinden. Ben de bir nefesle dışarı çıktım. Hukuk Fakültesi'ne koştum. Büyük bir öğrenci kalabalığı kaynıyordu. Marşlar söyleniyor, tempo tutuluyor, her kafadan başka bir ses yükseliyordu. Her arkadaş bir başka kıvılcımla parlamıştı.

Bu kalabalığa dalarken, gözlerim tanıdık bir sima arıyordu. Derken uzun boylu, esmer, sert çizgili yüz hatlarıyla genç bir arkadaşım karşıma çıktı. İsmi Deniz Gezmiş. Hukuk Fakültesi'nde ikinci sınıf öğrencisiydi.

Gözlerinden ateş püskürüyordu. Ne olduğunu sordum.

«— Bıktık artık bu despotizmden....» diye heyecanla başladı. «Bizimle berabersin değil mi?»

Kaldığımız yere dönelim. Merkez binanın arkasındaki iç bahçede toplanan öğrenciler, toplantıdan sonra, merkez binaya girmişler ve Hukuk Fakültesi bölümünde saat 08.45 sıralarında üniversiteye gelen Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Reha Poroy ile karşılaşırlar.

Öğrenci temsilcileri durumu dekana anlatarak isteklerini bildirirler.

Öğrenciler daha sonra ilk iş olarak, üniversite santraline giderek beş kişilik bir grup ile santral odasını işgal ederler. Ardından, bildirilerinin basılabilmesi için teksir odasını işgal ederler.

Bu arada sınav günlerinin asıldığı tahtalara, «Sağ-sol yok. Boykot var» diye yazı yazan öğrenciler,

«Üniversite hocaları,
Severler paraları
Biz size sormaya geldik,
Bir devrim yapmaya geldik.»

sözlerini şarkı biçiminde söyleyerek rektörlüğe doğru yürüyüşe geçer. Yürüyüşlerinde,

«Rektör istifa et» diye slogan atan öğrenciler, «Dağ başını duman almış» marşını söyleye söyleye rektörlük binasının önüne gelir.

Daha sonra rektörün odasına giren öğrencileri ayakta karşılayan rektör Prof. Ekrem Şerif Egeli, öndeki öğrencilerin ellerini sıkarak,

— Hoşgeldiniz, der.

Boykotçu öğrenciler ile rektör Egeli arasında şu konuşmalar yapılır:

— Genç arkadaşlarım, orduda karavanaya kaşık atarak Türkiye'nin yüzlerce sorunlarının gürültüleri içinde alnı açık, yüzü pak, vicdanlı bir vatandaş olarak buraya geldim. Yaşlı bir arkadaşınız olarak tekrar ediyorum. Davalarınızı sükun içinde halledin, ko-

nuşma alışkanlığına varın. Önce üniversiteli olarak gürültü ve yaygara... der, fakat sözlerine devam edemez. Öğrenciler,

— Bu yaygara değil, gençliğin sesidir. Geçen sene gürültü yapmadık da ne oldu. İstifa et! Dekan da istifa etsin! diye bağırır. Egeli tekrar söze başlayarak,

— Genç arkadaşlarım, bir düzensizlikten bahsediyorsunuz, fakat düzeltmek imkanı vermiyorsunuz, der. Birkaç öğrenci,

— Bütün bir gençliği temsil ediyoruz. Sakin olamayız. İki yıl geçti, daha ne zamanı istiyorsunuz?

— Dileklerinizi bir heyet aracılığı ile bildirin.

— Belge, belge. Biz pazarlığa gelmedik. İsteklerimizi bildirdik. Gideceğiz. Hukuk Fakültesi'nde ikibin öğrenci belge alırken neredeydiniz?.

— Siz yanlış bilgiye dayanıyorsunuz. Halledilmesi mümkün olanların halledilmediği bir karar alınmış mıdır ki, bu şekilde konuşuyorsunuz?.

Bu sırada bir öğrenci,

— Zor mu kullanılması gerek? deyince, Egeli,

— Kullandınız işte, diyerek yanıt verir.

Bunun üzerine öğrencilerden biri,

— Biz Atatürk genciyiz, demesi üzerine Egeli,

— Atatürk genci önce benim. Ben Atatürk'ün ağzından gençliğe hitabesini dinledim. Burada hesaplaşma olmaz. Bu kalabalıkta mesele çözümlenemez. Talebe Birliği Başkanının dilekçe ve broşürünü inceliyoruz, demesi üzerine bir öğrenci,

— Sabreden derviş, açlığından ölmüş, yanıtını verir. Egeli ise,

— Doğrusu sabreden derviş muradına ermiştir, diyerek yanıt verir. Ardından öğrencilerden biri, rektöre doğru,

— İsteklerimizi biliyorsunuz. Fransa'daki öğretim üyelerinin durumuna düşmeyin. Bunları yenilemeyeceğiz. Sene başındaki gibi telefonla polis çağırmayacağınızı sanıyoruz. Uzun yıllar öğretim üyeliği yapan

bir hocasınız. Fransa ve İtalya'daki öğretim üyelerinin düşmüş olduğu gibi hatalara düşmeyeceğinizi, gerekli önlemleri alacağınızı sanıyoruz. Üniversitede devrim istiyoruz. Üniversitede söz sahibi olmak istiyoruz. Hükümetlerin dümen suyunda gidilmemesini istiyoruz, der.

Egeli bunun üzerine,

— Benim geldiğim yol belli, gittiğim yol belli, diyerek söze devam etmek ister. Öğrenciler ise bağırarak,

— Belli belli, mason locasından geçiyor, istifa et, istifa et, diyerek konuşmasını keserler.

Mustafa Lütfü Kıyıcı bu olayla ilgili olarak şunları anlatmaktadır:

«Rektör Egeli'nin rektörlük makamına öğrenci kitlesiyle birlikte gidilmişti. Egeli, hitabet kabiliyeti olan, konuştuğu zaman dinlenen biriydi, insanları etkileyen bir yönü, bir hitabet yeteneği vardı. Ayrıca öğrenciler arasında saygınlığı olan bir insandı. İşgal başlamış. Rektörlük binasında, rektör Egeli, konuşmasıyla orada bulunan öğrencileri etkileyip, ikna etmeye başlamıştı. Ama orada onu konuşturmamak gerekliydi. Susturmak gerekliydi. Deniz, öğrencilerin ikna olmaya başladığını görünce, rektörün masasına elindeki sopayla vurur, rektör bağırmaya başlar. Masadaki cam kırıldı. İlginç bir şey. Egeli sustu. Kitle de Egeli'nin etki havasından sıyrıldı. Öğrenciler yeniden coşup, bizim havamıza girdi. Deniz, bunu yapmasaydı. Egeli hemen hemen herkesi ikna ediyordu, belki de hareket fiyaskoyla sonuçlanacaktı. Yani başlamadan ya da başladığı gibi bitecekti. Deniz'in bu olayda rolü büyüktü.»

Sonuçta rektör Egeli, genel sekreterinin yardımı ile profesörler evinden çıkarak otomobiline doğru gider. Öğrenciler, arabanın çevresini sararak zorla dışarı çıkarırlar ve arabasının lastiklerinin havasını indirerek,

«İstifa et. Davamızı halledeceğine söz ver öyle git,

bırakmayız, buradan gidemezsiniz» şeklinde bağırırlar.

Rektör Egeli, kendisine getirilen başka bir otomobile binerek üniversiteden ayrılır.

Saat 10.00'a doğru üniversitenin bütün kapılarını kapatan öğrenciler, kapılara nöbetçi yerleştirir ve herkese şebeke göstermek zorunluluğu getirilir.

Saat 11.00'de Hukuk Fakültesi İşgal Komitesi imzası ile bir bildiri yayınlayarak isteklerini şöyle açıklarlar:

«Birinci sınıfta tek dersten borçlu hakkının tanınması,

İki, üç ve dördüncü sınıflarda belgenin kaldırılması,

Bütün derslerden Şubat hakkının derhal tanınması, »

Bir yazılıya üç sözlü hakkı verilmesi,

Hoca-öğrenci ilişkilerinin düzenlenmesi.»

Hukuk Fakültesi birinci sınıf anfisinde toplanan öğrenciler Hukuk Fakültesi Boykot Komitesi olarak aşağıdaki 21 kişiyi seçerler:

Deniz Gezmiş, Tunga Ongun, Deniz Çamlıbel, Kadir Bakoğlu, Hüseyin Kovalı, Rahmi Aydın, Binali Erdoğan, Nizar Özkaya, Eray Karabilgin, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Cihan Alptekin, Cavit Kavak, Ömer Yasa, Sena Esen, Yusuf Baha Gürcan, Ali Rıza Dizdar, Fuat Aptikoğlu, Macide Birol, Önder Yerlikaya, Muzaffer Öztekin ve Kemal Bingöllü.

Çay ocağı ve kantini açtıran gençler, daha sonra getirdikleri davul-zurna eşliğinde horon oynayıp, halay çekerler ve geceyi üniversitede geçirmeye karar verirler.

Geceyi üniversitede geçiren gençler, bahçede halay çekerler, türkü söylerler ve saz çalarlar.

Siyasilerin olaya tepkisi şöyle olur.

Başbakan Süleyman Demirel,

«Dünya yeni ufuklara giden bir dünya oldu Bu dünyanın yeni ufuklara doğru ne kadar gittiğini, ne-

reye varacağını, bunların nelere bağlı olacağını kestirmek güç» der.

CHP'li Nihat Erim ise,

«Bu bir patlamadır. Genç kuşağın patlamasıdır. Gençliğimiz esasında yerden göğe kadar haklıdır. Üniversitelerimiz ve genel olarak bütün eğitim sistemimiz baştan sona reforma, düzeltilmeye muhtaçtır. Üniversitelerimiz reform istiyor. Bunda şaşacak, üzülecek bir nokta yoktur» açıklamasını yapar.

İşgalci öğrenciler varolan öğrenci örgütlerini kabul etmediklerinden üniversite yönetimi karşısında kendilerini temsil edecek herhangi bir kurum veya kuruluş yoktur.

14 Haziran 1968 cuma günü bu konuya bir çözüm bulmak için toplanırlar. «İşgal Komitesi» adı altında bir organ oluştururlar.

İşgal Komitesi Başkanlığına Kemal Bingöllü ve Bozkurt Nuhoğlu'nu, sekreterliğe Toygun Eraslan'ı, muhasipliğe Metin Tamer'i seçerler.

Öğrenciler işgal boyunca açık olan üniversitenin yemekhanesinde iki lira karşılığında yemek yerler.

Yatma sorununu ise merkez binanın çevresinde bulunan yurtlarda, merkez binada çözümlerler. Örneğin İktisat Fakültesi öğrencisi Ragıp Zarakolu, «Muhtar Deniz» diye lakap taktıkları Deniz'le ilgili bir anısını şöyle anlatmaktadır:

«Deniz havuzun kenarında, «yataklarınızı buraya taşıyın, deniz görür. Çamlarda hiç kamp yapmadık. İşte üniversite bahçesi...» diyor»[60].

Bu arada öğrenciler ve öğretim üyelerinden kurulu bir komisyon, öğrencilerin istemlerini içeren, 52 sayfalık bir broşürü, «Üniversite Reform Tasarısı» başlığı adı altında, İstanbul Üniversitesi rektörlüğüne ve üniversite senatosuna sunar.

Tasarı üzerinde üniversite yönetimi ve işgalci öğrenciler arasında görüşmeler başlar. Fakat üniversite yönetimi, öğrencileri oyalama ve aldatma taktiği uy-

gulayarak, işgali kaldırmaları konusunda çaba harcar.

22 Haziran 1968 pazar günü, işgal konseyi üyelerini görüşme yapmak üzere toplantıya çağıran üniversite senatosunun tavrını Kemal Bingöllü şöyle anlatmaktadır:

«Hemen ben, Toygun, Metin, Deniz, Savaş Derbent Baltalimanı'na gittik. Biz gittiğimizde Hidrobiyoloji Enstitüsü'nün kapıları kapalıydı. Açmalarını rica ettiğimizde de açmadılar. Çok nazik bir andaydık. Senato, içeride hayati bir karar vermişti veya vermek üzereydi ama bizim için bir muammaydı. Deniz, bize biraz beklememizi söyledi ve bahçe duvarının parmaklıklarından atlayarak içeri girdi. Biraz sonra da Sait Bey'le birlikte gelip, kapıyı açtılar. İçeri girdik, bizi bir odaya aldılar; daha sonra Rektör beyle birkaç senatör yanımıza geldiler»[61].

Yapılan toplantı sonunda da bir anlaşma sağlanamaz. Günlerce süren işgalden sonra nihayet 26 Haziran 1968 çarşamba günü Baltalimanı Hidrobiyoloji Enstitüsü'nde Rektör Egeli ve üniversite senatosu ile biraraya gelen öğrenci temsilcilerinden Deniz Gezmiş, Bekit Sıtkı Coşkun, Ali Rıza Dizdar, Mehmet Mehdi Beşpınar, Uğur Oya ve İzzettin Özakdağ adlı öğrenciler saat 11.00'de başlayan ve saat 15.30'a kadar süren bir toplantı yaparlar.

Toplantıdan ayrılan öğrenciler doğru Üniversitenin merkez binasına giderek arkadaşları ile bir toplantı yaparlar.

Toplantıdan sonra yapılan açıklamada,

«Yarın önce rektörlük, sonra dekanlıklar teslim edilecektir. Binalarda herhangi bir şekilde eylemli durum kalmayacak, ancak görüşmeler olumlu bir sonuca bağlanıncaya kadar boykota devam edilecektir. Fakülte yönetim kurulları kısa vadeli istekleri kabul edip, uzun vadeli istekleri görüşünce, boykot da kaldırılacaktır» denilir.

27 Haziran 1968 perşembe günü sabah saat 07.55'-

de açılır ve İşgal Komitesi'ni oluşturan öğrenciler, üniversite kapısında Rektör ve öğretim üyelerini beklemeye başlar. Saat 08.20'de Rektör Ekrem Şerif Egeli ve dekanlar üniversiteye gelir. Kendilerini Deniz Gezmiş, Bozkurt Nuhoğlu, Toygun Eraslan, Metin Tamer ve Kemal Bingöllü karşılar.

Rektör, dekanlar ve öğrenciler toplu halde, boşaltılmış bulunan rektörlük binasına gelir. Öğrencilerden birisi Egeli'ye,

— Makamınıza oturmaz mısınız? der. Egeli, öğrencilere,

— Ayakta durmasını severim. İstediğimizden daha uzun sürdü. Ama sonuç düşündüğümüzün dışında olmadı. Ancak bu kadar rahat ve bu kadar anlayışlı bir hava içinde bitebilirdi. Sakin ve hızlı bir çalışma ile olumlu sonuçlar alacağız, der.

Masanın arkasında Atatürk'ün bir portresinin duvara asıldığını ve üzerine, «Üniversite boykot savunma komitesinin rektörlüğe hediyesidir» yazıldığını gören Egeli, öğrencilere,

— Buna neden gerekseme gördünüz? Masamda Atatürk'ün büstü ve bir fotoğrafı vardı, deyince öğrenciler,

— Biz geldiğimizde yoktu da ondan, diye yanıt verirler[62].

Böylece işgal biter. Senato, üniversitenin açılmasına, sınavların 15 Temmuz'da başlamasına karar verir.

Üniversitenin sorunlarının çözümlenebilmesi için öğretim üyelerinden ve öğrencilerden oluşan bir komisyon kurulur.

Komisyonda öğretim üyelerinden:

Tarık Zafer Tunaya, Edip Çelik, Lütfü Duran, Zait İmre, Bülent Köprülü, Öztekin Tosun, İsmet Sungurbey, Çetin Özek, Ümit Yaşar Doğanay, Aydın Aybay, Necip Kocayusufpaşaoğlu.

Asistanlardan:

Rona Serozan, Kevork Acemoğlu, Yıldızhan Yaylaoğlu, Yavuz Alanguya.

Öğrencilerden:

Kemal Bingöllü, Bozkurt Nuhoğlu, Ömer Yasa ve Deniz Gezmiş bulunur.

İşgallerin sona erdirilmesinin ardından İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, üniversitelerdeki boykot ve işgal komiteleri üyeleri hakkında dava açar.

Hakkında dava açılan öğrencilerden bazıları şunlardır:

Deniz Gezmiş, Bozkurt Nuhoğlu, Osman Saffet Arolat, Mehmet Cavit Kavak, Veysi Sarısözen vb.

Soruşturmanın açılması üzerine, boykot ve işgal komitelerine bağlı öğrenciler, sorumluluğu paylaşmak üzere kendi aralarında 8 Temmuz 1968 pazartesi günü imza kampanyası açarlar.

Kampanyanın ilk günü 500 imza toplayan öğrenciler, imzaladıkları metinde şu görüşlere yer verirler:

«Biz aşağıda imzaları bulunan İstanbul Üniversitesi öğrencileri, 12 Haziran 1968 ve onu izleyen tarihlerde, üniversite içindeki işgal ve boykot hareketlerine, Türkiye'mizin ve üniversitelerimizin yüksek menfaatleri için bizzat katıldığımızı kamuoyuna duyururuz»[63].

ÜNİVERSİTEYİ KAZANAMAYANLAR

Üniversiteyi kazanamayıp açıkta kalan bir grup öğrenci 21 Kasım 1968 perşembe günü, üniversiteye kayıt olabilmek için İstanbul Üniversitesi rektörlük binasını işgal eder.

Olay üzerine rektörlüğe gelen Bozkurt Nuhoğlu, Toygun Eraslan ve Deniz Gezmiş adlı öğrenciler, işgalci öğrencilerin sorunlarını anlatmak ve bir çözüm yolu bulabilmek amacıyla rektörle bir görüşme yaparlar.

Rektörle görüştükten sonra dışarı çıkan öğrenciler, işgalcilere,

«Hükümet devamlı şekilde uyutma politikası içindedir. Biz aldatıldık, siz de aldatılıyorsunuz, sizinle beraberiz» açıklamasını yaparak destek olduklarını söylerler[64].

DİSİPLİN YÖNETMELİĞİNİN DOKUZUNCU MADDESİ

Adalet Partisi genel başkan yardımcısı İsmet Sezgin, 7 Mart 1969 cuma günü, yanında AP İstanbul İl Gençlik Kolu Başkanı İbrahim Çetinkaya ile ilk önce TMTF'ye saat 11.00'de giderek TMTF Başkanı Ekrem Özer ile bir saat süren bir görüşme yapar. Daha sonra saat 12.30'da İstanbul Üniversitesi'ne giderek Rektör Ekrem Şerif Egeli ile 45 dakika süren görüşme yapar. Görüşmeler üzerine bir açıklama yapılmaz[65].

Bu arada da Deniz ve arkadaşları, Kimya Fakültesi hocalarına karşı bir anti-pati eylemi yapma hazırlıkları içindedirler. Bu nedenle 10 Mart 1969 pazartesi günü Deniz, yanında 10 arkadaşı ile Kimya Fakültesi'ne gider. Fakat eylemi başlatacak kadar yeterli bir güç oluşturamadıklarından bundan vazgeçerler[66].

15 Mart 1969 cumartesi günü kendilerine komando adı veren bir grup öğrenci Hukuk Fakültesi'ne gelerek, fakültenin duvarlarına afiş yapıştırmak ister. Deniz'in de aralarında bulunduğu bir grup devrimci öğrenci, buna engel oldukları gibi afiş asmak isteyen öğrencilere de dayak atarlar. Ardından, okuma salonunun kapısına, «Vedat Demircioğlu Okuma Salonu» yazılı bir tabela asarlar.

Bu olaylar üzerine TMTF Başkanı Ekrem Özer yanına topladığı yaklaşık 50 kadar öğrenciyi alarak Hukuk Fakültesi'ne gelir. Okuma salonunun kapısının üzerinde bulunan, «Vedat Demircioğlu» yazılı ta-

blayı söküp yerine «Ziya Gökalp» yazılı tabelayı asarlar. Bunu duyarak gelen başta Deniz ve arkadaşları, Ekrem Özer ve grubuna saldırarak döverler.

Saldırıdan sonra kendilerine, «Milliyetçi, Toplumcu Bozkurtlar» adını veren bu grup, bir bildiri yayınlayarak görüşlerini şöyle dile getirirler:

«Bugün İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde vuku bulan nahoş hadiseler bir daha göstermiştir ki, üniversitelerimize musallat olan, gençlerimizin huzurunu bozanlar, Türk gençliğine ve Türk milletine düşmanlık eden komünist satılmışlardır.

Fakat, Enternasyonal marşı söyleyerek, ellerindeki demirden ve odundan sopalara, tabancalara ve hazır bulundurdukları taşlara rağmen başta Ermeni ve Yahudi tohumları olmak üzere daha ilk temasta «Kurt»tan» kaçan itler gibi kaçmışlardır.

Büyük milletim, bil ki, senin vatanın bütünlüğüne, milli ve manevi değerlerine kasteden, açıktan açığa sana küfreden Ermeni, Yahudi v.s. piçlerine ve uydularına senin gençliğin dersini vermiştir ve her zaman verecektir. Olayları bil. Düşmanları tanı ve titre, kendine dön.

Tanrı Türk'ü korusun»[67]

Deniz'in babası Cemil Gezmiş, oğluna yazdığı açık mektupta bu konuyu şöyle dile getirmektedir:

«Sana Ermeni demişler... Sen de, «...ürür, kervan yürür» demiş, geçmiştin»[68]

Öğrenciler arasında tansiyonu yükselten bu olayın ardından komandolar, 17 Mart 1969 pazartesi günü, sabahın erken saatlerinde büyük bir kalabalıkla gelerek İstanbul Üniversitesi'ni basarak merkez binayı sarar.

Devrimci öğrenciler de merkez binaya sığınarak, kapıları kapatır ve çatıya çıkarlar.

Karşılıklı olarak birbirlerine silah, molotof kokteylleri atan öğrenciler, daha sonra araya öğretim üyelerinden Tarık Zafer Tunaya ve Abdullah Türkoğlu'nun girmesiyle çatışma o gün için sona erer ve

komandolar saat 16.00'da sloganlar atarak üniversiteden ayrılır.

Bu olayların sonunda tutuklanan sadece Deniz olur. 19 Mart 1969 çarşamba günü, Dokuzuncu Sulh Ceza Mahkemesi, «yaralamaya sebebiyet vermek, ruhsatsız tabanca bulundurmak» suçlarından Deniz'e tutuklama kararı verir ve Sağmalcılar cezaevine gönderilir.

Tutuklama üzerine DÖB adına şu bildiri yayınlanır:

«Deniz Gezmiş haksız yere tutuklanmıştır. Çünkü, son üniversite olaylarında savunma durumunda olan devrimci, gerçek milliyetçi öğrencilerden sekiz kişi sanık olarak Adliye'ye verildiği halde, saldırganlardan eli tabancalı, beli bıçaklı hiç kimse yoktur. Biz Mustafa Kemal gençliği olarak Amerikan emperyalizmini ve onların çömezlerini Türkiye'den atıncaya kadar savaşa devam edeceğiz. Bu uğurda tevkif değil, hepimiz öleceğiz»[3]

Olaylar üzerine 18 Mart 1969 günü İstanbul Üniversitesi Senatosu bir toplantı yaparak, «anfilerde toplantı yapılamayacağına, üniversite içinde bildiri dağıtılamayacağına ve afiş asılamayacağına» dair bir yasaklama getirir.

Deniz 3 Nisan 1969 perşembe günü tahliye edilir. Disiplin Yönetmeliği'nin dokuzuncu maddesinde yer alan bu yasaklamaları protesto etmek amacıyla öğrenciler bir forum düzenlerler.

Forum sonunda, dokuzuncu maddenin kaldırılması için rektör yardımcısı Prof. Lütfü Biran'a bir dilekçe verirler.

4 Nisan günü, üzerinde, «Burada demokratik üniversite yatıyor» yazılı bir tabutu Atatürk anıtına bırakırlar ve bu konuda hazırladıkları afişleri rektörlük binası önüne yapıştırırlar.

8 Nisan 1969 salı günü aralarında Deniz'in de bulunduğu yüz kişilik bir kitle, Disiplin Yönetmeliği'nin dokuzuncu maddesinin kaldırılması için Hukuk Fa-

kültesi'ni boykota sokmaya çalışır ama başarılı olamazlar.

Bazı öğretim üyeleri boykot yapılmaması için öğrenci önderleriyle görüşerek ikna etmeye çalışırlar fakat ikna edemezler. 10 Nisan günü DÖB'de biraraya gelen bir grup öğrenci boykotu başlatmak için toplantı yapar. Toplantı sonunda alınan karar üzerine 11 Nisan günü ilk önce İktisat'ta ardından Hukuk Fakültesi'nde saat 14.45'den itibaren, «Disiplin Yönetmeliği'nin dokuzuncu maddesinin kaldırılmaması» nedeniyle bir hafta süreyle boykota başlarlar.

14 Nisan pazartesi günü, Hukuk Fakültesi anfisinde karşılaşan devrimcilerle komandolar taş ve sopalarla çatışmaya başlar. Bunun üzerine Fakülte Yönetim Kurulu olayların çıkmasını önlemek için okulu bir hafta tatil eder.

ÜNİVERSİTEDEN İHRAÇ

Mustafa İlker Gürkan, yaklaşık yirmi sene sonra bıraktığı yerden devam etmek için başladığı Hukuk Fakültesi öğrenciliğine, yaşadığı iki dönemi karşılaştırarak özetle şunları söyler:

«Bu Devlet-i Âl-i Osmaniye'yi yönetenleri çok iyi falan sanma, adamın başına öyle işler getirirler ki, olmayacak yerde namus belasına hapse düşersin!»[70]

Deniz'in de başına böyle bir iş gelir ve Devlet-i Osmaniye mantığıyla ibret-i alem olsun diye yaklaşık elli kişiyle yapılan bir eylem neden gösterilerek sadece Deniz üniversiteden ihraç edilir.

Olayın başlangıcı ve gelişimini izleyelim.

Edebiyat Fakültesi Profesörler Kurulu, sosyoloji asistanı Oya (Baydar) Sencer'in, «Türkiye'de İşçi Sınıfının Doğuşu ve Yapısı» adlı doktora tezini 20 lehte, 37 aleyhte oyla reddeder.

Tezinin iki kez ayrı zamanlarda kabul edilmemesi üzerine dört yıldan beri asistanlık yapan Oya (Baydar) Sencer görevinden istifa eder.

Bu olaya tepki duyan öğrenciler, 26 Aralık 1968 perşembe günü saat 14.30'da toplantı yapmakta olan Üniversite Senatosu'nun toplantısını basar.

Toplantı halinde bulunan senato üyeleri bir anda neye uğradıklarını şaşırırlar. Toplantıyı yarıda kesen öğrenciler, salonda bulunanlara hitaben,

«Demokratik üniversite istiyoruz. Edebiyat Fakültesi dekanı istifa etsin. Bu konuda derhal bir karar alın. Yoksa burayı terk etmeyiz» derler.

Daha sonra toplantı salonundan ayrılarak, rektörlük binası önünde beklemeye başlarlar.

Rektör ve fakülte dekanları karşılaştıkları bu olay üzerine hiçbir tepkide bulunmazlar ve bir süre sonra yanlarında görevli memurlarla birlikte binadan ayrılarak toplantılarına devam etmek için Fen Fakültesi'ne giderler.

Burada yaptıkları toplantı sonunda aldıkları bir kararla,

«Üniversiteyi süresiz olarak kapattıklarını» açıklarlar. Bu açıklamanın ardından Valiliğe başvurarak, üniversitenin işgal edildiğini, işgalcilerin polis tarafından boşaltılmasını isterler.

Rektörlüğün bir anda boşaltılmasıyla işgalci konumuna düşen yüz kadar devrimci öğrenciden Deniz, arkadaşlarına dönerek,

— Senatonun üniversiteyi kapatma kararına karşı, yarın saat 09.00'da üniversite içindeki Atatürk anıtı önünde kapatma kararını protesto mitingine, katılmaya çağırır.

Alınan bu karardan sonra saat 18.45'de üniversiteden ayrılan gençler, konuyu tartışmak için bir toplantı yapmak üzere TMGT'a giderler. FKF ve DÖB'lü öğrencilerin katıldığı toplantı gece saat 22.00'ye kadar sürer.

Toplantı sonunda bir basın toplantısı düzenleyen gençler,

«— Olay bir işgal değil, protesto hareketidir. Rektör Ekrem Şerif Egeli Üniversite Senatosu'nu toplamak ve üniversiteyi kapatmakla yüz üniversite öğrencisini polisin kucağına atmıştır. 12 Haziran 1968 tarihinden başlayan işgal ve boykot hareketleri sonucu, üniversitenin kendisini reforme edeceği konusunda yetkili kurullarla anlaşmaya varmıştık. Fakat bugüne dek bizleri tatmin edecek olumlu neticenin alınmayışı nedeniyle bugünkü protesto hareketi kendiliğinden meydana gelmiştir. Şu hususu önemle belirtiriz ki, bu bir işgal olayı değildir»[71].

27 Aralık 1968 cuma günü sabahın erken saatinden itibaren üniversieyi tamamen denetim altında

bulunduran, kapılarda barikat kuran polis, sabah üniversiteye kimseyi sokmaz ve çok sayıda sivil polis ise çevreyi dolaşarak işgalci olarak bilinenleri toplamaya uğraşır.

Üniversitenin giriş kapısı önünde biriken devrimci öğrenciler, ilk önce Turhan Emeksiz anıtı önüne gider ve İstiklal Marşı'nı söyleyerek, «emperyalizme karşı sonuna kadar savaşacaklarına» and içerler. Daha sonra merkez kapının önüne gelen öğrenciler, rektör ve üniversite senatosu aleyhine protesto gösterileri yaparlar. Bu arada arkadaşlarının omuzlarında olan Deniz,

— 28 Nisan'dan bu yana ilk kez üniversiteye polisin sokulması, senatonun tarihi ihanetini belgelemiştir. Şu anda bize düşen zincirlerini kırıp üniversitemize girmektir, diyerek arkadaşlarına hitap eder.

Polisler Deniz'i yakalamak isteyince, öğrencilerle sivil polisler arasında çatışma başlar. Çıkan karışıklıkta Deniz polisin elinden kaçarak kurtulur.

Sivil polis daha sonra üniversite içinde ve çevresinde değişik saatlerde yakaladığı öğrencilerden Öcal Okay, Masis Kürkçügil, Mehmet Mehdi Beşpınar, Kemal Bingöllü, Bozkurt Nuhoğlu ve Cihan Alptekin'i adliyeye götürür. Beşinci Sulh Ceza Mahkemesi'nde sorguları gizli yapılan öğrencilerden Cihan Alptekin serbest bırakılmış, Deniz Gezmiş ve Celal Doğan hakkında gıyabi tutuklama kararı verilmiştir.

Bu arada Fen Fakültesi dekanı Prof. Lütfi Biran, yaptığı açıklamada,

— İşgalci öğrenciler hakkında öğrenci yönetmeliğinin 10'ncu maddesi gereğince idari soruşturma açılacağını, açıklar.

DÖB Genel Sekreteri Mustafa Gürkan 29 Aralık 1968 pazar günü Sultanahmet Cezaevi önünde düzenlediği basın toplantısında şu açıklamayı yapar:

«Tutuklu arkadaşlarımızın serbest bırakılmasını

istiyoruz. Basit bir protesto ve ihtar hareketine karşı üniversiteyi kapatmak tarihe bir ihanetin belgesi olarak geçecektir. İktidarın işbirlikçisi senato, ortalığı bulandırmak istemektedir.

Nizami Koruma Kanun Tasarısı'nın çıkmaması için parlamento üyelerinin çalışması, bunu engellemesi gerekmektedir. Bu yapılmadığı takdirde biz gençlik olarak parlamento dışı faaliyette bulunuruz.

İktidarın işbirlikçisi senato, ortalığı bulandırmak istemektedir. Ortalık bulandırılmalıdır ki, iktidar, (Nizami Koruma) Kanunu'nu çıkarabilsin»[72].

Arananlardan Celal Doğan 31 Aralık 1968 salı günü iki sivil polis tarafından yakalanır.

Deniz ise 2 Ocak 1969 perşembe günü yakalanmasını şöyle anlatıyor:

«— 27 Aralık günü üniversite önünde arkadaşlarımın omuzlarında kalabalığa hitap ederken, polis saldırdı, kaçtım. Bir hafta sonra, tutuklu bulunan arkadaşım Celal Doğan'ın evine bir baskın sonucu yakalandım. Götürüldüğüm Birinci Şube'de ifade vermeyi reddettim. Yakalandığımdan bir saat sonra Sultanahmet Cezaevi'nde idim. Bu hızlı çalışmanın, sadece adliye için değil, memleket kalkınmasında da geçerli olmasını dilerim.

Bu kez yenildik, ama temelli değil, ileride daha bilgili, daha disiplinli olarak mücadelemize devam edeceğiz»[73].

Bu olayla ilgili olarak, Celal Doğan'la birlikte 12 Eylül 1980 harekatı sonrasında bir süre Zincirbozan'da gözaltında kalan Süleyman Demirel, şunları anlatmaktadır:

«Celal Doğan bir gün bana 'Beni siz tevkif ettirdiniz' dedi. 1969 yılında bir gün rektörün odasını basmışlar. Ben yurtdışındaydım. 'Kim bastıysa hepsini hapsedin' dedim. Meğer hapsedilenlerden birisi Celal Doğan'mış. Kendisine 'Yıllar sonra biraraya geldik' dedim»[74].

Mini işgal olayı ile ilgili olarak yargılanan öğren-

ciler şunlardır: Bozkurt Nuhoğlu, Celal Doğan, Deniz Gezmiş, Kemal Bingöllü, Masis Kürkçügil, Mehmet Mehdi Beşpınar, Öcal Okay, Toygun Eraslan, Bekir Sıtkı Coşkun, Mehmet Cavit Kavak, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Yusuf Baha Gürcan, Ahmet Akın Özsoy, Mürsel Engin, Abdi Ayhan ve Taşkın Ünver.

Deniz bu olayda ilk önce Sultanahmet Cezaevi'ne konur. 26 Ocak 1969 pazar günü ise 1570 tutuklu ile birlikte yeni yapılmış olan Sağmalcılar Cezaevi'ne nakledilir.

Nakledilme sırasında ellerinde kitapları ile eski cezaevini terkeden öğrenciler, Che Guevera'nın Anıları adlı kitabını izleyenlere gösterirler[75].

Deniz 31 Ocak 1969 cuma günü çıkarıldığı Üçüncü Asliye Ceza Mahkemesi'nde şunları söyler:

«— Biz işgal yapmadık. Amacımız, demokratik üniversite kurulması için bir protesto hareketi yapmaktı. Senato üyeleri herhalde gündemdeki maddelerden sıkılmış olacaklar ki, kendi kendilerine toplantıyı bırakıp rektörlüğü terkettiler».

Öğrenciler lehine ifade veren Hukuk Fakültesi dekanı Prof. Tarık Zafer Tunaya ve Eczacılık Fakültesi dekanı Prof. Cemal Kasım Güven, özetle şunları söylerler:

«Üniversite yönetim kurulu toplantı halinde iken içeriye 30-40 kadar öğrenci girdi. Fakat burada bulunan sanık öğrencileri bunlar arasında görmedik. Kimse bizi cebir ve şiddet kullanarak dışarıya çıkarmadı»[76].

Deniz bu tutukluluğundan 22 Şubat 1969 cumartesi günü serbest bırakılır.

15 Nisan 1969 salı günü İstanbul'da bulunan Başbakan Süleyman Demirel saat 16.30'da İstanbul Valiliği'ne bir ziyarette bulunur. Burada İstanbul Üniversitesi rektörü Ekrem Şerif Egeli'yi kabul ederek bir süre görüşürler.

Görüşmede neler konuşulduğunu bilmiyoruz. Fakat 19 Nisan 1969 cumartesi günü üniversite içinde

çeşitli olaylara neden oldukları ve bunları düzenleyip yönettikleri gerekçesiyle Deniz Gezmiş, Celal Doğan ve Öcal Okay'ın ifadeleri Hukuk Fakültesi dekanlığı tarafından alınır[77].

Deniz bu konuda şunları anlatmaktadır:

«1966 yılında üniversite kapışına hükümeti protesto eden bir yazı yazmaktan dolayı disiplin kuruluna verildim. Hemen hemen her olayda disiplin kurullarına verildiğimi hatırlıyorum. Bu olaylardan dolayı tanzim edilen dosyalar toplanıp yekun teşkil ettiğinden üniversite senatosu hepsine birden karar vererek üniversite içinde eğitim ve öğretim güvenliğini, yanlış söyledim normal öğrenimin devam edebilmesi için süresiz ihraç kararı verdiler»[78].

Deniz Üniversite Tahkikat Komisyonu'nun defalarca yaptığı çağrılara uymayıp savunmasını yapmamış ve Ağustos'un 20'sinde alınan bir kararla üniversiteden uzaklaştırılarak fakültesiyle ilişkisi kesilmiştir.

Karar bir yazı ile babası Cemil Gezmiş'e gönderilir.

İstanbul Üniversitesi Disiplin Kurulu, öğrenciler hakkında verdiği çeşitli cezaları 1 Eylül 1969 pazartesi günü Eylül dönemi sınavlarının başladığı sırada açıklar.

Bekir Sıtkı Coşkun'a ihtar, Öcal Okay'a bir ay, Deniz Gezmiş'e üniversiteden ihraç kararı verilmiştir.

Bu kararlar üzerine, İstanbul Üniversitesi Direniş İcra Konseyi adına yayınlanan bildiride şu görüşlere yer verilir:

«Demokratik üniversite kavgası, hareketin liderlerini yok etmekle dahi bitmeyecektir. Mücadelemiz öğretim üyesi kisvesine bürünmüş vatan hainlerini, satılmışları kovana, ülkemiz sorunlarına yönelik eğitim düzeni kurana dek sürecektir. Bazı devrimcileri enterne ederek zahiri terör havası estirmek isteyen senato ve yönetim kurullarına hodri meydan»[79].

Üniversite disiplin kurulu tarafından verilen bu cezalara öğrencilerin tepkisi büyük olur.

2 Eylül 1969 salı günü, üniversitede bir basın toplantısı düzenlerler. Basın toplantısında Ömer Güven, şu açıklamayı yapar:

«Özünde demokratik olan hareketler, bugünkü burjuva kanunlarına ters düşebilir. Ama, bu bizim demokratik üniversite için direnmemizi engellemez ve engelleyemez.

Yöneticiler bizim karşımıza çıkmak zorundadırlar. Çünkü, devrimci kadrolar, demokratik üniversite kavgasında ötelere gitmişlerdir. Yapmak istedikleri şey, devrimci kadroları tasfiye etmek ve demokratik üniversiteyi uyutmak. Ama biz bu yolu tıkayacağız. Onların bu eylemi yapmasına engel olacağız»[80]

Öğrenciler daha sonra olayı protesto etmek amacıyla Hukuk Fakültesi dekanı Prof. Orhan Aldıkaçtı, İktisat Fakültesi dekanı Prof. Abdullah Türkoğlu, Prof. Sıddık Sami Onar, Prof. Sahir Erman, Prof. Memduh Yaşa ve Prof. Bülent Davran'ın kitaplarını merkez binanın arka bahçesinde yakarlar[81].

Deniz, üniversiteden ihraç edildiğini, polis tarafından arandığı ve kaçak olduğu bir dönemde Ankara'da SBF ve ODTÜ yurtlarında saklandığı sırada öğrenir.

SBF Öğrenci Derneği Başkanı olan Cengiz Çandar, bu olay üzerine bir bildiri yayınlayarak özetle şunları söyler:

«Haziran öğrenci hareketleri yatıştıktan ve öğrenciler Eylül ayında sınavlara girme kararı aldıktan sonra devrimci gençliğin önderlerinden Deniz Gezmiş kahpece ve sinsice alınan bir kararla İstanbul Üniversitesi'nden çıkarılmıştır.

Deniz Gezmiş devrimci gençliğin türlü çetin mücadelelerinden geçmiş değerli bir önderidir. Deniz

Gezmiş'i üniversiteden kahpece çıkartmak onun şahsında devrimci gençliğe karşı düzenlenmiş bir komplodur.

İstanbul Üniversitesi mensuplarından aldıkları kararı derhal değiştirmelerini talep ediyoruz. Aksi takdirde altından Deniz Gezmiş'i uzaklaştırmak istedikleri çatı bu bilim simsarlarının başına yıkılacaktır»[82].

3 Eylül 1969 çarşamba günü, disiplin cezalarını protesto etmek ve ihraç edilen arkadaşları Deniz Gezmiş'e sahip çıkmak için yaklaşık iki bin öğrenci Hukuk Fakültesi'nin 1 nolu anfisinde forum düzenlerler. Forumda Celal Doğan ve Sıtkı Coşkun olayı kınayan bir konuşma yaparlar.

Celal Doğan konuşmasında,

«Mesele bir Deniz Gezmiş davası değildir. Reform yerine arkadaşlarımızı okuldan çıkarmakla bir şey halledilemez. İçimizden bin kişi de üniversiteden kovsalar gerekli reformlar yapılmadıkça herbirimiz bir Deniz Gezmiş gibi mücadeleye devam edeceğiz. Yalnız rektöre de, profesörlere de, senatoya da yine ihtar ediyoruz. Dövüşeceğiz. Bunu böyle bilsinler.»

Konuşmaların ardından Deniz'in göndermiş olduğu mektup okunur. Mektup şöyledir:

«Kardeşler,

Bugüne kadar Amerikan emperyalizmine karşı verdiğimiz mücadelede düşmanlarımızın safında yer alan İstanbul Üniversitesi Senatosu tarihi ihanetlerine bir yenisini daha eklemişlerdir. Bu vatan hainleri Ali Kemal'ler sürüsü üniversitemizde devrimci kavgayı terörle durduracaklarını zannedip 20 asistan ve birçok devrimci öğrenci hakkında kovuşturmaya başlamışlardır. Bu güruhun başında bulunan sosyete doktoru Ekrem Şerif Egeli, Hukuk Fakültesi'nin armatör ve gerici dekanı Orhan Aldıkaçtı halk düşmanlarının öncülüğünü yapmışlardır.

Kardeşlerim,

Sizinle, sokaklarda, meydanlarda, fabrikalarda Amerikan emperyalizmine karşı omuz omuza dövüştük. Sizinle, üniversiteyi emperyalizmin kalesi yapmak isteyen uşaklar sürüsüne karşı mücadele ettik. Şimdi bu düşmanlarımız görünüşe bakıp kendilerini güçlü zannetmektedirler. Oysa asıl güçlü olan devrimcilerdir. Çünkü tarih çarkı devrimcilerden yana dönmektedir. Ve yarının sahipleri olanlara karşı koymak demek tarihi gelişmeye karşı koymak demektir.

Durum bu olduğuna göre ne yapmak gerekmektedir? Bundan böyle bu halk düşmanları üniversiteden ihraç edilmeli ve üniversite Amerikan emperyalizmine karşı kavganın kalesi haline getirilmelidir.»

Forum, öğrencilerin,

«Düşmanın güçlüğüne bakmadan, yılmadan, usanmadan, korkmadan, ağalığa, tefeciliğe, bütün işbirlikçilerine ve Amerikan emperyalizmine karşı» içtiği andla sona erer.

Üniversiteden ihraç edilen Deniz'in ihraç rapor metni özetle şöyledir:

«Tanıkların beyanlarından anlaşıldığı ve soruşturma kurulunun raporunda ifade edildiği üzere, 26 Aralık 1968 perşembe günü saat 14.00'e doğru senato toplantısı salonunda Üniversite Yönetim Kurulu toplantı halinde iken, «Rektör istifa, Erzen istifa» sesleri ile birlikte bir grup öğrenci rektörlük binasına gelmiştir. Öğrenciler toplantı salonuna girerek, bir ağızdan «Demokratik üniversite» diye bağırmış, tempo ile tepinmiş ve binayı sarmışlardır. Rektör, grubun başında olan Deniz Gezmiş adındaki öğrenciyi yanına çağırmış ve «Düzeltilmesini istediğiniz kararda bir haksızlık yapılmış ise kanun yolları açıktır. Ve demokratik düzen içinde başka bir düzeltme yolu olamaz. Derhal rektörlüğü terkediniz» demiştir. Deniz Gezmiş, rektörü, «Ama siz sosyoloji asistanı Oya Sen-

«cer'in tezini reddettiğiniz gibi, reform işlerini de halletmediniz» demiştir.

Deniz Gezmiş ve hüviyeti tesbit edilemeyen sarı bıyıklı bir genç birara dışarda bekleyen arkadaşları ile görüşmüşler, daha sonra Yönetim Kurulu'nun toplantı halinde bulunduğu salonun kapısını açarak, üyelere hitaben, «İşgale karar verildi. Üç dakika içinde burayı terkedin» ihtarında bulunmuştur. Bu sırada Deniz Gezmiş, dışarda bağrışmakta olan öğrencilere susmalarını söyledikten sonra, Yönetim Kurulu üyelerine hitaben, şimdilik rektörlük binasının işgal edileceğini ve fakültelerin de işgal edileceğini ve hemen binayı terketmelerini bildirmiş, Yönetim Kurulu da binayı terketmiştir. Cebir ve şiddet tehdidi altında yapılan bu harekette en büyük sorumluluk payı Deniz Gezmiş'e aittir. Böylece demokratik üniversite parolasını ilan edenler, demokratik düzende hiç yeri olmayan zorbalığa tenezzül etmektedirler. İdealist olduğu iddia edilen bir gencin, karşı koyamayacaklarını bildiği üniversite öğretim üyelerine cebir ve şiddet tehdidini reva görmesi acıklıdır.

Bugün ülkemizde müesseseleri zedelemeye yönelen akımların var olduğundan şüphe edilemez. Deniz Gezmiş gibi düşünenler ve hareket edenler bilerek veya bilmeyerek, bu gibi akımlara hizmet etmektedirler.

Sanık Deniz Gezmiş, 26.12.1968 günü vuku bulan rektörlük işgal olayının baş sorumlusudur. Kendisi işgalci öğrencileri sevk ve idare etmiştir. İşgalin sanığın ifadesine göre beş saat sonra sona ermiş olması kendisini hiçbir surette sorumluluktan kurtaramaz. Anayasa düzeni içinde her fikrin sözlü ve yazılı savunabileceği, idarenin ve özerk kurumların bütün eylem ve işlemlerinin yargı organının denetimine tabi olduğu bir ortamda, beğenmedikleri hareketlere karşı zorbalığa girişenlere elebaşılık eden bir öğrencinin üniversite camiası içinde yeri yoktur. Bu sebeple Deniz Gezmiş hakkında Disiplin Kurulumuz, ÖDY'-

nin 9'ncu maddesinin son fıkrasında eylemin nitelendirilmesi konusunda kendisine tanınan takdir yetkisini kullanarak ÖDY'nin 4'ncü maddesinin E fıkrasına uyularak «Üniversiteden çıkarılma» cezasını oy birliği ile kararlaştırmıştır»[83].

Deniz'in, üniversiteden ihraç edilmesini gazeteciler de yazılarında konu ederek bahsederler. Örneğin, Altan Öymen, özetle şunları yazar:

«Önce Deniz Gezmiş üniversiteden ihraç edildi. Bir arkadaşı fakülteden üç ay uzaklaştırıldı. Biri kınama cezası aldı. Dün de Mustafa Karşılayan ve bir başka Kimya öğrencisine, «Geçici ihraç» cezası verildi.

Bu kararlar neresinden bakılırsa bakılsın, haksızdır, çirkindir, hatalıdır.

Haksızdır: Çünkü, olay bir suç sayılıyorsa, aynı suçu işleyenlerin hepsinin aynı cezaya çarptırılması gerekir, üniversite işgallerinde rol oynayanların sayısı yüzlerce, binlerce olduğuna ve bunların hepsi de cezalandırılamayacağına göre, bunlardan en göze çarpanlarını seçip onların geleceğiyle oynamanın, hukukla, adaletle, hiçbir ilgisi yoktur»[84].

İlhan Selçuk da özetle şunları yazar:

«...reform dileklerini uyutur cümle yalan-dolan ve entrikaya eyvallah edersiniz de bir genç çocuktan mı çıkaracaksınız tüm üniversitenin günahını?..

Bir insanın geleceğini karartmakla mı düzelecek üniversiteniz?

Hayır mesele o değil... Mesele, üniversitede reform davasını izleyen öğrencilere gözdağı vermektir. Bir yıl çırpınıp durduktan sonra gençler, üniversitede reform yerine öğrenciye ceza politikasıyla karşılaşıyorlar»[85].

Deniz'in üniversiteden ihraç kararına itiraz için avukatı Enis Coşkun 4 Eylül 1969 perşembe günü, üniversite senatosunda görüşülmek üzere rektörlüğe bir dilekçe verir.

Bu sırada Ankara'da olan Deniz, Ho Chi Minh'in

ölümü üzerine 7 Eylül 1969 pazar günü Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde düzenlenen bir törene katılarak konuşma yapar.

Milliyet gazetesinde 9 Eylül 1969 günü yayınlanan bu haber aynen şöyledir:

«BU KAÇIŞ DEVRİME KADAR SÜRECEKTİR».

Ankara (özel) — İstanbul'da 10 Haziran günü meydana gelen öğrenci-polis çatışmasından sonra hakkında gıyabi tutuklama kararı alınan Deniz Gezmiş, «Teslim olmayacağım. Bu kaçış devrim'e kadar sürecektir» demiş ve şunları ilave etmiştir:

«Senato, konuyu oldu-bittiye getirdi ve ortada fol yokken, yumurta yokken atılmama karar verdi. Bu, senatonun oyunudur.

Ben doğru yolda olduğuma inanıyorum ve doğru yoldayım. Bu yüzden teslim olmayı hiç düşünmüyorum.

Yakalanmamaya çalışıyorum. Zor oluyor. Ayrıca fiilen kavganın dışındayım. Bundan da üzüntü duyuyorum. Ama en kısa zamanda yine katılacağım. Bu kaçış devrim'e kadar sürecektir, tabii polisler yakalayamadıkları sürece.»

SBF'de yapılan konferansa ayrıca hakkında tutuklama kararı bulunan ODTÜ öğrencisi Mustafa Taylan Özgür de katılmıştır.»

Üniversite Senatosu, Deniz Gezmiş'in ihraç kararını görüşmek üzere 18 Eylül 1969 perşembe günü toplanır.

Toplantı olduğu sırada Deniz İstanbul Üniversitesi'nde bulunmaktadır. Olayı Oral Çalışlar şöyle anlatmaktadır:

«Bir gece ODTÜ öğrencisi Taylan Özgür, bizler dernekte otururken geldi ve Deniz'in de İstanbul'a gitmek istediğini söyledi. Biz biraz söylendik, yapmayın, o kargaşada başımıza iş açılır dedik. Böyle konuşulurken Deniz kapıdan içeri girdi. Otomobille gideceğini, dikkatli hareket edeceğini öne sürerek bizi ikna etmeye çalıştı. Ne ettiysek kararından döndüre-

medik. Taylan'la bir otomobile binip akşam İstanbul'un yolunu tuttular... Bunlar ertesi gün doğru İstanbul Üniversitesi'ne gidiyorlar»[86].

Gerisini Ulus gazetesi şöyle anlatmaktadır:

«Hakkında gıyabi tevkif kararı olan Deniz Gezmiş, Üniversite Senatosu'nun toplanması sebebi ile gizlice üniversiteye girmiştir. Sivil polislerin dışarda sıkı önlem almalarına rağmen Deniz Gezmiş yakalanamamıştır»[87].

Bu arada devrimci öğrenciler de senato toplantısında çıkacak kararı etkileyebilmek için, toplantı salonunun dışında eylem yapmaktadırlar.

Hukuk Fakültesi dekanı Prof. Orhan Aldıkaçtı'nın otomobiline molotof kokteyli atarak arabayı tahrip ederler.

Öğrenciler olayla ilgili olarak:

«Mesele Deniz Gezmiş davası değildir. Fakat bugün ona yapılan yarın da bize yapılacaktır. Mücadelemiz devam edecektir. Öğrencilerine bu şekilde davranışlarda bulunan bütün öğretim üyelerine artık açıkça savaş ilan ediyoruz. Bugün patlayan iki molotof kokteyli bir ikazdır. Bundan sonra hareketlerimiz daha da şiddetli olacaktır» derler.

Olayla ilgili olarak Rahmi Aydın, Mustafa Zülkadiroğlu ve Atilla Coşkun adlı üç öğrenci gözaltına alınır. Daha sonra delil yetersizliğinden mahkemece serbest bırakılır[88].

Öğrencilerin yaptıkları bu kararı etkileme eylemleri istedikleri sonucu vermez. Üniversite Senatosu toplantı sonunda Deniz'i üniversiteden ihraç etmeye kesin karar verir.

Deniz, alınan bu kesin ihraç kararını Hukuk Fakültesi dekanı Prof. Orhan Aldıkaçtı ile görüşmek üzere 23 Eylül 1969 salı günü İstanbul Üniversitesi'ne gelir.

Deniz, dekanla, dekanın odasında görüşme yaptıkları sırada polisler üniversiteyi sarar. Deniz'in teslim olmasını isterler. Deniz saklanır ve arkadaşları,

Deniz'i polise teslim etmek istemezler. Bozkurt Nuhoğlu ile Emniyet mensupları arasında yaklaşık yarım saat süren bir toplantı yapılır.

Toplantı yapıldığı sıra, Sıtkı Coşkun, öğrenci arkadaşlarına yaptığı konuşmada,

«Deniz Gezmiş toplum polisine teslim edilirse su gibi kan akar... Deniz Gezmiş'in kılına dokunulursa, her kılı için bir doçent, bir profesör ölecektir» diyerek ateşli nutuklar atar.

Yapılan görüşmeler sonucu Deniz'in toplum polisine teslim edilmemesi, işkence edilmemesi koşulları ile saat tam 11.00'de arkadaşları tarafından saklandığı yerden çıkarılarak üniversitenin Bakırcılar kapısında bekleyen Birinci Şube Müdürü Nihat Kaner ve yanındaki memurlara teslim ederler.

Deniz bir polis otomobiline bindirilerek, yanında eşyalarının bulunduğu valizlerle birlikte Emniyet Müdürlüğü'ne götürülür.

Akşam üzeri Adliye'ye sevkedilen Deniz, Nöbetçi Sekizinci Sulh Ceza Mahkemesi Yargıcı Alaattin Dehlioğlu tarafından, «ruhsatsız silah taşımak, görevli devlet memuruna hakaret, mukavemet, Hukuk Fakültesi dekanını tehdit» suçlarından saat 21.30'da tutuklanarak Sağmalcılar Cezaevi'ne gönderilir.

Tutuklama kararını öğrenen Deniz'i yanında bulunan babası ve arkadaşları sakinleştirmeye çalışırlar.

Deniz, polise teslim edilmeden önce olayı bir gazeteciye şöyle anlatmıştır:

«Dekan beni çağırtmış. Dört arkadaşımla birlikte odasına gittik. Daha kapıdan içeri girer girmez, anahtarı sadece dekanda olan yan kapılardan biri açıldı ve içeri dört sivil memur girdi. Dekan memurlara, (Ne duruyorsunuz? Bu adam tabancalı, ateş edip öldürünüz) dedi. Fakat memurlar buna cesaret edemediler. Arkadaşlarım önlerine geçti. Memurlardan ikisi benim tabancamı aldılar. Bizlerden hiç kim-

se onların tabancasını almış değildir. Sonra aşağıda patlamalar ve cam kırılmaları işittim»[69].

Emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar olayı şöyle anlatıyor:

«Deniz Gezmiş hakkında, son öğrenci olaylarından dolayı yakalama müzekkeresi vardı. Bundan bir müddet evvel de, üniversiteden ihracına karar verilmişti. Birkaç gün evvel Deniz Gezmiş, kendi paralelindeki arkadaşlarıyla İstanbul'a gelerek İÜTB kongresini etkilemek istemiştir. Bu arada 70-80 arkadaşıyla Hukuk Fakültesi Dekanının odasını işgal etmiş, Dekana fiilen ve lisanen tecavüzde bulunmuş, masasının camını kırmış, suçlu duruma düşmüştür. Bunun üzerine Rektörlüğün onayı alınarak üniversiteye girilmiş, Deniz Gezmiş tabancası ile birlikte yakalanarak Savcılığa verilerek tevkif olunmuştur.»

Deniz'le birlikte Dekan Prof. Orhan Aldıkaçtı'nın yanına giden altı öğrenci şunları anlatmaktadır:

«Deniz, okuldan atılma kararına itiraz etmiş, fakat bu karar görüşülmemişti. Durumunun ne olduğunu anlamak için Dekanla görüşmek istedi. Üç arkadaş içeri girdi. Üç arkadaş da kapıda beklemeye karar verdik. Görüşme devam ederken, içeri memurlar ve sekreterler giriyorlardı. Deniz, Dekandan polise haber vermemesini istemişti. Fakat içeri girip çıkan memurlarla haber yollamış olacak ki, biraz sonra dört sivil memur gelerek içeri girmek istediler. Dışarda bulunan arkadaşlar buna mani olmaya çalıştık. Aramızda boğuşma başladı. Sesler içerden duyulunca kapı açıldı ve Deniz (beni sattınız hocam) diye bağırmaya başladı. Bir süre karşılıklı itişme sonunda kaçmayı başarmak üzere idik ki, Dekanın, sivil polislere hitaben (vurun bunu, ondan başka türlü kurtulmamızın çaresi yok) şeklinde bağırdığı, (vurun) kelimesini birkaç defa bağırarak tekrarladığı duyuldu. Sivil polisler silahlarını çıkardılar, fakat hiçbiri bunları kullanmaya teşebbüs etmediği gibi peşimizi de takip etmediler. Biraz sonra alt katlarda bize

katılan 30-40 kadar arkadaşla birlikte tekrar yukarı çıktık. Deniz çok sinirliydi. Dekanla tartışmak istiyordu. Fakat arkadaşlar kendisini yatıştırdılar. Sadece elindeki sopayla Dekan'ın masasındaki camı kırdı. Daha sonra, toplum polisine verilmemesi ve dövülmemesi şartıyla Deniz'in teslim olmasında anlaşmaya varıldı» demişlerdir[90]

Babası Cemil Gezmiş, Deniz'in üniversite konusundaki düşüncelerini şöyle anlatmaktadır:

«Oğlum bozuk düzen deyip duruyorsun, şu okulunu bitir, yoksa sana kimse ekmek vermez. Diplomanı al, sonra ne istersen yap, derdim ona. Bana yanıtı şu olurdu; baba derdi, 'Kendisini topluma kabul ettirebilecek insanlar için diplomaya gerek yok. Benim zaten üniversiteden alacağım bir şey yok, onun bize verecek bir şeyi yok, bugün öğrenci üniversiteyi çok aştı, üniversite çağdaş üniversite olmaktan çıktı'»[91].

Oysa Deniz bir öğrenci lideridir ve öğrenci liderliğini devam ettirebilmesi üniversiteli kimliğine bağlıdır.

Polisin, Deniz hakkında hazırladığı bir dosyada bu konudaki değerlendirmesi ilginçtir:

«Şu anda bütün öğrenci gruplarından kopmuş, yani liderliğini kaybetmiştir»[92]

Deniz 25 Kasım 1969 salı günü tahliye edilir fakat hemen serbest bırakılmaz. Askerliğini tecil ettirmediği gerekçesiyle askerlik şubesine sevkedilir. Askerlik Şubesi, 1970 Haziran ayına kadar askerliğini tecil ettirdiği gerekçesiyle Deniz'i serbest bırakır.

26 Kasım 1969 çarşamba günü Hukuk Fakültesi'nin 1969-70 öğrenim dönemi açılışında devrimci öğrenciler 1 nolu anfide forum düzenlerler.

Forumda bir konuşma yapan Cihan Aptekin,

«Deniz Gezmiş okula tekrar alınacaktır. Bunda kararlıyız» açıklamasını yapar. Bunun üzerine öğrenciler sol yumruklarını havaya kaldırarak, bunun için çalışacaklarına dair and içerler. Daha sonra konu-

şan Hukuk Fakültesi öğrenci temsilcisi Mehmet Cavit Kavak ise şunları söyler:

«Deniz Gezmiş'i okuldan atanı biz de okuldan atacağız.»

Öğrenciler, konuşmaların ardından, Hukuk Fakültesi dekanlığının gönderdiği çelengi Deniz'in okuldan atılışını protesto amacıyla yakarlar[93].

Üniversiteden ihraç edilmesine rağmen Deniz'in üniversite çevresinde düzenlenen eylemlere katılması bazı gazetelerin dikkatinden kaçmaz. Örneğin 10 Aralık 1969 çarşamba günü Dünya gazetesi bir haberinde şunları yazar:

«Bir süre önce cezaevinden mahkeme kararı ile çıkarılmış bulunan Deniz Gezmiş, İstanbul Üniversitesi'nden tard edildiği halde, bugün rahatça öğrencilerle forum yaparak bir konuşma yapmış ve öğrencileri yürüyüş yapmaya teşvik ederek, son olaylar konusunda çeşitli bildiriler dağıttırmıştır.»

Deniz üniversiteden ihraç kararını kaldırabilmek amacıyla yasal yollara başvurarak yeniden öğrencilik hakkını elde eder. Deniz bu konuyu şöyle anlatmaktadır:

«1969 senesinde yani ben üçüncü sınıfta iken üniversite işgal ve öğrenci olaylarına karıştığımdan üniversite senatosunun kararı ile süresiz olarak Hukuk Fakültesi'nden ihraç edildim. Hukuk Fakültesi'nden ihracıma müteakip Danıştay'a şahsen müracaat ederek kanunsuz işlemin durdurulmasını istedim. 1970 senesi Eylül ve Ekim aylarında Danıştay tarafından üniversite senatosunun aldığı ihraç kararı bozuldu. Bu karara göre benim tekrar fakülteye devam etme olanağım çıktı»[94].

İçişleri Bakanlığı, banka soygunu ile ilgili 15 Ocak 1971 cuma günü yaptığı açıklamada bu konuya şöyle değinmektedir:

«Geçen yıl Hukuk Fakültesi'nden çıkartılmış ancak Danıştay bu kararı durdurmuştur»[95].

Danıştay 12. Dairesi'nin aldığı karar özetle şöyledir:

«İşgaller dolayısıyla katıldığı eylemlerde öğrenci lideri olduğuna dair delile rastlanmamıştır. Şimdiye kadar pek çok defa çeşitli zamanlarda değişik öğrenciler tarafından işgaller yapıldığı halde bu öğrencilere herhangi bir ceza verilmemiştir. Gezmiş'e verilen cezada, işlediği suça göre büyük nispetsizlik bulunmaktadır.»

Oy çokluğu ile alınan bu karar üzerine okuldan çıkarma cezası bozulur ve karar İstanbul Üniversitesi'ne gönderilir[96].

12 Nisan 1971 pazartesi günü, hakkında açılmış bir davadan yargılandığı Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde Deniz'le duruşma yargıcı arasında şu konuşma geçer:

«Soru: Okuyor musunuz?

Yanıt: Evet. Öğrenciyim. İstanbul Hukuk Fakültesi öğrencisiyim»[97].

PARTİ ÜYELİĞİ

Deniz'in siyasi partilerle ilişkisi, duygusal da olsa ilk gençlik dönemine rastlar.

«Ortaokuldayken CHP ile ilgileniyor, bu partiyi tutuyordu. Daha ilkokuldayken arkadaşları arasında kitap ve defterlerinin kapağına CHP'nin simgesi altı oku çiziyordu»[98].

Bu konuda annesi Mukaddes Hanım,

«Deniz'in bir gün evden kaçtığını ve Sivas'a gelen İnönü'yü görmek için, İnönü'nün kaldığı eve gittiğini anlatıyor»[99].

Bu olay CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün 16 Ekim 1958 perşembe gecesi, trenle Sivas'a geldiği sıra yaşanır. Sivas halkı İnönü'yü büyük bir sevgi gösterisi ile karşılar ve gece saat 22.00'ye kadar kaldığı evin önünden ayrılmaz. Bunun üzerine İnönü, evin balkonuna çıkarak, birikmiş olan kalabalığa,

«— Benim hatırım için dağılın. Evinize gidin yatın» diyerek kalabalığı ikna eden bir konuşma yaparak evlerine gönderir[100].

Deniz, ailesiyle birlikte İstanbul'a geldikten sonra bu yöndeki ilişkilerini Nurettin Demirdören şöyle anlatmaktadır:

«CHP'ye hiç gitmemiştim. Deniz de hiç gitmemişti. Düşünce olarak sosyalist düşünceye daha yatkındık. TİP'e 1964 yazından itibaren gitmeye başladık. İlk başlarda sempatizan olarak gidiyorduk. Kongre vardı o zaman. İlişki kurduğumuz ekip ilçe yönetimini ele geçirmek istiyordu. O ekip beni doğrudan üye yaptı. Deniz daha sonra üye oldu. Çünkü, siyasi par-

tiye üye olabilmek için bazı formaliteler gereklidir. 18 yaşını doldurmak vb. gibi. Deniz de bir yıl sonra üye oldu.

Partinin düzenlediği etkinliklere katılırdık. Partide görev alarak çalışırdık. Öyle özel bir görevimiz yoktu. Partiden herhangi bir görev verildiği zaman yerine getirir, yapardık.

1965 seçimlerine katıldık. Çalışmalar yaptık. Şimdi gülünç gelebilecek bir anım var onu anlatayım. 1965 seçimlerinde Adalet Partisi'nin 5 Ekim 1965 salı günü Taksim'de bir seçim mitingi vardı. Ben, Deniz ve ortanca kardeşim bu mitinge gittik. Amacımız, mitinge katılan insanlarla konuşup ikna ederek kendi saflarımıza kazanmaktı. Bazı insanlarla konuştuk fakat dövülmekten de kaçarak zor kurtulduk.

Deniz de bu dönemde partiye üye oldu. Ekip olarak katıldığımız ikinci kongrede Deniz, ilçe sekreteri oldu. Bu kez aynı ekibin içinde Erim de vardı. Böylece üç kişi olduk. Ben, Deniz, Erim. Şakadan kendimize, «Balaban Cuntası» diye isim de taktık. Kongre arifesi idi. İlçe kongresini kazanmak için kulisler falan yapıyorduk. Az çok etkinliğimiz, ağırlığımız olduğu için kendimize bu lakabı takmıştık. Bu ekipte bizim yaşlarda olan Balıkçı İsmail dediğimiz İsmail Tanrıverdi de vardı. Sonuçta ilçe kongresini bizim ekip aldı.»

Deniz, partiye üye olmak için 16 Eylül 1965 perşembe günü başvurur. İlçe yönetimi 11 Ekim 1965 pazartesi günü üyelik başvurusunu uygun bulur. 2 Nisan 1966 cumartesi günü ise aday üyelikten asıl üyeliğe geçer.

Böylece Deniz Üsküdar örgütünün 35 nolu, İstanbul örgütünün 208 nolu üyesi olur.

30 Temmuz 1966 cumartesi günü yapılan Üsküdar ilçe kongresinde, parti organlarına seçilerek ilçe sekreteri olur. Parti yönetiminde bulunan kişiler şunlardır:

İlhan Ataöz (Başkan) - Serigrafçı,

Deniz Gezmiş (Sekreter),
Ahat Yeğenağa (öldü),
Sezai Zeren (Maden-İş Sendikası Kartal temsilcisi - öldü),
İsmail Tanrıverdi (Balıkçı).

TİP'in il ve ilçe kongrelerinin yapıldığı bugünlerde Hikmet Kıvılcımlı da, yazdığı, «Uyarmak için uyanmalı, uyanmak için uyarmalı» başlıklı bir broşürü kendisiyle ilişki içinde olan TİP üyeleri aracılığıyla, parti örgütlerinde dağıtımını yaptırarak, kongreleri etkilemeye çalışmaktadır. Bunun yanısıra basın yoluyla yaptığı açıklamalarla, «Vatan Partisi»ni yeniden kurmak istediğini dile getirmektedir.

Hikmet Kıvılcımlı'nın bu çalışmalarından haberdar olan Nurettin Demirdöven, şunları anlatmaktadır:

«Hikmet Kıvılcımlı'yı tanıyorduk. Erim, Deniz ve ben giderek kendisiyle konuştuk. Partiden, örgütlenmeden bahsediyorsunuz. Gelin TİP'e üye olun. Hazır bir parti var. Orada çalışın, dedik. Kıvılcımlı, «Üye olsam kabul etmezler» dedi. Biz de, nasıl kabul etmezler. Olmaz öyle şey. Biz ağırlığımızı koyar sizi partiye kayıt ettiririz, dedik. Sonuçta Kıvılcımlı ne düşündüyse artık bilmiyorum. Umulmadık bir biçimde geldi partiye müracaat etti.»

Kıvılcımlı, Deniz'in sekreter olduğu 1966 Temmuz ayından kısa bir süre sonra üyelik için başvurmuş olmalıdır. Çünkü, TİP genel merkezi, 28 Ekim 1966 tarihli bir yazı ile Kıvılcımlı'nın üyeliğini uygun bulmayarak kabul etmez[101].

Deniz'in ilk hadiseli siyasi faaliyeti Çorum işçilerinin yürüyüşü sırasında olur.

31 Ağustos 1966 çarşamba günü meydana gelen olayı Nurettin Demirdöven şöyle anlatmaktadır:

«Çorum belediye başkanı, belediyede çalışan işçilerden yaklaşık otuz tanesini hiçbir gerekçe göstermeden ve hiçbir para vermeden işten atıyor. İşçiler de bu uygulamayı protesto etmek için yalmayak ilk-

önce Ankara'ya, daha sonra da İstanbul'a kadar süren bir yürüyüş başlattılar.

Bu yürüyüş yaklaşık bir ay sürdü. Epey de yankı kopardı. Çorum işçilerinin İstanbul'a yaklaştığını öğrendik. Deniz'le birlikte işçileri Otosan fabrikasının önünde karşılamaya gittik. İşçileri orada karşıladık. Çiçek yaptırmıştık onu işçilere verdik. Oradan Üsküdar-Harem yol kavşağına kadar geldik. Üsküdar'da partililer de katıldı. Daha sonra vapurlarla karşıya geçildi.

Gümüşsuyu'nda Türk-İş Birinci Bölge Temsilciliği'nin önüne gelindi. Türk-İş Amerikan sendikacılığını benimseyen bir tutumda idi o zaman. Halen öyle ya. TİP'in kurucuları da aynı federasyonda ama diğerleri bunların tutumunu benimsemiyor. TİP'i destekleyici bir sendika kurma çabası içindeydiler. Daha sonra DİSK'i kurdular. Yürüyüşe katılanların çoğunluğu da bu düşüncede olduğu için orada Türk-İş aleyhine gösteriler oldu. Bu gösteriler Taksim anıtının orada da devam etti. İsmail Topkar konuşuyordu. Deniz, ajitasyon yaptı. Bu ajitasyon üzerine diğer arkadaşlar da Türk-İş aleyhine gösteriye başladılar. Bu ajitasyon üzerine polis, Deniz'le birlikte birkaç kişiyi daha gözaltına aldı. Deniz uzun boylu olduğu için hemen dikkati çekiyordu.

Gözaltına alınanlara yiyecek - içecek götürdük. Ben partinin merkezine gittim. Durumu Aybar'a anlattım. Partili milletvekillerinden Kemal Nebioğlu ve Rıza Kuas hemen ilgilendiler. Beraberce Taksim karakoluna gittik. Komiserle konuşuldu. Ağırlıklarını koydular. Gece baktım polisler eve geldi. Deniz adres olarak bizim evin adresini verirdi. Babasından çekinirdi bu konularda. O zamanlar polis birisini bıraktığı zaman kefil alırdı. Bazı formaliteler yerine getirildikten sonra serbest bırakılıyordu. Taksim karakolundan, Selimiye karakoluna devrediliyor. Oradan da ikametgahına bağlı olarak bir polis geliyor. İka-

metgahdan birinin imzası karşılığında serbest bırakılıyordu. Ben de imza verdim. Bırakıldı»[102].

İlhan Ataöz, bu konuda şunları anlatmaktadır:

«TİP Üsküdar ilçe örgütünün 1961 yılından 1969 yılına kadar yöneticiliğini yaptım.

Deniz, partiye üye olmadan önce partili gençlerle ilişkileri, arkadaşlıkları vardı. Salacak'ta bir kahvehane vardı. Oraya gelirdi, birbirimizi görür selamlaşırdık. Deniz'in daha çok partili gençlerle diyaloğu vardı.

Deniz, partide üzerine düşen bütün sorumlulukları aksatmadan yerine getiren, sağlam karakterli, görevlerine düşkün genç bir arkadaşımızdı.

Deniz'in parti içinde, bir dönem sekreterliğinin dışında bir diğer sorumluluğu da, İstanbul İl örgütüyle, Üsküdar ilçe örgütü arasındaki örgüt işlerini üstlenmesiydi. Okulu da karşıda olduğu için evrakları, bildirileri vb. o getirir götürürdü.

Hikmet Kıvılcımlı, herhangi bir insan gibi geldi partiye üye oldu. Partiye üye olmak isteyen birisini geri çeviremezsiniz. Biz de başvurusunu kabul ettik. Zaten altı ay aday üyelik var, eğer bu zaman içinde başvurusu uygun bulunursa asıl üye olunabiliyordu. İlçe yönetimi olarak kabul ettik. Daha sonra il yönetimine gönderdik. Üyeliği uygun bulunmadı.

Kıvılcımlı'nın Salacak'ta evi vardı. Gençler onun evine gider, konuşurlardı.»

Deniz'in TİP'le olan ilgisi 1969 yılı başına kadar devam eder. Bu tarihten sonra Deniz'i politik mücadelenin başka alanlarında görürüz.

Deniz'i basitleştirerek söylersek, «parlamento dışı mücadele» anlayışına iten etkenlerin başlangıç tarihi ise 1966 yılıdır[103].

Bunun nedenini Ertuğrul Kürkçü şöyle anlatmaktadır:

«TİP'in içersindeki görüş farklılıkları teorik olsun, programa ilişkin olsun, FKF içinde de yansımaya başladı ve bence en çok da FKF içinde yansıdı.

Çünkü, TİP'in denetimi ya da nüfuzu altında bulunan örgütler içerisinde teoriyle en çok haşır neşir olanlar, politik mücadele perspektiflerine dair görüş üretenler genellikle aydınlar ve öğrenciler arasındaydı kaçınılmaz olarak. Bu yüzden de TİP içerisindeki tartışmalardan FKF dolaysız olarak ve çok büyük ölçüde etkilendi. 66'dan sonra da FKF yönetimi TİP içerisindeki hakim, yani «sosyalist devrimci» eğilimle, muhalif, yani «demokratik devrimci» eğilim arasındaki çatışmanın sürdürüldüğü sahnelerden birisi oldu»[104].

Deniz, TİP Üsküdar örgütünde daha çok MDD eğilimli kişilerle ilişki içine girmişti. Öğretmen Kenan Uluğ, 1944 yılında Mihri Belli ile birlikte İlerici Gençler Birliği davasında yargılanmış birisiydi. Aynı dönemde Hikmet Kıvılcımlı ile tanışmış daha sonra Mihri Belli ile ilişkiler kurmuştu. Öğrenci iken TMGT ve TMTF çevresinde Kemalist denilen unsurlarla hareket eden bir gençti[105].

Bu ilişkiler içinde MDD çevresinde yer alarak sorumluluklar üstlenir.

Örneğin en son olarak, Tiyatrocular Sendikası (Tİ-SEN)'nın öncülüğünde, Devrimci Öğrenci Birliği, Yapı İşçileri Sendikası, İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği, Demokratik Devrim Derneği ile 17 Nisan Derneği'nin katılımıyla 24 Aralık 1968 salı günü, Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın Aksaray'da bulunan toplantı salonunda, «Türk Sosyalizminin Bunalımı» konulu bir panel düzenlenerek TİP'teki gelişmeler üzerine konuşmalar yapılır.

Panelde Muvaffak Şeref, Şevki Akşit, Hikmet Kıvılcımlı, Osman Sercan, Deniz Gezmiş ve Tİ-SEN temsilcisi birer konuşma yapar[106].

MDD'ciler aynı toplantıları Ankara'da ve değişik il ve ilçelerde de yaparlar. Yapılan bu toplantılar sonunda ortaya çıkan düşüncelerini 28-29 Aralık 1968 tarihlerinde Ankara'da yapılan TİP'in olağanüstü büyük kongresine katılan delegelerine sunmak üzere,

«Türkiye İşçi Partisi Devrimci Grup Bildirisi» adı altında imzaya açarlar.

TİP Üsküdar ilçe örgütünden bu bildiriyi Deniz Gezmiş ve Serpil Akalın imzalarlar.

Kongre sonunda başkanlığa yeniden Mehmet Ali Aybar seçilir. MDD'ciler umduklarını bulamamışlardır. Bu sıralarda da FKF'nin üçüncü kongresi için İstanbul'da çalışmalar yapılmakta ve Mahir Çayan, Yusuf Küpeli gibi MDD'nin gençlik içinde önde gelen insanları İstanbul'da bulunmaktadırlar. Deniz bu sıralar aranmaktadır. Arkadaşları ile bir görüşme yapıp yapmadığını şimdilik bilemiyoruz. Daha sonra 2 Ocak 1969 perşembe günü saklandığı evde yakalanarak, gözaltına alınır.

3-4-5 Ocak 1969 günleri toplanan FKF üçüncü kongresinde FKF genel merkezi MDD'cilerin eline geçiyor ve Yusuf Küpeli başkan oluyordu. İstanbul Sekreterliği ise Sosyalist devrimci Sıtkı Coşkun'da kalıyor.

Deniz, tutuklu bulunduğu Sağmalcılar Cezaevi'nden Doğu Perinçek'e 7 Şubat 1969 cuma günü yazdığı mektupta bu konuda şunları söylemektedir:

«Yusuf Küpeli'nin başkan seçilmesi beni fazlasıyla sevindirdi. Fakat yine de bu, oportünizmin tasfiyesi anlamına gelmez. Yalnız bu bizim için iyi bir fırsat olmalı. Benim burada kimseyle temasım olamıyor. Sen İstanbul'a gelip de bizim çocukların FKF'ye giriş işini bir düzene soksan iyi olur»[107].

Bundan sonraki gelişmeleri Harun Karadeniz şöyle anlatmaktadır:

«MDD'cilerin tek hedefi FKF İstanbul Sekreterliği oldu. İstanbul Sekreterliği'nde Veysi Sarısözen ve Sıtkı Coşkun özellikle saldırılan iki isim oldu. Sekreterliğe yapılan baskı kaba kuvvete döküldü. Sekreterlik çalışmaz duruma geldi ve istifa etti»[108].

22 Nisan 1969 salı günü FKF İstanbul Sekreteri Sıtkı Coşkun, Güray Tekin Öz, Savaşkan Oral, Taner Kutlay vb., «DÖB'lülerin FKF'nin iç işlerine karış-

tıklarını, genel merkezle aralarında bulunan çelişki nedeniyle çalışamadıklarını» gerekçe göstererek istifa ederler.

İstanbul Sekreteri DÖB'lü Rahmi Aydın olur[109].

FKF Genel Başkanı Yusuf Küpeli bu gelişmeleri şöyle anlatmaktadır:

«FKF dışında örgütlenmiş olan DÖB üyeleri FKF'ye kaydılar. Peşinden TİP oportünistlerinin kontrolünde olan 6-7 kadar Fikir Kulübü'nün yönetimleri feshedildi. İdeolojik mücadelenin yanında devrimci şiddet metodları da kullanılarak oportünistler ezildi. En önde gelen elemanları yavaş yavaş kulüpten atıldı. TİP oportünizminin yanında olan İstanbul Sekreterliği de istifa etmek zorunda kaldı. Sonunda FKF merkez yürütme kurulu İstanbul Sekreterliği'ni de kontrolü altına aldı»[110]

FKF genel merkezinin ve İstanbul Sekreterliği'nin MDD'cilerin eline geçmesi üzerine gündeme TİP dışında yeni bir parti kurma çalışmaları gelir.

O sıralar SBF Fikir Kulübü başkanı olan Oral Çalışlar, bu konudaki çalışmaları şöyle anlatmaktadır:

«Hepimiz TİP yönetimine muhalefet içinde ortak bir platform oluşturmuştuk. FKF yönetimi de aynı birlik tarafından yönetiliyordu. Çok büyük bir kuvvete kumanda ediliyordu. O zamanki anlayışımız mücadelenin TİP örgütü ile yürütülemeyeceği yönündeydi. Belki doğru, belki yanlış ama, hepimizin ortak düşüncesi TİP dışında bir örgüte ihtiyaç olduğu şeklindeydi.

Deniz'le bu konuyu ta 1968 Kasım'ında Samsun yürüyüşünde konuşmuştuk ve kafası yatmıştı. Doğu, baştan beri bu inançtaydı. Mahir'in de bu yönde fikirleri olduğunu biliyorduk. Herkes Mihri Belli'yi inisiyatif göstermesi için uyarıyordu»[111].

Yeni bir parti kurmak için Mihri Belli'nin annesinin Kızılay'a yakın bulunan evinde 20 Mayıs 1969 salı günü akşamı Mahir Çayan, Deniz Gezmiş, Mihri

Belli, Doğu Perinçek, Yusuf Küpeli, Gülten Çayan, Oral Çalışlar, Gün Zileli, Ömer Özer Turgut ve Cengiz Çandar biraraya gelirler.

Konu üzerinde konuşurlar fakat aralarında görüş ayrılıkları çıkar. Doğu Perinçek bu konuda şunları yazmaktadır:

«Mihri Belli ve maceracılar ise Parti'nin gereğini inkar ettiler. Mihri Belli 1951 tutuklamasından dilinin yandığını açıkça belirtiyor ve Parti'yi reddediyordu. Maceracılar ise, gerilla fokosunu proletarya partisinin yerine koyuyorlardı»[112].

MDD'ciler bir taraftan yeni bir parti kurma çalışmaları yaparken diğer taraftan TİP içinde, «örgütü ele geçirme» ve «ideolojik mücadele» çalışmaları yürütüyorlardı.

7 Aralık 1969 pazar günü Eminönü TİP ilçesi kongresinde, «Siyasi konuşmalar bölümünde Üsküdar ilçesi üyesi Deniz Gezmiş ve Ankara ili Çankaya ilçesi üyesi Doğu Perinçek, verilen önergelerin kabulü ile konuştular. Her iki konuşmacı da Türkiye'deki devrimci hareketin bugün içinde bulunduğu aşamanın «Milli Demokratik Devrim» aşaması olduğunu belirttiler. Bu aşamada yarı bağımlı ve yarı feodal belirledikleri yapı içerisinde emperyalizme, işbirlikçi sermayeye ve feodal ağalara karşı şehir küçük burjuvazisi, orta köylü, asker - sivil - aydın zümre ve milli burjuvazinin birlikte mücadele edeceklerini belirttiler.»

«Türkiye'nin temel çelişkisi, milli sınıfların durumu, partinin durumu ve oportünizmle mücadele konularına» değinen konuşmacıların ardından Güray Tekin Öz konuştu. Yapılan seçim sonucunda Demokratik Devrimciler kongreyi kaybederler (Türk solu: 16 Aralık 1969 - sayı: 109).

1969 yılı Aralık ayında Ankara Hukuk Fakültesi'nde asistanlık yapan Doğu Perinçek, Deniz Gezmiş ve Oral Çalışlar, Perinçek'in fakültedeki odasında biraraya gelerek parti konusunu yeniden görüşürler. Oral Çalışlar, konuşmayı özetle şöyle anlatmaktadır:

«1969 yılı sonlarıydı. Doğu. Deniz'in Ankara'da olduğunu öğrenince, onunla son bir kez konuşmak istediğini söyledi... ODTÜ'ye gidip Deniz'i buldum. Doğu'nun kendisiyle görüşmek istediğini anlattım. Deniz. Doğu'ya karşı dikkatli ve ölçülü davranırdı. Peki deyince Hukuk Fakültesi'ne geldik. Doğu, devrimciler içindeki bireysel mücadele eğilimini, kitlelerden kopuk eylem anlayışının giderek bir tehlike oluşturduğunu ve bir Parti'nin gerekli olduğunu söyledi... Deniz. Doğu'yu dikkatle dinledikten sonra, uzun süre sustu, düşündü. «Esas olarak söylenenlere» katıldığını ve parti sorununu ciddi ciddi düşünmek gerektiğini açıkladı»[113].

MDD'cilerin düşüncelerini Ertuğrul Kürkçü şöyle açıklamaktadır:

«FKF, TİP'in tezlerini, normlarını kabul eden ve aşağı yukarı bu çerçevede yürütmeye çalışan bir ideolojik hegemonya altındaydı. Bu parçalandığı andan itibaren Yusuf Küpeli'nin başkanlığı altındaki FKF'nin - FKF'nin bu dönemi bir bakıma DEV-GENÇ'e dahil edilebilir, çünkü daha sonra DEV-GENÇ'in aldığı karakter biraz da oradan geliyordu - yönelimleri değişti. Mesela daha öncesinde FKF'nin temel siyasal yönelimi, barışçıllık, parlamentoculuk ve işçi hareketine destek vermekle sınırlıydı; olabildiği kadar üniversitedeki faaliyet sosyalist fikirleri açıklamak çerçevesinde yürüyüp gidiyordu. İdeolojik yönelimde değişiklik ortaya çıktığı andan itibaren ise, birincisi parlamento dışı mücadeleye daha büyük önem verilir oldu»[114].

Deniz de ODTÜ'de saklandığı sıra kendisiyle röportaj yapan Günaydın gazetesi muhabiri Yurdaer Acar'a bu konuda şunları söylüyordu:

«Bundan sonraki mücadelemiz parlamento dışı muhalefet şeklinde olacaktır»[115].

Bir ay sonra Günaydın gazetesinden Necati Zincirkıran Başbakan Süleyman Demirel ile, «Parlamento dışı-içi muhalefet» konusunda bir röportaj yapar. Röportajı özet olarak sunuyorum:

«...Solcular, parlamento dışı muhalefetten bahsediyorlar. «Parlamento dışı muhalefet» demek meseleleri Meclis'te tartışmak, bir neticeye bağlamak yerine sokakta halletmek. Daha doğrusu hadise çıkarmak... Demirel'e sorulacak en önemli sorulardan biri buydu.

«— Parlamento dışı muhalefet için ne diyorsunuz?»

Yeniden dört yıl için Türkiye'yi idare edecek genç adamın kaşları çatıldı.

«— Biz sokağa daha fazla adam çıkarırız» dedi. «Onların kuvvetini ve kudretini seçim kampanyası sırasında gördük. Onların 5.000 kişi topladıkları yerlerde biz 200 bin kişi topladık.»

Sonra küçük bir püro yaktı. İki nefes çektikten sonra:

«— Sokakta kimse bugüne kadar birşey bulmadı. Kanunlar dışına kim çıkarsa hizalarız» diyerek devam etti. «Parlamento dışı muhalefet yerine parlamento dışı iktidar desinler bari. Bu hakkı nerede buluyorlar, kim veriyor bu hakkı? Milletin canı nasıl isterse öyle olur»[116].

Deniz'in doğum tarihi 1947, ölüm tarihi 1972'dir. Deniz'in 25 yıllık ömrü olmuştur.

Gençlik yaşı konusunda Prof. Özcan Köknel, şunları yazmaktadır:

«UNESCO gençlik çağını 15-25 yaş dilimleri arasında göstermektedir.

Bu yaş sınırları, değişik ülkelerde ve değişik yayınlarda da farklı alınmaktadır. Gençlik çağını 10-11 yaşlarında başlatıp 26-27 yaşlarına kadar sürdürenler yanında 15'den başlatıp 23'e kadar sürdürenler de vardır. Bu değişiklikler, gencin içinde yaşadığı toplumun doğal ve kültürel özelliklerine bağlıdır»[117].

Özcan Köknel daha sonra şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

«Çeşitli yayınlardan, bilgi ve görgümüzden, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün ayırdığı yaş dilimlerinden esinlenerek vardığımız kanı, gençlik çağının 15-25 yaş dilimleri arasında bulunduğudur. Yetişmekte olan genç kuşak bu yaş dilimleri içinde bulunan bireylerden oluşmaktadır»[118].

Bu yaş dilimi arasındaki bireylerin özerklik ve sorumluluklarını ise şöyle açıklamaktadır:

«15-25 yaş dilimleri arasına uyan gençlik çağı kişiliğin toplumsal nitelik kazandığı bir arayış dönemidir. Bu arayış içinde kim olduğunu, neye değer vereceğini, bağlanıp inanacağını, amacını bulmaya çalışır»[119].

Psikolojik özellikleri konusunda da şu açıklamayı yapmaktadır:

«Hangi toplumda ve kesimde olursa olsun, genç çağına özgü olan duygu, düşünce, tutum, davranış ve eylem içindedir. Bu çağın temel özellikleri, duygusal coşku ve taşkınlık, çabuk kurulan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, kişiliğinin sınırlarını aşma; toplum içinde sivrilme, ilgi çekme, rol sahibi olma çabası biçiminde özetlenebilir»[120].

Deniz, Prof. Köknel'in belirttiği gibi, yaşının verdiği özelliklerden ötürü ataktır, coşkuludur, sabırsızdır.

İlhan Ataöz, Deniz'in bu yönüne ilişkin şunları anlatmaktadır:

«Deniz eylemleri seven genç bir arkadaşımızdı. İktisat Fakültesi öğretim üyelerinden İdris Küçükömer de bizim ilçenin üyesiydi. Deniz'le İdris zaman zaman tartışmalara girerlerdi. Deniz, İdris'in partiyi ve halkı pasifize ettiğine inanıyordu. Üniversite öğrenci olaylarına karşı tutumunu eleştirirdi.

Deniz, aslında gençliğinin verdiği heyecan içinde hareket ediyordu. Çünkü, İdris, birincisi bilim adamı yönünden kaynaklanan sakin ve soğukkanlı bir özelliği vardı. İkincisi, İdris partiye, parti üyeliğine, parti disiplinine çok önem verirdi. Parti örgütü, parti disiplini nedir biliyordu.

Deniz ise gençliğinin verdiği coşku ile parti disiplinine parti anlayışına gelemiyordu. Bu nedenle daha çok gençlik eylemlerine önem ve ağırlık verirdi.»

Önerisiyle Demokratik Devrim Derneği Yönetim Kuruluna alınan Deniz için Rasih Nuri İleri şunları yazmaktadır:

«Yürütme kurulu üyesi Deniz Gezmiş zaten bürokratik görevlere katılmazdı, tartışmalara da katılmazdı, sadece tarafımızı tuttu»[121].

Neden katılmadığını ise Rasih Nuri İleri şöyle anlatmaktadır:

«Toplantılara katılmak Deniz için zaman kaybı anlamına geliyordu. Deniz, hiç olmazsa toplantılara

gel, alınan kararlara katıl, derdim, Deniz ise, Rasih ağabey siz kararları alın ben uygularım, derdi.»

Ertuğrul Kürkçü, eylem anlayışı konusunda şunları söylemektedir:

«Güvenlik kuvvetlerinin saldırısı meselesine iki yanlı bakmak gerekiyor. Kimi zaman biz de saldırıyorduk. Eğri oturalım doğru konuşalım, çünkü bizim yapmak istediğimiz şey düzenin çerçevesini aşıyordu. Örneğin karşımıza bir hedef koyuyorduk, diyelim ki şu gün, şu saatte bir gösteri yapmak gerekiyor, biz o gösteriyi yapmak için izin almayı gözeterek değil de, herşey sıcağı sıcağına iken, kitle hareket halindeyken o işi yapmak üzere yola koyuluyorduk, bu da varolan nizama aykırı bu anlamda»[122].

Deniz'in katıldığı eylemlerde nasıl bir tavır içinde olduğuna bir bakalım.

1 Mayıs 1969 perşembe günü geçirdiği bir kalp krizi sonucu Yargıtay Başkanı İmran Öktem ölür.

3 Mayıs cumartesi günü Ankara-Maltepe Camisi'nde kalabalık bir halk topluluğu ile cenaze namazı kılınmak istenir.

Fakat bazı din adamları ve kişiler, «Allah'sızın namazı kılınmaz» diyerek cenaze namazının kılınmasını engelledikleri gibi cenaze törenine gelen insanlara da saldırırlar. Olay bütün yurtta büyük tepkilere yol açar.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, olayı sert bir dille kınayarak,

«Olay her manası ile, kesin ölçüde bir 31 Mart vakasıdır» diyerek tepkisini dile getirir

İstanbul'da 5 Mayıs 1969 pazartesi günü Hukuk Fakültesi'nde bir forum düzenlenir.

Sabahın erken saatlerinde Hukuk Fakültesi birinci sınıf anfisinde toplanan öğrenciler, «Emperyalizme ve irticaya karşı forum» adı altında bir toplantıya katılırlar. Anfiyi hınca hınç dolduran öğrenciler, İmran Öktem için bir dakikalık saygı duruşunda bulunduktan sonra yapılan konuşmalarda, «İrticanın, emperyalizmin ve onun Türkiye'deki iktidarının bir oyu-

nu olduğunu» belirtmişlerdir. Öğretim üyelerinin de katıldığı forumda fakülte dekanı Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya şunları söylemiştir:

«İmran Öktem'in şahsında bir hukukçuyu kaybettik. Cenaze töreni sırasında çıkan hadiseler sadece üzücü değil, ilerisi için tehlikelidir. Bayrağa sarılı tabuta saldırmanın dinle ilgisi yoktur. Bu hareket tamamen siyasidir. Dinin kötü bir şekilde istismar edilmesidir. Bu saldırganlar, Anayasa'ya karşıdırlar, laikliğe karşıdırlar. Amaçları teokratik devlet kurmaktır. 31 Mart zihniyeti hiçbir zaman İstiklal Savaşı zihniyetine karşı çıkamaz.»

Daha sonra konuşan öğrenci temsilcisinin, Atatürk'ün, «Türkiye asla dervişler ve tekkeler ülkesi olamaz» şeklindeki konuşmasını nakletmesi büyük bir tezahürata yol açmıştır.

Forumdan çıkan kalabalık öğrenci grubu, en önde, «Devrimciler ölür, devrimler yaşar» ibaresi yazılan bir çelenkle ve ellerinde pankartlarla yürüyüşe geçmişler, «Atatürk geliyor Kahrolsun irtica Hükümet istifa» diye bağırmışlardır.

Çemberlitaş'ta yürüyüşü durdurmak isteyen toplum polisi müdür muavini Yusuf Aksu, yürüyüşün kanunsuz olduğunu söyler. Ancak gençler, Aksu'yu iterek yürüyüşlerine devam eder ve Adliye Sarayı önüne gelirler.

Adliye Sarayı önünde yargıçlar lehinde tezahürat yapan öğrencilere hitaben İstanbul Savcı muavinlerinden Nejat Ülgen,

«— Üzüntülerinizi anlıyoruz. Biz de sizin üzüntülerinize katılıyoruz. Getirdiğiniz çelengi şimdi savcının odası önüne koyduracağım. Yalnız sizden ricam, şimdi okullarınıza dönün» der. Deniz, savcıya,

«— Biz çok nutuk dinledik. Arkadaşlar, bu adam daima öğrencileri tevkif etmekle tanınır. Şahsen beni iki defa tevkif etti. Biz ne yapacağımızı çok iyi biliyoruz» şeklinde yanıt verir.

Adliye Sarayı'ndan dönen gençler, Valilik önü-

ne gitmek ister. Ancak, toplum polisi yolun ortasına üç sıra barikat kurarak öğrencileri geçirmez. Bir kısım öğrenci, toplum polisine taş ve molotof kokteyli atıp çatışarak Valiliğe gitmek ister fakat bazı öğrenciler, bu harekete engel olur.

Bunun üzerine geri dönen öğrenciler, yoldan geçmekte olan bir Binbaşıyı omuzları üzerine alarak, ordu lehine tezahüratta bulunurlar. «Ordu-gençlik el ele» diye bağırarak Binbaşıyı üniversiteye kadar taşırlar[123].

Bu olay üzerine on öğrenci hakkında dava açılır. 16 Mayıs 1969 günü yapılan duruşmaya Celal Doğan, Cihan Alptekin, Yücel Özbek, Mustafa Karşılayan, Mustafa Zülkadiroğlu, Mustafa Lütfü Kıyıcı adlı öğrenciler katılır. Deniz Gezmiş, Mehmet Mehdi Beşpınar ile Cavit Kavak adlı öğrenciler duruşmada bulunmamışlardır[124].

15 Aralık 1969 pazartesi günü, öğrenciler Mehmet Büyüksevinç ve Battal Mehmetoğlu'nun silahlı saldırılar sonucu öldürülmesi üzerine Hukuk Fakültesi'nin bir nolu anfisinde form düzenlerler. Forumda Deniz Gezmiş ve asistanlardan Bülent Taner de birer konuşma yaparlar.

Forumda Adliye'ye kadar yürüme kararı alınır. Üniversiteden yürüyüşe başlayan öğrenciler Çarşıkapı'ya geldiklerinde,

«Hürriyet Alanı'nda öğrencilerin geçişini seyreden ve çocuğunun elini tutan bir şahıs, «Kahrolsun» diye bağırınca ortalık bir anda karışmış, öğrenci liderlerinden Bozkurt Nuhoğlu ve Deniz Gezmiş bir çember kurarak yaşlı adamı kurtarmışlardır. Yaşlı adamı linç etmeye kalkan topluluk, öğrenci liderlerinin uyarıları ile yatışmıştır. Güvenlik önlemi olarak yaşlı adamı polislere götüren ve ona kaçma fırsatı veren öğrencilerden bir grup, polisin hücuma geçmesi üzerine geri kaçmaya başlamıştır»[125].

Bundan sonra, «öğrenciler ile polis arasında görülmemiş bir taş düellosu başlamış, bu arada, molo-

tof kokteylleri, dinamit lokumları ve tabanca mermileri vızıldamaya başlamıştır»[126].

Olayların gittikçe büyümesi üzerine İstanbul Valisi Vefa Poyraz'ın emri üzerine toplum polisi Beyazıt Meydanı'ndan geri çekilir ve çatışma durur.

Deniz, olaylar karşısındaki ani tavrını mahkemelerde de sergiler. Örneğin, 9 Eylül 1971 perşembe günü yapılan duruşmada,

«Savcı Keramettin Çelebi esas hakkındaki mütalaasını okumaya başlamadan önce sanıklardan bazılarının sorguları sırasında iddia makamına hakaret ettiklerini ileri sürerek, sanıkların bu tutum ve davranışlarının da gözönünde bulundurulmasını istemiş,

«— Biz bazı sanıkların zannettiği gibi hükümet ve devlet yöneticilerine bağlı kişiler değiliz» demiştir.

Savcı Keramettin Çelebi daha sonra okuduğu mütalaasında özetle,

«Atatürkçülükten bahsediyorlar. Ancak ona ihanet edenlere şunu hatırlatmak isteriz ki, onun manevi varlığı sizi boğacaktır... Kurtuluş Savaşı halka rağmen, halka karşı yapılmaz. Türk tarihinde tek kurtuluş savaşı vardır Sanıkların iddia ettikleri gibi, birinci, ikinci diye kurtuluş savaşı yoktur. İnsancıl esaslara göre hazırlanan Anayasamızda Marksizme ve Leninizme yer yoktur. Bir zümre veya sınıf namına direnme kullanma hakkı hiç kimseye tanınmamıştır.»

Deniz Gezmiş, Savcının bu sözleri üzerine aniden ayağa kalkarak duruşma yargıcı Albay Tetik'e hitaben söyleyecekleri olduğunu el kol hareketleriyle anlatmaya çalışınca, Albay Tetik tarafından kendisine oturması bildirilmiş ancak ayakta durmakta ısrar etmesi üzerine salondaki askerler tarafından oturtulmuştur[127].

Prof. Dr. İsmet Giritli'nin, 21 Nisan 1965 çarşamba günü, «Gençlik ve Politika» konulu seminerde yap-

tığı konuşması, bu konuda Deniz'in özelliklerini açıklamaya bir katkı olacaktır.

Özet olarak aktarıyorum:

«Denilebilir ki, hiçbir protestoda bulunmamış ve galeyana gelmemiş bir genç adam gerçekte «genç» değildir.... Albert Camus'un dediği gibi, bir bakıma, Tanrılara bile kafa tutan adam, bir nevi Prometheus çağdaş insan örneği sayılabilir Bu anlamda olmak üzere disiplin ve otoritenin sembolü olan ünlü devlet adamı Clemenceau bile «20 yaşında iken anarşist olmayan her kimse için müteessirim» demiş... Özgür düşünce, baskıyı red, haksızlığa karşı koyma, çevreye karşı tenkitçi tutum, görüşlerde ilericilik ve fikirlerde devrimcilik gibi vasıflar her çağın ve toplumun gençliğinde beliren ortak nitelikler olmuştur»[128].

Deniz genç bir insan ve bir öğrenci lideriydi. Bu özellikleri ve psikolojik yapısından kaynaklanan tavırları nedeniyle her zaman tek başına, «tek' tüfek» gibi hareket etmiştir.

Mihri Belli, Deniz'in bu özelliği konusunda şunu söylemektedir:

«Deniz'in baş özelliği fraksiyon adamı olmamasıydı. O zaman da gruplaşma vardı. Ama, hemen herkes. «Bu işte Deniz varsa ben de varım» diyordu»[129].

DUVAR YAZISI

1960-70 dönemi yapılan öğrenci eylemlerini bir kişiye indirgemek, simgeleştirmek, maletmek ya da bir kişiye sığdırmak haksızlık olduğu gibi önemli bir yanlışlıktır da.

Çünkü, kişiler onbinlerce insanın katılımıyla gerçekleştirilen eylemlerin içinde sadece birer unsurdurlar.

Örneğin o dönemi yaşayanlardan Atıl Ant'ın dediği gibi,

«68'in içinde yer almamak ya da başka türlü davranmak mümkün değildi. O dönemde gençliğin önemli bir bölümü bu hareketin içindeydi. Yer almayanlar esasen o kuşağın en pısırık, en geri, en işe yaramaz kesimiydi. 68 eylemleri, içinde yer alınmaması imkansız eylemlerdi»[130].

Deniz de, işte bu yer alınmaması imkansız olan eylemlerin içinde ilk önce sempatizan olarak, daha sonra da gençlik lideri olarak yer almıştır.

Deniz'in yer aldığı ve katıldığı eylemleri kısaca şöyle sıralayabiliriz:

TMTF, «Zamları ve hayat pahalılığını protesto» etmek amacı ile 1967 yılı Mart ayında eylem kararı alarak uygulamaya girişir.

11 Mart 1967 cumartesi günü, Fatih semtinde duvara yağlı boya ile, zamları ve pahalılığı protesto için yazı yazan Nurettin Demirdöven, Erim Süerkan, Davut Aslantürk ve Timur Kalkan adlı dört üniversite öğrencisi duvarına yazı yazdıkları ev sahibinin şi-

kayeti üzerine polis tarafından gözaltına alınır daha sonra da ikamete rapten serbest bırakılır[131].

Nurettin Demirdöven, bu olayla ilgili olarak şunları anlatmaktadır:

«Duvarlara yazı yazmak adliyenin ilgi alanına değil duvarları kirlettiğimizden dolayı belediyenin ilgi alanına giriyordu. Bu olayda Deniz kaçarak kurtuldu. Biz ise polisin üniversiteye bildirmesi nedeniyle bir hafta disiplin cezası aldık.»

31 Ağustos 1967 perşembe günü, TMTF İÜTB İTÜTOTB İYOTB ODTÜÖB ve AÜYOTB ortaklaşa olarak, «Zeytinyağı Skandalını» Marmara ve Ege bölgesinde zeytin üreticilerine anlatmak için on il, kırk köyü kapsayan bir kampanya başlatırlar.

Akşam gazetesi yazarı Erol Gönenç, «Ele avuca sığmayan hareketli bir gençti» dediği Deniz'in, bir minibüsle başlayan bu kampanyaya katılımını şöyle anlatmaktadır:

«Toplumcu hareketlere kendisini adamakıllı adayan Deniz Gezmiş 1967 yılının yaz aylarında birkaç arkadaşı ile birlikte Ege bölgesindeki köyleri dolaşmış ve zeytinyağı konusunda kamuoyunu meşgul eden skandal olaylarını anlatmıştı. 20 gün kadar devam eden bu geziden sonra Gezmiş, tekrar İstanbul'a dönmüştür. Deniz Gezmiş, Ege bölgesindeki gezileri sırasında zeytinyağı konusunu halka anlatmak için bazı mitingler de düzenlemiştir»[132].

22 Kasım 1967 perşembe günü öğrenci dernekleri tarafından düzenlenen «Kıbrıs mitingi»nde meydana gelen olayı Nurettin Demirdöven şöyle anlatmaktadır:

«1967 sonlarında öğrenci cemiyetleri Kıbrıs üzerine bir miting düzenlemişlerdi. Miting Beyazıt'tan başlayıp Karaköy'den geçip Taksim'de bitecekti. Karaköy'e geldiğimizde, Deniz burada bir Amerikan motoruna asılı bayrağı gördü. Aniden fırlayıp, demir parmaklığı aştı ve bir koşu Amerikan bayrağını ye-

rinden kaparak getirdi. Sonra o bayrağı Taksim'e çıktıktan sonra yaktılar.»

Bayrak yakma olayında Deniz, Uğur Büke ve Aşık İhsani gözaltına alınır, sonra serbest bırakılırlar.

Deniz'in üye olmasa da etkinliklerine katıldığı ve yer aldığı öğrenci kuruluşları şunlardır: TMTF ve TMGT.

Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun yirmi birinci dönem çalışması 13 Kasım 1966 pazar günü Adapazarı Öğretmenler Lokali'nde başlar. 26 Kasım 1966 cumartesi günü Ankara Yüksek Okullar talebe delegasyonundan Sencer Güneşsoy ilk turda katılan 107 delegeden 70'inin oyunu alarak genel başkan seçilir. 27 Kasım pazar günü ise İTÜ Teknik Okulu'ndan Faruk Yalnız 120 delegeden 69 oy alarak TMTF ikinci başkanı seçilir.

Fakat bu seçimlerde kaybeden hükümet yanlıları 2 Aralık 1966 cuma günü Adapazarı'nda kendi aralarında yeniden toplanarak TMTF genel başkanlığına İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden Ekrem Özer'i seçerler.

Böylece TMTF iki başkanlı hale getirilir. TMTF üzerine siyasi iktidarın oynadığı bu oyunlar sonucunda yönetime yeddi emin olarak Doç. Yalçın Karataş atanır.

Buna karşı çıkan öğrenciler 19 Ocak 1967 perşembe günü, polisle tartışmaya girerler Öğrenciler le polis arasında çıkan çatışma sonunda Deniz Gezmiş, Bülent Yardımcı ve Atilla Özdemiroğlu gözaltına alınır. Daha sonra da serbest bırakılırlar[133]

Bu davadan yargılanan Deniz ve arkadaşları, delil yetersizliğinden beraat ederler.

O dönem hemen hemen bütün oğrenci örgütleri siyasi iktidar tarafından iki başka duruma sokularak işlevsiz kılınır.

Örneğin, 14 Mayıs 1967 pazar günü, Kadırga semtinde bulunan Adana Öğrenci Yurdu'nda, öğrencilere duyurulmadan yapılmaya çalışılan Hukuk Fakül-

tesi Talebe Cemiyeti kongresine Deniz ve arkadaşları katılmak ister. Hükûmet yanlıları içeri almazlar. Çıkan tartışma üzerine kavga olur. Kongre ertelenir.

Mustafa Lütfü Kıyıcı, bu olayla ilgili olarak şunları anlatmaktadır:

«Sağcılar bu dernek nedeniyle anlaşmazlık içine düşmüşlerdi. Bu nedenle derneğin defterleri bizim elimize geçti. O derneği ele geçirmek için çalışmalara başladık. Fakat daha sonra ondan vazgeçip kendimiz bir dernek kurmak için çalışmalara başladık.»

Deniz Çamlıbel, bu çalışmayı şöyle anlatıyor:

«O sıralar TMTF ve bazı gençlik örgütleri çift başlı hale getirilmişti. Bizler de, ne yapmalıyız diye düşünüyor, çare arıyorduk. Birbirine yakın arkadaşlar bir toplantıda biraraya geldik. O toplantıda Önder Yerlikaya, Deniz Gezmiş, Rıfat Çaldırık, Mehmet Ata Tansuğ, Mustafa Lütfü Kıyıcı ve şimdi ismini hatırlayamadığım FKF'li birkaç arkadaş vardı.

Tartışıyoruz. Herkes çıkıp birşey söylüyor. FKF'li bir arkadaş çıkıp, kurulacak yeni örgütün sosyalist nitelikte olması gerektiğini, çünkü, Mustafa Suphi'yi öldürttüğünü falan söyleyerek Mustafa Kemal'i suçladı. Bazı arkadaşlar buna bozulduk ve toplantıyı terkettik. Deniz bizimle gelmedi. Toplantı bittikten sonra yanımıza geldi. «Toplantıyı terketmemizin yanlış olduğunu» söyledi. Biz ise, «Yaptığımızın doğru olduğunu» söyledik. Deniz'in bizimle birlikte gelmemesine bozulmuştuk. Ona biraz kızdık orada. O da bozuldu. Heyecanlandı. Neyse. Sonra konuyu konuşmak üzere TMGT'a gittik.

Yaptığımız tartışmalar sonunda Devrimci Hukukçular Örgütü'nü kurduk. Tüzüğünü, benimle Mustafa Lütfü Kıyıcı yazdı. Geçici yönetim kurulu başkanı beni yaptılar. Yasal bir dernek olmasına rağmen bir-iki bildiriden başka hiçbir belgesi ve faaliyeti yoktur.

Devrimci Hukukçular Örgütü, 30 Ocak 1968 salı günü kurulur. Kurulduğuna ilişkin haberi veren Ak

şam gazetesi, konuyla ilgili olarak şu haberi yayınlar:

«İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinden bir grup, Türkiye'nin emperyalizmden ve kapitalizmin tahakkümünden kurtulması için verilen savaşa yardımcı olmak gerekçesiyle, «Devrimci Hukuklular Örgütü»nü kurmuşlardır. Yayınlanan bildiride: «Artık cepheler belirlenmiştir. Bir yanda emperyalizm komprador ağa mütegallibe üçlüsü, diğer yanda anti-emperyalist, anti-feodal milliyetçi güçler. Bu şartlarda tarih mademki seni 20. yüzyılın ikinci yarısında geri kalmış bir ülkenin insanı olarak yaşamak zorunda bıraktı, o halde sen bu mücadeleye istesen de istemesen de girmek zorundasın» denilmektedir»[134].

Devrimci Hukuklular Örgütü'nün ilk etkinliği, 20 Şubat 1968 salı günü, TBMM'de Adalet Partili milletvekillerinin TİP milletvekillerinden Çetin Altan, Rıza Kuas, Ali Karcı, Yusuf Ziya Bahadınlı, Tarık Ziya Ekinci ve Yunus Koçak'a saldırarak dövmeleri üzerine olur.

23 Şubat 1968 cuma günü, FKF - İTÜTB - İTÜTOTB - IÜIFTC IÜOFTC IÜDFTC ve Devrimci Hukuklular Örgütü temsilcileri, Taksim Atatürk anıtına bir çelenk bırakarak, bildiri yayınlarlar. Bildiride şu görüşlere yer verirler:

«Komprador iktidarına şunu da hatırlatmak isteriz ki, demokrasiden ve emekten yana olanlar bugün her günkünden daha güçlüdür. Gücümüz muştaların, tabanca kabzalarının ucunda değil, kafamızda ve yüreğimizdedir»[135].

Deniz, DHÖ içinde yer alan bir birey olarak sırasıyla AİESEC olayı, üniversite işgalleri ve 6. filo protesto olaylarına katılır.

Aynı dönemde öğrenci hareketlerinden etkilenerek, haklarını almak için fabrika işgal eden işçiler de vardır.

İTÜÖB TOTB FKF ve TMGT'a bağlı ve bazı fakültelerle özel okulların boykot komiteleri üyelerini temsilen altmış kişilik bir öğrenci grubu Kazlıçeşme'de bulunan Deryb lastik fabrikasını işgal eden işçileri desteklemek amacıyla 5 Temmuz 1968 cuma günü ziyaret ederler. Ziyaretçiler arasında Deniz de vardır[136].

İstanbul'da bulunan Amerikan 6. filosunu protesto eden gençler 15 Temmuz 1968 pazartesi günü, ilk önce Dolmabahçe'deki Amerikan bayrağını yarıya indirir, daha sonra da yollara filoyu protesto eden yazılar yazarlar. Gece saat 22.00 sıralarında ise Amerikalı askerlerin yüzlerine ve üstlerine İstiklal caddesinde boya atarlar.

Şüphe üzerine Eyüp Neşat Yıldırım, Mustafa Karşılayan, Ali Yazıcı ve Cihan Alptekin adlı öğrenciler Beyoğlu Emniyet Amirliği tarafından gözaltına alınır. Öğrencilerin ellerinde boya lekeleri bulunduğu söylenir.

Bu arada Gümüşsuyu'ndan Taksim'e protesto yürüyüşü yapmak isteyen Hasan Yalçın, Rahmi Aydın, Ayhan Özer, Rafael Avidor, Ali Osman Altın, Engin Kaymak, Zafer Geçim, Ahmet Özdemir, Fahri Aral, Mehmet Özdemir, Ertuğrul Yeşilova, Can Saydam, Mümin Karaoğlu ve Gürbüz Şenol adlı öğrenciler gözaltına alınarak Beşiktaş Karakolu'na götürülür.

16 Temmuz 1968 salı günü, 6. filoyu protesto etmek amacıyla gece İstiklal caddesinde Amerikalı askerlere çata-pat ve mürekkep atılır. Nuri Yazıcı, Sadettin Güven, Kemal Ortaç, Yusuf Güven, Yusuf Baha Gürcan adlı öğrenciler olay nedeni ile gözaltına alınır[137].

Burada kısa da olsa Nuri Yazıcı'yı anmadan geçmek olmaz. «Kastro Nuri» olarak anılan Nuri Yazıcı, 27 Mayıs 1960 ihtilalini doğuran kitlesel öğrenci eylemlerini 28 Nisan 1960 günü İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde bir konuşma yaparak başlatan öğrenci önderidir.

Nuri Yazıcı, 30 Ağustos 1987 pazar günü, uzun

süredir tek başına yaşadığı Çayeli'ne bağlı Madenli köyünde ölür.

17 Temmuz 1968 çarşamba günü sabaha karşı saat 04.30'da Gümüşsuyu İTÜ öğrenci yurdunu basan toplum polislerinin yarattığı kargaşa, panik üzerine yurdun penceresinden aşağıya atılan veya atlayan Hukuk Fakültesi ikinci sınıf öğrencisi TİP Eminönü ilçesi üyesi Vedat Demircioğlu ağır yaralanır. Veysi Sarısözen ve birçok kişi dövülerek tutuklanır.

18 Temmuz günü öğrenciler miting yaparak Taksim'e toplanırlar. Yapılan yürüyüş Gümüşsuyu İTÜ önünde bitirilecekti. Fakat arkadaşlarının omuzunda bir konuşma yapan Deniz, 500'e yakın genci bir anda galeyana getirdi ve Dolmabahçe'ye doğru bir koşu başladı. Amerikalılar dövülerek, taşlanarak denize atıldı.

FKF İstanbul Sekreterliği 20 Temmuz 1968 cumartesi günü, «Barış için Amerikan emperyalizmine karşı savaş» mitingi düzenler.

Hürriyet Meydanı'nda düzenlenen mitingde Mehmet Karahan, Murat Kovacıoğlu, Toygun Eraslan, İdris Küçükömer, Çetin Altan, Osman Saffet Arolat ve Harun Karadeniz birer konuşma yapar.

Öğretim üyesi İdris Küçükömer konuştuğu sırada, Deniz ve arkadaşları, mitinge katılmış olan insanları, yaptıkları ajiteyle peşlerine takıp Dolmabahçe'ye götürmek isterler fakat başarılı olamazlar.

Rasih Nuri İleri, yaşadığı bu olayı şöyle anlatmaktadır:

«Deniz ve arkadaşları, üniversite kapısından sloganlar atarak geldiler. Konuşmacıları ve topluluğu Dolmabahçe'ye götürmeye kalktılar. Biz katıldık. Çetin Altan ve arkadaşları bizi izlemediler. Kitle bize katılmayınca meydanda bulunan Turhan Emeksiz anıtına kadar gidip saygı duruşunda bulunduk ve geri döndük.»

Milliyet gazetesi bu olayı şöyle vermektedir:

«Üniversite bahçesinden çıkan bir grup genç, Turhan Emeksiz anıtına giderek saygı duruşunda bulun-

muşlar ve İstiklal Marşı söylemişlerdir. «Şiddet ve kavga», «Kana kan isteriz» şeklinde bağıran bu grubun, «Dolmabahçe'ye gitme isteklerine», diğer gruptaki arkadaşları engel olmuştur»[138].

Amerikan Altıncı Filosu'nun İstanbul'u ziyareti sırasında İTÜ öğrenci yurdundan düşerek ağır yaralanan ve on gündür Beyoğlu İlk Yardım Hastanesi'nde tedavi edilmekte olan Vedat Demircioğlu komadan çıkamayarak 24 Temmuz 1968 çarşamba günü sabahı ölür.

Bunu duyan öğrenciler olayı şiddetle protesto ederler. İlk önce İTÜ öğrencileri ellerinde, «Kaatiller» yazılı bir çelenk ile Valilik binası önüne gelerek çelengi bırakmak ister. Polis, öğrencileri engeller ve Ertuğrul Tığlay, Alparslan Ertuğ, Yusuf Kıracaruş, Seyit İzingür, Rakıp Tekbiçer, Münir Danışman, Haydar Gürbüz, Hasan Şahin, Nihat Özgür ve Yaşar Yılmaz adlı öğrencileri gözaltına alır.

Bir saat sonra Fikir Kulüpleri Federasyonu'na ve Hukuk Fakültesi'ne mensup öğrenciler, Vedat Demircioğlu'nun resmini yakalarına asmış olarak Valilik binası önüne gelerek, ellerinde bulunan bayrak, flama ve ölen arkadaşlarının fotoğraflarını bırakmak isterler.

Toplum polisi bu kez,

Osman Saffet Arolat, Toygun Eraslan, Nabi Yağcı, Tamer Erdoğan, Hanifi Bağdatlı, Atilla Coşkun, Nusret Kurtoğlu, Tülay Ödeş, Melek Aydınberk, Akın Çıtakoğlu, Namık Behramoğlu, Sadi Boyar, Duray Çetinay, Nuri Baydar, Zeki Soydan, Alaaddin Güç, Nihat Behramoğlu, Ragıp Zarakolu, Mustafa Aydın, Fikret Ayber, Yalçın Yalçın, Adil Parlak, Metin Ahatoğlu, İbrahim Özdenoğlu, Arif Türkçügil, Ali Osman Artuğ, Tufan Ergen, Ertuğrul Yeşilova, Adnan Celayir, Cihan Şenoğuz, Hacı Ceyhun Can, Fahri Aral ve Nihat Emeksiz adlı öğrencileri gözaltına alır.

Polisin elinden kurtulan öğrenciler, Site Öğrenci Yurdu önünde yeniden toplanarak, ellerinde, «Ar-

kadaşımızın cenazesini istiyoruz» yazılı bir pankartla yürüyüşe başlar. Beyazıt - Çemberlitaş - Cağaloğlu kavşağına gelen öğrenciler, burada önlem alan toplum polisi tarafından durdurulur. Ancak, öğrenciler, polisi taşa tutarak, üzerlerine saldırır. Toplum polisinin harekete geçip duruma müdahale etmesi üzerine geldikleri yöne dağılan öğrencilerden Muhsin Karaali, Hüseyin Omurkır ve Platin Yürek yakalanır. Polis kaçan Deniz Gezmiş adlı öğrenciyi aramaya başlar[139]..

Cemil Gezmiş, bu konuda şunları söylemektedir: «Vedat Demircioğlu öldürüldüğünde şu kanepenin üzerine yüzükoyun kapanıp kaldı. İki saat sarsıldı.. Vedat'ı tanır mıydı, arkadaşlığı var mıydı bilemem. Fakat o günlerde salmadım Deniz'i dışarı. Dolmabahçe olaylarına gitsin istemedim»[140].

Fakat Deniz ertesi gün yine öğrencilerin en önündedir.

Vedat Demircioğlu'nun ölümüyle başlayan olaylar 25 Temmuz 1968 perşembe günü de devam eder ve Cağaloğlu savaş alanına döner.

Vedat Demircioğlu için sabahın erken saatlerinden itibaren Hukuk Fakültesi önünde toplanan öğrenciler, Atatürk anıtı çevresinde ellerinde Vedat Demircioğlu'nun portresini tutarak saygı duruşunda bulunurlar.

Daha sonra heyecanlı bir hava içinde başlayan törende Dekan Reha Poroy, Prof. Tarık Zafer Tunaya ve öğrenci temsilcileri birer konuşma yapar. Konuşmalar yapılırken üniversite bahçesine üzerine Türk bayrağı örtülü bir tabut getirirler.

Sembolik tabutla yürüyüşe geçen öğrenciler, Plevne marşını söyleyerek ve slogan atarak Beyazıt'tan Adliye binası önüne gelirler.

Adliye önünde aralarında Deniz'in de bulunduğu öğrenci temsilcileri birer konuşma yaparlar. Konuşmaların ardından öğrenciler, Valilik binasına doğru yürüyüşe geçerler. Toplum polisi yürüyüş yapan öğren-

cilerin önünü Cağaloğlu meydanında keser.

Bunun üzerine öğrenciler, toplum polişini yoğun bir taş yağmuruna tutar. İki-üç koldan taş hücumuna geçen öğrencilerin taş saldırısı karşısında polis geri çekilmek zorunda kalır.

Öğrencilerin şiddetli taş saldırısı karşısında aralarında İstanbul Emniyet Müdür Muavini Halil İbrahim Ural olmak üzere bazı polisler çeşitli yerlerinden yaralanır.

Olayların genişlemeye başladığı bir sırada Cağaloğlu meydanına ikiyüz kadar inzibat eri gönderilir.

İnzibat erlerinin duruma müdahalesi üzerine öğrencilerin taş yağmuru kesilir. «Yaşasın ordu Toplum polisi geldiği yere gitsin» diye bağıran öğrenciler oldukları yerden ayrılmazlar.

Çatışmaların durduğu sıra Hukuk Fakültesi öğretim üyeleri olay yerine gelir. Saat 15.50'de öğretim üyelerinden Tarık Zafer Tunaya, Çetin Özek, Ümit Yaşar Doğanay, Aytekin Ataay, Necip Kocayusufoğlu, Aydın Aybay ve Saim Üstündağ, öğrencilerden Celal Doğan, Deniz Gezmiş, Bozkurt Nuhoğlu ve Mustafa Gürkan Vali Vefa Poyraz ile, gözaltına alınan öğrencilerin durumu hakkında saat 16.50'ye kadar süren bir görüşme yaparlar.

Polis, 26 Temmuz cuma günü yaptığı açıklamada, «Deniz Gezmiş ve Harun Karadeniz hakkında gıyabi tutuklama kararı olduğunu, görüldüğü yerde tutuklanacaklarını», açıklar.

27 Temmuz cumartesi günü, TMGT, «Anayasa ve Kanunlara Saygı» mitingi düzenler.

«Saat 14.30'da Beyazıt meydanında başlayan ve Taksim alanında son bulan bu mitinge Deniz Gezmiş ve Harun Karadeniz katılarak, organize ederler»[4].

Deniz'in 30 Temmuz 1968 salı günü yakalandığını gazeteler şöyle vermektedir:

«Üniversitede sınava giren Deniz Gezmiş'i yakalamak için sivil polisler üniversitenin dış kapılarında sipere yatmışlardır. Ceza Hukuku'ndan imtihana gi-

ren ve «Pekiyi» derece alan Deniz Gezmiş, bir otomobille üniversiteyi terkederken, sivil polisler çevirmiştir. Deniz Gezmiş tekrar üniversite avlusuna girmiş ve öğretim üyeleri ile görüşmüştür. Öğretim üyelerinin ikna etmesi üzerine Deniz Gezmiş, üniversite kapısında bekleyen sivil polislere teslim olmuş, Adliye'de yargılandıktan sonra, öğrencileri kanunsuz yürüyüşlere teşvik etmek suçundan tutuklanmıştır»[142].

Deniz'in yakalanışını bir başka gazete şöyle vermektedir:

«Polisin beş gündür aradığı Deniz Gezmiş, üniversiteden pek az ayrılmış, gece geç vakit evine gideceğine TİP Bakırköy ilçe binasında yatmıştır... Üniversite bahçesinden polislere alay edercesine bakan Deniz Gezmiş'e bugün bütün kapıların tutulduğu ve teslim olması gerektiği bildirilmiştir. Gezmiş, teslim olmaktan başka çare olmadığını görüp siyasi polis memurlarının yanına gidip teslim olmuştur»[143].

Deniz, cezaevinde iken 12 Ağustos 1968 pazartesi günü ölen Reşat Fuat Baraner için, bir grup öğrenciyle ortak başsağlığı telgrafı gönderir Telgrafın metni şöyledir:

«Türkiye emekçilerinin kurtuluşu uğruna 50 yılı aşkın onurlu bir uğraşı veren Reşat Fuat Baraner'in ölümünü derin bir üzüntü ile karşıladık. Tutuklu bulunuşumuzdan ötürü cenaze törenine katılamayaşımız ayrı bir üzüntü kaynağıdır Bu büyük kayıptan ötürü sizlere ve emekçi halkımıza başsağlığı dileriz.

Amerikan emperyalizmini kınadıkları için Sultanahmet cezaevinde tutuklu: Bora Gözen, Veysi Sarısözen. Deniz Gezmiş. Rıfat Akkaya. Nusret Özelmacı. Jak Menase»[144]

Deniz bu arada, «Defter-i Hatırat-ı Zindan» adını verdiği bir günlük tutmaktadır. Günlüğünde şunlar yazmaktadır:

«Buradaki durumumu dışarıdan birinin anlayacağını tahmin etmiyorum. Yalnız bu konuda değil, her konuda öyle Olayı yaşamak gerek anlamak için»[145]

ATILAN TAŞ, YARILAN BAŞ

Deniz'in, 17 Temmuz günü meydana gelen olaylar sonrasında yakalanarak Sultanahmet cezaevinde 58 gün tutuklu kalmasına neden olan olay, öğrencilerin şiddetli taş saldırısı sırasında atılan taşlardan birisinin İstanbul Emniyet Müdür Muavini olarak görev yapan Halil İbrahim Ural'ın başına gelerek yaralanması üzerinedir.

Cemil Gezmiş olayı şöyle anlatmaktadır:

«...Bunlar da taş attılar. Onlardan biri, şu kadarcık bir kiremit parçası Emniyet Müdür Muavininin başına gelmiş, ufak bir çizik olmuş. Hemen ertesi gün, mahkemeye başvurdular aceleyle, zaten çocukları toplayıp götürmüşlerdi, mahkemede o zaman bu kişi, adli tabipten bir rapor alıyor, bir aylık ve altında da şöyle bir kayıt var: «Hayati tehlike vardır». Çünkü bu kayıt düşülmezse, mahkeme kolay kolay tutuklama kararı almaz. Bir çizik var oysa sadece. Mahkeme de o rapora dayanarak tutuklama kararı verdi. Rapordan üç gün sonra, bu kişi Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne atandı. «Sayın» ve «muhterem» Demirel tarafından. Emniyet Müdürüyken, İş Bankası olayı oldu, o zaman bütün gücüyle Ankara Emniyeti Deniz'in arkasına düştü, başaramadı. Sonradan da milletvekili oldu bu adam»[140].

Halil İbrahim Ural, 1983 yılında Halkçı Parti'den İstanbul milletvekili olarak parlamentoya girdi. Halkçı Parti daha sonra SODEP ile birleşerek SHP oldu. Halil İbrahim Ural, SHP milletvekili iken 1987 yılında yapılan milletvekilleri genel seçimlerinde Urfa'-

dan milletvekili aday adayı gösterilmesi üzerine SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'yü, «ağır bir şekilde suçladı ve İnönü'nün rektör olduğu dönemde ODTÜ'de Deniz Gezmiş dahil 103 kanun kaçağını barındırdığını iddia» ederek SHP'den istifa eder[147].

Ünlü kabadayı Dündar Kılıç, bir soruya karşılık şu yanıtı vermektedir:

«...İbrahim Ural, eski vali ve polis müdürüdür, büyük bir adamdı. Ve adaylığını koyacağını söyledi, yalnız onun milletvekili olması için Osman Cevahiroğlu'yla (Oflu Osman) birlikte ona yardım ettik. Kampanyaya katıldık, arkadaşlar oyunuzu İbrahim Bey'e verin dedik. Beyoğlu ilçesinden aday oldu ve seçildi»[148].

Deniz'in 1970 sonu ile 1971 yılı başında ODTÜ öğrenci yurtlarında kaçak olarak barınması o dönem ODTÜ rektörü olarak görev yapan Prof. Erdal İnönü'yü değişik zamanlarda eleştirilerle ve suçlamalarla karşı karşıya bırakır.

Erdal İnönü, kendisine yöneltilen bu konudaki eleştirileri Mustafa Ekmekçi'nin, «Ankara Notları»nda şöyle yanıtlar:

«— Bunlar söylendi söylenecek. Ben, rektörlüğüm sırasında üniversiteyi koruduğuma inanıyorum. Bunlar, bir şekilde tekrar gündeme gelecek anlaşılan; ben «Ne yapılsa, bu şekilde hikayeler çıkmasına engel olunamaz» diye düşünüyorum...»[149].

SEN - BEN - BİZİM OĞLAN

Deniz tutuklu bulunduğu Sultanahmet cezaevinden 21 Eylül 1968 cumartesi günü tahliye edilir.

Yaklaşık onbeş gün sonra Devrimci Öğrenci Birliği'ni kurarlar. Tüzüğünü 15 Ekim 1968 tarihli Türk Solu dergisinde yayınlarlar.

DÖB'ün kuruluş nedenini Mustafa Lütfü Kıyıcı şöyle anlatmaktadır:

«Biz; sen, ben, bizim oğlan diyebileceğimiz kadar azınlıktaydık. FKF'liler arasında erimekten korkuyorduk, onun için de ayrı örgüt kurduk. Açıkça onların laf ebeliği diyebileceğimiz konuşkanlıklarından yılıyorduk. Bu nedenle ayrı örgüt kurmanın ve mücadele etmenin daha doğru olacağına inandık ve ayrı örgüt kurduk. Daha sonra da FKF'nin genel merkezini Ankara'daki arkadaşların ele geçirmesi üzerine DÖB'ü feshettik ve deleğe olarak FKF'ye katıldık.»

DÖB kurulduktan sonra uzunca bir süre TMGT'nın Tünel'de bulunan binasında faaliyet gösterir. Feshedilmesine yakın bir zamanda Babıali caddesi no: 29 adresinde çalışmalarını sürdürür Bu konuda Yapı İş Sendikası Genel Başkam İsmet Demir şunları anlatmaktadır:

«YİS üç katlı bir bina kiralamış, faaliyetini devam ettiriyordu. Türkiye'de sol hareket de hızla gelişmeye başlamıştı. Faaliyet için yer gerekli idi. İşte YİS'e ait katın biri sol harekete verildi ve TÜRK SOLU gazetesi çıkmaya başladı. Artık İstanbul'da solla ilgili ne kadar kişi ve kuruluş varsa bu binaya gelip gidi-

yor, dolaylı olarak YİS'le de irtibat kurulmuş oluyordu. Bu durum sol yuvarlar çıkıncaya kadar devam etti.

İşte böyle bir faal devrede, gençler kurmuş oldukları derneklerine yer bulamıyorlardı. «Polis Haydar» diye isimlendirilen arkadaş bana geldi: Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının kurduğu Devrimci Öğrenci Birliği'ne yer bulamadıklarını söyledi. Ben de, «Sendika'nın üst katında faaliyet gösterebilirler» dedim ve onlara üst katı verdim»[150].

Deniz'in DÖB başkanı olarak yer aldığı olayları özetle şöyle sıralayabiliriz.

Denizlerin DÖB'lü olarak katıldığı en önemli eylem 30 Ekim ile 10 Kasım 1968 günleri arasında Samsun'dan Ankara'ya yapılan, «Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşü»dür.

Yürüyüşe TMGT-DÖB-AÜTB-ODTÜÖB-TÖDMF-27 Mayıs Milli Devrim Derneği, HÜÖB-AYOTB-Aşıklar Derneği ve FKF katılıyordu.

Yürüyüşe katılanlar yayınladıkları bildiride amaçlarını şöyle açıklarlar:

«1919'da başlayan Mustafa Kemal devrimi kendisinden sonra gelen yöneticiler tarafından amacından saptırılmış, cumhuriyetin bütün kurumları yozlaştırılmıştır. Bugün Türkiye'miz Dünyada ilk anti-emperyalist ve anti-kapitalist devrimi gerçekleştiren Mustafa Kemal'e rağmen yabancıların desteklediği karşı devrimcilerin etki alanına girmiştir. Biz Mustafa Kemal gençliği olarak saptırılan devrimi rayına oturtmaya azimliyiz, kararlıyız. Bugün başlayan yürüyüşün amacı budur»[5].

Yürüyüşe İstanbul'dan katılacak olanlar 28 Ekim'i 29 Ekim'e bağlayan gece yarısı saat 00.30'da Kadıköy'den otobüsle Ankara'ya hareket ederler. Saat 09.00'da Ankara'ya varırlar ve 27 Mayıs Milli Devrim Derneği'nde toplanırlar.

Yürüyüşe katılanlar 30 Ekim çarşamba günü Samsun'da olurlar. Saat 13.30'da toplu halde Samsun Atatürk anıtı önüne giderek bir dakikalık saygı duruşunda bulunurlar. Ardından İstiklal Marşı'nı söyleyerek, en önde Türk bayrağı yürüyüşe başlarlar.

Fakat şehri 15-20 kilometre uzakta bıraktıkları bir sırada polisler, kanunsuz yürüyüş yaptıkları ge-

rekçesiyle yürüyüşçüleri Emniyet Müdürlüğüne götürürler.

31 Ekim günü Adliye'ye sevkedilirler. Duruşmada, Bozkurt Nuhoğlu:

«— Sayın yargıcım, burada bizi, 24 genci değil, Mustafa Kemal'i, O'nun ilkelerini yargılıyorsunuz» diyor. Bunun üzerine yargıç elinden kalemi bırakarak,

«— Ne bugün, ne de bugünden sonra hiçbir hakim, Mustafa Kemal'i ve O'nun ilkelerini yargılayamaz» diye cevap veriyor ve O'na bağlılığını belirtiyor»[152].

Yargıç duruşmayı erteler. Yürüyüşçüler, serbest bırakıldıktan sonra otobüsle Havza'ya giderler.

DÖB'lüler arasında ilk tartışma 1 Kasım 1968 cuma günü Havza-Merzifon arasında verdikleri molada çıkar.

Deniz Çamlıbel bu tartışmayı şöyle anlatmaktadır:

«Yürüyüş başlarken en önde bir arkadaşımız yürüyüşün sonuna kadar Türk bayrağı ile yürüyecekti. Polisin yürüyüşü ilk günde engellemesinin üzerine, bayrakla mı, bayraksız mı yürüyelim diye bir tartışma çıktı. Benimle birlikte birkaç arkadaş, bayrakla yürümemiz gerektiğini söyledik. Deniz'in de aralarında bulunduğu bazı arkadaşlar, bayraklı yürürsek polis yine izinsiz yürüyüş yapıyoruz diye bizi engeller. Yürüyüşü sürdürmek istiyorsak bayraksız devam etmemiz gerekli, dediler. Sonunda bir oylama yaptık. Bayrakla yürüyelim diyenler azınlıkta kaldı. Bunun üzerine ben ve birkaç arkadaş yürüyüşten ayrıldık.»

Yürüyüş üzerine yazılan bir yazıda şöyle anlatılmaktadır:

«Mola sona erdikten sonra yolumuza devam ettik. Merzifon'a bayraksız girdik. Zira kanunun bazı maddeleri bizim için pekala uygulanabilirdi»[153].

Yürüyüş toplumun değişik kesimlerinin tepkilerine yol açmakta gecikmez.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 7 Kasım 1968 perşembe günü bir konuşma yaparak,

«Gençlerin, demokrasi düşmanlarına fırsat verebilecek her türlü davranıştan kaçınmalarını» ister.

İnönü'nün bu sert çıkışı üzerine TMGT Genel Başkanı Kazım Kolcuoğlu, ikinci başkanı Taylan Benli, AÜTB Başkanı Bilal Moğol, ODTÜÖB Başkanı İskender Odabaşoğlu ve AYOTB Başkanı Galip Altun bir bildiri yayınlayarak, yürüyüşten çekildiklerini açıklarlar.

Başbakan Süleyman Demirel, 8 Kasım 1968 cuma günü bir konuşma yaparak,

«Öğrenci yürüyüşü ile sokaklar eskimez. Yeter ki kanuni olsun» der[164].

Aynı gün Bugün gazetesi, Bugün imzasıyla yayınladıgı bir başyazı ile şu görüşlere yer verir:

«Türkiye'deki komünistlerin dilinde 11, 11, 11 diye bir parola dolaşmaktadır. Bu nedir? Şifreli laflardan anlayanlara bakarsanız bunun manası 11'nci ayın, 11'nci günü, saat 11'de demektir. Yani, bu tarihte harekete geçeceklerdir. Sayın Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, İçişleri Bakanı ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ve muhalefet liderleri. Millet gözlerini sizlere dikmiştir. İpleri Moskova'dan oynatılan kızıl anarşistlere karşı en sert tedbirlerin alınmasını bekliyor. Komünizme karşı mücadelemizde halk sizinle beraberdir. Halk, gerekirse ordu ve zabıtanın yanında savaşacaktır. Ta ki, mübarek Türkiye toprakları Moskof uşağı komünistlere mezar olsun»[165].

Sonuçta yürüyüş 9 Kasım 1968 cumartesi günü, Ankara'nın Kayaş ilçesinde bitirilir.

Yürüyüşe katılan öğrenciler, 10 Kasım pazar günü Anıtkabir'e giderek Atatürk, Gürsel ve Devrim şehitlerinin kabrini ziyaret ederler. Anıtkabir özel defterine şunları yazarlar:

«Milli kurtuluş yolunda, Amerikan emperyalizmine karşı gerçekten izindeyiz. Milli kurtuluş müca-

delesi yok edilemez, onu yok etmek için, bütün Türk milletini yok etmek gerekir»[156].

Yürüyüşe katılanlardan Eyüp Neşat Yıldırım, bu konuda şunları anlatmaktadır:

«Yürüyüşün sonlarına yaklaştığımızda bazı yayın organlarında aleyhimizde yayınlar arttı. Doğu Perinçek'in babası Sadık Perinçek Adalet Partisi milletvekili ve partinin önde gelen adamlarındandı. Onun aracılığıyla bize haberler gelmeye başladı. Yürüyüşü bitirin. Ankara'da yürüyüş hakkında çok olumsuz şeyler söyleniyor, vb. diye. Daha sonra yürüyüşü destekleyenlerden 27 Mayıs Milli Devrim Derneği Genel Başkanı eski subaylardan Kadri Kaplan da bize gelerek, yürüyüşü Ankara'ya girmeden bitirmemizi istedi. Böylece yürüyüşü bitirdik.»

Yürüyüş sırasında, yayılan söylentiye göre: Yürüyüş Ankara'ya varınca, askeri bir darbeyle biteceğidir.

Bu konuda Bozkurt Nuhoğlu şunları söylemektedir:

«Yürüyüşü Ankara'da düzenleyeceğimiz büyük bir mitingle kapatacaktık. Burada amacımız, yürüyüş boyunca yol üzerinde bulunan yerleşim birimlerindeki insanlara, iktidarın yasa dışı eylemlerini sergilemek, ülkede özgürlük ve demokrasi olmadığını anlatmaktı. Bizler, bazı arkadaşlar samimi bir şekilde bunları sergilemek istiyoruz, bazı arkadaşlar burada darbe yapmayı planlıyorlardı. Ama eylemin arkasında da bir sürü güçler vardı. Bu koşullar içinde 12 Mart'a gelindi.»

Bugün gazetesi, yürüyüş hakkında yaptığı bir yazı dizisinde şunları yazmaktadır:

«11 Kasım 1968. Birkaç günden beri herkesin ağzında dolaşan 11, 11, 11 gerçekleşmedi. Deniz Gezmiş'in ortaya attığı ve herkese dağıtılan bu 11'lerin manası şuydu: «Kasım ayının onbirinci günü, saat onbirde»[157].

«DEVRİMCİ GENÇLERE SİLAH ÇEKİLDİ»

Deniz, 12 Kasım 1968 salı günü, arkadaşlarıyla birlikte saat 11.30'da, «Dağbaşını Duman Almış» marşını söyleyerek orta bahçeden yürüyüp Atatürk anıtı önüne gelir. Burada Atatürk'ü anma nedeni ile Adalet Partisi tarafından konulan çelengi önce parçalar, sonra da yakarlar.

O sırada bildiri dağıtmakta olan Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti ikinci Başkanı Yıldırım Tosunlar, Deniz ve arkadaşları tarafından dövülür[158].

27 Kasım 1968 çarşamba günü, Deniz, Hukuk Fakültesi'nin duvarlarına yazı yazmaktadır. CKMP'li bir komando kendisine engel olur. Deniz bunun üzerine kendisine karışan komando ile ilk önce tartışır daha sonra da biraz hırpalar.

Olayın hemen ardından üniversite merkez binasına gelen otuz CKMP'li, iki DÖB'lü öğrenciyi yakalayarak hakarette bulunurlar. Bunu duyan DÖB'lü öğrenciler, arkadaşlarına saldıranlara ders vermek amacıyla Edebiyat Fakültesi'ne giderler.

Burada yakaladıkları CKMP'li komandolara şiddetle yanıt verirler. Bu arada CKMP'lilerin önde gelenlerinden Ufuk Şehri dayak yememek için pardesüsünün cebinde bulunan silahı çekerek, devrimci öğrencilere doğrultur.

Olay daha sonra araya girenlerce yatıştırılır[159].

İKİ YÜZ ELLİ LİRA

DÖB Yapı İşçileri Sendikası Türk Solu dergisi ve Demokratik Devrim Derneği aynı politik doğrultuda hareket eden kuruluşlardır ve aynı binada çalışmalarını sürdürmektedirler.

DÖB'le ilgisi olan gençler diğer örgütlerle de zaman zaman ortak çalışmalar yaptıkları gibi yönetim organlarında da görev alırlar.

Örneğin Deniz, Rasih Nuri İleri'nin isteğiyle Demokratik Devrim Derneği yönetim kuruluna girerek sorumluluk üstlenir.

24 Kasım 1968 pazar günü derneğin yapılan genel kongresinde Deniz yönetim kuruluna girer ve «Gençlik Hareketleri Seksiyonu» sorumluluğunu üstlenir.

14 Mayıs 1968 tarihinde kurulan dernek, İstanbul Beşinci Sulh Ceza Mahkemesi'nin aldığı bir karar üzerine 26 Haziran 1969 perşembe günü kapatılır.

Siyasi polis tarafından yapılan açıklamaya göre, Deniz Gezmiş'e dernek tarafından verilmiş 250 liraya ait iki makbuz bulunduğu belirtilir[60].

Deniz Gezmiş'e yönelik basında bu yöndeki bir haber Deniz'in kaçak olduğu bir dönemde yayınlanır.

Yeni İstanbul gazetesi muhabirlerinden Uğur Akyel'in bu konuda söyledikleri özet olarak şöyledir:

«Bir gün iş dolayısıyla N.Z.'nin odasına girdim. Bir zarfa binlikler koymakla meşguldü. Paraları koyduktan sonra zarfı kapattı. Bu arada da odaya Er-

doğan Arıpınar girdi. Kendisini patronun gönderdiğini belirttikten sonra, (Deniz Gezmiş'e bir emanet varmış, götüreceğim) dedi. N.Z. az önce kapattığı zarfı Erdoğan Arıpınar'a uzattı. (Kimse görmesin, bir de röportaj istiyorum) şeklinde konuştu»[161].

Günaydın gazetesi tarafından yapılan röportaj, 20 Eylül 1969 cumartesi günü, Yurdaer Acar imzasıyla, «Deniz Gezmiş'le saklandığı yerde konuştuk» başlığıyla yayınlanır.

Deniz'le yapılan bu röportaj konusunda, şimdi Avrupa'da yaşayan Mihri Belli şunları söylemektedir:

«Özellikle Deniz Gezmiş'in şahsı için yapılan reklam sonucu kamuoyunda uyanan ilgiyi de abartmamak gerekir. «Günaydın» gazetesi gibi yayın organlarının arkasındaki basın tröstünün Demirel'i iktidardan düşürmekte özel menfaatları vardı»[162].

Babası Cemil Gezmiş ise bu konuda şunları yazmaktadır:

«Sana dışardan çok miktarda para alıyor dediler, bazı gazete sahipleri zarflar içinde binlikleri sana gönderdi dediler. Bu ne tezat oğlum, bu kadar bol parası olan banka soyar mı?»[163].

ÇÜRÜK YUMURTA

Öğrenciler, ABD'nin Ankara'ya yeni atadığı Büyükelçi Robert Commer'i protesto etmek amacıyla havaalanına giderler. Olayı Ahmet Candangil, şöyle anlatmaktadır:

«28.11.1968 tarihinde saat 15.00 sularında DÖB'lü ve birkaç tane de FKF'li öğrenci TMGT'da konuşuyorlardı. Bu arada Yeşilköy Havaalanı Danışma Bürosu'ndan teşkilata telefon edilmiş, saat 16.30'da Amerikan Büyükelçisi Commer'in Yeşilköy'e ineceği haber verilmişti. O sırada TMGT'da bulunan öğrenciler süratle İstanbul Üniversitesi Hukuk ve İktisat Fakültelerinin anfilerine dağıldılar Deniz Gezmiş'in yaptığı konuşmalarla 80 kişilik bir öğrenci grubu derhal Yeşilköy'e hareket etmişti. Yeşilköy'de polisle karşılaşılmış ve Commer'in uçağı sanılarak başka bir PAN Amerikan uçağına hücum edilerek, çürük yumurta ve taş atılmıştı»[164].

Olay sonrasında gözaltına alınan 18 öğrenciden Deniz Gezmiş, Mustafa Zülkadiroğlu, Mustafa Gürkan, Toygun Eraslan ve Rahmi Aydın 29 Kasım cuma günü Bakırköy Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklanır

«Duruşma yargıcının «son sözünüz var mı?» sorusuna gençler: «Son sözümüz kahrolsun Amerika dır» karşılığını vermişlerdir. Öğrenciler, duruşmadan çıktıktan sonra, «Bağımsız Türkiye» marşını söylemişlerdir»[165].

Commer'i protesto eden öğrencilerin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a gönderdikleri telgraf şöyledir:

«Vietnam'da emperyalist Amerika'nın uşaklığını yapan CIA ajanı Commer yeni bir Vietnam denemesi için Türkiye'ye geldi. İtimatnamesini kabul etmeyiniz. İTÜÖB - İÜİF - İÜOF - İÜ Dişçilik Fakültesi - DÖB - FKF»[166].

Tutuklu olan öğrenciler, 17 Aralık 1968 salı günü serbest bırakılır.

«ALMAN TELEVİZYONCULARI»

Deniz DÖB başkanı olarak bu kez basında değişik bir haberle konu olur.

16 Şubat 1969 pazar günü meydana gelen olaylarla ilgili olarak Türkiye'de çalışmalar yapmakta olan Alman televizyoncuları, olayın içinde yer alan ve mitingi düzenleyen öğrenci dernekleri başkanları ile 24 Şubat 1969 pazartesi günü görüşme yapar. Konuya ilişkin haberi Yeni Gazete şöyle vermektedir:

«Bütün dünyada geniş yankılar uyandıran Taksim olaylarından sonra, gözler Türkiye'de Amerikan aleyhtarlığı yaratan güçlere çevrilmiştir. Yabancı gazeteciler, yetkili kişilerden aldıkları beyanatların yanısıra sol eğilimli gençlik liderleriyle de görüşmüşlerdir. Fikir Kulüpleri Federasyonu'nda on dakikalık bir televizyon filminin çekimini yapan Almanlar, FKF Genel Başkanı Yusuf Küpeli, Devrimci Öğrenci Birliği Yöneticisi Deniz Gezmiş ve Teknik Üniversite Öğrenci Birliği Başkanı Harun Karadeniz ve diğer solcu gençlerle görüşerek liderlere, «Neden Amerika'ya karşısınız? Nasıl bir Türkiye istiyorsunuz?» sorularını sormuşlardır. Ayrıca, gençlerin afiş ve pankart hazırlayışlarını da filme almışlardır. Hazırlanan film gelecek hafta içinde Alman televizyonunda Türkçe ve Almanca yayınlanacaktır»[167]

GENÇLİK EYLEMLERİNİN BİTİM NOKTASI

Konuyu genel olarak özetle değerlendirirsek, Deniz'in 1968 Temmuz'unda başlayan öğrenci liderliği FKF genel merkezini MDD'cilerin ele geçirmesi ve genel başkanlığa Yusuf Küpeli'nin getirilmesi, ardından FKF İstanbul Sekreterliği'ni MDD'cilerin ele almasıyla sona erer.

Harun Karadeniz, bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

«Sanırım gençliğin eylemlerinin bitim noktası için şu genel ilkeyi belirlemek yeterlidir Genel olarak «Gençlik eylemleri iktidara yöneldiği anda biter». Daha doğrusu eylem iktidara yöneldiği anda, gençliğin faydalı hareket sınırı aşılmış ve partinin eylem alanına girilmiş demektir.

1969'da öğrenci eylemlerinin ve Türkiye'nin geldiği nokta özellikle öğrencilerin ve bizim gücümüzü çoktan aşmıştı.

Ancak fikir ayrılıkları, bölünmeler, suçlamalar ve sapmalar bu dönemde başladı. Benim burada söylemek istediğim en önemli yan Türkiye'deki gelişmelerin artık gençliği aşan bir düzeye varmasıdır. Evet gelişme artık gençliği aşıyordu. Yurt sorunları oldukça anlaşılmış ve devrimci dünya görüşleri genellikle öğrenilmişti ve artık yapılması gereken iş iktidar savaşıydı. Bu iktidar savaşını yürütmek ise gençlerin hele hele öğrenci gençlerin işi ve görevi de değildi.

Bu işi yapacak olan örgüt işçi sınıfının örgütü yani bir parti olmalıydı. Fakat o dönemin tek partisi olan TİP içinde de çatışmalar büyüyor ve parti yavaş yavaş insiyatifini kaybediyordu.

Bunun içindir ki, gençlik kuruluşları birer parti imiş gibi çalışmalar yapmaya başladılar.

1970 sonrası olayları 1969'da gençlerin girdiği yolun doğal sonuçları oldu. Çünkü 1968-1969'da iktidar ortaklığına çağrılan gençler bir-iki bekledikten sonra kendi başlarına iktidar mücadelesine yöneldiler. Gerçi bu yönelmenin yine de kendi başlarına değil, bazı cunta ilişkileri içinde olmuşluğu da sözkonusu»[168].

Olaya bir başka boyuttan bakarak değerlendiren Müfit Özdeş ise şunları söylemektedir:

«Öğrenci hareketi kısa vadeli amaçlar için hareket edebilir. Siyasi bir işçi hareketi önümüzdeki 100 yıl içinde iktidarı ele geçirme perspektifiyle hareket edebilir ama öğrenci hareketi o kadar uzun vadeli baktı mı yerinde sayar, yerinde oturur. Kısa vadede, hemen birşey yapmak düşüncesindedir. Sınıfsal konumu dolayısıyla da bu böyledir.»

Aynı değerlendirmeyi bir başka açıdan sergileyen Bozkurt Nuhoğlu şunları söylemektedir:

«1969-71 arasında bir kısım arkadaşlar kısa yoldan çözümlere gittiler. Bilinen olaylar. Gençler atak insanlardır. Erken çözümü kabul ediyorlar. Uzun ve sabırlı işlerde gençler yok. Politika, birşeyler kotarmak uzun ve sabır isteyen birşey. Bir grup arkadaşımız o dönem kısa ve çabuk netice aındığına inandıkları çözüm yollarına gittiler. Gerilla savaşını istediler ve başlattılar. Onlara birisinin empoze ettiğini sanmıyorum. Ama birşeyi vurgulamak istiyorum, o dönem Türkiye'de darbe yapmak isteyen bazı çevreler bu arkadaşlarla ilişkiye girdiler. Bu ilişki kurma girişimi ya bunlar tarafından ya da karşı taraftan geldi onu bilmiyorum.»

Osman Saffet Arolat ise, şunları söylemektedir:

«Biz genel olarak 1960 gençliği o dönem iktidarı

alma amacında olan bir gençliktik. İktidar için mücadele ettiğini sanıyordu. Bu hem TİP paralelindeki hem de TİP dışındaki gençler için böyleydi. Herkes erken bir dönemde iktidara gelineceğini zannediyordu. Bu 1967'deki Milli Bakiye Seçim Sistemi'nin ortadan kalkmasına kadar da devam etti. Sonra o tür bir hareketin olamayacağı çok açık olarak ortada olunca o zaman kadrolar kendi aralarında farklı yollar seçtiler. Bir bölümü yine iktidara parlamento yoluyla geleceğine inanıp bu yolda çaba harcadı, bir bölümü hareketin askeri kadrolarla yapılabileceğini düşündü, bir bölümü fokoculuk dediğimiz Latin Amerika devrimi örneğini düşündü, bir bölümü Çin devrimi örneğini düşündü. Hepsi bu amaçla o çerçeve etrafında toplandılar.

Tabii 1971 harekatı ile bunlardan belli bir oranını devlet kendi adına yerine oturttu.

1968 üniversite işgallerini gerçekleştiren DÖB kadrosundaki bu arkadaşlar aslında kendilerini iktidarın adayı bireyler olarak görüyorlardı. Erken olarak, iktidar adayı görüyorlardı kendilerini.»

EKLER

T.İ.P.

Giriş Belgesi 2155 — Soyadı: Gezmiş — İlçe kayıt No: 35 (208)

İli	İlçesi	Bucağı	Köy veya Mahallesi
İstanbul	Üsküdar		Selimiye

Öz ve Soyadı: Deniz Gezmiş — Baba adı: Cemil
Doğum yeri: Ankara — Doğum tarihi: 1947
Okuma derecesi: Lise
Mesleği: Öğrenci — Halen çalıştığı işin adı: —
İş adresi ve varsa Tel. No: —
Ev adresi ve varsa tel. No: Harem İskele Caddesi No. 58/1.

Beni tanıyan parti üyelerinin ad ve adresleri — İmzası
1 – Nurettin Demirdöven – Selimiye İskele Cad. No. 58/1
2 – Kenan Uluğ – Salacak, Kasap Velisok No. 16
3 –

Partiye ayda 1 lira aidat vereceğim.

16-9-1965 — 2/4/1966

Deniz Gezmiş

11-10-1965

Deniz Gezmiş'in TİP üyelik formu

(Rasih Nuri İleri'nin özel arşivinden)

DEVRİMCİ HUKUKLULAR ÖRGÜTÜ TÜZÜĞÜDÜR

I — ADI VE MERKEZİ

Madde: 1 — Derneğin adı: Derneğin adı «Devrimci Hukuklular Örgütü»dür. Merkezi Tünel, Arda Apt. 472/2 Beyoğlu.

II — AMACI

Madde: 2 — Derneğin amacı Türkiye'nin ulusal tam bağımsızlığı ve Türk halkının her türlü sömürüden uzak olarak en ileri uygarlık düzeyine ulaşması için. Atatürk Devrimi doğrultusunda elinden gelen katkılarda bulunmaktır.

Madde: 3 — Dernek bu amaçla:

a) Eleştiriye yer veren demokratik bir disiplin içinde devrimci, toplumcu hukukluların örgütlenmek ve bilinçlenmek sureti ile güçlenmesini sağlar.

b) Dünya içinde Türkiye'mizin yerini ve gerçeğini çeşitli yanları ile doğru olarak yansıtacak verileri bilim metodları ile araştırıp ortaya koymaya çalışır. Kültürel, ekonomik, toplumsal eylemler ve araştırmalar yapar.

c) Halktan ve tam bağımsız Türkiye'den yana örgütlerle işbirliği yapar ve gereğinde birleşir. Tüm olanaklarını kullanarak halkın bilinçlenmesine çalışır.

III — SİYASETLE UĞRAŞMAZ

Madde: 4 — Devrimci Hukuklular Örgütü siyasetle uğraşmaz.

IV — ÜYELİK DURUMU

Madde: 5 — Amacı benimseyen İstanbul Hukuk Fakültesi öğrencileri mezunları üye kayıt fişini doldurmak, iki üyenin teklifi ve yönetim kurulunun salt çoğunluğunun onayı ile derneğe üye olabilirler.

Madde: 6 — Üyelikten çıkış:

a) Üyeler üyelikten yazılı bildirim sureti ile ayrılabilirler.

b) Amaca aykırı davranışlarda bulunan üyeler 5 üyenin veya yönetim kurulunun teklifi ile onursal kurulun 2/3'nin en fazla bir ayda vereceği kararla üyelikten ihraç edilirler.

V — ORGANLAR

Madde: 7 — Genel kurul: Devrimci Hukuklular Örgütünün en yetkili organıdır. Her yıl Aralık ayı içinde yönetim kurulunun bir hafta önceden yöresel bir gazete ile yapacağı çağrı üzerine olağan olarak toplanır. En az bir ay önce üye olmayanlar, yıllık ödentisini ödemeyenler genel kurula katılamazlar.

Olağanüstü kurultay yönetim kurulu kararı ile veya son olağan kurultay tarihindeki kayıtlı üyelerin 1/5'nin isteği ile toplanır.

Madde: 8 — Yönetim kurulu: Genel kurulca seçilen 7 üyeden kurulur. Genel kuruldan sonraki ilk toplantıda aralarında bir başkan, bir ikinci başkan, bir yazman ve bir sayman seçer. Genel kuruldan sonra en yetkili organdır.

Madde: 9 — Onursal kurul: Genel kurulca seçilen 3 üyeden kurulur. Disiplin organıdır.

Madde: 10 — Denetim kurulu: Genel kurulca seçilen 3 üyeden kurulur. Üç ayda bir derneği denetler.

VI — GELİR KAYNAKLARI

Madde: 11 —

a) Yılda en az 12, en fazla 120 lira olmak üzere üye ödentileri,

b) Bağışlar,

c) Çeşitli çalışmaların gelirleri.

Bütün bu yollarla derneğin gelirleri sağlanır.

Madde: 12 — Tüzük genel kurulda 1/5 üye sayısının teklifi ile ve üye tam sayısının salt çoğunluğunun onayı ile değiştirilebilir.

Madde: 13 — Dernek, genel kurulunun tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile fesh edilir.

Madde: 14 — Kurucular:

Adı-Soyadı: Attila Can. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Mustafa. Doğum Yeri: Rize. Doğum Tarihi: 1939. Adresi ve İşi: Site Talebe Yurdu - Şehzadebaşı - Öğrenci

Adı-Soyadı: Deniz Gezmiş. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Cemil. Doğum Yeri: Ayaş. Doğum Tarihi: 1947. Adresi ve İşi: Harem İskelesi Sok. No. 57/4 - Selimiye Öğrenci

Adı-Soyadı: Lütfü Kıyıcı. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Ethem. Doğum Yeri: Sivas. Doğum Tarihi: 1946. Adresi ve İşi: İETT Sitesi No. 47 - Etiler - Öğrenci.

Adı-Soyadı: Önder Yerlikaya. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Mevlüt. Doğum Yeri: Muğla. Doğum Tarihi: 1945. Adresi ve İşi: Yukarı Havacılar Sitesi E/2 - Basınköy Öğrenci.

Adı-Soyadı: Deniz Çamlıbel. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Hasip. Doğum Yeri: Malatya. Doğum Tarihi: 1947. Adresi ve İşi: Petrol Sitesi No. 26/1 Levent Öğrenci.

Adı-Soyadı: Kenan Çebi. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Dursun. Doğum Yeri: Ordu. Doğum Tarihi: 1947. Adresi ve İşi: Sinan Ağa Mah. Yesarizade Sok. No. 36/2 - Fatih - Öğrenci.

Adı-Soyadı: Ali Yazıcı. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Hasan. Doğum Yeri: Rize. Doğum Tarihi: 1947. Adresi ve İşi: Kadırga Talebe Yurdu - Kadırga - Öğrenci.

Adı-Soyadı: Cihan Eren. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Mustafa. Doğum Yeri: Rize. Doğum Tarihi: 1947. Adresi ve İşi: Haliç Cad. 8413 - Fatih - Öğrenci.

Adı-Soyadı: K. Baha Gürcan. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Nevzat. Doğum Yeri: Denizli. Doğum Tarihi: 1948. Adresi ve İşi: Sofular Cad. Gül Palas Fatih Öğrenci.

Adı-Soyadı: Rıfat Çaldırık - Tabiyeti: TC. Baba Adı: Abdullah. Doğum Yeri: Akhisar. Doğum Tarihi: 1948. Adresi ve İşi: Hatice Sultan Mah. Yusufağa Sok. 2/1 Edirnekapı Öğrenci.

Adı-Soyadı: Himmet Kuşçu. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Sey-

fettin. Doğum Yeri: Elazığ. Doğum Tarihi: 1946. Adresi ve İşi: Gül Sokak No. 13 - Çağlayan - Öğrenci

Adı-Soyadı: Mehmet A. Tansuğ. Tabiyetl: TC. Baba Adı: Ömer. Doğum Yeri: İstanbul. Doğum Tarihi: 1947. Adresi ve İşi: Esentepe Em. Sb. Evleri 12/8 - Mecidiyeköy - Öğrenci.

Adı-Soyadı: Bozkurt Nuhoğlu. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Ahmet. Doğum Yeri: Of. Doğum Tarihi: 1939: Adresi ve İşi: Site Talebe Yurdu Öğrenci.

Adı-Soyadı: H. Serdar Güngörmez. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Ali. Doğum Yeri: Adana. Doğum Tarihi: 1945. Adresi ve İşi: Adana Öğrenci Yurdu Fındıkzade - Öğrenci

Adı-Soyadı: Cahit Arıkan. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Haydar. Doğum Yeri: Kars. Doğum Tarihi: 1945. Adresi ve İşi: Haliç Cad. 84/3 - Fatih - Öğrenci.

Adı-Soyadı: Saim Deli İsmailoğlu. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Nuri. Doğum Yeri: Rize. Doğum Tarihi: 1943. İşi ve adresi: Site Talebe Yurdu - Öğrenci.

Adı-Soyadı: Raif Ertem Tabiyeti: TC. Baba Adı: Eşref. Doğum Yeri: Bergama. Doğum Tarihi: 1936. Adresi ve İşi: İstiklal Cad. Ardahan 471/2 - Tünel - Stajyer avukat.

Adı-Soyadı: Nusret. Selen. Tabiyeti: TC. Baba Adı: M. Rıfat. Doğum Yeri: İstanbul. Doğum Tarihi: 1945. Adresi ve İşi: Ziya Gökalp Cad. No. 61 - Çapa - Öğrenci.

Adı-Soyadı: Önder Aktosun. Tabiyeti: TC. Baba Adı: İ. Vahap. Doğum Yeri: Manisa. Doğum Tarihi: 1938. Adresi ve İşi: Büyük Langa Cad. 9/1 - Aksaray - Öğrenci.

Gençlik - Ocak 1968
TMGT'nin yayın organı - Sayı: 119

DEVRİMCİ ÖĞRENCİ BİRLİĞİ TÜZÜĞÜ

I) ADI VE MERKEZİ

1) Derneğin adı «DEVRİMCİ ÖĞRENCİ BİRLİĞİ» (DÖB)-dir.

2) Genel merkezi İstanbul'dadır (Ardahan No. 471/2 Tünel - Beyoğlu).

II) AMACI

1) Ülkemizde devrimci düşünceyi ve eylemi yaşatmak ve yaymaktır.

III) DERNEĞE GİRİŞ

1) Derneğin amacını ve tüzüğünü benimseyen kanuni şartlara haiz ve iki üyenin salık verdiği her yüksek öğrenim genci, Şube Yönetim Kurullarının kabulü ve Genel Yönetim Kurulunun tasdiki ile derneğe üye olabilir. Üye şubelere kayıt edilir. Genel Yönetim Kurulu gereğince üye kabul edebilir. Ve asli üyelerin Genel Yönetim Kuruluna itiraz hakları vardır. Fakülte ve yüksek okullarda şubesi bulunmayan öğrenciler dayanışma şubesine üye olur.

IV) DERNEKTEN ÇIKIŞ

a — Üyeler üyelikten yazılı bildirim sureti ile ayrılabilirler.

b — Amaca aykırı davranışlarda bulunan üyeler 5 üyenin veya Yönetim Kurulunun teklifi ile Onursal Kurulunun 2/3'nin en fazla bir ayda vereceği kararla üyelikten ihraç edilir.

c — Öğrenci niteliği düşenlerin üyelikleri, kendiliğinden düşer.

V) ORGANLAR

1) Genel Kurul, DÖB'nin en yetkili organıdır. Genel Başkan, Genel Yönetim Kurulu üyeleri, Şube Başkanları, şube delegasyonlarından oluşur. Her on kişiye bir delege düşer. Normal olarak Aralık ayının ilk haftasında toplanır. Olağanüstü toplantısı ise üyelerin 1/5'inin veya Yönetim Kurulunun isteği ile olur.

Görev ve yetkileri

a) Genel Başkanı seçer.

b) Genel Yönetim Kurulunu seçer.

c) Onursal Kurulu seçer.

d) Denetim Kurulunu seçer.

II) Genel Yönetim Kurulu: Genel Başkan ve 8 asil üyeden oluşur. Ayrıca 4 yedek üye vardır. 1. ve 2. Sekreteri, Genel Saymanı kendi arasından seçer.

III) Merkez Yürütme Kurulu: Genel Başkan, 1. ve Sekreter ve Genel Seyman'dan oluşur.

IV) Onursal Kurul: Genel Kurulca seçilen 3 kişidir. Disiplin organıdır.

V) Denetleme Kurulu: Genel Kurulca seçilen 3 kişidir Kurulları denetler.

VI) Şube Yönetim Kurulu: Bir Başkan, Sekreter ve Saymandan oluşur. Gerektikçe bürolar kurup yönetir. Büroların kurulmasında Genel Yönetim Kurulunun tasvibini alır.

VI) GELİR KAYNAKLARI

Yılda en az 12, en fazla 120 lira üye aidatı: Bağışlar ve çeşitli çalışmalardan elde edilen gelirler.

VII) DERNEĞİN FESHİ

Genel Kurulun 1/5'inin veya Genel Yönetim Kurulunun teklifi ve 3/5 çoğunluğunun kararı ile feshedilir.

Dernek feshedilme anında mallar Genel Yönetim Kurulu'na kalır.

KURUCULAR:

Adı-Soyadı· Deniz Gezmiş. Tabiyeti: TC. Baba Adı. Cemil.

Doğum Yeri: Ayaş. Doğum Tarihi: 1947. Adresi: Harem İskelesi Sok. No. 54 - Selimiye/İst.

Adı-Soyadı: Cihan Alptekin. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Eşref. Doğum Yeri: Ardeşen. Doğum Tarihi: 1947. Adresi: Kadırga Öğrenci Yurdu - Kadırga/İst.

Adı-Soyadı: Ahmet Özdemir. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Şerif. Doğum Yeri: İstanbul. Doğum Tarihi: 1949. Adresi: Kadırga Öğrenci Yurdu - Kadırga/İst.

Adı-Soyadı: M. Lütfi Kıyıcı. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Ethem. Doğum Yeri: Sivas. Doğum Tarihi: 1946. İETT Sitesi No. 47 - Etiler/İst.

Adı-Soyadı: M. İlker Gürkan. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Mehmet. Doğum Yeri: Amasya. Doğum Tarihi: 1948. Adresi: Emekli Subay Evleri Blok 12/2 - Esentepe/İst.

Adı-Soyadı: Deniz Çamlıbel. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Hasip. Doğum Yeri: Malatya. Doğum Tarihi: 1943. Adresi: Petrol Sitesi No. 26/1 - Levent/İst.

Adı-Soyadı: Eray Karabilgin. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Sezai. Doğum Yeri: İzmir. Doğum Tarihi: 1947. Adresi: Samatya Cad. Durak Apt. No. 14/2 Aksaray/İst.

Adı-Soyadı: Cevat Ercişli. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Tayyar. Doğum Yeri: Malatya. Doğum Tarihi: 1940: Adresi: Dede Ef. Sok. No. 24/4 - Beyazıt/İst.

Adı-Soyadı: Zeki Diren. Tabiyeti: TC. Baba Adı: İ. Hakkı. Doğum Yeri: Silivri. Doğum Tarihi: 1946. Adresi: Dede Ef. Sok. No. 24/4 - Beyazıt/İst.

Adı-Soyadı: M. Mehdi Beşpınar. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Halit. Doğum Yeri: İstanbul. Doğum Tarihi: 1948. Adresi: Koşuyolu Cenap Şehabettin Sok. No: 12 - Kadıköy/İst.

Adı-Soyadı: Ender Ünay. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Hüsnü. Doğum Yeri: Ereğli (Konya). Doğum Tarihi: 1948. Adresi: Ardahan No: 411/2 Tünel/İst.

Adı-Soyadı: Saim Kurul. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Ahmet. Doğum Yeri: Balıkesir. Doğum Tarihi: 1946. Adresi: Balıkesir Yurdu Çemberlitaş/İst.

Adı-Soyadı: Selahattin Okur. Tabiyeti: TC. Baba Adı: Sadık. Doğum Yeri: Silifke. Doğum Tarihi: 1947. Adresi: Cağaloğlu Erkek Öğrenci Yurdu - Cağaloğlu/İst.

Türk Solu - 15 Ekim 1968 - Sayı: 48

28.11.1968

DEMOKRATİK DEVRİM DERNEĞİ
Babıali Cad. No. 29
İSTANBUL

Sayı: 52

İstanbul Valiliğine,

Demokratik Devrim Derneği'nin ilk olağan Genel Kongresi 24 Kasım pazar günü yapılmış ve aşağıda kimlikleri yazılı olanlar Merkez Yönetim Kurulu'na seçilmişlerdir. Merkez Yönetim Kurulu'nun 27.11.1968 tarihli ilk toplantısında görev taksimi yapılarak Genel Başkanlığa Dr. Kemal İşler, Genel Sekreterliğe Sevinç Özgüner, Mali Sekreterliğe İhsan Memoğlu seçilmişlerdir. Gereği için bilgilerinize sunarız. Saygılarımızla.

Demokratik Devrim Derneği

1 — Kemal İşler (G. Başkan)
2 — Sevinç Özgüner (G. Sekreter)
3 — Hikmet Gürdağ (Örgüt Sekreteri)
4 — Ekrem Şıkak (İşçi H. Sekreteri)
5 — Rasih Nuri İleri (Yayın ve Propaganda Sekreteri)
6 — Deniz Gezmiş (Gençlik H. Sekreteri)
7 — Vecdi Özgüner (Eğitim Sekreteri)
8 — Hamit Yavaş (Sekreter Yardımcısı)

9 — Kumru Gözügeçgel (Sekreter Yardımcısı)
10 — Fadıl Barkan (Köy İşleri Sekreteri)
11 — İhsan Memoğlu (Mali Sekreter)

Demokratik Devrim Derneği
Genel Başkanı
Dr. Kemal İşler

Ekler: 1 — Merkez Yürütme Kurulu üyelerini gösterir çizelge (3 adet).
2 — Genel Kongrece tadil edilmiş tüzük (7 adet).
3 — Tüzüğün değişen maddelerinin eski ve yeni şeklini gösteren çizelge (2 adet).

MYK yedekleri: Tarık Almaç, Cihan Alptekin, Cemal Alptuğ, Halit Çalışır.
M. Hays. Divanı: Bora Gözen, Şevki Akşit, Sedat Düzkan, Halil Öymen, Bedia İleri, Muammer Öztuksal.
M. Hays. yedekleri: İsmet Ozan, Osman Hilmi Erdem, Fehmi Kurucu.
Denetçiler: Naci Ormanlar, Kemal Öymen, Engin Gözen.

(Rasih Nuri İleri'nin özel arşivinden)

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DEVRİMCİ GRUP BİLDİRİSİ

Biricik sosyalist siyasi örgütümüz Türkiye İşçi Partisi'ni, yıkıcı oportünistlerin elinden kurtarmak azminde olan bizler, sosyalist hareketteki son gelişmelerle ilgili görüşlerimizi bildiriyoruz.

Başta Mehmet Ali Aybar olmak üzere TİP yöneticilerinin belirtileri uzun zamandan beri görülen, sosyalizme ve Türkiye gerçeklerine aykırı ve Parti programı ile çelişen oportünist tutumları, statükocu bir niteliğe bürünmüş ve emperyalizmin işbirlikçileriyle uzlaşmaya kadar varmıştır. Oportünist parti yöneticilerinin, emperyalizme bağlı gerici güçlerden gelen baskı ve tehditlere boyun eğmeleri karşısında, bir defa daha anlaşılmıştır ki, sosyalist mücadele yiğit devrimcilerin işidir.

Gerçek sosyalistlerin, devrimci hareketi bütün engellere rağmen yılmadan ve tavizsiz yürütmeleri karşısında, TİP yöneticilerinin anti-emperyalist mücadeleyi köstekleme politikaları iflas bayrağını çekmiştir.

Biz, gerçek sosyalizmin düşünce ve eylemi yanında, emperyalizmden ruhsatlı sahte sosyalizmin yaşayamayacağının gün ışığına çıkmasını olumlu bir gelişme sayıyoruz. Bu gelişme, Türkiye'deki sosyalist hareketin olgunluk çağına ulaşma yolunda olduğunu kanıtlamaktadır. Sosyalist akım, içinde taşıdığı yabancı unsurlardan arınmakta, bilimsel sosyalizmin sağlam temeli üzerinde bütünlüğe ulaşmaktadır.

Düne kadar parti yönetiminde sosyalizmi yozlaştıran ve bu ağır sorumluluğu omuzlarında taşıyan yöneticilerden bazılarını, bugün «Muhalefet»te görmekteyiz. Biz, gerek bugünkü yöneticiler, gerekse ideolojik muhtevadan yoksun bir muhalefet yürütmek çabasında olanlar arasında bir tercihi redde-

diyoruz. Ancak doğru ideolojiyi benimseyen ve geçmişteki yanlış tutumunu terkettiğini eylemi ile isbat eden bütün sosyalistlere devrimci mücadele safları elbette açıktır.

Çözüm yolu

1 — Partimizi gerçek sosyalist yönetime kavuşturmak ve eylemini sosyalizmin temel ilkelerine dayandırmak tek çözüm yoludur. Sosyalist teori, Türkiye gibi yarı bağımlı, yarı feodal bir ülkede, bugünkü devrimci görevin, bize sosyalizmin yolunu açacak olan bağımsızlık ve demokrasi mücadelesini zafere ulaştırmak olduğunu emreder. Emperyalizmin boyunduruğunu kırmak ve yurdumuzu feodal kalıntılardan arıtmak amacı ile, bütün millici ve demokratik güçlerin devrimci dayanışmasını sağlamak, sosyalistlerin en başta gelen görevidir.

2 — İşçi sınıfımızın mücadele örgütü olarak partimiz, şehir ve köy proletaryası saflarından gerçek proleter devrimcileri eğiterek, sosyalist kadrolar yetiştirmeyi ve bunları parti organlarında yetkili yöneticiler olarak görevlendirmeyi amaç bilmelidir. Biz, parti yöneticilerinin bugüne dek ihmal ettiği bu temel görevi yerine getirmeye kararlıyız.

3 — Türkiye İşçi Partisi'nin gerçek sosyalist kimliğine kavuşması ve bu dönemde tarihi görevini yerine getirmesini sağlamak için, parti içi demokrasiyi, kollektif yönetimi, kardeşlik ve feragat havasını örgütümüze hakim kılmak zorundayız. Bu yolda ilk adım, işbirlikçi iktidara ihbar edilerek ve parti tüzüğü çiğnenerek ihraç edilen sosyalistlerin mücadelelerine parti çatısı altında devam etmelerini sağlamak ve örgütlü sosyalistlerle, örgüt dışında mücadele veren bütün sosyalistlerin birlik ve kardeşliğini gerçekleştirmektir. Bunun için mücadele etmeyi görev biliyoruz.

4 — Bütün bunların gerçekleştirilmesi için, emperyalizme bağlı güçlerin dolaylı desteği ile ve bütün bilinen yöntemlerle partimizin başına çöreklenmiş olan yönetici kliği, Türkiye emekçilerinin davası yolunda karşımıza çıkan ilk engel olarak görüyoruz. Ve bu sahte sosyalistleri parti yönetiminden uzaklaştırmanın zorunluğuna inanıyoruz.

Sosyalist bir partide birlik ve disiplin, ancak sosyalizmin temel ilkeleri ve bunun gerektirdiği devrimci eylem üzerine kurulabilir. TİP, yasaların tanıdığı demokratik hak ve özgürlüklerin sonuna kadar kullanılmasına karşı çıkan ve sosyalist eylemi engelleyen oportünist yöneticilerden arındığı anda, çok daha güçlü olarak tarihi görevini yerine getirme imkanlarına kavuşmuş olacaktır. Sosyalizmden sapanlarla uğraşmak uğruna sosyalizmin ilkelerini feda eden çıkışlar, havayı bulandırmaktan ve karşıdevrimcilerin işine yaramaktan öte bir sonuç vermeyecektir.

Bundan böyle sosyalist eylem olanağının bulunduğu her yerde ve her durumda (Önümüzdeki olağanüstü kongre dahil), yukarıda belirttiğimiz sosyalist amaçların gerçekleştirilmesi için olanca gücümüzle mücadele edeceğiz. Ve amaçlarımıza uymayan, olup-bitti niteliğindeki her türlü oportünistçe çözüme karşı duracağız.

Türkiye emekçilerinin umut bağladığı partimizi, gerçek sosyalist siyasi örgüt niteliğine kavuşturmak için, bütün sosyalist kardeşlerimizi omuz omuza mücadeleye çağırıyoruz.

....

Bildiriye imza atanlardan bazıları şunlardır:

Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Doğu Perinçek, Hüseyin İnan, İbrahim Seven, Erdal Gökyüzü...

(Rasih Nuri İleri'nin özel arşivinden)

GENÇLİK VE ANTİ-EMPERYALİST KAVGA

Deniz GEZMİŞ

Çağımız, devrimcilerin Amerikan emperyalizmini adım adım kovaladığı çağdır. Çağımız, gençliğin Çekoslovakya'da ve diğer revizyonist ülkelerde karşı devrimci olduğu çağdır. Çağımız biz yaştakilerin Vietnam'da, Dominik'te, Meksika'da Amerikan emperyalizmine karşı dövüşerek öldüğü bir çağdır.

Azgelişmiş dünya halkları emperyalizme karşı bir savaş verirken gençlik bunun dışında kalamaz. Biz daima ezilenden yana çıkmak zorundayız. Eğer bizim kavgamız anti-emperyalist kavganın paralelinde yürümezse, ayaklarımız havada kalır.

Yalnız, gençlik bu paralelde savaşırken politik partilerden bağımsız olmak zorundadır.

Geçmişteki örnekler bağımlılığın zararlarını göstermiştir. Bu hataları bir kere daha tekrar etmenin hiçbir anlamı yoktur. Gençlik yalnız devrime karşı sorumludur, politik partilere değil. Zaman olur ki, bütün politik partiler karşı devrimci olabilirler. Bugün Türkiye'de olduğu gibi. Bu nedenlerden ötürü gençliğin görevi anti-emperyalist kavgaya katılmak, fakat bağımsız olmaktır.

Bugün bu zorlu kavgada tek umut olması gereken devrimci gençlik bölünmüştür. Bunda şüphesiz ki, oportünist kişilerin rolü büyüktür. Dürüst, yiğit, devrimci kardeşlerimizden bir kısmı, sekterlikleri yüzünden oportünistlerin etki alanına girmiştir. Bu giriş, onları giderek karşı devrimcilerin safına düşürmüştür. O kadar ki, Amerikan erlerini denize atmak isteyenlere engel olmak için barikat kurmaya kadar götürmüştür. Bu gidiş onları aktif direnmenin başladığı yerde pasif direnmeye itmiştir. Cağaloğlu'nda görüldüğü gibi. Bu oportünist kişiler hiçbir şey

yapamadıkları zaman faşizm gelir fobisini ortaya atarak devrimci gençliği eylemden çekmeyi denemişlerdir. Bu fobi, kısmen başarı sağlamış ve devrimci eyleme büyük darbe vurmuştur.

Bu iddiayı dikkatle incelemek gerekir. Sosyalist örgütün % 3 oy aldığı bir ortamda faşizme gitmek için hiçbir sebep bulunmazken bunu söyleyenler Hürriyet Meydanı'nda ve Kızılay'da hiçbir şey halledilmez diyenlerle aynı düşünceye sahiptirler. Fakat bütün bunları olağan karşılamak gerekir. Çünkü, küçük burjuva sosyalistlerinden daha fazlası beklenemez. Onlar, elbette ki, rahat mücadeleyi tercih edeceklerdir. Bizim bu gibilere söyleyeceğimiz tek şey şudur:

«Düşmesin bizimle yola
Evinde ağlayanların gözyaşlarını
Boynunda ağır bir zincir gibi taşıyanlar.»

Devrimci gençlik Amerikan emperyalizmine ve oportünizmine karşı duran gençliktir. Onun görevi, sayısının azlığına, düşmanın çokluğuna bakmadan, Amerikan emperyalizmine karşı sonuna kadar dövüşmektir. O, en iyi biçimde karar veren ve uygulayandır. O, boş gecelerini değil, boylu boyunca ömrünü bu kavgaya verendir.

Yaşasın bağımsızlık savaşı veren dünya halkları.

Yaşasın tam bağımsız Türkiye.

Türk Solu - 19 Kasım 1968 Sayı: 53 Sayfa: 13

BİRİNCİ BÖLÜM'ÜN NOTLARI

ÇOCUKLUĞU

1. Cumhuriyet 18.1.1971
2. Akis 12/18 Ekim 1987 - sayı: 26
3. Darağacında - Ahmet Kahraman - sayfa: 267
4. Hürriyet - 18 Ocak 1971
5. Güneş 4.11.1987

AİLESİ

6. Cumhuriyet 18.1.1971
7. Yeni İstanbul - 24.5.1972
8. Cumhuriyet - 18.1.1971
9. Yankı 22/28 Mart 1971 - sayı: 4 Hürriyet: 18 Ocak 1971
10. 68 Başkaldırının Yedi Rengi - Oral Çalışlar - sayfa: 15
11. Akşam 18.6.1969
12. Hürriyet - 18.3.1971

İSTANBUL'A GELİŞ

13. Akis - 12/18 Ekim 1987 - sayı: 26

HAYDARPAŞA LİSESİ

14. 12/18 Ekim 1987 - sayı: 26
15. Darağacında Üç Fidan - Nihat Behram - sayfa: 133
16. Akis - 12/18 Ekim 1987 - sayı: 26
17. Akis - 12/18 Ekim 1987 - sayı: 26

İRONİST

18. Cumhuriyet - 3.9.1969

19. Nokta - 18.10.1987 - sayı: 41
20. Özgürlük Dünyası Mayıs 1989 - sayı: 7
21. Cumhuriyet - 18.1.1971
22. Darağacında Üç Fidan - Nihat Behram - sayfa: 132-133
23. Güneş 7.5.1990
24. İkibine Doğru - 24 Aralık 1989 - sayı: 53
25. Akşam 18.6.1969
26. 68 Başkaldırının Yedi Rengi - Oral Çalışlar - sayfa: 14
27. Aydınlık 11.4.1980
28. Toplumsal Kurtuluş Ağustos 1987 - sayı: 2
Zemin Temmuz 1987 - sayı: 8
29. Tercüman - 5.4.1971
30. Hürriyet - 16.4.1971
31. Hürriyet 24.7.1971
32. Halkın Sesi - 6 Mayıs 1975 - sayı: 4

SEVGİ ve AŞK

33. Hürriyet - 18 Ocak 1971
34. Darağacında - Ahmet Kahraman - sayfa: 264, 343-344
35. Hürriyet 20.3.1971
36. Tercüman 22.3.1971
37. Milliyet 22.3.1971
38. Nokta 15 Mart 1987 - sayı: 10
39. Çankaya'ya Giden Yol - Cüneyt Arcayürek sayfa: 44
40. Akşam 18.6.1969
41. Niçin Geç Kaldım - Füsun Erbulak - sayfa: 257
42. Niçin Geç Kaldım - Füsun Erbulak - sayfa: 248
43. Milliyet - 18.3.1971
Tercüman - 18.3.1971
44. Yeni İstanbul 1.2.1969
45. Darağacında - Ahmet Kahraman - sayfa: 344-345
46. İkibine Doğru - 24 Aralık 1989 - sayı: 53

İLK SİYASİ ARAYIŞLAR

47. Akşam - 18.6.1969
48. Günaydın - 20.9.1969
49. Özgürlük Dünyası - Mayıs 1989 - sayı: 7
50. Akşam 10.3.1971
51. Milliyet - 10.8.1989

ÜNİVERSİTE İŞGALLERİ

52. İbrahim Temo'nun İttihat ve Terakki Anıları - Arba yayınları sayı: 12
53. Cumhuriyet - 2.10.1964
54. Cumhuriyet - 11.12.1964
55. Olaylı Yıllar ve Gençlik Harun Karadeniz sayfa: 91
56. Cumhuriyet - 22.5.1968
57. Bir Uzun Yürüyüştü 68 - Alev Er - sayfa: 105
58. Bir Uzun Yürüyüştü 68 - Alev Er - sayfa: 105-106
59. Bak: 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 Haziran li Milliyet, Tercüman, Cumhuriyet, Akşam gazeteleri ve İfşa Ediyorum - Kemal Bingöllü - 15 Ocak - 4 Mart 1969 - Yeni Gazete - yazı dizisi
60. Ant - 2 Temmuz 1968 - sayı: 79
61. Yeni Gazete 4.2.1969
62. Tercüman 28.6.1968
63. Cumhuriyet 9.7.1968

ÜNİVERSİTEYİ KAZANAMAYANLAR

64. Akşam 22.11.1968

DİSİPLİN YÖNETMELİĞİNİN DOKUZUNCU MADDESİ

65. Babıali'de Sabah 8.3.1969
66. Babıali'de Sabah 11.3.1969
67. Babıali'de Sabah 16.3.1969
68. Cumhuriyet 18.1.1971
69. Milliyet 21.3.1969
    Ayrıca: Cumhuriyet - Günaydın gazeteleri: 18.3.1969
    Bugün 8.7.1969
    Yeni Gazete 18.3.1969
    Türk Solu 25 Mart 1969 - sayı: 71

ÜNİVERSİTEDEN İHRAÇ

70. Cumhuriyet 6.1.1991
71. Akşam 27.12.1968
    Ulus 28.12.1968
    Cumhuriyet 30.12.1968

73. Ant - 28 Ocak 1969 - sayı: 109
74. Cumhuriyet 9.4.1989
75. Milliyet 27.1.1969
76. Yeni İstanbul 1.2.1969
77. Babıali'de Sabah - 16.4.1969
78. Akis - 12/18 Ekim 1987 - sayı: 26
79. Cumhuriyet 2.9.1969
80. Türk Solu - 9 Eylül 1969 - sayı: 95
81. Bugün 3.9.1969
82. Türk Solu - 9 Eylül 1969 - sayı: 95
83. Günaydın 4.9.1969
Ant 9 Eylül 1969 sayı: 141
Türk Solu 9 Eylül 1969 sayı: 95
84. Akşam 5.9.1969
85. Cumhuriyet 3..1969
86. 68 Başkaldırının Yedi Rengi Oral Çalışlar sayfa: 85
87. Ulus 19.9.1969
88. Günaydın 19.9.1969
89. Yeni Gazete 24.9.1969
Milliyet 24.9.1969
90. Cumhuriyet 29.9.1969
Türk Solu 28 Ekim 1969 sayı: 102
91. Özgürlük Dünyası Mayıs 1989 sayı: 7
92. Yeni Gazete 24.1.1971
93. Dünya 27.11.1969
Türk Solu 2 Aralık 1969 - sayı: 107
94. Akis 12/18 Ekim 1987 - sayı: 26
95. Milliyet - 16.1.1971
96. Milliyet - 15.4.1971
97. Akşam - 13.4.1971

PARTİ ÜYELİĞİ

98. Darağacında - Ahmet Kahraman sayfa: 264
99. Darağacında Üç Fidan Nihat Behram sayfa: 133
Darağacında Ahmet Kahraman sayfa: 265
100. Ulus 16/17 Ekim 1958
101. TİP'te Oportünist Merkeziyetçilik Rasih Nuri İleri sayfa: 60-61
Çağdaş Yol Şubat 1988 sayı: 3

102. Cumhuriyet 1.9.1966
Son Havadis - 1.9.1966
Ayrıca: Çorumlu İşçiler Yürüdü Sendikacılar Nutuk Çekti - yazı dizisi - Tanju Cılızoğlu - Akşam: 2/6 Eylül 1966
103. TİP'te Oportünist Merkeziyetçilik - Rasih Nuri İleri
104. Türkiye Sorunları Dizisi 2 Ağustos 1987 sayfa: 14-15
105. Türkiye'de Komünizm ve Irkçılık Yazı dizisi Eski sıkıyönetim savcısı Kazım Alöç 12 Nisan / 26 Mayıs 1967 - Yeni Gazete
Bak: Yeni Gazete: 25.4.1967
106. Akşam 25.12.1968
107. İkibine Doğru 3/9 Mayıs 1987 sayı: 18
108. Olaylı Yıllar ve Gençlik Harun Karadeniz - sayfa: 178
109. Bugün - 8.7.1969
110. Belgelerle FKF - Dev-Genç cilt: 1 Ali Yıldırım sayfa: 418
111. 68 Başkaldırının Yedi Rengi - Oral Çalışlar - sayfa: 118-119-120
112. Proleter Devrimci Aydınlık Seçmeler cilt: 1 sayfa: 14-15-20
Aydınlık - 4.5.1980
113. 68 Başkaldırının Yedi Rengi - Oral Çalışlar - sayfa: 132-133
114. Türkiye Sorunları Dizisi - 2 Ağustos 1987 - sayfa: 17
115. Günaydın - 20.9.1969
116. Günaydın - 17.10.1969

GENÇLİK - GENÇLİK

117. Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları - Özcan Köknel - sayfa: 32
118. Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları - Özcan Köknel - sayfa: 33-34
119. Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları - Özcan Köknel - sayfa: 67
120. Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları - Özcan Köknel - sayfa: 35
121. Mihri Belli Olayı cilt: 1 - Rasih Nuri İleri - sayfa: 27

122. Türkiye Sorunları Dizisi: 2 - Ağustos 1987 - sayfa: 25
123. Yeni İstanbul - 6.5.1969
124. Milliyet - 17.5.1969
125. Akşam 16.12.1969
126. Dünya - 16.12.1969
127. Cumhuriyet ve Akşam gazeteleri 10.9.1971
128. Gençlik dergisi - Mayıs 1965 - sayı: 87 - sayfa: 7-8-9-10
Ayrıca bak: Milliyet: 18 Nisan 1965
Milliyet: 25 Nisan 1965
129. Milliyet - 10.8.1989

DUVAR YAZISI

130. Bir Uzun Yürüyüştü 68 - Alev Er sayfa: 119
131. Akşam - 12.3.1967
132. Akşam - 18.3.1971
133. Cumhuriyet: 20.1.1967
134. Akşam - 31.1.1968
135. Akşam - 24.2.1968
136. Cumhuriyet - 6.7.1968

ÇATA - PAT

137. Bak: 16-17 Temmuz 1968 tarihli Milliyet Cumhuriyet ve Akşam gazeteleri
138. Milliyet - 21.7.1968
139. Tercüman - 25.7.1968
140. Hürriyet - 18.1.1971
141. Bak: 25-26-27 Temmuz 1968 tarihli Milliyet gazeteleri 28.7.1968 tarihli Dünya ve Cumhuriyet gazeteleri
142. Bak: 31 Temmuz 1968 tarihli Yeni Gazete Akşam ve Cumhuriyet gazeteleri
143. Dünya - 31.7.1968
144. Türk Solu - Ağustos 1968 - sayı: 40
145. Nokta - 27 Mayıs 1990 - sayı: 21

ATILAN TAŞ, YARILAN BAŞ

146. Özgürlük Dünyası - Mayıs 1989 - sayı: 7
147. Cumhuriyet - 30.9.1987
Milliyet - 1.10.1987

148. Erkekçe - Şubat 1989 - sayfa: 29 ve 98
149. Cumhuriyet 2.10.1988

SEN - BEN - BİZİM OĞLAN

150. Anılar/Deneyler İsmet Demir - sayfa: 57
Milliyet: 10.8.1989

ONBİR ONBİR - ONBİR

151. Ulus 31.10.1968
Bak: Türk Solu - 26 Kasım 1968 - sayı: 54
İkibine Doğru 3/9 Mayıs 1987 - sayı: 18
152. Yeni Gazete 22.2.1969
153. Türk Solu - 26 Kasım 1968 sayı: 54
154. Tercüman 9.11.1968
155. Bugün - 8.11.1968
156. Milliyet 11.11.1968
157. Bugün 5.7.1969

DEVRİMCİ GENÇLERE SİLAH ÇEKİLDİ

158. Akşam 13.11.1968
159. Türk Solu 3 Aralık 1968 sayı: 55
Bak: Akşam 26.12.1968

İKİ YÜZ ELLİ LİRA

160. 28 Haziran 1969 tarihli Milliyet ve Ulus gazeteleri
161. Yeni İstanbul 19.12.1970
162. Mihri Belli Olayı cilt: 3 - Rasih Nuri İleri sayfa: 967
163. Cumhuriyet 18.1.1971

ÇÜRÜK YUMURTA

164. Bugün 5.7.1969
Yeni İstanbul 29.11.1968
165. Yeni İstanbul 30.11.1968
166. Akşam 30.12.1968

ALMAN TELEVİZYONCULARI

167. Yeni Gazete 26.2.1969

GENÇLİK EYLEMLERİNİN BİTİM NOKTASI

168. Olaylı Yıllar ve Gençlik - Harun Karadeniz - sayfa: 182 - 186 - 189 - 190.

EKLER

EK — 1: TİP GİRİŞ BELGESİ
EK — 2: DEVRİMCİ HUKUKLULAR ÖRGÜTÜ TÜZÜĞÜ
EK — 3: DEVRİMCİ ÖĞRENCİ BİRLİĞİ TÜZÜĞÜ
EK — 4: DEMOKRATİK DEVRİM DERNEĞİ SİRKÜLERİ
EK — 5: TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DEVRİMCİ GRUP BİLDİRİSİ
EK — 6: GENÇLİK VE ANTİ-EMPERYALİST KAVGA

İkinci Bölüm

Bir zifir karanlıkta düştüm yola
Vurdum yolumu dağlara
Can görirem, cin görirem
korkmirem
Kükremiş aslan görirem
korkmirem
Bir tuhaf elvan görirem
korkmirem
Bir yobaz insan görirem
korkirem
Onun bana can alıcı fikirlerinden
can alıcı zikirlerinden
korkirem.

(Bir Erzurum deyişi)

İÇ SAVAŞ BAŞLAMIŞTIR

13 Nisan 1909 İç savaş başlamıştır (*).

13 Nisan 1969 iç savaş başlamıştır.

13 Nisan 1909 salı günü, «Daha önceden Beyazıt meydanı, Bab-ı Seraskeri dahilinde silah çatmış, çadır kurmuş avcı taburları içinde kaynaşma başlamıştı.

Nitekim sabahın erken saatlerinde sokaklara dökülen bu asker grupları havaya silahlarını boşaltıyor, genç zabitleri yakalarından sürükleyerek öldürüyordu. İşitilen ses şu idi:

«— Şeriat isteriz!»

Salı sabahı Beyazıt meydanı, Ayasofya meydanı, onbinlerce insanın toplandığı sahalar, manzarasını almış, sağa sola çatanlar, kepenkleri kapalı dükkanlara saldıranlar, ortalığı kırıp geçirenlerle dolmuştu. Artık bu iki meydan arasındaki meşhur Divanyolu caddesi de tıkanmıştı.

Asker şeriat isteğinden başka şeyler de talep ediyordu. Derhal Meclis-i Vükela'nın toptan istifasını, mebusların dağılmasını, ahkam-ı şer'iyenin tatbikini ve alaylı zabitlerin tekrar yerlerine iadesini şart koşuyor, güneş batana kadar, bu arzuları yapılmadığı takdirde, bütün hükümet erkanını katledeceklerini ilan ediyorlardı. İşin hayret edilecek tarafı, bu bağırıp çağırışmalarda Padişahın isminin geçmemesi,

(*) 13 Nisan 1909 eski tarihle 31 Mart Olayı'dır.

sanki sarayın ve Sultan Hamid'in kendilerine bu hususta müsaade ettiği hissini vermesi idi.

Kendilerine hiçbir şey yapılmadığını gören asi asker, gittikçe küstahlaşarak Meclis-i Mebusan'ı sarmış, o sabah Meclis'e gelen mebusları tevkif eylemiş, bu meyanda vaziyete mani olmak isteyen Adliye Nazırı Nazım Paşa ile Lazkiye mebusu Aslan Bey'i de Meclis-i Mebusan'ın önünde şehit etmişti.

İstanbul tam üç gün üç gece zapt-ü rapt dinlemez asi askerin elinde kalmış, mektepli zabitler, gençler, okumuş kimseler sokaklarda sürüklenerek telef edilmiş, halk korkudan dışarı çıkamaz olmuştu.

İsyanda birinci, ikinci avcı taburlarının rolü büyüktü. Taksim kışlasındaki askerler de isyana karışmışlardı»[1].

Dönemin gazetelerinden Volkan, İkdam ve Mizan gazeteleri ile İttihad-ı Muhammediye Cemiyeti'nin organize ettiği ve ilk önce asker, daha sonra din öğrencileri ve halkın katılımı ile onbir gün süren isyan İttihatçılardan kurulu «Hareket Ordusu» tarafından bastırılır.

«Tarih tekerrürden ibaret değildir» ama gazeteci-yazar Uğur Mumcu'nun belirttiği gibi,

«Fransız ihtilalindeki Jakoben ve Jironden ikilemi, Meşrutiyet döneminde İttihatçı-İtilafçı çelişkisi ile yaşamış ve bu çelişkiler aynı denizlere akan nehirler gibi bugünkü ilerici ve tutucu akım, eğilim ve partilere kaynaklık etmiştir.

İttihat ve Terakki ile Hürriyet ve İtilaf, Cumhuriyet döneminde de ilerici ve tutucu akımlara kaynaklık etmiş değil midir? Halk Fırkası ve CHP'de İttihat ve Terakki'nin, Serbest Fırka, DP ve AP'de, bugün de ANAP'da «Hürriyet ve İtilaf»ın siyasal izlerine rastlanır»[2].

13 Nisan 1969 pazar günü, Tercüman gazetesi, yayınladığı bir başyazı ile özetle şu görüşlere yer verir:

«Savaş günlerinde, tavizsiz, çıkarsız ve tam iman-

la SİLAH BAŞINA koşar gibi bütün vatandaşların, partilerin, üniversiteler ve diğer kuruluşların MESULİYET BAŞINA koşacakları günler gelmiştir.

Ciddi olunuz, sağlam durunuz sayın devletliler, liderler, rektörler, profesörler ve gençler! İÇ SAVAŞ BAŞLAMIŞTIR».

İç savaş, bir halkın doğrudan doğruya birbiriyle silahlı çarpışması anlamına gelir.

Kaçak ve aranan Mehmet Şevki Eygi adlı yazar ise 19 Şubat 1969 pazar günü, «Cihada hazır olunuz» diye islami kesime sesleniyor ve daha sonra aynı gün İstanbul'a otobüslerle değişik il ve ilçelerden gelen yaklaşık 15 bin kişi Taksim'de yasal miting düzenleyen ilericilere muşta, bıçak, zincir gibi aletlerle saldırıyor ve Duran Erdoğan ile Ali Turgut Aytaç adlı kişileri öldürüyorlardı[3].

Cihan Alptekin davasından yargılanan Oktay Kaynak 13 Ekim 1973 günü, İstanbul Sıkıyönetim Mahkemelerinde,

«İlk silahlanma kararını Kanlı Pazar olayından sonra aldıklarını açıklar»[4].

İstanbul Polis Okulu öğretim üyesi Prof. Bedrettin Çalışkur, saldırı ve silahlanma konusunda özetle şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

«Özellikle Kanlı Pazar olaylarının arkasından solcu öğrencilerin silahlanması, kendi aralarında ölü, şehit verdikten sonra olmuştur. Ölüm korkusu kolay değildir. Öldürülme korkusu olmadıkça, kimse kimseyi öldürmez. 17 Temmuz 1968'deki ABD filosunu protesto olayına kadar polis hiçbir şekilde gençlerin eylemine zor kullanmak suretiyle karşı koymamıştır. Polis üniversiteye de girmiyor. Bütün bunlar, bu olaydan sonra başlıyor»[5].

25 Mayıs 1970 pazartesi günü, devrimci öğrenciler İstanbul Üniversitesi'nde bir forum düzenler. Cumhuriyet gazetesi forum haberini şöyle aktarmaktadır:

«Devrimci öğrenciler: Mücadeleye, ölmemek için, silahla devam edeceğiz diyorlar».

«Bugüne kadar silahsız sürdürdükleri devrimci mücadelelerine, ölmemek için silahlı olarak devam edeceklerini bildirmişlerdir»[6].

Dev-Genç'in merkezi yayın organı olan İleri dergisinin 1 Haziran 1970 tarihli 3'ncü sayısında ise, «Önümüzdeki günlerin getirecekleri» başlığı adı altında özetle şu görüşler açıklanır:

«Her dönemin politik çizgisi tutarlı bir askeri çizgi ile birleştirilmedikçe başarıya ulaşamaz» denilmekte ve yazı şu cümleyle bitmektedir:

«Her devrimcinin görevi devrim yapmaktır.»

Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin, Ömer Güven, İbrahim Öztaş ve Kenan Rıfkı Ertuğrul imzasıyla yayınlanan yazıya ilk tepki Dev-Genç Ankara Merkez Yürütme Kurulu'ndan gelir. Derginin aynı sayısında yer alan, eleştiride şu görüşlere yer verirler:

«Bütün «arzu», «istek» kavramlarının rağmına, iş «devrimcinin görevi devrim yapmaktır» ile bitmemektedir. Ve devrimcinin, tek başına, bildik anlamda bir devrim yaptığı, görülmemiştir.»

Yeni Gazete adlı yayın organının, 24 Ocak 1971 pazar günü yayınladığı haber, «Polise göre, Deniz Gezmiş «iç harp» planlıyor» başlığı altında verilir.

Deniz ve çevresi, silahlı mücadeleye başladıklarını 4 Mart 1971 günü yayınladıkları bildiride şöyle açıklar:

«1 — ...halkımızın bağımsızlığını silahlı mücadeleyle kazanılacağına ve bu yolun tek yol olduğuna inanır.

2 — ...bütün yurtseverleri bu kutsal mücadele saflarına çağırır ve hainlere karşı giriştiği kavgada en son savaşçısına kadar devam edeceğini bildirir»[7].

Açıklamanın ardından 12 gün sonra Deniz, polisle girdiği silahlı mücadele sonucu yakalanır.

HEDEFİMİZ SİYASİ İKTİDAR

Siyasi mücadele çok karmaşık ve çok ince bir sanattır. Neyin nerede, nasıl başladığını, nerede biteceğini, bittiğini ayırdédebilmek, kestirebilmek güçtür.

Bu güçlüğü, silahlı bir saldırı sonucu öldürülen Nihat Erim şöyle dile getirmektedir:

«Politika sanatların en gücüdür. Keman çalarsınız, şayet elinizdeki alet iyi yapılmışsa, siz de mahirseniz her zaman güzel sesler çıkarırsınız. Ama politikada, politika sanatını icra ederken, sizin gibi etten, kemikten, sinirden yapılmış mahluklarla iş yürüteceksiniz. Onun için sanatların en gücüdür. Heykeltraşsanız, alırsınız elinize, eğer maharetiniz varsa, mermer de iyi cinsten mermerse, güzel yontarsanız, istediğiniz şekli verirsiniz. Politikada öyle değil... Kaç tane insan varsa, o kadar değişik sinir, değişik kafa var. Reaksiyon var.»

«Politika laboratuarı hani kimya laboratuarında yapılan işler gibi sonucu önceden bilinen neviden değil... Politika da denenmeden bilinmiyor. İnsanlar da öyle, denenmeden bilinmiyor»[8].

Bu güçlüğe rağmen öğrenci hareketinin hedef olarak siyasi iktidara yönelmesinin başlangıç tarihi varolan kaynaklara göre 1969 yılı olarak ortaya çıkmaktadır.

Tercüman gazetesi 13 Nisan 1969 günü, «İç savaş başlamıştır» diye açıklama yapıyor.

Deniz ve çevresindeki insanların 31 Mayıs 1969

günü yayınladıkları bildiride, «Hedeflerimiz siyasi iktidara sonuna kadar direnmek» diyerek amaçlarını açıklarlar.

Harun Karadeniz, Denizlerin hedeflerini şöyle anlatmaktadır:

«İstanbul Üniversitesi'nde etkin olan DÖB'lü arkadaşlar ve diğer MDD'cilerle ilk defa Dolmabahçe yürüyüşünde tam ayrı düştük. Bu arkadaşlar ile bizim farkımız şu noktada beliriyordu: Onlar bir potansiyel buldular mı derhal en sert eyleme yöneliyorlardı, biz ise hareketi ölçülü yapalım istiyorduk. Onlar, her potansiyeli bir çatışmaya sürükleyerek kullanıyor ve bunun sonucu olarak zaman zaman öğrenciden büyük destek gördükleri halde, zaman zaman yapayalnız kalıyorlardı. Biz ise potansiyele göre değil, gene plana göre çatışmaya yönelik olmayan bir biçimde eylem planlıyorduk ve bunun sonucu kitle ile bağımız sürekli idi.

Onların çatışmaya yönelik tavırlarının en önemli kaynağı ise «Devrimci bir cunta (!)» umudu oluyordu. Onlara göre her fırsatta polisle çatışma çıkacak ve «asker, sivil, aydın zümre» iktidara el koyacaktı... Bir başka deyişle onlar iktidara karşıydı, biz ise düzene karşıydık. İktidara karşı olanlarla, düzene karşı olanların ayrımı 1968 ve 1969 yılları içinde kendi aramızda kullandığımız bir belirleme idi. Evet, son tahlilde Cuntacı olan, o dönemin MDD'cileri için iktidar değişmeli ve yurtseverler iktidara gelmeliydi»[9].

Tarihçi-yazar Rasih Nuri İleri, bu tez konusunda şunları yazmaktadır:

«Tez... anti-emperyalist savaşım sırasında anti-kapitalist savaşımı ikinci plana atmak, ertelemek tezi idi, bu tezin gerekçesi anti-emperyalist savaşımda kurulacak geniş cepheyi daraltmamak, radikal kanadı ürkütmemek savına dayanıyordu, «milli burjuvazi» kavramı abartılıyordu. Bu tezin arkasında ise radi-

kal cunta özlemleri, yani Mihri Belli ile Doğan Avcıoğlu grupları, «Yön» dergisi yer almakta idi»[10].

Bu tezi savunanların, 1968 Mayıs ayında TMGT'da yapılan bir toplantıda gençliğe yaptığı öneriyi Harun Karadeniz şöyle anlatmaktadır:

«Siz devrimci bir iktidar istiyorsunuz. Biz 27 Mayıs'ın eksik olduğuna inanıyoruz. Onun yolundan giderek bu eksiği tamamlayacağız. Bizimle gelin iktidara ortak olun.»

«Evet Dev-Güç'ün gençliğe çağrısı, iktidar ortakl-ığına çağrıydı. Gençliğin gençlik olarak hele de öğrenci gençlik olarak iktidara yönelmesinin sosyalist teoride yeri yoktu. Bu olsa olsa Jön Türk geleneğinin bir çeşidi olabilirdi»[11].

Yalçın Küçük, öğrenci lideri Harun Karadeniz'in bu yöndeki düşüncelerini, şu sözlerle doğrulamaktadır:

«Mithat'ın ölümü dönüm noktası oldu... İttihat ve Terakki, Türk tarihinin yönetimden çok uzak öğrencilerin başlatarak iktidara kadar uzanabilmiş ve iktidarı almış tek hareketidir»[12].

«Mithat, Türk aydın tarihinde, üniversite öğrencisini belli bir siyasi amaç için ilk kez seferber edebilen örgütçüdür. 1859 tarihinde bir deneme için biraraya gelenler, henüz teşebbüse bile geçemeden yakalandılar ve Kuleli'de yargılandılar. 1859 tarihinde Kuleli'de yargılama kurulunda katip olarak görev yapan Mithat Efendi, 1876 yılında Mithat Paşa olarak, medrese öğrencisini harekete geçirdi ve belli bir sonuca ulaştı»[13].

«Mithat Paşa, Abdülaziz'i tahttan indirip Murad'ı çıkarmada, Murad'ı indirip Hamid'i tahta oturtmada öğrenci gençlikten yararlandı; öğrenci gençliği eylemli olarak politikaya soktu»[14].

Jakoben olarak adlandırılan, ülkeye Cumhuriyeti getireceği söylenen, Türkiye'de ilk anayasayı uygulatan Mithat Paşa'yı Sultan Hamit ilk önce Taif'e sür-

gün olarak gönderir, daha sonra da 7 Mayıs 1884 çarşamba günü sabunlu ve yağlı iple boğdurtur.

6 Mayıs 1972 günü idam edilen Deniz'in, siyasi iktidara karşı başlattığı mücadelenin gelişimini şöyle özetleyebiliriz.

1969 yılında FKF'ye MDD'cilerin egemen olmasıyla hız kazanan öğrenci eylemleri Harun Karadeniz'in belirlediği gibi doğrudan, «Siyasi iktidarı» hedef olarak görüyordu.

Konuşmalarda, bildirilerde, düzenlenen eylemlerde istem olarak öne sürülen görüş aynıdır.

Örneğin FKF ve SDDF 3 Nisan 1969 perşembe günü, ortak bir bildiri yayınlayarak,

«Tüm yüksek öğrenim gençliğini iktidara karşı direnmeye» çağırır.

Deniz ve DÖB grubu, 8 Nisan 1969 günü, İstanbul Üniversitesi'nde düzenlenen forumda, «Amaçlarının hükümete karşı direnmek olduğunu» açıklayarak, üniversitede boykot ilan ederler[15].

Nisan ayında tüm Türkiye üniversitelerinde öğrenciler boykot ve işgal yapmaktadırlar.

11 Nisan günü, CHP bir bildiri yayınlayarak,

«Öğrencilerin boykot ve işgallere son vermesi» çağrısında bulunur.

15 Nisan 1969 günü, Emniyet kuvvetlerinin üniversitelere girmesiyle boykot ve işgaller çatışmalarla sona erer.

28-29 Nisan 1960 öğrenci olaylarının yıldönümü nedeniyle Ankara'da düzenlenen bir toplantıda Yusuf Küpeli, şunları söyler:

«Tekrar bağımsızlık savaşımız başlamıştır. Yılmadan, korkmadan içimizdeki bağımsızlık düşmanlarına karşı savaşacağız. Bugün büyük şehirlerde başlamış olan bu ikinci kurtuluş savaşı, çok kısa bir zaman sonra bütün ülkeyi kaplayacaktır»[16].

1969 yılı Mayıs ayının ilk haftasında eski Demokrat Partililerin siyasi haklarının geri verilmesiyle ilgili TBMM'ye bir kanun önerisi sunulur.

Kanun önerisi ülkede siyasi bir bunalımın doğmasına yol açar. Toplumun değişik kesimlerinde büyük tepkiler başlar.

Örneğin 17 Mayıs 1969 cumartesi günü, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'ye aktarılmak üzere CHP Genel Sekreteri Kemal Satır'a özetle şunları söyler:

«Ordu, bu kanunun çıkmasını istemiyor. Biz, alttan gelen tazyik karşısında kararımızı tesbit ettik. Alttan gelen şiddetli tazyiki tutamayız. Buna rağmen, kanun çıkarsa, kesinleşirse, meydana gelecek olaylardan asla sorumluluk duymayacağız ve biz, 1960'daki gibi, o zamanın Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun'un durumuna düşmek istemiyoruz. İsmet Paşa, bu gerçeği bilsin ve eğer, bu kanun buna rağmen çıkarsa, ilk önce bütün Yüksek Kumanda sınıfı, Genelkurmay Başkanı olarak ben dahil istifamızı vereceğiz...»[17].

Deniz ve arkadaşları 16 Mayıs'ı 17 Mayıs'a bağlayan gece yarısı saat 00.30'da İstanbul'dan hareketle Ankara'ya giderler[18].

Aynı gün, FKF-TMGT, 27 Mayıs Devrim Derneği ve otuzu aşkın öğrenci örgütü adına, Genel Kurmay Başkanlığı'nı ziyaret eden bir grup öğrenci, kırmızı karanfillerle kaplı ve, üzerinde, «Anayasamızın inançlı bekçileriyle beraberiz» ibaresi bulunan çelengi Genel Kurmay Başkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanı Tuğgeneral Vehbi Akdoğan'a verirler.

Başbakan Süleyman Demirel, 18 Mayıs pazar günü,

«Silahlı Kuvvetlerimizin şu veya bu şekilde aktif politikanın içine itilmemesi lazımdır» diyerek tepkisini dile getirir[19].

19 Mayıs 1969 pazartesi günü, FKF-TMGT ve AÜTB ortak olarak «Anayasaya Sen de Sahip Çık» mitingini Ankara-Tandoğan meydanında yaparlar.

«Mitingi 500 kadar genç ve bol miktarda polis

ile bazı Milli Birlik Komitesi üyeleri, AP, CHP, TİP'li milletvekilleri izlemişlerdir.

Atatürk'ün Bursa Nutku'nu büyük bir beze yazdırarak meydana asan gençler, «İnönü-Bayar Yassıada'dan selam var» dövizini taşımışlardır.

Mitingde Alp Kuran, Mukbil Özyörük, Taylan Benli, Muammer Aksoy ve bazı öğrenci temsilcileri konuşma yapar»[20].

Miting sonunda mitingçilerle polis arasında çıkan çatışma sonunda Hüdai Ergin adında bir albayla birlikte Doğu Perinçek, Deniz Çamlıbel, Huyum Çolak, Sabri Çedik, Sadi Saner, Tarık Duru, Mustafa Yılmaz, Mustafa Çınar, Kamil Dede, Koray Doğan, Altan Türen, Atilla Alçıdoyu, Aktan İnce, Oktay Etiman, Cengiz Ateş, Mehmet Kabadayı, Ahmet Üzümağ, Nuri Ödekan, Ekrem Öztürk, İsmail Yıldız ve Oğuz Pekin gözaltına alınır.

Bundan sonrasını Oral Çalışlar şöyle anlatmaktadır:

«Doğu ve diğer yakalanan arkadaşları 20 Mayıs akşamına doğru serbest bırakıldılar... O akşam, Mihri Belli, devrimci hareketin önde gelen isimlerini biraradatopladı. Belli'nin annesinin Kızılay civarındaki evinde toplanan kişiler aklımda kaldığı kadarıyla şunlardı: Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, Doğu Perinçek, Gülten Çayan, Yusuf Küpeli, Cengiz Çandar, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Tarık Almaç, Mustafa Kemal Çamkıran, Gün Zileli, Ömer Özerturgut ve ben»[21].

Toplantıda başlıca şu konular ele alınır:

— Eski DP'lilerin siyasi haklarının geri verilmesi konusunda ortaya çıkan durum üzerine alınacak tavır,

— FKF'nin durumu,

— Yeni bir parti kurma sorunu.

FKF Olağanüstü Kurultayı Çalışma Raporu'nda miting şöyle değerlendirilmektedir:

«Bayar ve şürekasının affıyla ilgili tartışmalar sırasında, 19 Mayıs 1969'da Tandoğan Meydanı'nda ya-

pılan devrimci miting, büyük ölçüde FKF'nin devrimci gücüne dayanmıştır. Bu vesileyle FKF, toplumumuzdaki bütün ileri hareketlerin ve birikimlerin mirasçısı ve asıl sahibi olduğunu bir daha ispatlamıştır. 19 Mayıs 1969 mitingi proleter sosyalist kadrolarla sol Kemalist devrimciler arasındaki bağları sıkılaştırmıştır»[22].

Parlamentoya verilen kanun önerisi Cumhuriyet Senatosu'nda 21 Mayıs 1969 günü kabul edilmeyerek geri döner.

27 Mayıs 1969 salı günü düzenlenen bir toplantıyı Cumhuriyet gazetesi şöyle vermektedir:

«*ALBAY'IN FIKRASI*

TMGT'da, 27 Mayıs Devrimi'nin dokuzuncu yıldönümü münasebetiyle düzenlenen toplantıya katılan bir kurmay albay, çeşitli konuşmacıları iki saat dinledikten sonra, Hukuk Fakültesi Dekanı Tarık Zafer Tunaya'nın konuşması sırasında ayağa kalkıp, profesörün sözlerini özür dileyerek kesmiş ve bir fıkra anlattıktan sonra da toplantıyı terketmiştir.

Adının açıklanmasını istemeyen albayın fıkrası şöyledir:

«Bir Türk askeri ile bir Alman askeri, Çanakkale cephesinde uzun süre birlikte çarpışırlar ve dost olurlar. Savaş sonunda Alman askeri memleketine dönerken Mehmetçik, Türkler hakkındaki kanaatini sorar. Alman yarım Türkçesi ile cevap verir: Sizde var kilometrelerce laf, bir arpa boyu iş...»[23].

29 Mayıs 1969 perşembe günü, Üniversite Tazminat Tasarısı TBMM'de görüşülüp, kanuna bağlanmadan, parlamento tatile girer.

Bunun üzerine başta İstanbul Üniversitesi olmak üzere Ankara ve Ege üniversitelerinden yüzlerce öğretim üyesi idari görevlerinden istifa eder.

Başbakan Süleyman Demirel, bu tepkiler üzerine, «Üniversite reform tasarısı mevcut değil ki, çık-

tı, çıkmadı münakaşası yapılsın» açıklamasını yapar.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Ekrem Şerif Egeli ise,

«Üniversite reform tasarısı Meclis'e sunuldu» diyerek bir başka açıklamada bulunur.

30 Mayıs 1969 günü saat 11.00'de Hukuk Fakültesi bir numaralı anfisinde toplanan öğrenciler bir forum düzenlerler. Forumda, görüşlerini dile getiren öğrenciler, hareketi yürütmek için, «Direniş Komitesi» adı altında bir organ oluştururlar. Komiteye Deniz Gezmiş, Celal Doğan, Rahmi Aydın, Zeynel Ünal ve Vural Aydınoğlu adlı öğrenciler seçilir[24].

Forumdan sonra yürüyerek toplu halde rektörlük binası önüne gelen öğrenciler, rektörün istifa etmesini ister. Daha sonra merkez binaya dönen öğrenciler Hukuk Fakültesi koridorunda bir gün önce dekanlık görevinden istifa etmiş olan Prof. Tarık Zafer Tunaya ile karşılaşırlar. Deniz, Tarık Zafer Tunaya'ya şunları söylemeye çalışır:

«— Hocam, üniversite senatosunun yarın yapacağı toplantıya kadar üniversitede fiili durum yaratmaya karar verdik. Bu bir işgal değildir. Sadece üniversite senatosuna bir uyarıdır. Eğer, üniversite senatosu istenilen kararı vermezse sadece Hukuk Fakültesi'nde yarattığımız bu fiili durumu bütün üniversiteye yayacağız ve üniversiteyi işgal edeceğiz» der.

Prof. Tarık Zafer Tunaya, buna yanıt olarak,

«— Ben istifa ederek görevimi yaptım. Başka bir düşüncem yok. Size önerim yarın yapılacak üniversite senatosu toplantısının sonucunu beklemenizdir. Bu süre içinde de herhangi bir fiili durum yapmamanızdır» der. Orada bulunan Prof. Aytekin Ataay da,

«— Bizi davranışlarımızda rahat bırakın, daha iyi çalışalım. Üzerimize düşen görevimizi sonuna kadar sürdüreceğiz» der.

Prof. Tarık Zafer Tunaya bu konuşmanın ardından odasına girer. Yan odada toplanan öğrenciler,

— Şen ola Tunaya şen ola, diyerek halay çekerler.

Öğleden sonra Direniş Komitesi adına Deniz Gezmiş tarafından yayınlanan ve bir numarayı taşıyan ve ikincisinin beklenmesi istenen bildiri şöyledir:

«12 Haziran işgallerinden beri, üniversite reform tasarısını siyasi iktidar ve üniversitedeki onun işbirlikçileri sürekli olarak atlatmakta idi. Asistan arkadaşlarımızın haklı isteklerine karşı da siyasi iktidar çözüm getiren tasarıların görüşülmesini gelecek dönem parlamento oturumuna kadar ertelediler. Siyasi iktidar, bu tutumu ile demokratik haklarımızın alınmasını politik amaçları içinde eritme ve bizi uyutma taktiklerine feda etti.

Hedeflerimiz,

Siyasi iktidara sonuna kadar direnmek.

Siyasi iktidarın üniversitemizdeki işbirlikçilerinin kesin olarak tasfiyesi.

Yarın rektör tarafından olağanüstü toplantıya çağrılan Senato, bütün olarak istifa etmeli ve üniversitenin temel öğesi olan öğrencilerden yana olduklarını göstermelidirler. Bütün dekanlar ve fakülte yönetim kurulu üyeleri istifa etmelidir»[25].

31 Mayıs 1969 cumartesi günü, İstanbul Üniversitesi Senatosu yaptığı üç saatlik toplantı sonunda, üniversitenin süresiz olarak kapatılmasına ve devlet güvenlik kuvvetlerine teslimine oy birliği ile karar verir.

Sabahın erken saatlerinden itibaren üniversite bahçesinde toplanan üç bine yakın öğrenci, üniversite senatosunun kararını öğrenmesi üzerine yürüyüş yaparak rektörlük binasına gelerek Rektör Egeli'nin istifa etmesini ister. Bu arada Rektör Egeli'yi tartaklarlar. Daha sonra saat 11.30'da Hukuk Fakültesi 1 nolu anfisinde forum düzenlerler. Forumda Hukuk Fakültesi asistanlarından Pertev Bilgen, Mehmetcan Köksal ve öğrencilerden Bekir Sıtkı Coşkun, Celal

Doğan birer konuşma yaparak,

— Reform tasarısını gerçekleştirmeyen hükümeti şiddetle yererek, üniversitenin istekleri gerçekleşene kadar işgal edilmesine karar verirler. Forum, daha sonra öğrencilerin,

«Türkiye'deki işçi-köylü iktidarı kurulana kadar devrimci gençliğin bu kavgayı sürdüreceğine» and içmesiyle sona erer.

Öğrenciler tarafından işgal edilen üniversiteye gece yarışı gelen öğretim üyelerinden Tarık Zafer Tunaya, Çelal Öker, Aytekin Ataay, Yüksel Ülken, Sami Akıner, Ümit Yaşar Doğanay, Aydın Aybay, Teoman Akünal ve Pertev Bilgen direniş komitesi üyesi öğrencilerle görüşerek, işgali kaldırmaları için ikna etmeye, çalışırlar.

Öğrencilerle görüşen öğretim üyeleri üniversiteden ayrılarak gece yarısından sonra Emniyet Müdürlüğü'nde Vali Vefa Poyraz ve Emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar ile bir toplantı yaparlar. Toplantı saat 01.30'da biter.

Öğretim üyeleri toplantıda,

«Öğrencileri ikna edip hareketlerinden vazgeçireceklerini, çünkü sorunun öğrenci sorunu değil, üniversitede öğretim üyeleri ve topluluğunun tazminat tasarısı konusu olduğunu» söylerler.

Bu toplantının ardından saat 04.45'de Hukuk Fakültesi asistanlarından Pertev Bilgen üniversiteye yeniden gelerek direniş komitesi üyesi öğrencilere,

— Valiliğin elinde arama kararı var. İşgale devam etmek hepinizi bir anda suçlu duruma düşürecek. Adliyeye karşı gelmiş olacaksınız. İşgali kaldırmalısınız, der.

Bunun ardından kendi aralarında toplanan öğrenciler, işgali kaldırmaya karar vererek üniversiteyi saat 05.20'de tamamen boşaltırlar. Sayıları bine yaklaşan öğrenciler yayınladıkları bildiride, şu görüşlere yer verirler:

«Türk kamu oyuna,

İstanbul Üniversitesi öğrencileri ve işgal konseyi

olarak haklı direnişimizde üniversite senatosunun almış olduğu üniversitenin kapatılması kararına karşı, fakat Türk yargıcının kararlarına, gençlik olarak saygılı bulunduğumuzdan, İstanbul mahkemelerinin üniversite merkez binasına girerek arama yapılması kararı karşısında 1 Haziran 1969 sabahı bu binayı Türk yargıcının girebilmesi için boşaltıyoruz.»

Polis mahkemeden aldığı arama kararını uygulamaya saat 11.05'den itibaren başlar.

Arama sonrasında yapılan açıklamada,

Üniversitede, koridor ve odalarda taş, sopa; tuğla yığınları, musluklara bağlanmış hortumlar, molotof kokteylleri yapmaya yarayan boş şişeler, çatıda taşlar ve demir çubukları, bulunduğu öne sürülür.

Öğrencilerin Haziran ayında giriştikleri bu eylemler sonucu özellikle öğrenci hareketinin önderlerinin önemli bir desteğini yitirmelerine yol açar[26].

Mustafa Gürkan, bunu şöyle açıklamaktadır:

«İşte ne zaman o silah olayı işin içine girdi, yani silah olayının mahiyeti değişti, silahı kullanmanın gerekçesi kendini korumaktan çıkıp ihtilal yapmaya dönüştü, işte o zaman insanlar, bütün bu insanlar bizi haksız görmeye başladılar. Ne diyorum, gece saat üçte sorduk, «hocam, işte böyle böyle oldu, ne dersin» diye. O da bize olumsuz bir tutum takınınca, yani işgali onaylamadığını hissettirince, sabah erkenden 6.30-7.00'de üniversiteye gittik ve işgali kaldırdığımızı açıkladık... Bir eylem planı yaparken nelere dikkat ederdik? Gençlik hareketi bir aydın hareketidir. Düşündüğümüz insanlar hep subaylar, yazarlar, öğretim üyesi gibi insanlardı. Gerçek durum buydu ve az önce saydığım tipten insanların tepkileri önemliydi bizim için. Mesela üniversite işgal edildiğinde hatırlıyorum, Tarık Zafer Hoca'nın odasına girdik, işte Deniz falan hep birlikteyiz, bize «hepiniz dışarı defolun» dedi ve hepimiz gık demeden dışarı çıktık»[27].

Fakat aradan birkaç gün geçtikten sonra 5 Haziran perşembe günü, üniversitenin açılma kararın-

dan sonra saat 07.10 sıralarında üniversiteye gelen öğrenciler, üniversiteyi tekrar işgal ederler. Olayı Cumhuriyet gazetesi şöyle aktarmaktadır:

«Üniversite bahçesinin yarısında öğrenciler, yarısında polis olduğu halde bekleyen öğrenciler ilk kez dövüşmeden tatlı tatlı sohbet ettikleri görülmüş, eski çatışmaların muhasebesi yapılırken, polisler emir kulu olmaktan, öğrenciler de yönetici kadroların tutuculuğundan dert yanmıştır.

Polis ve öğrencinin karşı karşıya kalması üzerine öğretim üyelerinden Prof. Sami Akıncılar ve asistan Mehmetcan Köksal ile bazı öğretim üyelerinin aracılık yaparak, işgali yapan öğrencilerden işgali kaldırmalarını isterler.

İşgalci öğrenciler saat 22.30'da hep birlikte üniversiteden ayrılırlar[28].

6 Haziran günü toplanan Üniversite Senatosu, Haziran dönemi sınavlarının 9 Haziran tarihinden itibaren polis gözetiminde yapılmasına karar verir.

Bunun üzerine, Direniş Komitesi adına bir bildiri yayınlayan öğrenciler,

«Polis nezaretinde sınavlara girmeyi haysiyetsiz bir durum olarak kabul ettiğimiz için sınavlara girmeyeceğiz. Rektörün yaptığı baskıyı tamamen faşist bir taktik olarak niteliyoruz. Rektörün öğrenci-polis çatışması konusundaki gayretkeşliği gözden kaçmamaktadır. Polis, öğrenciye karşı çok haksız davranışta bulunmadığı sürece polisle çatışılmayacaktır. Senato ve rektörün polis ile öğrencileri çatıştırmak suretiyle üniversitede polis terörü yaratmak ve bu nedenle üniversite özerkliğini zedelemek suretiyle öğrenci ve halk düşmanı olduğu ortaya çıkmıştır» diyerek görüşlerini açıklarlar[29].

8 Haziran pazar günü akşamı konuyu görüşmek üzere öğrenci örgütleri başkanları saat 18.00'de TMGT'da toplanırlar. Toplantıya Tabii Senatör Kadri Kaplan da katılır[30].

Sonuçta 1960 sonrasında meydana gelen öğrenci-polis çatışmalarının en şiddetlisi gerçekleşir.

ÖĞRENCİ - POLİS KIYASIYA ÇATIŞTI

Tarih: 9 Haziran 1969 pazartesi.
Yer Hürriyet Meydanı.

Öğrenciler sabah saat 08.00'den itibaren sınavlara girmek üzere üniversitenin önünde toplanmaya başlar. Kısa sürede merkez binanın önünde toplanan binlerce öğrenci, polisi protesto etmeye ve marş söylemeye başlar.

Gittikçe sayıları artan öğrenciler,

«Polissiz üniversite istiyoruz - Rektör istifa - Üniversite Senatosu istifa» diye tempo tutarak hep birlikte slogan atmaya başlarlar..

Bu arada üniversitenin içinde 1 nolu anfide sınavlara girmek isteyenlerle sınava engel olmak isteyenler arasında tartışma olur. Sonuçta sınava girmek isteyen öğrenciler sınav salonunu terkederler.

Öğretim üyeleri de kendi aarlarında bir toplantı yaparak sınavlardan vazgeçerler.

Öğrenciler, saat 12.00'ye doğru bazı öğrenci liderlerinin,

«Arkadaşlar, yarın saat 07.00'de toplanmak üzere şimdi dağılalım» önerisiyle yavaş yavaş Beyazıt alanını terketmeye başlarlar. Fakat bu sırada Beyazıt Kütüphanesi'nin önünde polislerin iki öğrenciyi tartakladıklarını görürler. Heyecan içinde olan binlerce öğrenci arasında başlayan dalgalanma bir anda öğrenci ile polisi karşı karşıya getirir.

Polisler kalkan ve coplarla, öğrenciler ise taşlarla kıyasıya birbirine girerler.

Çatışmada 26 öğrenci, yedi gazeteci, üç polis çeşitli yerlerinden yaralanır.

Olaylardan sonra, «Direniş Komitesi» şu bildiriyi yayınlar:

«Senato üyeleri ile rektör meşruiyetini yitirmiş ve birer öğrenci düşmanı olduklarını bu olaylar sonucunda isbat etmişlerdir. Senato istifa etmelidir. İstanbul Üniversitesi öğrencileri polis kordonunda imtihana girmemek suretiyle bu senatoya gerekli cevabı vermiş ve direnenlerin bir azınlık değil, tüm öğrenciler olduğunu bir kere daha ispatlamıştır.»

Onyedi öğrenci kuruluşu gece TMGT'da bir toplantı yaparak, üniversitede çıkan olayları değerlendirmiş ve polise üniversiteyi terketmesi için yarın saat 09.00'a kadar mühlet verilmesini kararlaştırmıştır»[31].

ÇATIŞMA SAVAŞA DÖNÜŞTÜ

Tarih : 10 Haziran 1969 salı.
Yer Hürriyet Meydanı.

SAAT: 08.00 — İstanbul Üniversitesi'nin Esnaf Hastahanesi'nin karşısında bulunan kapısının önünde biriken öğrencilere, İktisat Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Sıtkı Coşkun,

«Polis kordonu altında sınavlara girmeyeceğiz» diye and içirir. Ardından matbaada bastırdıkları, üzerinde iki polis ve arasında öğrenci resmi olan, ayrıca «polis kordonunda sınavlara girmeyeceğiz» yazılı bez kokartları göğüşlerine asarlar.

SAAT: 09.00 — Fakülte yönetimini temsilen bir şahıs kapı önüne gelerek sınava gireceklerin isimlerini ve numaralarını okur. Öğrenciler bunun üzerine ıslıkla, «Gazi Osman Paşa» ve «Gençlik» marşlarını çalmaya başlarlar. Rektörü ve senatoyu istifaya davet eden sloganlar atarlar. «Bağımsız Türkiye Gerçekten Demokratik Türkiye ve Halka Dönük Üniversite» diye tempo tutmaya başlarlar.

SAAT: 09.30 — Sayıları üç bini aşan öğrenciler, toplu halde üniversitenin yan kapısı önünden, Site Öğrenci Yurdu'na doğru yürüyüşe geçerler. Önünden geçtikleri her öğrenci yurdundan takviye alan öğrenciler, rektörlük binası önüne gelerek, burada rektörü, üniversite senatosunu istifaya davet ederler.

SAAT: 09.50 — Beyazıt'ta toplanan öğrenciler, Edebiyat Fakültesi'nin önüne doğru marşlar söyleye-

rek yürüyüşe geçerler. Yürüyüşe halktan katılanlar olur. Kimya ve Fen Fakültelerinin önünden geçerek tekrar Site Öğrenci Yurdu'nun önüne gelen yürüyüşçü öğrenciler, «Gençlik Buraya» sloganı atarak, yurtta bulunan öğrencilerin kendilerine katılmalarını isterler.

SAAT: 10.10 — Öğrenciler, Bozdoğan Kemeri'nden Süleymaniye'ye, Esnaf Hastahanesi önünden tekrar Beyazıt'a dönerek Rektörlük binasının önüne gelir.

SAAT: 10.20 — Bir öğrencinin elindeki molotof kokteylini rektörlük binasının önünde patlatması üzerine kısa süren bir heyecan dalgası topluluğa yayılır. Az sonra da rektörlük binası taşa tutulur ve camları kırılır.

SAAT: 10.30 — Üniversite önünde büyük bir halk kalabalığının izlediği gösteride konuşan bir öğrenci, «Sorunlarımızı anlatabilmek için bir megafona gereksinimimiz var. Bunun için sizlerden para yardımı yapmanızı istiyoruz» der.

Bu konuşmadan sonra Beyazıt meydanında bulunan öğrencilerden ve halktan bir torba bozuk para toplanır

- Ata binmiş eşekler, millet sizden ne bekler - Bağımsız Türkiye - Rektör istifa - Gençlik hey, Ordu hey, iktidar yuh Rektör yuh - sesleri ve sloganları ile öğrenciler Divanyolu'na doğru yürüyüşe başlarlar.

SAAT: 10.45 — Öğrenciler Divanyolu'na geldikleri sırada, burada bulunan Balıkesir Öğrenci Yurdu'nun önünde üç molotof kokteyli arka arkaya patlatılır. Yürüyüşe polis henüz müdahale etmiyor. Ancak, Divanyolu'ndan Cağaloğlu'na girişin polis tarafından kesildiğini gören öğrenciler, «Fruko, katil polis» diye slogan atarlar.

SAAT: 10.50 — Sultanahmet meydanına inen öğrencilerden bir kısmı Alman Çeşmesi'nin önünde toplanır. Öğrenci lideri Deniz Gezmiş burada arkadaşlarına, özetle şunları söyler:

«— Polis yuvamızı terkedene kadar mücadeleye

devam edeceğiz. Zafer bizimdir. Yeter ki, sizler inançlı olarak mücadelenize devam edin aslan kardeşlerim. Eylemimiz tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye mücadelesinin bir parçasıdır. Demokratik üniversitenin gerçekleştirilmesi için giriştiğimiz mücadele halkımızın milli demokratik devrim mücadelesinden ayrılamaz. Öğretim üyelerinin davranışları, biz gençliği sindirme yolunda bir adımdır. Buna karşı sonuna kadar direnmemiz gerekir. Savaşımız senato ve arkasındaki emperyalizm ve işbirlikçileri iledir. Türkiye'nin bağımsızlığı içindir.»

Öğrenciler daha sonra hep birlikte şu andı içerler:

«Biz Amerikan emperyalizmine ve onun işbirlikçilerine karşı sokak, meydan ve üniversitelerde sonuna kadar tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye için sonuna kadar dövüşeceğiz.»

SAAT: 11.00 — Perşembe günü tekrar buluşmak üzere anlaşan ve dağılmaları istenen öğrenciler, ani bir kararla toplu halde tekrar marşlar söyleyerek yürüyüşe başlar. Beyazıt'a gelen öğrenciler hep birlikte yere oturur. Bu sırada toplum polisi de meydanın setleri üzerinde önlem alır.

Polislerle öğrenciler arasında psikolojik yıpratma savaşı yapılmaktadır.

SAAT: 11.10 — Setlerde bekleyen toplum polisine öğrenciler, molotof kokteylleri atmaya başlar. Polis de ses bombası kullanarak karşılık verir. Öğrenciler de polise, taş ve molotof kokteylleri atarak karşılık verince çatışma bir anda patlayarak savaş halini alır. Polis ve öğrenciler kıyasıya birbirine girer. Karşılıklı atılan rastgele taşlardan yaralanan polis ve öğrenciler hastahanelere kaldırılır. Yoldan geçmekte olan otomobiller süratle ara sokaklara kaçışır. Halk, önüne gelen kapıdan içeri dalar. Arka arkaya durmadan patlayan molotof kokteylleri ve bomba seslerinden yaşlı kadınlar ve çocukların ağlama sesinden geçilmiyor. Önüne gelen birbirini taşlıyor.

Patrona Halil Hamamı ile Edebiyat Fakültesi arasındaki sokağın bir başında toplum polisi, bir başında öğrenciler birbirlerini karşılıklı taş ve bomba yağmuruna tutmaya başlar. Bir ambulans olay yerinden acı acı düdük çalarak geçer.

Toplum polisiyle birlikte öğrencileri taşa tutanlar arasında şimdi kırmızı gömlekli bir sivil de var. Az sonra onun yanına bazı sivil şahıslar katılarak öğrencileri taşlamaya başlarlar. Civardaki bankalar, dükkanlar kepenklerini indirir.

SAAT: 11.30 — Beyazıt, Koska, Laleli, Vezneciler, Şehzadebaşı ve çevresinde çatışmalar gittikçe kızışmış ve bütün hızıyla devam ediyor. Yağmur gibi taş yağmaya devam ediyor. Öğrenciler, üniversite binasına girmek istiyor, toplum polisi buna karşı duruyor. Üniversiteli öğrencilere katılan lise ve ilkokul öğrencileri ile birlikte gençler, birden Marmara Pasajı'nın önünden, setler üzerinde bekleyen toplum polislerine karşı taş atarak koşmaya başlarlar. Polisler de taş ve sis bombası kullanarak öğrencilere karşı hücuma kalkar ve önüne kattığı öğrencileri kovalamaya başlar. Bu sırada öğrenciler arasında kalan bir toplum polisi kıyasıya dövülür. Öğrencileri taşlayan toplum polislerinden biri de göğsüne isabet eden bir taşla ağır yaralanır.

SAAT: 11.45 — Polisin saldırısından kaçan öğrenciler ve halktan birçoğu açık olan mağazalara sığınıp ağlıyor. Askeri inzibatlar, toplum polisinin önüne gönderiliyor. Gençler, ordu lehine, «Ordu ordu, çok yaşa» diye tezahüratta bulunuyor. Az sonra zırhlı araçlara bindirilmiş askeri birlikler Beyazıt meydanına geliyor. Öğrenciler, ordu lehine tezahürata devam ediyor.

SAAT: 12.00 — Toplum polisi, Milli Savunma Öğrenci Yurdu'ndan taş atılması üzerine yurdu basıyor. Öğrenciler direnişe geçiyor ve polisle karşılıklı taş, molotof kokteylli, sis bombası atılıyor.

Yaralanan öğrenci ve polislerin merkez binanın

bahçesine taşınmasıyla üniversite, hastahane havasına bürünerek, bir cephenin geri hattı haline gelir.

SAAT: 12.10 — Edebiyat Fakültesi ve üniversitenin çevresini askerler kordon altına alır. Ara sokaklarda ise çatışma yine bütün hızıyla sürüp gidiyor. Başlangıçtan beri hareketlere seyirci kalan bazı üniversiteli gençlerin de artık çatışmalara girdikleri görülür. Bu arada Beyazıt Camii'nin Sahaflar Çarşısı'na açılan kapısı ve köşesinde biriken bazı siviller toplum polisiyle birlikte öğrencileri taşlamaya ve küfretmeye başlar. Üniversitenin merkez bina kapısının önündeki sete çekilen polisin önüne asker geçiyor ve gençler askere büyük tezahürat yapıyor. Askerler öğrencileri yatıştırmaya çalışır.

SAAT: 12.40 — Gençler, çatışmaların yer yer sürdüğü çevreye yayıldığı sırada askerlerin gelişiyle bir süre sakinleşiyor. Beyazıt meydanında toplanan öğrenciler, «Vilayete, Vilayete» diyerek yürüyüşe geçmek için caddeye çıkarlar. Yürüyüş başlar başlamaz, toplum polisi, askeri birliklerle beraber, Vilayet önünde ve Cağaloğlu'nda ortak önlemler almaya başlar.

SAAT: 13.00 — Divanyolu'na gelen öğrenciler, burada Cağaloğlu'na girişin polis tarafından kesildiğini görünce, ara sokaklardan geçit bulmaya çalışır. Bunun üzerine polislerle öğrenciler arasında çatışma başlar. Molotof kokteylleri, taş ve sis bombaları atılmaya başlar.

SAAT: 13.25 — Çatışmanın şiddetlenmesi üzerine bir albayın yönetimindeki erler olay yerine gelir. Çatışma yan sokaklara sıçrar. Adliye Sarayı'nın karşısında kızışan çatışmayı askerler güçlükle önlüyor.

«Bizden dört, beş kişi öldü. Biz de bir polis öldüreceğiz» diyen öğrencilerin yakaladığı bir toplum polisini, halktan bazı kimseler öğrencilerin elinden zorla kurtararak Adliye kahvehanesine sokarlar. Bunun üzerine öğrenciler, taş atarak kahvehanenin camını kırar. Taşlama devam ederken bir inzibat albayı yetişir. İçerde, sinir krizleri geçiren toplum polisini si-

vil elbise giymiş bir şekilde koluna takarak kurtarmaya çalışır. Ancak, dışarı çıkarılanın polis olduğunu öğrenen öğrenciler, polisi yeniden taşlamaya başlar. Albay, polisin önüne geçerek korumaya çalışır. Öğrenciler bunun üzerine taş atmaktan vazgeçer. Gençlerden bazıları gidip albaydan özür diler ve elini öper.

SAAT: 14.15 — Site ve birçok öğrenci yurdunun bulunduğu Şehzadebaşı çevresinde son derece gergin olan hava, polis arabalarının gözükmesiyle tekrar kızışır ve bir kısım öğrenci, toplum polisinin camları tel örgü ile korumalı iki büyük arabasını ateşe verir. Benzin depolarını deldikleri arabalardan birinin içine molotof kokteyli atarlar. İtfaiye arabayı söndürmek ister ama öğrenciler tarafından engellenir. Aynı anda bir grup öğrenci ise yine polise ait bir cankurtaranı devirerek tahrip eder. Askeri birliklerin gelmesiyle olay yatışır.

SAAT: 14.45 — Site Öğrenci Yurdu'nun pencerelerinden öğrenciler, sürekli molotof kokteylleri atarlar. Polis ve askeri birlikler öğrenci yurdunu kordon altına alır.

SAAT: 15.00 — Edebiyat Fakültesi'nin bahçesinde toplanan toplum polislerinden bazıları kızgınlıklarından ağlar. Yöneticilerine, «Bıktık artık. Bırakın bildiğimizi yapalım» dedikleri duyulur. Toplum Polisi Müdürü Selim Bahadır Çakır ve Emniyet Müdür Muavini Vedat Sokullu, polislerle konuşarak onlara, «Morallerini bozmamalarını» önerirler.

SAAT: 15.10 — Aksaray'dan Beyazıt'a yürüyen bir grup öğrenci, «Plevne Marşı»nı söyleyerek Fen Fakültesi önüne kadar gelerek dağılır.

Altı saat süren öğrenci-polis çatışması sonunda öğrenci, polis ve halktan 33 kişi yaralanır.

Sıtkı Coşkun, Celal Doğan, Eyüp Neşat Yıldırım, Yusuf Baha Gürcan, Mehmet Mehdi Beşpınar, Hamdi Olgunsoy, Önder Dedeağaç ve Cemil Gök adlı öğrencilerin gözaltına alınmasıyla o gün biter.

İstanbul Valisi olaylar üzerine şu açıklamayı yapar:

«Bugünkü hadiseleri iki grupta toplayabiliriz: Birincisi senato çalışmasını önlemek için yapılan öğrenci hareketleri, ikincisi senato kararından sonra işgal için yapılan öğrenci hareketleri. Öğrencilerimiz her iki maksadı elde etmek için bugün çok asabi ve her türlü vasıtaya başvurarak polisle çatıştılar.»

SBF öğretim üyesi Prof. Nermin Abadan Unat'ın olaylar üzerine yaptığı değerlendirme ise şudur:

«Son işgal hareketi tamamen anti-demokratiktir ve bir ihtilale zemin hazırlamak maksadına yönelmiştir. Fakülteler işgal edilecek, polis gelecek, bir çatışma yaratılacak, kan dökülecek ve bir ihtilale yeşil ışık yakılacak, amaç budur»[32].

FKF Genel Başkanı Yusuf Küpeli, Ankara'da düzenlenen eylemler sonrasında şu açıklamayı yapıyordu:

«Polisle gençlik çatışmaktadır. 1960 öncesi baskı yeniden kurulmak isteniyor. Bizler yine mücadelemize devam edeceğiz. Amerika ve onun işbirlikçileri ile savaşımıza devam edeceğiz. Ağaya, tefeciye, işbirlikçiye karşıyız. Tam bağımsız Türkiye'yi kuruncaya dek direneceğiz.»

Atilla Sarp ise şunları söylüyordu:

«Polisin bir üniversiteyi basması demek, Türkiye'deki bütün üniversiteleri basması demektir. Biz bunu böyle anladığımız için direniyoruz ve kan döken polise karşı en şiddetli eylemde bulunacağız»[33]

10 Haziran 1969 günü meydana gelen öğrenci-polis çatışmasında copla yaralanan Deniz, Cerrahpaşa hastahanesinde tedavisi yapıldıktan sonra ortadan kaybolur. Bundan sonra Deniz'i 18 Haziran 1969 perşembe günü, Selanik caddesi kat: 3, no: 31 adresinde bulunan FKF genel merkezinde görürüz[34].

Ankara'ya gidişini Oral Çalışlar şöyle anlatmaktadır:

«1969 Haziran ayı içinde İstanbul'da işgal ve boykotlarla birlikte büyük öğrenci gösterileri yapıldı. Beyazıt Meydanı'nda ve Cağaloğlu'na uzanan sokaklarda polisle öğrenciler arasında saatler süren çatışmalar yaşandı.

Deniz Gezmiş yine bu gösterilerin en önemli ismi olarak gazetelerin birinci sayfasındaydı. Polis, hakkında tutuklama kararı çıkarmıştı. Gazeteler günlerce bu olayların hikayesini yazdılar. Biz de Ankara'da işgaldeyiz. Gece geç saatlere kadar nöbet vs. işini bitirdikten sonra yurda gidip yattım. Henüz yatalı birkaç saat olmuştu ki, birisinin ayağımdan çekmesiyle sıçrayarak uyandım.

Sanki hayal görüyordum. Eli yüzü kömürlerle siyaha boyanmış, upuzun boyuyla ve güleç yüzüyle Deniz karşıma dikilmişti. Hayretle yüzüne bakarken, beni dürtüklüyor, «Kalk, artık biraz da ben uyuyayım» diyordu. Herkes onu İstanbul'da ararken bizimki gece karanlığında, bir kömür kamyonunun arkasına atlıyor ve küfenin içinde Ankara'ya geliyor. Neyse, ön-

ce bir banyo yaptı, ardından da derin bir uykuya daldı.

Deniz bu kaçaklığı döneminde uzunca bir süre Ankara'da kaldı»[35].

Ömer Erim Süerkan, Haziran olayları sonrasını şöyle anlatmaktadır:

«9-10 Haziran olayları çok önemli bir harekettir. Polisle sokak savaşları yapıldı. Hemen hemen bütün üniversite öğrencileri, o mıntıkada bulunan esnaf, işçi vb. yekvücud halinde polise karşı çatıştı. İstanbul polisi bütün gücünü Hürriyet alanına yığdı. Buna rağmen Hürriyet alanında barınamadı. Öğrenci gençlik, halktan da aldığı destekle polise karşı direnmiş ve galip gelmişti.

Olaylar sonrasında üniversiteyi tatil ettiler. Haziran sınavları Eylül ayına kaydırıldı. Öğrenci gençliğin liderleri için aranma durumu çıktı.

O sıralar Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi'nin Türkiye devrimci gençliğiyle ilişki kurma girişimleri ve Filistin'e davet olanağı vardı. Bunu böyle bir durumda değerlendirelim dedik.

İlk önce arkadaşları Ankara'ya gönderdim. İstanbul'da işleri yoluna koydum. Ardından Ankara'ya gittim, onlara baktım geri döndüm. Daha sonra yeniden Ankara'ya gittim.

Haziran ayı sonlarında Ankara ve İstanbul öğrenci hareketinin liderleri olarak biraraya geldik.

Yusuf Küpeli, Mahir Çayan, Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin ve benim katıldığım bir toplantı yaptık.

Toplantı bir durum değerlendirmesiydi. Bu grup o dönem gençlik hareketini yöneten çekirdekti.»

Yapılan bu değerlendirme toplantısının sonunda ortaya yazılı bir metin çıkar.

Yusuf Küpeli ve Deniz Gezmiş adına yayınlanan bu, «Manifesto-bildiri» 23 Haziran 1969 pazartesi günü, İstanbul'da iki gün süren ve İstanbul, Ankara, İzmir, Trabzon ve Eskişehir yüksek öğrenim örgüt

temsilcilerinden 160 delegenin katıldığı, «1. Devrimci Milliyetçi Gençlik Kurultayı»na sunulur.

Akşam gazetesinde bu konuda çıkan haberi özet olarak aktarıyorum:

«Ankara ve İstanbul'da devrimci öğrencilerin lideri ve tüm öğrenci hareketlerinin yöneticisi olan Yusuf Küpeli ile Deniz Gezmiş bir «Manifesto-bildiri» yayınlayarak İstanbul'da toplanan «Devrimci milliyetçi, demokratik gençlik kurultayı» öncesinde «Tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye» hedefi için bir mücadele programı açıklamışlardır.

Haklarında tutuklama kararı çıkarıldığı için polisçe aranmakta olan Küpeli ve Gezmiş, manifestoda «Halkımızın İkinci Milli Kurtuluş Savaşı'nda verdiğimiz kavgadan dolayı, Amerikan emperyalizminin işbirlikçisi faşist siyasi iktidar hakkımızda tutuklama kararı aldırmıştır» demişler, bu yüzden toplantıya katılmadıklarını açıklayarak, manifestteki önerilerin bütün devrimci gençlik hareketlerinin mücadele programı olarak kabul edilmesini istemişlerdir.

Manifestteki öneriler şunlardır:

1 — Amerikan sömürgecileri, askerleri, askeri ve ekonomik teşkilatları, ikili antlaşmaları, bütün kurumlarımıza girmiş ajanları ve uşaklarıyla derhal yurdumuzdan kovulmalıdırlar.

2 — Amerikan sömürgeciliğinin aracı olan NATO'dan derhal çıkılmalı, milli ordu ve onun temel şartı olan milli savaş sanayii kurulmalıdır.

3 — Anayasamıza aykırı olan TCK'nun 141. ve 142. maddeleri gibi düşünce özgürlüğünü engelleyen bütün hükümler kaldırılmalıdır.

4 — Yurdumuzda yaşayan etnik gruplara, anayasamızın öngördüğü biçimde kendi dillerini, konuşma ve kültürlerini geliştirme olanakları sağlanmalıdır.

5 — Dış politika tam bağımsızlık ilkesine dayandırılmalı, emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine karşı

savaş veren bütün geri kalmış ülke halklarının yanında yer alınmalıdır.

6 — Amerikan emperyalistlerinin tavsiyesiyle kurulmuş olan faşist toplum polisi teşkilatı kaldırılmalıdır.

7 — Genel af çıkartılmalıdır.

8 — Köklü bir toprak reformu yapılmalı, işgal edilen topraklar üzerinde köylülerin mülkiyet hakkı tanınmalıdır.

9 — Özellikle yıllardır ihmal edilen Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerimizde ve büyük şehirlerdeki gecekondu semtlerinde dayanılmaz duruma gelen açlık ve sefaleti yok etmek için köklü tedbirler alınmalı, su, yol, ışık, okul vs. gibi halkın temel ihtiyaçları karşılanmalı, sosyal meskenler yapılmalı ve halk sağlığının korunması için köklü tedbirler alınmalıdır.

10 — İşçi ücretleri gerçek anlamda arttırılmalı, işçilerin sağlığa uygun şartlarda çalışma, barınma, sağlık, sigorta, emeklilik v.s. gibi sosyal ihtiyaçları en yüksek seviyede karşılanmalı, vergiler gelirlerle orantılı olarak alınmalıdır.

11 — Herkese eşit okuma imkanları sağlanmalı, eğitimdeki yabancı ve gerici etkiler yok edilmeli, üniversite reformu, öğrencilerin yönetime katılması ilkesi ışığında derhal yapılmalı, özel yüksek okullar devletleştirilmeli, milli, halkçı, ve ilerici bir eğitim sistemi uygulanmalıdır»[36].

Filistin'e gidiş konusunu Ömer Erim Süerkan şöyle anlatmaktadır:

«Filistin'e ilk gidenler biz olduk. Ben, Deniz, Cihan, Yusuf Küpeli, Sinan Cemgil birlikte gittik. Mahir Çayan da bizimle gelecekti. Hareketimizden bir gün önce babası öldüğünden o gelemedi.

Biz, Suriye sınırından kaçak olarak girdik. Yanımızda FDHKC'den bir arkadaş vardı. Bizi Filistin kamplarına o götürüyordu. Sınırdan geçtikten sonra, sınır devriyeleri tarafından yakalandık. Bizleri as-

keri birlik içinde bulunan bir tutukevine kapattılar. Bizi götüren arkadaş arapça bildiğinden, tutukevinde bulunan diğer tutuklulardan, tutuklu bulunanların bazan aylar, bazan yıllar sonra yargıç karşısına çıkarıldığını öğrendik. Bu durum karşısında ne yapacağımızı düşünmeye başladık. Ne zaman çıkacağımız belli değildi. Sonuçta açlık grevi yapmaya karar verdik. Hepimiz açlık grevi yapmaya başladık. Gelen yiyecek ve içecekleri kabul etmeyip geri göndermeye başladık. Yaptığımız bu eylem sonucunda tutukevi yöneticilerinin dikkatini üzerimize çekmeyi başardık. Herhalde tutukevi yöneticileri de ilk kez böyle bir eylemle karşılaştıklarından ne yapacaklarını şaşırmışlar. Bunları sonra onlarla sohbetimizde öğrendik. Yöneticiler, bunlar önemli insanlar olabilir, başımıza olumsuz işler açılır, diye bizimle görüşmeye geldiler. Orada bulunan tutuklular da şaşırdı. İlk kez bir tutukevi yöneticisi, tutukluların yanına geliyor. Onlarla konuşuyor, ilgileniyor diye. Yöneticilere, tutuklanmamızı protesto ettiğimizi, en kısa zaman içinde FDHKC ile ilişki kurulup bizleri serbest bırakmalarını istedik. Onlar da Suriye'nin başkenti Şam'da bulunan FDHKC'nin bürosunu arayarak, durumu anlatmışlar. Sonra bizi serbest bıraktılar. Bu kez bize hiç beklemediğimiz bir ilgi göstermeye başladılar. Tutukevinde yaklaşık on gün kaldık.

Serbest kaldıktan sonra, Ürdün'ün başkenti Amman'a geçtik. FDHKC'nin orada «Siyasi Büro»su vardı. Orada bizi Havatme kabul etti. Onunla bir süre görüştük. Bir hafta kaldık. Kaldığımız bir hafta boyunca, oraya değişik ülkelerden gelmiş bizim gibi gençlerle birlikte FDHKC'nin düzenlemiş olduğu konferanslara katıldık. Bu konferanslarda Filistin sorunu, savaşımı, FDHKC'nin amacı vb. konular anlatıldı. Daha sonra zaman buldukça bizi gerilla eğitimlerine kattılar. Silah kullanmasını, silahların nasıl sökülüp, takılmasını, bakımını, korumasını öğrendik.

Gerillaların yaşamına uygun olarak günlük ya-

şantımızı düzenledik. Gerillalar gibi üzerimizdeki elbiselerle, botlarımızla yatıp kalkarak, yaşamasını öğrendik. Yaklaşık bir aylık süre sonunda yine Amman'daki FDHKC'nin «Siyasi Büro»suna uğrayıp Havatme ile görüştük. Aynı yollardan geçerek Türkiye'ye giriş yaptık.

Ürdün'de kaldığımız sırada bizim aramızda bazı tartışmalar çıktı. Bu tartışmalar daha sonra ayrılıkların iyice ortaya çıkmasına neden oldu. Deniz, hemen dağa çıkıp gerilla yapmak istiyordu. Öyle hemen dağa çıkılır, gerilla yapılır mı?. Neyse, Türkiye'ye girdikten sonra Ankara'ya gittik. Orada ben birkaç gün kaldım. Ardından İstanbul'a geçtim. Deniz, bir süre daha Ankara'da kaldı.»

Filistin'e Haziran ayının sonunda gidilir, Ağustos ayında dönülür. Deniz'in Filistin'e birkaç kez gittiğine dair bilgiler vardır. Örneğin Oral Çalışlar bu konuda,

«Deniz Gezmiş, hatırladığım kadarıyla bir-iki kez El-Fetih kamplarına gitmişti» demektedir[37].

Deniz, Filistin'den döndükten sonra ilk kez Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği'nin düzenlediği bir anma toplantısında konuşmacı olarak görünür.

SBF Öğrenci Derneği Başkanı Cengiz Çandar tarafından, SBF'nin konferans salonunda yapılan, «Ho Chi Minh'i anma» törenine katılan Deniz bir konuşma yapar.

7 Eylül 1969 pazar günü yapılan törende Deniz özetle şu konuşmayı yapar:

«Amerikan emperyalizmine karşı yedi iklim, dört cephede mücadele ettiğimiz, Bolivya'da, Venezüella'da, Hangora'da, Vietnam'da kahramanca ölmesini bildiğimiz bugünlerde Ho Chi Minh arkadaşı kaybettik.

Onun Amerikan emperyalizmine karşı verdiği kavgada, kararlı, azimli tutumu zor günlerimizde bizlere yol gösterecek ve Vietnam halkının milli demokratik devrim mücadelesinde inançlı adımları opor-

tünizme karşı mücadelemizde bizlere örnek olacaktır.»

Deniz, sözlerini Özkan Mert'in bir şiirinden dizeler okuyarak bitirir:

«Merhaba Ernesto gibi ölenlere
Merhaba Camillo gibi ölenlere
Merhaba Ho Chi Minh'lere
Yuh olsun emperyalizme».

Düzenlenen bu törende Cengiz Çandar, Doğu Perinçek, Malatya Eğincik köyü muhtarı Köse Polat, SBF öğretim üyesi Türkkaya Ataöv, FKF Genel Sekreteri Ruhi Koç, SBF Fikir Kulübü Başkanı Oral Çalışlar ve gazeteci-yazar İlhan Selçuk birer konuşma yaparlar[38].

Mihri Belli, bu olayı şöyle anlatmaktadır:

«Dönüşte bizim eve geldiler, ayaklarında çöl botları vardı. O kadarı olabilirdi. Ama birkaç gün sonra Ho Chi Minh'i anma toplantısında Deniz'in kürsüye gerilla üniformasıyla çıkmasını yadırgadım. O günün akşamı Deniz ile bir evde buluştuk. Doğu Perinçek de oradaydı. İki kişi daha vardı. Doğu henüz bizden ayrılıp «Pekinci» olmamıştı. Deniz heyecanla silahlı savaşın gerekliliğini savunuyordu»[39].

Silahlı savaşa insan ve para konusunda destek sağlayabilmek amacıyla öğrenci birliklerine el atarlar.

ODTÜ'de öğrenci birliği seçimlerine katılırlar fakat kaybederler. Oral Çalışlar, gerisini şöyle anlatmaktadır:

«ODTÜ Öğrenci Derneği seçimlerini sosyal demokratlar kazandı. Bunun üzerine içlerinde Deniz Gezmiş'in de bulunduğu bir grup devrimci, seçim sandıklarını kaçırdılar ve sosyal demokratları da dövdüler»[40].

ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü başkanı olan Atilla

Keskin, yayınladığı bir bildiri ile bu konudaki görüşlerini şöyle açıklar:

«Her ne pahasına olursa olsun, devrimcilerin Öğrenci Birliği'ni ele geçirmeleri ve elde tutmaları kaçınılmaz bir görevdir. Bu silahı anti-emperyalist olmayanlara teslim etmek, kavgaya ihanettir»[41].

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği kongresinde arkadaşlarına destek olmak amacıyla Deniz ODTÜ'den bazı arkadaşları ile İstanbul'a gelir. Fakat hiç ummadığı bir sırada yakalanır. İÜTB kongresi sonunda iki ayrı başkan ortaya çıkar. Devrimciler İktisat Fakültesi öğrencisi Şuayıp Dilmen'i, sağcılar Hukuk Fakültesi öğrencisi Atilla Kılıçoğlu'nu başkan seçerler.

İstanbul Emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar, bu konuda özetle şu açıklamayı yapar:

«Birkaç gün evvel Deniz Gezmiş, kendi paralelindeki arkadaşlarıyla İstanbul'a gelerek İÜTB kongresini etkilemek istemiştir.»

23 Eylül 1969 salı günü yakalanan Deniz, tutuklu bulunduğu Sağmalcılar cezaevinden arkadaşlarına şu mektubu yazar:

«Amerikan emperyalizmine karşı verdiğimiz kavgada tıpkı bizden evvelkilerde olduğu gibi hapishanelere de gireceğiz, arkadaşlarımız da ölecek. Bu bizi yıldırmamalı, fakat her ölen kardeşimizin hesabını karşı devrimcilerden ve baş sorumlu Amerikan emperyalizminden soracağız. Üstelik son olaylar bizim ne kadar güçlü olduğumuzu ortaya koymuştur. Çünkü onların bizden ne kadar korktuğu, ürktüğü ortaya çıkmıştır. Onlar için tehlike çanları çalmaya başlamıştır.

Bizim şimdiki durumumuz 946'larda, 924'lerde daha ağır şekilde geçmiş ve onlar yılmamışlardır. Bu solun tarihi gelişim içindeki geçit noktasıdır.

Bundan böyle güçlerimizi merkezileştirip daha hazırlıklı ve daha sorumlu mücadele edeceğiz. Tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye için ileri...»[42].

Deniz 25 Kasım 1969 salı günü serbest bırakılır. Öğrencilik statüsünü geçici olarak kaybeden Deniz'i bu kez Yıldız Devlet Mimarlık-Mühendislik Akademisi kampüsünde görmekteyiz.

Namık Kemal Boya, akademinin özelliğini şöyle anlatmaktadır:

«Akademi batılı anlamda bir yüksek okuldu. Kampüs sistemi vardı. Öğrenci yurdu ve kantini vardı. Öğrenci Birliği bizim elimizdeydi. Geliri iyi olan bir yerdi.

Sağcı-mukaddesatçı tayfa, dışardan aldığı destekle akademiyi ele geçirmeye çalışıyordu. Çünkü, okulda güçleri, tabanları yoktu. Pusu kurup, öldürüp, öldürüp kaçıyorlardı.»

Mehmet Büyüksevinç 8 Aralık 1969 pazartesi, Battal Mehetoğlu 14 Aralık 1969 pazar günü, pusu kurularak öldürülür.

«Öğrenci Birliği Başkanı Targan Ülbey yanında Deniz Gezmiş olduğu halde ve cenaze başında ayaküstü bir basın toplantısı yaparak, «Dört gün önce arkadaşımız Mehmet Büyüksevinç'i öldüren şeriat taraftarları, camilerde organize edilmektedir... Böyle bir saldırıyı beklediğimiz için ben, Yusuf Çivri ve ölen arkadaşımız geceden beri okulun önündeki barikatlar arasında nöbet tutuyorduk...»

Targan Ülbey, saldırganların otuz-kırk kişi kadar olduklarını söyleyerek, «Battal Mehetoğlu, gelenlere, «Durun, okula giremezsiniz» diyerek önlerine çıktı. Daha sözünü bitirmemişti ki, onbeş-yirmi silah birden patladı. Battal, yaralandığını anlayınca bizim bulunduğumuz barikatın arkasındaki kulübeye geldi. Sanki bir şey aranıyordu. Sonra tekrar dışarı çıktı. İkinci kez tabancalar patlayınca yere düştü. Mermilerden biri sol gözünü çıkarmıştı. Vücudunda daha başka yaralar vardı» açıklamasını yapar»[43].

Güvenlik kuvvetleri 20 Aralık 1969 cumartesi günü, DMMA'da bir arama yapar. Aramada bulunan

dürbünlü bir mavzerin Deniz'e ait olduğu öne sürülerek TMGT'a baskın yapılarak gözaltına alınır.

21 Aralık 1969 pazar günü,

«Öğrenci liderlerinden Deniz Gezmiş'i, gece Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesi, hürriyeti tahdit, darp, av tüfeği bulundurmak ve halk mahkemesi kurmak suçlarından tutuklamıştır. Deniz Gezmiş, tutuklama kararını öğrendikten sonra, «Ankara'da bulunduğum sırada, İstanbul'da işlediğim bir suçtan itham ediliyorum. Henüz mahkemem yapılmadan İçişleri Bakanı, «Suçlular bulundu» diyerek, mahkemeyi etki altında bırakmıştır. Haksız yere tutuklanıyorum. Bu nedenle açlık grevine başlıyorum» demiştir»[44].

DEVRİMCİYİM

Deniz Çamlıbel'in dediği gibi,

«68 kuşağı denilen gençlik öyle gökten zembille falan inmedi. Bunların da bir aile çevresi var. Savundukları düşünceleri var. Annem ve babam Atatürk döneminin çocuğudur. O dönemin eğitiminden geçmişler ve yetişmişler. Biz de öyle yetiştik ve büyüdük. Mustafa Kemal'in bıraktığı geleneğin devamcısı sayılırız. Bizden öncekiler de var. Biz onların mirasını devraldık. 68 öyle birdenbire oluşmadı.»

Bu konuda Deniz'in babası Cemil Gezmiş şunları anlatmaktadır:

«50 yıldır politikanın içindeyim. 20 yaşında Mardin'in Midyat ilçesinde parti başkanlığı yaptım. 28 dernek kurdum ve hepsinde seçimle yönetime geldim...» 1973 yılından bu yana da politikanın içinde olduğunu, önce Kartal ilçesinde CHP'ye, 1980 sonrasında da SHP'ye kaydını yaptırdığını» anlatır[45].

Deniz, 29 Ocak 1971 cuma günü Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan açık mektubunda, görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

«Baba,

Sana her zaman müteşekkirim. Çünkü Kemalist düşünceyle yetiştirdin beni.

Küçüklüğümden beri evde devamlı Kurtuluş Savaşı anılarıyla büyüdüm. Ve o zamandan beri yabancılardan nefret ettim.

Baba, biz Türkiye'nin 2. Kurtuluş Savaşçılarıyız.

Elbette ki hapislere atılacağız, kurşunlanacağız da. Tıpkı 1. Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi. Ama bu toprakları yabancılara bırakmıyacağız. Ve bir gün mutlaka yeneceğiz onları.

Düşün baba, bugün hükümet, işini, gücünü bırakmış bizimle uğraşıyor. Çünkü bizden başka gerçek muhalefet kalmamış durumda. Ve hepsi Kemalist çizgiden sapmışlar. Ve tarih önünde hüküm giymiş durumdadırlar. Biz çoktan onları tarihin çöplüğüne atmış durumdayız.

Baba, mektubuma son verirken seni, annemi, Bora'yı, Hamdi'yi devrimciliğimin olanca ateşiyle kucaklarım.

Deniz Gezmiş».

Deniz'in mektubunda dile getirdiği bu düşüncelere karşı CHP Genel Başkanı İsmet İnönü şunları söylemektedir:

«Herkesin dilinde (Bağımsız Türkiye) ve (İkinci Kurtuluş Savaşı) var. Kurtuluş Savaşı'nı öyle her babayiğidin sabah kalktığında icad edebileceği bir meydan muharebesi zannederler. Kurtuluş Savaşı bir defa olmuştur. Millet, yedi düvele karşı, onlarla birlikte olan padişaha karşı, o padişahın emriyle idam fetvası veren Şeyhülislam'a karşı memleketi kurtarmaya muvaffak olmuştur. Atatürk öncülüğünü yapmıştır. Şimdi 25 yaşında delikanlı, nereden, nasıl bir kuvvetle ve hangi anlayışla tahriklere alet olarak kurtuluş savaşı yaptığını ilan edebiliyor? Türk milleti bağrından Mustafa Kemaller çıkaracaktır. Daima bağımsız kalacaktır. Büyük kabiliyetler, istidatlar çıkaracaktır. Ama her gün böylesi çıkacak, tabiat bu kadar zengin değildir»[46].

Kurtuluş Savaşı öngününde yaşanan bazı olaylar Deniz'in katıldığı bazı eylemlerle, ortak yönler, benzerlikler taşımaktadır. Örneğin, Çerkes Ethem 12 Şubat 1919 günü İttihatçı İzmir Valisi Rahmi Bey'in oğlu Alpaslan Aslan'ı fidye için kaçırır. Aynı günler-

de Demirci Mehmet Efe çetesi yörenin zenginlerinden Derviş Ağa'nın oğlu Ali Bey'i dağa kaçırarak fidye ister. Aydın-Bozdoğan Ziraat Bankası şubesi soyulur. Yapanların görüşüne göre bütün bunlar, milli mücadeleye hazırlıktır[47].

3 Kasım 1918 günü İttihatçılar, İstanbul'da Karakol Cemiyeti adı altında bir gizli teşkilat kurarlar. Cemiyetin başına Kara Kemal ve Kara Vasıf Beyler getirilir.

Kurtuluş Savaşı döneminde ise Müdafaa-i Milliye (M.M.) adıyla gizli bir teşkilat kurulur. Teşkilatın amacı İstanbul'dan Anadolu'ya silah, cephane ve adam kaçırmaktır.

Burada bir noktayı anımsatmamda yarar var. Deniz'in ilişki kurduğu insanlardan Hikmet Kıvılcımlı 1919 yılında genç bir delikanlı iken Köyceğiz Kuvay-ı Milliye Askeri Kumandanlığı yaparak işgal kuvvetlerine karşı silahlı direnişte bulunmuş birisidir[48]. Yine Mihri Belli, Yunan iç savaşında Yunan Kurtuluş Ordusu'nun (ELAS) saflarında Alman faşistlerine karşı savaştığını söylemektedir[49].

Ayrıca Türk edebiyatı efelik, zeybeklik, eşkıyalık, çetecilik vb. gibi öykülerle doludur.

Deniz, 17 Temmuz 1971 cumartesi günü mahkemede özetle şunları söyler:

«1920'lerde İstanbul'da Karakol Teşkilatı M. Grubu hangi amaçla İngilizlere ve Osmanlı polislerine kurşun sıktıysa biz de o amaçla polislere kurşun sıktık... Birinci Kurtuluş Savaşı sırasında Kuvay-ı Milliyeciler İzmir Valisi Rahmi Bey'in oğlunu kaçırıp 50 bin altın almışlardır ve civardaki paralara el koymuşlardır. Biz de bunu yapmakla en az onlar kadar haklıyız. Tarih evvelce bunu yapanları nasıl temize çıkarmışsa bizi de temize çıkaracaktır. Buna da inanıyoruz»[50]:

DÖB Sekreteri Mustafa Gürkan, bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

«Cumhuriyet'in, M. Kemal ve Kuvay-ı Milli ruhuy-

la gelen değerlerine sahip çıkıyorduk. Biraz reel tanımlamak gerekirse, İttihatçı bir tarafı temsil ediyorduk»[51].

Eyüp Neşat Yıldırım, aralarında Deniz'in de bulunduğu bir arkadaş sohbetinde geçenleri şöyle anlatmaktadır:

«Yaptığı işler kendi kişiliğine, kişilik konumuna uygundu. Anne tarafından Karadenizliydi. Silaha son derece meraklı bir arkadaşımızdı. Bursa cezaevinden bize yazdığı mektuplarda,

«— Kısa ama yoğun yaşadık» derdi.

Arkadaşlar arasında yaptığımız konuşmalarda, İttihat ve Terakki'den sonra yaşatılmayan ihtilalci ve devrimci geleneği biz yaşatacağız, derdi. Zihni Çetiner ile dalga geçerdi. Zihni, Talat Aydemir olayında yargılanmış bir arkadaşımızdı. Deniz, Zihni'ye,

«— Talat'ın üçbuçuk adamı. Bir işe başladınız bitiremediniz. Sizin yarım bıraktığınız işi biz tamamlayacağız» derdi.»

İlginçtir, Tercüman gazetesi yazarı Rauf Tamer bir yazısında şunları yazmaktadır:

«Bu Deniz Gezmiş resmen manyak. Kendisini Mustafa Kemal zannediyor.

«Sivas'a niye gittin oğlum?» diye soracak olsanız inanın diyecek ki,

— Kongreyi toplamaya...

Sivas kongresi»[52].

Rauf Tamer, bir gün sonra ise şunları yazmaktadır:

«Deniz Gezmiş'in, Talat Aydemir'den zerre kadar farkı yoktur. Biri asker, diğeri sivil»[53].

Yusuf Küpeli bu konuda görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

«Bazıları bir askeri darbenin ön koşullarını hazırlamak için bireysel teröre, kitlelerden kopuk küçük grupların silahlı eylemlerine katılmışlarsa da, Resneli Niyazi, Yakup Cemil rollerini oynamayı düşlemişlerse de, içtenlikle halk savaşını başlattıklarını

sananlar, kendilerini Vietnam'da ya da ihtilal yıllarının Küba'sında düşleyenler vardı»[54].

Yalçın Küçük de Deniz için aynı tezleri öne sürmektedir:

«Kendilerinden altmış yıl kadar önce üç genç Niyazi, Eyüp Sabri ve Enver türünden silahı seçenlerin önüne düştüler»[55].

Deniz'in politik görüşlerinde ve eylemlerinde dünya siyasi hareketlerinin dönemsel etkilerinin izleri de vardır.

Mustafa Lütfü Kıyıcı, bu etkileri şöyle özetlemektedir:

«Bu konu o dönemin koşulları içinde ele alınmalıdır. ABD'nin burnunun dibinde bir Küba olayı ve özellikle Che olayı vardır.

Che Guevera olayının, genç bir insanın bilincinde yansımalarını o dönemi yaşamayanlar zor anlar. Che olayının o dönem genç bir devrimci insan üzerinde hiçbir etkisi olmadığını söylemek çok zordur.»

Gazeteci Hadi Uluengin, bu duyguları, «Romantik Yolculuk» başlığı altında şöyle dile getirmektedir:

«Bizim Che ile yolculuğumuz ise Gümüşsuyu'ndan Dolmabahçe'ye inen güzergahta başlamıştı ve romantiktik. «Yeni Harman» içiyor, «Beatles» dinliyor ve «İki, üç, dört daha fazla Vietnam / Ernesto'ya bin selam / Ho, Ho, Ho, Şi Minh» diye tempo tutuyorduk. Bıyıklarımız yoktu.* Odalarımıza Che'nin resmini yapıştırmışsak da henüz Françoise Hardy'nin resmini indirmemiştik. Ernesto'ya selam verip, yeniden Taksim'e çıkıp kitapçıdan «Gerilla Günlüğü»nü almamız, cumartesi partilerine gitmemize ve romantik aşklar tahayyül etmemize engel değildi»[56].

Nurettin Demirdöven, Deniz'in bu konudaki yanını şöyle anlatmaktadır:

«Liderler içinde en çok Che Guevera'yı severdi. Che hakkında bir olay anlatırdı. Çok gülerdik. Güya, Küba'da devrim olduktan sonra bir gün Castro, arkadaşlarını toplayarak,

— Devrimi başardık. Şimdi bize bir ekonomist gerekli, demiş. Hemen Che atılmış,

— Ben varım, demiş. Castro şaşırmış,

— Yahu ben seni doktor olarak bilirdim. Ekonomistlik nereden çıktı?. Bunun üzerine Che,

— Ben komünist arıyorsun zannettim, demiş.»

Hasan Ataol, bir benzetme yaparak,

«Latin Amerika'nın Che'si, Türkiye'nin de Deniz'i vardı»[57] demektedir.

Gazeteci Gül Işık, «Che Guevera sırrı çözüldü» başlığı altında 12 Aralık 1967 günü, Cumhuriyet gazetesinde şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

«Türlü kaynaklardan gelme, türlü söylentilerle, asıllı asılsız suçlamalarla, yetkililerin çalışkan bildirileriyle sınır millet tanımayan gezgin ihtilalcinin efsanesi büyüdükçe büyüyordu. Çünkü Latin Amerika ihtilalinin romantik devrinde şimdi, isyanını besleyecek, heyecanını tutuşturacak kahramanlara ihtiyacı var. İster gerçek insan olsun ister hayalet, ister sahici kahraman olsun ister efsane, Latin Amerika halklarına mücadelelerinde bir sembol, isyanlarını canlandıracak bir yüz gerek. Bu sembolün gerçeğe uyup uymadığından çok daha fazla, inançları önemli olan. «Che» Guevera'nın kendi gerçeği ne olursa olsun, bu kalıba yakışan bir romantik yanı vardı.

Oysa ki «Che» Guevera sınır ve düzen tanımayan bir başkaldırmanın sembolü; gerçeklere ayak uydurma için hiçbir fedekarlığa razı değil, hiç kimseyle, hiçbir anlaşmaya girişmemiş. Savaşılacak yerde savaşıyor o kadar: Honduras'da, Cezayir'de, Küba'da, Bolivya'da... Ve kimseden korkusu yok.

Guevera, Latin Amerikalılara Arjantinli, yani kıtadan biri olduğu için de Castro'dan daha yakındı, kıtanın bağrındaki ihtilal kıvılcımının ta kendisi sayılıyordu. Üstelik başarının, yönetici gücün adamı değildi, bütün canlılığı, çılgınca cesareti, disiplin tanımaz, ele avuca sığmaz kişiliği ile dış etkilerden uzak «libertador»du.»

Che Guevera, Savaş Anıları isimli kitabında kendisini şöyle nitelendirmektedir:

«Romantik bir serüven tutkusu vardı bende ve böylesine yüce bir amaç, bir dava uğruna yabancı bir sahilde can vermenin, ölebilmenin değerine inanıyordum»[58].

Romantik olarak nitelendirme Türkiye'den Filistin'e gidenler için de yapılır. Örneğin Mihri Belli,

«...Yüzlerce gencin Filistin tecrübesi hareketimiz için yararlı olacağına bizde gerilla romantizminin yayılmasına yardımcı oldu»[59].

Yalçın Küçük ise tezlerinde özetle şu görüşlere yer verir:

«Deniz Gezmiş ile arkadaşlarını, Türkiye'nin genç ütopyacıları sayıyorum... çabalarında da bir «gösteri» var, köylülüğe göstermek istiyorlar. Ütopya gösteri üzerinedir»[60].

Doğu Perinçek'in bu konudaki görüşleri şöyledir:

«Bireyci terörizmin ilk örnekleri 1969 yılına kadar varmaktadır. Devrimci saflarda çıkan bu eğilimleri, proleter devrimciler o zamandan eleştirmeye başladılar. Mihri Belli ise gençlere dalkavukluk ediyor ve maceracı yola giren gençlerin sırtını sıvazlıyordu. Çünkü Mihri Belli'nin darbe hayalleri, maceracı eylemlerin yaratacağı kargaşalık üzerine kurulmuştu. Bu kargaşalık iktidarı zor duruma düşürecek ve böylece ordudan gelecek bir darbenin şartları yaratılacaktı... Hikmet Kıvılcımlı da, tıpkı Mihri Belli gibi darbeci ve milliyetçi bir çizgi izliyordu... Çünkü gerek Mihri Belli'nin darbeci milliyetçi, gerekse maceracıların izlediği bireyci terörist çizgi, Kıvılcımlı'nın revizyonist tezleri ile birleşiyordu. Kıvılcımlı, ordudan gelecek bir darbeye zemin hazırlayacağı düşüncesi ile gençleri maceralara kışkırtıyor ve maceracıların sırtını sıvazlamaya büyük bir önem veriyordu. Mahir Çayanlardan Deniz Gezmişlere kadar

bütün maceracıların dilinde ise, Hikmet Kıvılcımlı saygıdeğer bir usta idi»[61].

Hikmet Kıvılcımlı ise anılarında bu konudaki düşüncelerini özetle şöyle aktarmaktadır:

«Sen ki, Filistin fedayin'liğinle beş-on gün ağır postallarını ve parkalarını taşımaktan laçka düşüp dilin bir karış, her yürüyüşte baştan en sonuncu döküntü kalmakla, birkaç ateşli oyuncağın tetiğine nasıl dokunulacağında uzman kesilmişsin. Senin «Anadan doğma lider»likte topuğuna kim erişir... Hasta halimle kalkıp eşekarısının yardımına boş yere gidemedim. Çünkü eşekarısı bilmem, denemedim, ama bizim iğneli delileri denedim, Ankara'da ayaklarına dek gittim. Eşekarısının çifte camı delip geçme in-çıklarını andıran, «Silahlı Halk Savaşı başlamış» idi. Kim dinlerdi «Revizyonist»lerin korkak beceriksizliklerini!»[62].

FKF İstanbul Sekreterliği'nde yer alan ve Ant dergisinde yazar olarak çalışan Osman Saffet Arolat'ın bu konudaki değerlendirmesi şöyledir:

«Deniz, o dönemin gençliği içinde baştan beri Mustafa Kemalci ama kendini yer yer marksist zanneden birisiydi. Olaylara sürekli olarak «İkinci Kurtuluş Savaşı» açısından bakardı. Temel tavrı buydu.

Yeni yeni bir kimlik arayışı içinde olan üniversite gençliği kendileriyle özdeştirebildiği bazı insanları çok sevdiler. Çünkü bu insanlar kendileriyle özdeşleştirebilecekleri liderlerdi.

Özellikle Che Guevera buna çok uygundu. Che aydın bir liderdi. Doktordu. Zengin diyebileceğimiz bir ailenin çocuğuydu. Zengin bir aileyi terkederek dağa çıkmıştı. Ayrıca yakışıklı bir adamdı. Çok güzel konuştuğu söylenirdi ama bilinmezdi. O günkü kimlik arayışları içinde kendini Che Guevera gibi özdeşleştirici noktalar aramaya başladılar.

Sonuçta bu insanlar Che Guevera gibi sakal bırakmaya ve Che'nin giymiş olduğu botlara benzer

ayakkabılar, giymiş olduğu parkaya benzer giysiler giymeye başladılar.

1967-68 yıllarında Che'nin Türkiye'de iki kitabı yayınlandı. Bu iki kitap öğrenciler arasında çok beğenildi ve tutuldu.

Özellikle Deniz, Che'den çok etkilenmişti. Aynı biçimde Ho Chi Minh'den etkilenmişti. Ho Chi Minh'in filozof tavrını, Che Guevera'nın aktif tavrını birleştiren bir yapıyla hareket ederek, konuşma türü, olaylara bakış açısı sürekli bu yönde oldu.

Bütün bunlara rağmen temelde Mustafa Kemalci yapısını sonuna kadar terketmedi. Anti-emperyalist bir Mustafa Kemal imajı üzerine bu elbiseyi giydirmeye çalıştı.»

Deniz'in, siyasi jargon olarak değerlendirildiğinde bütüncül ve net bir ideolojik formasyonu yoktur. Deniz'in çok karmaşık ve eklektik diyebileceğimiz siyasi bir anlayışı vardır.

Deniz, 16 Mart 1971 tarihinde yakalandığı sıra verdiği ifadelerinde,

«Ben marksist ve leninistim»[63] terimleri geçmektedir. 17 Temmuz 1971 cumartesi günü, duruşmada, Deniz,

«Polisteki ve Cumhuriyet Savcılığındaki ifadelerimi kabul etmiyorum, Askeri Savcıya da ifade vermemiştim» diyerek bunları kabul etmediğini açıklamaktadır[64].

12 Mart döneminde alınan ifadeler konusunda Yusuf Küpeli, gazeteci-yazar Uğur Mumcu'ya özetle şu açıklamaları yapar:

«12 Mart mahkemeleri karşısına çıkanları ise değil Dimitrov gibi bir komünistle karşılaştırmak, bunlar arasında bir tek komünist bile bulabilmek mümkün değildir. 12 Mart hareketi ile yenilenler komünistler değil, komünist bir hareket değil, her türlü anarşist, troçkist, maocu akımlar. her türlü küçük burjuva oportünizmi, komploculuğu, bireyciliği idi... Burjuvazi bu pisliği yığınlara «komünist» bir hareket

olarak tanıtma çabasındaydı. Daha kontr-gerilladaki sorgularda bile, adamlar biz bir şey demeden sorgu kağıdına «marksist-leninistim» diye yazarak ifadeye başlıyorlardı. Yani bizlerin marksist-leninist olarak kamuoyuna tanıtılmamızda yarar görüyorlardı... 12 Mart öncesi ve hemen sonrası bizlerin de içinde bulunduğumuz hareketlerin ne marksizmle, ne leninizmle, ne ilericilikle, ne demokratlıkla, ne de olumlu herhangi bir şeyle zerre kadar alakası yoktur. Kısacası bu hareketlerin içindeki kişilerin iyi ya da kötü niyetli olanları bir anlam ifade etmez. Çünkü, cehenneme giden yol iyi niyet taşlarıyla döşenmiştir»[65].

4 Şubat 1975 salı günü Yeni Ortam gazetesinde yayınlanan bir haber şöyledir:

«DP Aydın Milletvekili Mutlu Menderes 1974 seçimleri öncesi yaptığı bir radyo konuşmasında Deniz Gezmiş aleyhinde «Vatan haini», «Komünist Deniz Gezmiş» gibi sözlerle Gezmiş ailesine bir fiil hakaretten yargılanarak 25 bin liralık tazminat vermeye mahkum edilmiştir. DP Aydın Milletvekili Mutlu Menderes'e isnat edilen suç fiili İstanbul Dördüncü Hukuk Mahkemesi tarafından onaylanarak kesinleşti.»

Deniz'le aynı davadan yargılanan Mustafa Yalçıner'in yazarı olduğu Özgürlük Dünyası adlı dergide yayınlanan bir yazıda şu değerlendirme yapılmaktadır:

«Pratikte kitlelerden kopuk, maceracı bir çizgi izlediler ve teoride de revizyonizme ve Troçkizme kapıları açtılar»[66].

Görüldüğü gibi Deniz'in içinde yer aldığı hareket dahil hiç kimse Deniz'in yaptığı hareketi benimsememekte ve suçlama düzeyinde eleştirmektedirler.

Deniz, yargılandığı davalardan ikisinde kimliğini şöyle açıklamaktadır.

12 Nisan 1971 pazartesi günü, Ankara İkinci Ağır Ceza Yargıcı Rauf Tozer'in sorularını Deniz şöyle yanıtlar:

«Soru: Ne iş yaparsınız?

Yanıt: Devrimciyim.
Soru: Anlayamadım. Mesleğiniz demiştim?
Yanıt: Devrimciyim»[47].
15 Mayıs 1971 cumartesi günü, bir başka davada Ankara Ağır Ceza Yargıcı Çetin Kaya Gücer'in,
«— Ne iş yaparşın?» sorusuna Deniz,
«— Devrimciyim» karşılığını verir»[48].
Deniz'in devrimcilik anlayışı ise İttihatçılıktan başlar Latin Amerika devrimcilik anlayışına kadar uzanır.

SONUN BAŞLANGICI

Deniz ve Cihan, tutuklu bulundukları İstanbul Sağmalcılar Cezaevinden 10 Haziran 1970 Çarşamba günü sabahı sıkı güvenlik önlemleri altında Bursa'ya gönderilerek Bursa Cezaevi Savcısı Ali Haydar Cengiz'e teslim edilirler.

Cumhuriyet gazetesinde, nakledilme olayı şöyle açıklanmaktadır:

«Son olarak, dürbünlü tüfek hikayesinden içeri atılınca, Deniz Gezmiş, Sağmalcılar cezaevinde arkadaşı Cihan Alptekin'le beraber «hayatlarına kasdedileceği şüphesine» kapılıyorlar ve nakillerini istiyorlar. Bunun üzerine Bursa cezaevine gönderiliyorlar ve bir süre sonra patlak veren cezaevi isyanında Deniz Gezmiş'e mahkumlardan şu teklif geliyor: «Başımıza geç!» Bu teklifin, genç öğrencinin mücadeleci kişiliğinden mi geldiği, yoksa komplo mu olduğu öğrenilemiyor; zira Deniz Gezmiş reddediyor»[69].

Bursa cezaevinde, mahkumların ayaklanması 23 Temmuz 1970 perşembe günü meydana gelir.

«Deniz Gezmiş, olaya zorla sokulduğunu öne sürmüş ve muhtemel olayları bastırdığını bildirmiştir»[70].

Tutuklu bulunduğu süre içinde mahkemeye hiç çıkartılmayan Deniz ve Cihan 18 Eylül 1970 cuma günü tahliye edilir.

Deniz, «serbest bırakıldıktan sonra, Erzurum Askerlik Şubesi»nin bir yazısı üzerine, Bursa Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltına» alınır[71].

Babası Cemil Gezmiş, özetle şu bilgileri vermektedir:

«Cihan geldi, eve Deniz'in eşyalarını getirdi ve «Deniz biraz sonra gelecek» dedi... Bursa'dan çıktıktan sonra Ankara'ya, ODTÜ'ye gitmiş. Göremedik hiç»[72].

Polis'in, Deniz hakkında hazırladığı dosyada bu konuda şu bilgiler bulunmaktadır:

«Bursa cezaevinden 19/9/1970 günü çıkmış ve Bursa Askerlik Şubesi'ne teslim edilmiştir. Gezmiş, Sivas Piyade Alayı'na sevkedilmişse de, birliğine teslim olmayarak ortadan kaybolmuştur»[73].

Deniz, bu kaçış sonrasında bazılarına göre ilk önce Ankara'ya, bazılarına göre İstanbul'a gider.

Bu konuda kesin bir bilgi olmamakla birlikte belli bir süre için İstanbul'a gelerek eski DÖB grubuyla görüşmeler yapar.

Neler görüştüklerini Mustafa Lütfü Kıyıcı şöyle anlatmaktadır:

«Deniz ve Cihan'ın tutuklu bulundukları Bursa cezaevinden bize gönderdikleri mektupların sonu, «Yaşasın halk savaşının zaferi» olarak bitiyordu. Kendisini Bursa cezaevinde de ziyaret ettim. Daha sonra serbest bırakıldı. Deniz İstanbul'a geldi. Çok kısa bir süre kaldı. Deniz'in baştan itibaren var olan düşünceleri vardı. Bunları o sıra yeniden konuştuk. Biz 15-16 Haziran işçi olayları nedeniyle eski DÖB'lüler olarak baştan beri etkilendiğimiz Che, Castro, Vietnam, Küba, Filistin vb. gibi hareket ve kişilerin düşüncelerinden, gelişen olaylar içinde ister istemez uzaklaşmıştık. Oysa Deniz'de daha çok, «Yapalım, edelim» havası vardı. Deniz için, önemli olan başlatmaktı, gerisi gelirdi. «Biz başlattıktan sonra da devam edecektir bu hareket» diyordu. Biz, «Yok olmaz» dedik. Sonra baktı ki, bizimle istediği, beklediği ilişkiyi kuramıyor, bütün bağlar koptu. Böylece Deniz yalnız kaldı. Mustafa Gürkan'la Deniz'in bir tartışması vardır. Bu tartışmayı Mustafa Gürkan daha iyi bilir. Ona

sormak gerekli. Sonuçta Deniz'le varolan bütün köprüleri atmıştık. Adından Ankara'ya geçti.»

Mustafa Lütfü Kıyıcı'nın dediği gibi, «Deniz'in baştan itibaren varolan düşünceleri» nedir? Ona bakalım.

İlhan Selçuk, Cumhuriyet gazetesinde 7 Nisan 1988 günü yayınlanan yazısında şunları yazmaktadır:

«Yıl 1968...

Öğrencinin gözleri kor gibiydi; gizemli bir bakışla, alçak sesle sordu:

— Abi ne zaman olacak?

İçimden:

— Kerata, diye düşündüm, üniversiteye iki yıl önce girdi, çıkıncaya kadar devrim olsun istiyor...

Sevgili bir çocuktu...

Astılar.»

Deniz'le birlikte 1-10 Kasım 1968 «Mustafa Kemal Yürüyüşü»ne katılan Oral Çalışlar, bir anısını şöyle anlatmaktadır:

«Otobüse coşkun bir hava içinde döndük. Deniz'e, «Ne güzel oldu değil mi?» diye sevinçle sordum. Deniz pek o havalarda değil. Şakayla karışık, «Asıl propaganda silahlı propagandadır» deyiverdi»[74].

Deniz, düşüncelerini her tanıdığı insana söylemekten sakınmaz. Örneğin, bar fedaisi Celal Çiçek, bu konuda şunları anlatmaktadır:

«Yıl 1969... Sağmalcılar Cezaevi'nin avlusunda 4 kişi volta atıyoruz. Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin, şimdi ANAP yöneticisi olan Cavit Kavak ve ben... Deniz dönüp takılıyor, «Celal, devrim olduğunda seni de İstanbul Emniyet Müdürü yaparız» diyor»[75].

Avukat Namık Kemal Boya, o dönem yapılan tartışmaları şöyle anlatmaktadır:

«FKF'nin Dev-Genç adını aldığı kurultaydan sonra Anadolu'da düzenlenen bütün üretici mitinglerine katıldık. Bizim açımızdan ilginç olan ve yeni deneyimler edinmemize yol açan bazı olaylara değineceğim.

1970 Mart ayında Gediz depremi olmuştu. Biz de Federasyon olarak deprem felaketzedeleri için ilaç, kan, vs. gibi yardım malzemeleri toplayarak deprem bölgesine gittik.

Arkadaşların hepsinin kollarında Dev-Genç yazan kırmızı pazıbentleri vardı. Halk da, bunları görüp diyor ki,

«— Devlet genci geldi.» Yani halk Dev-Genç'i devlet genci olarak görüyor ve bizi devletin kendilerine yardım etmek için görevlendirdiği gençler olarak görüyordu.

Üretici mitinglerine katıldık. Köyle, köylüyle ilişki kurduk. Fakat burada bir hataya parmak basacağım: Arkadaşlar arasmda kır gerillasına başlama eğilimi doğdu.

Düzenlenen mitinglerdeki coşku, bağırma, iktidara karşı bazı sloganlar sanıldı ki, üç-beş kişi silahla dağa çıktığı zaman arkadan bunlar da gelir.

Burada aramızda bir anlaşmazlık çıktı. Biz, «Olmaz diyoruz kardeşim. Bu adamlar bunu yapmaz. Bu adamın sorunu iktidarla değil ki. Bu adamın sorunu baş fiat. Ürünün 3 liradan 4 liraya yükselmesi onun için daha önemlidir. Ardından gelirse ürününün 1 lira daha fazlaya satılması için gelir, yoksa gelmez.»

«Bir kıvılcım bir bozkırı tutuşturur» görüşü ortaya atıldı. Tamam tutuşturur ama bozkır kuruysa. Bizim gördüğümüz kadarıyla bozkır o kadar kuru değil. Bozkır ıslak ve nemli.

Cihan Alptekin Hukuk'ta okuyordu. Cihan arkadaşımız,

«— Türkiye'de kırgerillasınm 31 koşulundan 16'-sı var» dedi.

«— Yahu sen % 50 sermaye ile şirket mi kuruyorsun? Yani yarısından bir fazla olursa Türkiye'de öyle şey olabilir mi?» dedik. Cihan,

«— Biz öyle düşünüyoruz» dedi.

«— Öyle düşünüyorsan, yanlış düşünüyorsun» dedik. Sonra, olmaz, olur. Olur, olmaz. Ve koptu ipler.»

Devrimci Hukukçular, Devrimci Öğrenci Birliği ve Dev-Genç hareketi içinde bulunan Mustafa Zülkadiroğlu, bu konuda özetle şunları anlatmaktadır:

«1968'li yıllarda üniversiteli olmak bir gurur kaynağı idi. 1968'lerde «Gençlik Yürüyor» sloganı bütün dünyada egemendi. Toplum gençliğin uğraştığı işlerde bir keramet arıyordu. Bugün bu saygınlığını yitirmiştir.

Bugüne kadar sürekli karıştırılan bir konu var. Öğrenci gençliğin yaptığı eylemler, bazı kişilere ya da bazı örgütlere maledilmektedir. 1960-70 döneminde yapılan gençlik eylemleri doğrudan bilfiil geniş kitle tarafından yapılmış eylemlerdir. Bu eylemlere katılan o isimleri belli olmayan onbinlerin, yüzbinlerin hiç hesaba katılmadan bir kişiye, üç-beş kişiye ya da bir gruba maledildiğini görmekteyiz. Böyle görmek ve değerlendirmek yanlıştır. Gerçekleşen o eylemlerde kişilerin ve örgütlerin rolü ikincildir.

Çok garip birşeydir. Gençlik hareketi içinden çıkmış olan Deniz Gezmiş bile gençlik hareketini yeterince kavrayamamış olması nedeniyle belli spekülasyonlara neden oldu.

Kavrayamamıştır diyorum, çünkü Deniz yer aldığı siyasi hareket ve düşünce olarak temel anlamda kendini gençlik kesimine dayandırmıştı.

Vietnam Devrimci Gençlik Birliği'nden Vietnam İşçi Partisi'nin doğuş örneği vardır. Böyle bir şey olabilir düşüncesi vardı.

1920'lerde Şanghay'da binlerce insanın öldüğü öğrenci ayaklanması vardır. O ayaklanmadan sonra yüzlerce öğrenci öldürülmüş, tutuklanmış ama sonra işçilerin ayaklanmasına yol açmıştır. Tarihte bazı olaylar vardır ki, doğru olaylardır. Fakat dünyanın bir diğer ülkesinde yapılan bir öğrenci hareketini Türkiye'deki öğrenci hareketi için örnek olarak gösteremeyiz. Sonuç her zaman aynı olmaz. Burada öğrenciler ayaklanır, köylüler öğrencileri yakalamak için dağa çıkar.

Fakat şu bir gerçek ki, gençlik 1970'le birlikte Dev-Genç'ten çıkan hareketlerin önerdiği şeylerin peşinden gitmemiştir. Gitmemiştir çünkü, adam, «ayaklanma» diyor, «Silahlan, orduya katıl» diyor. İnsanların ayaklanmaya katılmaları ancak, «Böylesine yaşamaktansa ölmek daha iyidir» dedikleri zaman olur. Oysa o dönem üniversite gençliği için bir gelecek sorunu, okuma, meslek edinme sorunu var. En önemlisi geçmişteki politikada Dev-Genç onları devrime davet etmiyordu.

Dev-Genç'i 12 Mart öldürmedi. Dev-Genç 1970 yılında hatta 1969 yılında yaptığı kongresiyle beraber dağılarak değişik siyasi fraksiyonlara, siyasi yapılanmalara dönüştü. Bir gençlik örgütü olarak kalamadı.

Deniz, Bursa cezaevinden çıktıktan sonra İstanbul'a geldi. Bölge Yürütme Kurulu'na ait olan paraları istedi. Verilmedi. Neden verilecekti ki?. Deniz'in Dev-Genç'le ilişkisi yoktu ki. Hem olsa bile Deniz istedi diye para ona mı verilecekti?. Biz onun düşüncelerine katılmıyorduk.

Deniz, «artık bu defteri kapatmanın zamanı geldi. Başarıya ulaşamayacak ama bir gelenek yaratırız» diyordu.

Deniz, daha sonra, 14 Kasım 1970 cumartesi günü Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı başkanlığına seçilen Bozkurt Nuhoğlu ile bir görüşme yapar.

Bozkurt Nuhoğlu bu görüşmeyi şöyle anlatmaktadır:

«Deniz tarihini tam hatırlamıyorum 1971 yılı başlarında beni Ankara'ya çağırdı. Gittim. ODTÜ'nün o meşhur 201 nolu odasında buluşup, konuştuk. Kendisine katılmamı istedi. Katılamayacağımı söyledim. Bunun üzerine Deniz, «İstanbul'da bütün eylemleri birlikte kotardık. Bana güvenmiyor musun?» diye sordu. Ben de, «Kendisine her zaman güvendiğimi fakat ilişki kurduğu çevrelere güvenmediğimi, bunların kendisini yarı yolda tek başına bırakacağını, kendi-

sinin de bunlara güvenmemesi gerektiğini» anlatmaya çalıştım. İkna olmadı. Deniz, «Ben de bu insanlara güvenmiyorum ama sonuç ne olursa olsun bir de bu yolu deneyeceğim» dedi.

Kararlı olduğunu belirtti. Kucaklaşarak ayrıldık. Bu Deniz'le son karşılaşmamız oldu»[76].

Mustafa Lütfü Kıyıcı, Deniz'le son görüşmelerini şöyle anlatmaktadır:

«Dev-Genç'in 1970 kongresi nedeni ile Ankara'daydık. Deniz'in, ayrı bir liste ile kongreye katılacağını duyduk. Bunun üzerine Deniz'le konuşmak için ODTÜ'de kaldığı 201 nolu odasına gittik. Deniz'e, «Neden ayrı bir liste ile girmek istiyorsun» diye sorduk. Deniz, «Böyle bir şey yok. Birincisi gölge etmek istemiyorum. İkincisi, herkes kendi kadrosunu kendisi seçsin, beni ilgilendirmiyor.»

Eyüp Neşat Yıldırım ise şunları anlatmaktadır:

«Dev-Genç'in kongresi için Ankara'ya gittiğimizde ODTÜ'ye giderek Deniz'i de ziyaret ettik. ODTÜ'nün bir anfisinde Deniz, Sinan Cemgil, Necmi Demir, Nahit Töre tahtanın başına geçmiş birşeyler yapıyorlardı. Biz de Hüseyin Karslı, Mustafa Gürel ve ben anfinin kapısından içeri girdik. Deniz bizi görünce sıraların üzerinden atlayarak yanımıza geldi. Bizi kucakladı. Sarıldık, öpüştük. Sonra Deniz, tahta başındakileri kastederek,

«Yahu yine bu işi bu adamlarla yapacağız» dedi. Saim Kurul ve Cihan Alptekin de vardı bizimle. Cihan, buradaki sohbetimizde, «İç savaş başladı» diyerek düşüncesini açıklamıştı.»

GENÇLİK BAKANLIĞI

Fransız reklamcı Jacques Seguela,

«C'est toujours des campus que partent les revolutions — Devrimler hep üniversite yurtlarından (kampüs) başlar» demektedir[77]

Bu sözü doğrularcasına 68'li yıllarda, değişik ülkelerin üniversitelerinde, öğrenciler tarafından Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), İrlanda'da İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), İtalya'da Kızıl Tugaylar, Türkiye'de ise Türk Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) oluşturuluyordu.

Hasan Ataol, bu konuda şunları söylüyor:

«THKO, bir parti gibi görevleri yazılı olarak belirlenmiş insanların oluşturduğu bir örgütlenme değildi. Hani, toplumda yasalaştırılmamış; teamülen uygulanan bazı kurallar vardır. THKO işte öyle bir şeydi. Aynı duyguları paylaşan, aynı amacı güden, birbirlerine alabildiğine güvenen, birbirlerini seven, sayan insanların oluşturduğu dar bir arkadaş grubuydu. Kimin başta, kimin sonda olduğu öyle kurallarla belirlenmemişti. Hiyerarşik bir sıra yoktu... Kendiliğinden ortaya çıkan bir hiyerarşi vardı. Herkes yerini, görevini bilir, yapması gerekeni yapardı»[78].

Böyle bir dar arkadaş grubu olduğu için,

«71 hareketinin yenilgisiyle THKO'nun örgütsel yapısı da hemen tümüyle dağılmıştı»[79].

Oluşturulan yapı, daha çok kendi kişiliklerine dayanan, «öncü savaşçı» anlayışına uygun olduğu için, THKO adıyla değil, kamuoyunca «Deniz Gezmiş da-

vası - Gezmiş davası - Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının davası» olarak bilinir.

Deniz, bu arkadaş grubuyla eylemlerine ilk kez 29 Aralık 1970 salı günü sabaha karşı ABD büyükelçiliği önünde nöbet bekleyen Nuri Selçuk ve Vahap Çınar adlarındaki iki polisi bir arabanın içinden silahla tarayarak başlar.

İkinci eylemi, 11 Ocak 1971 pazartesi günü açılan Türkiye İş Bankası'nın Emek şubesini saat 16.30'da soymasıyla gerçekleşir.

Banka soygunu eylemini kendilerinin yaptığına ilişkin bir bildiri yayınlayana kadar kamuoyu Denizlerin yaptığına inanmaz. Bunun polislerin bir tertibi olduğunu söyler.

Örneğin babası Cemil Gezmiş, Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan açık mektubunda, Deniz'e şöyle seslenir:

«Eğer sen bu suçun faili isen bulunduğun yerde adaletin hükmünü beklemeden kendini cezalandır. Eğer suçsuz isen çık adalete teslim ol... Korkma memlekette yargıçlar da var»[80].

Cemil Gezmiş, bir başka yerde şunları söyler:

«Her kuşun eti yenmez. Deniz de tertip hazırlayanların midesine oturacaktır»[81].

13 Ocak günü gazeteler, polise dayanarak verdiği haberlerde, banka soygununu,

«Eski öğrenci liderlerinden Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan'ın yaptığını ve polise «vur emri» verildiğini»[82] yazarlar.

Denizlerin yaptıkları banka soygunu siyasi gelişmeleri hızlandırır.

«İlk banka soygunundan sonra THKP-C kurucuları olan Yusuf Küpeli, Münir Aktolga ve İrfan Uçar, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan ve Deniz Gezmiş'le görüşerek «mücadeleyi erken başlattıkları»nı, «bir siyasal parti olarak örgütlenmeksizin silahlı propagandaya girişilemeyeceğini» öne sürerek aynı amaçları ve aynı mücadele yöntemlerini savunduklarına göre bir-

likte örgütlenme önerisi»[83] yaparlar. Fakat öneri reddedilir.

15 Şubat 1971 pazartesi günü, Ankara-Balgat semtinde bulunan Amerikan üssüne girerek görevli bir Amerikalı çavuşu kaçırırlar. Aradan yaklaşık 15 saat geçtikten sonra da serbest bırakırlar.

4 Mart 1971 perşembe günü, Ankara-Gölbaşı semtinde bulunan Amerikan üssünde görevli dört Amerikalı askeri kaçırırlar.

Türk Hukuk Kurumu Başkanı Prof. Muammer Aksoy, 6 Mart cumartesi günü İstanbul'da bir çağrıda bulunarak,

«Amerikalıların öldürülmemesini ve serbest bırakılmasını» ister.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ise, bir açıklama yaparak,

«Saldırganlar ellerini kana bulamasınlar, her kusur tamir olunur ama kan kusuru tamir olunamaz» der.

7 Mart 1971 pazar günü, Amerikan Associated Press Ajansı'nın Ankara muhabiri,

«Kaçırılan Amerikalıların öldürülmeyeceklerini ve serbest bırakılacaklarını»[84] öne sürer.

8 Mart pazartesi günü, kaçırılan dört Amerikalı asker saat 23.15 sıralarında sağ olarak serbest bırakılır.

Prof. Muammer Aksoy,

«Pazartesi akşamı Deniz Gezmiş ve arkadaşları ABD elçisi nezdinde benden arabulucu olmamı istemişti»[85] açıklamasını yapar.

Prof. Aksoy'la Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki odasında görüşen ve bu öneriyi yapan Hüseyin İnan'dır[86].

8 Mart günü başka yerlerde de hareketlilik vardır.

«Radikallerin sürekli aşağıdan yukarı doğru baskısıyla sonunda 8 Mart'ı 9 Mart'a bağlayan gece yarısı silahlı kuvvetlerin büyük bir bölümü harekete

geçmek üzere alarma geçirildi. Darbe için hazırlanmış planlar uyarınca birlikler seferber edildi. Sıra kuvvet komutanlarının hareket emrini vermesindeydi. Ancak bu emir hiçbir zaman gelmedi»[87].

9 Mart gecesi Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nda yapılan toplantıda Orgeneral Faruk Gürler,

«Eyleme geçilmesin, alınacak herhangi bir karar varsa yarın yapılacak Genişletilmiş Komite Konseyi'ne bırakılsın» önerisinde bulunur.

Faruk Gürler, 10 Mart günü yapılan toplantıda, «Celil Gürkan'dan 14 Mart'a kadar süre ister»[88].

Gazeteci-yazar Cüneyt Arcayürek, «Çankaya'ya Giden Yol» adlı kitabında özetle şu bilgilere yer vermektedir:

«7 Mart 1971... Eğer, Deniz Gezmiş ve arkadaşları bulunup yakalanabilirlerse, olaylar yatışabilir» dedim.

Onayladı.

Sonra acı acı güldü. «Geçen gün, arkadaşlara, 'Şu Deniz Gezmiş'i bulsam, Ankara'ya Emniyet Müdürü yapacağım' dedim, de, arkadaşlar bu sözümün altındaki anlamı kavrayamadılar. Oysa, «her işte uzmanlaşma gerekli» dedi»[89].

Cüneyt Arcayürek'le Başbakan Süleyman Demirel arasında geçen bu konuşmanın ardından, 11 Mart 1971 tarihini taşıyan bölümde ise şu bilgiler yer almaktadır:

«Polis, Deniz Gezmiş'i ev ev arıyor. Yok!

Sonradan öğrenecektim ki, İçişleri Bakanı Menteşeoğlu, Gezmiş'in saklandığı sokaktaki evin önünden üç kez geçip gitmiş. Herhalde Gezmiş de pencereden Bakanı izliyordu?»

«Deniz efsaneleşip gidiyor. Ordu, Meclis, partiler, sokak... Karmakarışık!»[90].

12 Mart 1971 cuma günü, kuvvet komutanlarının verdiği muhtıra üzerine Başbakan Süleyman Demirel ve hükümet üyeleri istifa eder.

Bundan sonra olaylar zamandan daha hızlı akmaya başlar.

15 Mart 1971 pazartesi günü, THKO adına yayınlanan bir bildiride, «Amaç hasıl oldu. Demirel hükümeti düştü. Güvenlik önlemlerinin kaldırılması halinde, bundan sonra mücadeleyi bırakıp teslim olacağız. Adalet önünde hesap vereceğiz. Bize imkan tanınsın»[31] açıklamaları yer alır.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, CHP ortak grubunda yaptığı önemli konuşmada,

«Aşırı uçlar parlamento hayatına ordu müdahalesiyle nihayet verilmesini teşvik ve tahrik etmişlerdir. Şimdi adeta sevinçten uçmaktadırlar» der.

Hazırlanan bir kararname ile silahlı kuvvetlerin üst düzeyinde bulunan bir grup subay emekliye sevkedilir.

Gün akşama doğru devrilirken Deniz ve Yusuf temin ettikleri bir motosikletle Ankara'dan ayrılırlar.

16 Mart 1971 salı günü, Deniz, 29 Aralık 1970 salı günü ABD büyükelçiliği önünde görev yapan iki polisin yaralanması olayından 78, banka soygunu olayından 66 gün sonra Gemerek'te polislerle girdiği silahlı çatışma sonucu yakalanır.

Milliyet gazetesinde, Deniz'in yakalanması olayı gazeteci-yazar Mete Akyol imzasıyla şöyle aktarılmaktadır. Özetleyerek veriyorum:

«Yusuf Aslan, Sivas Emniyet Müdürlüğü'nde vermiş olduğu ilk ifadesinde yakalanmalarını özetle şöyle anlatmaktadır:

«— Ankara'daki emniyet tedbirlerinin sıklaştırılması karşısında, orada daha fazla barınamayacağımızı anladık ve Ankara'dan kaçmak için çareler düşünmeye başladık. Bu arada 06 EY 943 plakalı bir motosiklet çaldık. 15 Mart gecesi saat 18'de Ankara'dan ayrıldık, ana caddeden Yozgat yoluyla çıktık Ankara'dan... Motoru ben kullanıyordum. Sivas istikametinden gelirken, 6 kilometre mesafede trafik kont-

rol ekiplerini gördük ve Sivas'a geliyor gibi yapmayıp, tam orada Şarkışla'ya ayrılan yola saptık. Şarkışla'ya 20 kilometre kala benzin bitti. Yolumuza motoru iterek yaya devam ettik. Yol arızalı ve hava da fırtınalı olduğu için, ilerlememiz bir hayli güç oldu. Şarkışla'da 38 AL 684 plakalı bir pikabı bizi Bünyan'a götürmek üzere 225 liraya kiraladık. Duran Arı adlı bir şoförle pazarlık ettik. Motorumuzu pikabın arkasına yüklerken bir bekçi geldi ve bizi karakola davet etti. Biz de gittik. Binanın kapısından girerken kendimizi kurtarmak için havaya ateş ederek bahçeye kaçtık. Bizim ateşimize polis ve jandarmadan karşılık geldi. Ben kasığımdan yaralandım. Kimin vurduğunu bilmiyorum.»

Bekçi Salih Yıldız olayı şöyle anlatmıştır:

«Gece saat 9-9.30 sıralarında iki şahsın bir motosikleti bir kamyonete yüklemeye çalıştıklarını gördüm. Yanlarına gidip kim olduklarını sordum. Şaşırdılar ve kekelemeye başladılar. Bunun üzerine ikisinin de durumundan şüphelendim ve kendilerini karakola davet ettim. Hiç itiraz etmeden benimle birlikte karakolun bulunduğu Kaymakamlık binasına kadar geldiler. Tam dış kapının merdivenlerini çıkıyorduk ki sonradan Deniz Gezmiş olduğunu öğrendiğim şahıs tüylü başlıklı bir Amerikan parkasının altından bir sten tabanca çıkararak önce havaya ateş etmeye, sonra da etrafı taramaya başladı. Bu sırada silah seslerini duyan halk evlerinden ve kahvelerden koşarak Kaymakamlık bahçesinin etrafında toplandı. Bu iki kişi delirmişler gibi ateş ederek kaçıyorlardı. Bahçenin etrafı tel çevrilidir. Deniz Gezmiş bu tele yaklaşınca havada takla atarak telin üzerinden atladı ve halkın arasından ara sokaklara doğru kaçmaya başladı. Takla atarken de etrafa gelişi güzel ateş ediyordu. Bu sırada arkadaşı Yusuf Aslan kasıklarından vuruldu. Yusuf Aslan bu haliyle biraz daha kaçtı ve bahçenin yanındaki astsubay gazinosunun önünde yığıldı.»

Silah sesleri üzerine astsubay gazinosundan çıkan havacı astsubaylar yerde kanlar içinde yatan kişinin başlıklı, kürklü Amerikan tipi bir askeri parka giydiğini görünce onu önce arkadaşlarından biri zannetmişler ve «arkadaşımızı vurdun» diyerek, bekçinin üstüne yürümüşlerdir.

Durum çok kısa bir süre sonra anlaşılmış, kim olduğunu soran bir astsubaya, «ben Yusuf... Yusuf Aslan» demiştir.

Yusuf Aslan, astsubayların yardımıyla Sağlık Ocağına kaldırılırken, «Ben kimseyi öldürmek istemedim, hep havaya ateş ettim. Öldürmek isteseydim, çoğunuzu öldürebilirdim» demiştir.

Bu arada Deniz Gezmiş, halkın şaşkınlığından ve ortadaki karışıklıktan yararlanarak Kaymakamlık binasının arkasındaki sokağa sapmış, orada Ankara plakalı bir taksinin durduğunu görmüştür. Hızla taksinin önünde durduğu eve giren Deniz Gezmiş, kapıyı önce sert bir şekilde çalmış, daha sonra zorlayarak açmaya çalışmıştır. Gürültü üzerine uyanan ev sahibesi Şengül Fırıncı, kapıyı açmadan kim olduğunu sormuştur.

Deniz Gezmiş, «Ben üsteğmenim... Çabuk kapıyı açın» demiştir. Şengül Fırıncı kapıdaki kişinin bu şekilde konuşması ve kapıyı zorlaması karşısında korkmuş ve o gün bir tatbikatten döndüğü için erken uyumuş olan eşi kıdemli hava başçavuşu İbrahim Fırıncı'yı uyandırmıştır.

İbrahim Fırıncı olayın bu bölümünü şöyle anlatmıştır:

«Ben uyuyordum. Kapı çalınmış. Kapıyı açmak istemişler. Bizim hanım uyanmış. Koşarak bana geldi. İbrahim, bir subay kapıyı zorla açmaya çalışıyor, dedi. Bu arada ben kalktım, aniden kapıyı açınca karşımdaki sten makineliyi göğsüme dayadı. Ben Deniz Gezmiş'im dedi. Çabuk arabanın kontak anahtarını ver, dedi. İçinde benzin var mı? dedi, ben de, sekiz kilometre götürür, fazla benzin yok, dedim. Bu

arada içeri girdim ve hanım birdenbire kapıyı kapadı. Hanım kapıyı arkadan kilitlemeye çalışırken Deniz Gezmiş dışardan ateş etti. O zaman hanımın eli yaralandı. Deniz Gezmiş sonra beni aldı, pijamamla arabaya götürdü ve o durumda arabayı sürmeye zorladı.»

«Sizi ölümle tehdit etti mi?»

«Herhalde etmeseydi, ben arabayı alıp o kadar yolu gitmezdim.»

Komutanları izin vermediği için Astsubay İbrahim Fırıncı, olayın bundan sonraki bölümünü anlatmamıştır.

İbrahim Fırıncı, olayı daha önce bir arkadaşına özel olarak anlatırken. «Arabayı Kayseri istikametine doğru sürmemi istedi... Yola çıktıktan sonra da (Ben ömrümde bir kadına ateş etmedim... Yengeyi isteyerek ve bilerek yaralamadım. Senden çok çok özür dilerim. Yengeye de söyle... Ondan da özür dilerim... Beni affetsin)» dediğini anlatmıştır.

İbrahim Fırıncı'nın bu ifadesi yakın arkadaşı olan bir astsubay tarafından bize nakledilmiştir.

Deniz Gezmiş, astsubayın kullandığı 06 AH 827 plakalı taksiyle Kayseri'ye doğru yol alırken, olaydan haberdar edilen Sivas Emniyet Müdürü Nurettin Özal da Kayseri yolu üzerinde bulunan ve Şarkışla'dan 40 kilometre uzaklıktaki Gemerek'e telefon ederek, durumu nakletmiş ve yola barikat kurularak 06 AH 827 plakalı, altı mavi, üstü beyaz 54 model Ford marka otomobilin mutlaka durdurulmasını emretmiştir. Nurettin Özal bu emri verdikten sonra, İl Jandarma Komutanı Albay Şaban Kutlu, Komiser Nizamettin Yerlikaya ve trafik polisi ve şoför Nazım Karadeniz'le Şarkışla'ya hareket etmiştir. Nurettin Özal, Şarkışla'-ya vardığında Yusuf Aslan'ın ilk tedavisinin yapıldığı sağlık ocağına gitmiş ve kendisini ona doktor olarak tanıtmıştır.

Yusuf Aslan, Emniyet Müdürünü tepeden tırnağa

süzmüş ve «Sen doktora benzemiyorsun, olsan olsan polis olursun sen» demiştir.

Sivas Emniyet Müdürü Özal, Yusuf Aslan'ın yanından ayrılıp, Kayseri istikametine doğru giderken, Deniz Gezmiş'in içinde bulunduğu otomobil Gemerek'te yolun ortasına çekilen bir otomobil ve ormandan alınan iki ağaç direkten kurulu barikatla karşılaşmıştır. Barikatın arkasında ise polis ve jandarmadan başka Gemerek'in hemen hemen bütün erkekleri, ellerinde sopa, balta ve tahta parçalarıyla bekliyorlardı.

Sivas Emniyet Müdürünün telefon emri, polis tarafından Belediye Başkanına da bildirilince, Gemerek Belediye Başkanı şehrin çeşitli yerlerinde bulunan belediye hoparlörlerinden durumu halka duyurmuş, ve «Gangsterin yakalanması için bütün Gemerek halkını yardıma çağırıyorum» demiştir.

Deniz Gezmiş, Gemerek'e yaklaştığında durumda olağanüstü bir hal olduğunu anlamış ve otoyu kullanan Astsubay Fırıncı'ya otomobili derhal geri döndürmesini söylemiştir. Bu sırada Molla Osman Baran adında bir bekçi barikatın öte yanında beklediğinden, otonun lastiklerinden birine ateş etmiş ve lastiği patlatarak arabayı hareket edemez duruma getirmiştir.

Deniz Gezmiş kaçma imkanı kalmadığını görünce, kurtuluşunu etrafa gelişi güzel ateş etmekte aramış ve yanındaki Belçika Browning tipi 14'lük tabanca ve bir sten tabancayla otomobilin içinden dört bir yana ateşe başlamıştır.

«Yolun kenarında bırakılan otomobili gördüm. Sağ kelebek camı hariç, bütün camları ya tamamen paramparça olmuş, ya da ikişer, üçer kurşun delikleriyle parçalanmıştı. Otomobilin yan ve üst saç kısımlarında da birçok mermi izi bulunuyordu.

Deniz Gezmiş, otomobilin dört yanından ateş ederken arabanın çevresini kuşatan polis ve jandarmalar bu ateşe karşılık vermişler, ancak onların kurşun-

ları Deniz Gezmiş ve Astsubay İbrahim'e isabet etmemiştir.

Bu çarpışmada tek yara alan Sami Metin adında Gemerekli bir polis olmuştur. Kurşun boğazına isabet etmesine rağmen Sami Metin'in yarası hafiftir.

Sten tabancadan çıkan kurşun otomobilin saç kısmından geçerken hızını kaybettiği için, Sami Metin'in boğazını delememiştir.

Sami Metin'le konuşmak üzere Gemerek karakoluna gittiğimizde onu, boğazındaki yarası gazlı bezle ve flasterle kapatılmış olarak; daktilosu başında olayın tutanağını hazırlarken bulduk.»

Deniz Gezmiş, otomobilden ateşe devam ederken, Belçika yapısı tabancası sıkıştığı için, arabanın içine atmış ve kucağına stenini alarak ve astsubaya da, «Hadi bakalım... Tarlalara kaçacağız. Sana zararım dokunmayacak. Belki rehin olarak kullanabiliriz, seni» diyerek, onunla birlikte otomobilden çıkmış ve karanlıklar içinde, tarlalarda kaybolmuştur.

Emniyet ve jandarma kuvvetleriyle Gemerek halkı ana yolun kenarındaki bu tarlayı sarmışlar ve Deniz Gezmiş'i aramaya başlamışlardır. Gözgözü görmeyen bir karanlıkta yapılan bu arama üç saatten fazla sürmüştür.

Deniz Gezmiş arama sonunda Seyit Bayram, Yüksel Öztoprak adlı iki sivil şahıs ve Yasar Kesici adlı bir polis tarafından yakalanmıştır. Deniz Gezmiş'i tarlalarda sürünerek arayan bu üç kişilik ekipten onu ilk gören Seyit Bayram, Deniz Gezmis'in yakalanışını bize şöyle anlattı:

«Ben aslen Yenibuçuklu'yum. Yenibuçuk, Gemerek'e 5-6 kilometre uzaktadır. Polislerle çarpışma olduğunu silah seslerinden anladım. Hemen vardık. Gemerek mevkiinde Gezmiş'i yakalamaya biz de uğraştık. 3-4 saat tarlaların içinde sürünerek bir yandan kendimizi kurşunlardan koruduk, bir yandan da Yüksel Öztoprak ve polis Yaşar Kesici ile orayı burayı aradık. Nasıl oldu bilmiyorum. Deniz Gezmiş birden

karşımıza çıktı. Yüksel Öztoprak'la ben yanyana durduk ve polis olduğunu anlamasın diye Yaşar Kesici'yi arkamıza sakladık. Bizi görünce birşeyden şüphelenmedi. Halimizden köylü olduğumuz belli. Bu işten haberimiz yok sandı. Tam o sırada ben üzerine atladım ve elindeki sten tabancayı yakaladım. O hemen öbür eliyle ceplerini araştırmaya başladı. Otomobilde bıraktığı Belçika yapısı tabancasını arıyormuş. O sırada Yüksel Öztoprak üstüne atılarak kollarını onun kolları etrafına sardı ve sıktı. Deniz Gezmiş, stenin kayışını bir türlü bırakmıyordu. Sten benim elimde, kayışı ondaydı. Yüksel onun elinden kayışı kurtarırken Yaşar Kesici tabancasını çekti ve «teslim ol» dedi.

Deniz Gezmiş karşısında polisi görünce durdu (artık terfi edersin... Seni terfi ettirirler) dedi.»

Olayın bundan sonraki bölümünü polis Yaşar Kesici anlatıyor:

«— Onu aldım getiriyorum. Astsubay nerede, dedim. Onu daha fazla tutmadım, bıraktım dedi. Sonra da elimdeki tabancaya bakarak, şu tabancayı kılıfına koysana, dedi. Koymam, dedim. İtiraz etmedi. Öyle yürümeye başladık. Çamurlar içinde. Bana dedi ki, (Müsademede ölen var mı?). Ben de (Ölen yok ama hafif yaralılar var) dedim. Bunun üzerine (Ölen olmadığı iyi... Keşke yaralılar da olmasaydı. Yazık) dedi. Hiç öyle işleri yapmış birine benzemiyordu. Çok kibardı. Efendiden biri gibi konuşuyordu. Ben de böyle bir zamanda onun tepesini attırmayayım, diye müsamahalı konuştum. Onun suyuna göre konuştum yani... 300 metre kadar getirdik, tam amirime teslim edeceğim sırada Kayseri ekibi geldi, elimizden almak istedi. Vermedim tabii... Sonra Kayseri Alay Komutanı Albay geldi. Verdim tabii...»

Deniz Gezmiş'in üzerinden 25 lira, bol miktarda mermi çıkmış, otomobilde ise bir bütün 500 liralık ile Belçika yapısı Browning tipi tabanca bulunmuştur[92].

Yakalandıktan sonra ilk önce Kayseri'ye götürülen, daha sonra, «Kayseri'den Ankara'ya çok sıkı polis kordonu altında ve iki bileği iki ayrı polisin koluna kelepçeli olarak getirilen Deniz Gezmiş, İçişleri Bakanının telsizle verdiği emre uyularak doğruca İçişleri Bakanlığına götürülmüştür. Saat 07.55'de İçişleri Bakanlığına getirilen Deniz Gezmiş, ilk olarak kendisini merak ve heyecanla bekleyen Bakan Haldun Menteşeoğlu'nun makam odasına götürülmüştür. Bakan, Deniz Gezmiş odasına girince ilk iş olarak bileklerindeki iki kelepçeyi çözdürmüş, «Benim odamda kelepçe takmayınız» demiştir»[93].

Makam odasında Deniz'le bir süre konuşan Menteşeoğlu, daha sonra, «Deniz Gezmiş'in hemen yanında duran polislerden birini eliyle çekmiş, kendisi o polisin yerine geçmiş ve birlikte resim çektirmiştir. Bakanın Deniz Gezmiş'le birlikte resim çektirme işi sona erince, polisler hemen kelepçeyi yeniden takmak istemişlerdir. Ancak Bakan tekrar müdahale ederek odasında kelepçe taktırmamıştır»[94].

Menteşeoğlu, yakalanma olayı konusunda özetle şu açıklamayı yapar:

«Ankara'da bunların büyük bir yataklık ve himaye çevresine sahip oldukları tesbit olunmuştur. Sistemimizin özelliği olan bir taktik de, bazı yerlerde gevşemeler yaparak çıkmalarına imkan vermek ve kurulan tedbirler ağına düşürmek idi. İşte bunlar da Ankara'nın boşalan bir kanalından çıkmışlar, fakat vatanın diğer köşesinde kurulan bir ağa düşmüşlerdir.»

İsmet İnönü, CHP ortak grubunda yaptığı ikinci önemli konuşmasında,

«Memleket için çok önemli bir 24 saat geçirdik» der[95].

Deniz, daha sonra götürüldüğü Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde, sorgusuna başlanmadan önce,

«Polislerle sohbet ettiği sırada, devamlı gülümsemiş, bir ara, «Sizleri çok yorduk, kusura bakmayın»

şeklinde konuşmuş, sol ayağını da tikli hastalar örneği devamlı olarak sallamıştır.»

Polisler, Deniz Gezmiş için, «Hiç korkmuyor veya korkmuyormuş gibi görünüyor. Ancak, bize normal bir insan izlenimi uyandırmadı. Bir tuhaflığı var, her an bir yerden, bir yardım gelecek, kendini kurtaracakmış gibi bir havanın içinde görüldü» demişlerdir[96].

Deniz'in «radikal» olarak adlandırılan kesimlekesimlerle ilişki kurduğu konusunda çok yaygın bir söylenti vardır.

Örneğin Abdullah Yılmaz, bu konuda şunları söylemektedir:

«Deniz'lerin belli kesimlerle ilişkileri de oldu, bu cuntacı denilen kesimlerle. Onlar Deniz'in kurtulmasını artık istemiyorlardı. Mesele Faruk Gürler'e kadar uzanan bir takımdı bu. Bugünkü Muhsin Batur'ların kümelendiği bir takımdı bu. Ve onu gözden çıkarmışlardı. Onu sadece hükümet değil kendilerinin de bu işlerde varolduğunu ortaya çıkaracak kimse olduğu için bu gruplar bunların tasfiye edilmesini ve Deniz'lerin idam edilmeşini istiyorlardı. Bu da etken oldu»[97].

Mustafa Yalçıner ve Metin Güngörmüş ortaklaşa kaleme aldıkları yazılı bir metinde özetle şu açıklamayı yaparlar:

«9 Mart cuntası, önceden hazırladığı Bakanlar Kurulu listesinde Deniz Gezmiş'e Gençlik Bakanlığı'nı uygun görmüştü»[98].

«BENİM CEZAM İDAMDIR»

Günümüzde zaman zaman politika dilinde, Osmanlı devlet anlayışından kaynaklanan, «Politika yapanların iki gömleği vardır: Birisi bayramlık, birisi idamlık» ya da «Politika yapmak, kelleyi koltuğa almaktır» deyimi kullanılır.

Oysa, politika, bireylerin toplumsal yaşama her alanda aktif olarak katılması için devlet çarkını partileri aracılığıyla ele alarak yönetme demektir.

Yalınlaştırarak söylersek devlet biçimini demokrasi ve diktatörlük olarak sınıflandırdığımızda siyasi iktidarı elde etme çabası barışçıl ve çatışmalı bir biçimde geçer.

DÖB grubu açısından bunun nasıl geçtiğine bakalım.

Mustafa Zülkadiroğlu, bu konuda şunları söylemektedir:

«Öğrenci örgütleri iktidar tarafından çift başlı hale getirilerek işlevsiz hale sokulunca İstanbul Üniversitesi temsilcileri olmayan bir üniversite durumuna geldi. Bunun sonucu olarak üniversite gençliğinin tanıdığı, peşinden gittiği doğal önderler ortaya çıktı. Böyle olduğu için İstanbul Üniversitesi'nde bir sürü çelişki varoldu, gelişti ve giderek diğer okulları da etkisi altına aldı. Çünkü, İstanbul Üniversitesi Türkiye'deki gençlik hareketinin çok farklı noktalara varmasının nüvelerini içinde taşıyan bir yapıda idi. Böyle bir ortamda diğer okulları etkisi altına almanın yanısıra doğrudan doğruya siyasi iktidarla belli sürtüşmeler içine bile girildi.»

DÖB grubunun siyasi iktidarla ilk önce belli sürtüşmelere, daha sonra çatışmalara girmesinin başlangıcı 7 Mart 1968 perşembe günü, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi konferans salonunda, kırkdört ülkeden 200 temsilcinin katıldığı AİESEC'in yirminci genel kurulunun açılış töreninde meydana gelir[90].

Saat 11.15'de konuşmak için kürsüye davet edilen Devlet Bakanı Seyfi Öztürk, konferans salonunun balkonunu dolduran yüzü aşkın öğrencinin protestoları arasında konuşmasını yapamaz.

Mustafa Lütfü Kıyıcı, olayı ve olayın kendilerinde yarattığı etkileri şöyle anlatmaktadır:

«AİESEC'in bulunduğu yer TMGT'nın bulunduğu binanın üst katındaydı. Oraya giden arkadaşlarımız vardı. Böyle bir konferansın düzenleneceğini ve dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in bu konferansa katılacağını önceden öğrendik.

Amacımız konferansa katılan yabancı delegelere ülkede demokrasi olmadığını anlatmaktı. Bir diğer tepkimiz ise, 27 Mayıs'a karşı olanların ve onların temsilcilerinin üniversiteye girmeleri, 27 Mayıs ihtilalini gerçekleştiren, önemli güçlerden birisi olan üniversite öğrencilerine bir meydan okuma gibi geldi. Bu nedenle Başbakan dahi olsa üniversiteye gelmemeliydi. Üniversiteye giremezdi. Girerse protesto edilmeliydi. Böyle düşünüyorduk. Fakat Süleyman Demirel konferansa katılmadı, yerine Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ü gönderdi.

AİESEC olayı bizler için birçok bakımdan çok önemli bir olaydır. Bu olaya kadar hapishane bizim için bir tabuydu. Hapishane nedir bilmiyorduk. Bilmediğimiz için de korkuyorduk. O zamana kadar da herhangi bir olayda polis tarafından yakalandığımızda ya karakolda ya da savcılıkta o gün bırakılırdık. Bu olayla birlikte ilk kez hapishane gerçeğini öğrendik. Hapishaneye girdik. Gözümüzde büyüttüğümüz kadar değildi. Hapishanede tutuklular tarafından çok iyi karşılandık. Şöyle bir şey vardı: Biz bir devlet bü-

yüğüne karşı gelmiş, onu yuhalamış, protesto etmiştik.

Bir devlet adamına karşı gelmek orada bulunan tutuklular için büyük ve saygı duyulması gereken bir olaydı. Nasıl olurdu bir devlet büyüğüne karşı gelmek. Hapishanelerin bir raconu vardır. Kabadayılığa, mertliğe önem verilir. Ayrıca, o dönem okumuş insana da büyük saygı vardı. Böyle birkaç faktör, tutukluların bize karşı olumlu davranmalarına rol oynadı. Bize karşı saygıları büyüktü.

Bütün bunlar hapishanenin önemli bir yer olmadığını, korkulacak bir yer olmadığını öğretti.

Protesto eylemi sonrası tutukluluğumuzda, eylem iktidara karşı yapıldığı için ilerici-demokrat kamuoyu bu olayı ve bizleri sahiplendi. Otuz kadar avukat kitlesi tarafından savunulduk. Basın bu olaya ve bizlere çok geniş yer verdi. Her mahkemeye çıktığımızda, mahkeme başkanı olumsuz tavırlar takınarak olay yarattı. Böylece bizler gazete manşetleriyle ön plana çıkar olduk. Bu olay bizlerin üniversite içinde iyice tanınmamıza yol açtı. Öğrenciler arasında 1960 sonrası ilk kez bu kadar uzunca bir süre hapishaneye giren ve tutuklu kalan öğrenciler olduğumuzdan çevremizde bulunan öğrenciler tarafından davranışları ve tavırları saygıyla izlenen kişiler durumuna geldik.»

DÖB grubunun davranışları ve tavırları sadece öğrenciler tarafından değil başkaları tarafından da izlenmeye başlar.

Örneğin Deniz'in babası Cemil Gezmiş, bu konuda şunları söylemektedir:

«Üniversiteye girdikten sonra, günlerinin çoğu takipte ya da cezaevinde geçti. Bazan eve geldikten sonra, perdenin arkasından, kendisini izleyenlere bakardı»[100].

Deniz, toplum polisinin davranışlarını, yakalandığı sıra şöyle dile getirmiştir:

«Üzerine çevrilmiş yirmiye yakın namlunun göl-

gesi altında ve yaya olarak Gemerek yönünde yürüyen Deniz Gezmiş, bir ara kendisini yakalayanlar arasında göz gezdirmiş, bileğine kelepçe geçirilip etkisiz hale getirileceği sırada da Kayseri İl Jandarma Komutanı Albay Fehmi Törün'e bağırarak, «Albayım neredesin? Beni siz teslim alın. Polisin kucağına düşmekten korkuyorum» diye bağırmıştır»[101].

Ankara'da İkinci Şube'de sorguya çekilmeden önce, polislerle sohbeti sırasında ise şunları söylediği yazılmaktadır:

«Toplum polisinin askerlikten yetişmiş olmasından bütün emirleri körükörüne yerine getirdiğine» değinmiş ve «öğrencilere çok gaddar davranıyorlar. Oysa hakiki polis olarak yetişenler psikolojik yönden daha yumuşak hareket etmesini biliyorlar»[102].

Kanlı Pazar olayından sonra 20 Şubat 1969 tarihinde İstanbul'un her tarafına, «Vatandaş, işte anarşistler, üniversiteli kardeş, bu adamları iyi tanı» başlığı altında gençlik liderlerinden Veysi Sarısözen, Harun Karadeniz, Çetin Uygur, Osman Saffet Arolat, Hasan Yalçın, Cevdet Açıkelli, Şevket Orhan, Mustafa Gürkan, Öcal Okay ve Deniz Gezmiş'in fotoğraflarının bulunduğu afişler asarak, hedef haline getirirler[103].

Nurettin Demirdöven, bu yönde Deniz'e yapılan baskıları şöyle anlatmaktadır:

«Bir dönem MTTB'nin başkanlığını yapan Rasim Cinisli evlerine gelmiş. Uzaktan ya tanışıyorlar ya Deniz'lerin akrabası ya da hemşehrisi oluyor. Babasına, «Oğlunun başına bazı şeyler gelebilir. Bunu bu işlerden geri çek» demiş. Bu olay Deniz'in öğrenci hareketinde iyice sivrildiği sıralar oluyor. Bu ziyaretin ardından kısa bir süre sonra arabalı vapurdan tek başına inip evine giderken bir grup bunu yakalamış ve kovalamış. Sonra Deniz mahalle içine girince kurtulmuş.»

15 Mart 1969 cumartesi üniversitede meydana ge-

len bir olaydan sonra yapılan bu saldırıyı Eyüp Neşat Yıldırım şöyle anlatmaktadır:

«Sağın önde gelen adamlarından Ekrem Özer ve çevresindekilere Deniz ve arkadaşları bu olayda iyi bir dayak atarlar. Ekrem Özer ve grubu da bu dayağın acısını Deniz'den çıkartmak için bir gün Deniz eve tek başına giderken, vapurdan indikten hemen sonra 15-20 kişilik bir grubun zincirli, bıçaklı, falçatalı saldırısına uğrar. Deniz karşı koyuyor ama adamlar kalabalık. Çevreden insanlar yetişiyor. Deniz bu saldırıdan alnında bir falçata sıyrığıyla kurtuluyor.»

Gözaltına alma, tutuklama, izleme biçiminde başlayan korkutma, yıldırma, gözdağı biçimindeki baskı politikası süreç içinde nitelik değiştirir ve doğrudan saldırı ya da yoketme amacına dönüşür.

Deniz, 23 Eylül 1969 salı günü Mustafa Taylan Özgür, 8 Aralık 1969 pazartesi günü Mehmet Büyüksevinç, 14 Aralık 1969 pazar günü Battal Mehetoğlu adlı öğrencilerin öldürülme olaylarını yakınen yaşar

Bu olayların etkilerini, onu tanıyan bir arkadaşı şöyle anlatmaktadır:

«— Öğrenci yurdunda kalıyordu. Yakalanır korkusuyla, üniversite dışına çıkamıyordu. Bir gün, yurtlar bölgesinde birlikte yürüyorduk. Duvar dibinde, sırtı duvara dönük yan gidiyordu.

Nedenini bilmeme karşın, şakalaştım:

«— Neden böyle yengeç gibi yan yan yürüyorsun? Rahat yürüsene...

Güldü.

«— Alışkanlık işte» dedi. «Adam sürekli izlenirse, sürekli vurulma olayı ile iç içe yaşarsa, benim gibi, yürümesini de unutur»[104].

Mihri Belli bu konuda şunları anlatmaktadır:

«Bir gün Deniz bize gelecekti. Gelmedi. Haber göndermiş. ODTÜ'nün çamlığında buluşalım diye. Toprak yoldan arabayı sürdüm, çamlığa vardım. Beni bekliyordu. «Niye gelmedin?» dedim.

— Abi beni öldürecekler. Senin eve gidip geldiğimi biliyorlar. Mutlaka orada pusu kurmuşlardır. Beni öldürürler.

— Seni şimdi öldürürlerse çok gürültüsü olur. Senin de sıran gelecek... Evet, devrimci gençlik liderleri o günlerde böyle bir hava içindeydi»[105].

Deniz'in yaşadığı bu duyguları ODTÜ'den bir başka arkadaşı şöyle dile getirmektedir:

«1971 yılı başıydı. ODTÜ'de oturuyorduk. Yusuf, Hüseyin ve Sinan Cemgil de vardı. Deniz konuştu: Her seferinde bir gerekçe bulup içeriye atıyorlar, dedi. Son yıllarım, hep tutukevinde geçti. Dışarda olduğum günlerde de gölgeler izledi beni. Şu sokak başında, bu kuytulukta, o meydanlıkta vururlar tedbiri altında yaşadım. İşlemediğim suçları bana mal ettiler. Dürbünlü tüfek olayı bunlardan biridir. Cezaevine koydular.

Öyle anlaşılıyor ki, bu düzen yaşatmayacak bizi. Yaşatmayacak... Yaşama iznimiz yok, bu düzende...»[106].

Deniz, bu duygusunu, 16 Mart 1971 salı günü Gemerek'de yakalandıktan sonra götürüldüğü Kayseri Emniyet Müdürlüğü'nde, Anadolu Ajansı kaynaklı bir habere göre, şöyle dile getirir:

«Gezmiş, ilk sorgusu yapılmadan önce, kendisini yakalayanlarla polislere, Amerikalıları nasıl kaçırdığını, soygunları nasıl yaptığını bir sohbet havası içinde nakletmiştir. İtirafları ve sohbet sırasında, arada bir duraklayan ve düşünen Deniz Gezmiş, sık sık, «Benim cezam idamdır...» cümlesini tekrarlamıştır»[107].

İDDİANAME KELLE İSTEMEK İÇİN HAZIRLANMIŞTIR

12 Mart döneminin Başbakanı Nihat Erim, gazeteci Abdi İpekçi'ye hükümetini nasıl yürüttüğünü şöyle açıklamaktadır:

«Benim bir tarafımda 12 Mart Muhtırası var. Bir tarafımda parlamento var. Bir tarafımda memleket kamuoyu var. Öbür tarafımda dünya kamuoyu var... Böyle devamlı her an değişen dengelerle götürmek, yürütmek zorundayım ben»[108].

Böyle sürekli değişen dengeler içinde yürüyen bir hükümetin yönetiminde bulunan adli kurumların kararlarında sonucun nasıl etkilendiğini İÜ Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku öğretim üyesi Doç. Bülent Tanör, özetle şöyle açıklamaktadır:

«Normal şartlarda Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının muhtemelen adi suçtan yargılanmaları gerekirdi. Ve cezaları kesinlikle idam cezası olmayacaktı. Demek istediğim, siyasi dalgalanmaların ve askeri rejimlerin bir sonucudur»[109].

Ertuğrul Kürkçü de bu konuda şunları söylemektedir:

«Eğer 72'de değil de, Deniz'lerle yakalansaydım ben de idam edilirdim... Böyle olunca da suçun karşılığı ceza olarak idam denilen şeyin aslında bir siyasal çatışmanın unsuru olduğu ortaya çıktı. Dolayısıyla soyut hukuk diye birşey olmadığını görmüş olduk. Ben şimdi ne diyeyim, şanslı tarafta kaldım...»[110].

Ali Elverdi, bu konuda özetle şu açıklamayı yapar:

«Milli irade, o kurtulmuş, öbürü kurtulamamış... O zaman şanssızlıktır diyebiliriz. Şanssızlık ama, adalette böyle hadiseler çoktur»[111].

Avukat Burhan Apaydın, «Deniz Gezmiş cinayeti» olarak değerlendirdiği konu hakkında şunları söylemektedir:

«Deniz Gezmiş, konu bu açıdan ele alındıkta, adli bir hatanın değil; kasti bir yargılama ve hüküm verme'nin kurbanı olmuştur. Adli hata, ismi üstünde, «hatalı» verilen kararlara denir. Deniz Gezmiş, idam edilmek için yargı önüne çıkarılmış, yargılanması «suçsuzluğunun kanıtlanmasına olanak verilmeksizin» sadece idamını sağlayacak bir hüküm verilmesi doğrultusunda cereyan etmiştir. Suni deliller elde edilmesini amaçlayan bir olaylar zinciri yaratılmış ve Deniz Gezmiş bunların içine bir kısım devlet kuvvetleri tarafından itilmiştir. Böylece, TBMM'yi devirmek ve Anayasa'yı kaldırmak yerine ideolojik bir dikta rejimi kurma suçlamasını haklı gösterme manzarası yaratılarak «minareye kılıf» hazırlanmıştır»[112].

Deniz'in yargılandığı 146. madde konusunda İÜ Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku öğretim üyesi Prof. Çetin Özek, özetle şunları söylemektedir:

«146. madde, silahlı darbelere kalkışanları cezalandırmak için düzenlenmiş çerçeve maddedir. Bu açıdan da, silahlı darbe kalkışmasında kaybedenin 146. maddeye göre suçlu, kazananın haklı sayılması sonucu doğar. Darbeyi başarıyla tamamlayan ise, kendisinde 146. maddeyi uygulamak haklılığını görür. 146. maddeyi uygulayarak kendi zorba iktidarını meşru gösterme gereksinimi duyar.

146. maddenin amacı, mantığı, suç unsurları açısından Türkiye'de uygulanabileceği olaylar, sadece 27 Mayıs, 21 Mayıs Talat Aydemir, 12 Mart ve 12 Eylül silahlı darbeleridir. Bu darbelerin hepsi, 146. maddenin unsurlarına tümüyle uygun eylemlerdir. Talat

Aydemir kaybetmiştir ve 146. maddeye göre ölüm cezası ile cezalandırılmıştır. Diğer darbeciler başarıya ulaşmış ve kendi eylemlerinin hukuka uygunluğunu ilan etmişlerdir. Kazandıkları için yargılanmayan darbeciler, kendileri 146. maddeye aykırı olmayan birçok kişiyi, olağanüstü dönemin olağanüstü hukuku kapsamında yargılatıp, ölüm cezası ile cezalandırmışlar ve cezaların infazına da karar vermişlerdir»[113].

Denizlerin idamlarını karara bağlayan Askeri Yargıtay'da görev yapan emekli hakim Albay Nahit Saçlıoğlu davayla ilgili olarak özetle şu açıklamayı yapmaktadır:

«İdamlar bir adli hata sonucu olmuştur. Karara muhalif kalmıştım. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam değil, 15-24 yıl ağır hapis cezası ile yargılanmaları gerekirdi... Mahkeme, kamuoyunun genel havasına uydu. O dönemlerde komutanlardan da baskı oldu... Deniz Gezmiş ve arkadaşları Türk Ceza Kanunu'nun 146'ncı maddesinin 1'nci fıkrasıyla yargılanıp idam ile cezalandırılıyorlardı. Anayasa'yı tebdil, tağyir veya ilga ve Büyük Millet Meclisi'ni görevden cebren men gibi fiillerle suçlanıyorlardı. Sanki bunları yapmış gibi değerlendiriyorlardı. Bu suçları yapan veya yapmaya teşebbüs edene verilecek ceza veriliyordu. Oysa sanıkların bunu yapacak güçleri yoktu. Yapamazlardı... Gezmiş'ler ihtilalci sosyalist olduklarını gizlemiyorlardı. Başarılı olduğumuz zaman sosyalist düzeni, anayasasını getireceğim diyorlardı. Ancak bu gaye suçudur. Oysa 146/1 icrai suçtur. Ş anda yapılan fiilleri öngörür. Gayede, ileride, gelecekte yapılacak fiillerle şu anda yapılanlar aynı şey değildir. Biri ile ikincisini cezalandıramazsınız. Mahkeme nitelendirmede hata yaptı. Maalesef mahkeme şartlanmıştı...»[114].

ANAP Bitlis milletvekili ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı eski savcılarından Faik Tarımcıoğlu, 146. madde konusunda özetle şunları söylemektedir:

«Deniz Gezmiş, Adnan Menderes ve Talat Ay-

demir 146. maddeden asıldılar. Oysa ne Deniz Gezmiş ne de Adnan Menderes'in bu maddeye göre yargılanmamaları gerekirdi. Ayrıca şimdiye kadar bu maddeye göre hüküm giymiş ya da yargılanmakta olanların bu maddeye sokulmamaları gerekir»[115].

Değişen dengelerin insanları nasıl etkilediklerine şöyle bir göz atalım.

Örneğin Tercüman gazetesi yazarlarından Rauf Tamer, 8 Nisan 1972 günü, özetle şunları yazmaktadır:

«İPTAL

İdamlara dair kanun iptal edildi.

Ne demek iptal?

İsterseniz gelin kelimenin menşeini arayalım:

İptal.

İpta.

İpt.

İp.

Gördünüz mü, sonunda yine ip çıkıyor.»

Rauf Tamer onbeş sene sonra ise şunları yazmaktadır:

«Gezmiş, bugün yaşasaydı infaz kanunu sayesinde belki de hapisten çıkmış bile olacaktı... 70'li yılların şartlarına göre belki çok çabuk ve çok şiddetli cezalandırılmıştır. Şimdi, ondan daha büyük suç işleyenlerin idamını hâlâ onaylayamıyor Meclis...»[116].

Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel, olay hakkında şunları söylemektedir:

«Deniz Gezmiş olayı o günkü şartlar içinde gelmiş geçmiş bir olaydır. Biz o cezanın infazına oy verdik. O günkü şartlar onu gerektiriyordu»[117].

«Cezaları ben vermedim ki, o dönemin baskı altında olunan dönemin, zor şartlarındaki hakimleri verdi. Zaten Meclis'teki parlamenterlerin önüne gelen idam dosyalarına bakıp «Hayır ben bunu onaylamıyorum» diyecek durumu yoktu ki, yok da. Zaten o zaman karar verilmiş, her yerden geçmiş, Meclis'e

gelmiş. Orada da zaten onaylanacak yani «Hayır, ben bunu onaylamıyorum» deme hakkınız yok ki»[118].

Davanın birinci dereceden tarafları olanlar dava konusunda neler söylerler ona bakalım.

Deniz, 17 Temmuz 1971 cumartesi günkü duruşmada,

«İddianame kelle istemek için hazırlanmıştır» der[119].

Deniz'e yanıt 20 Temmuz 1971 salı günü, yapılan duruşmada Sıkıyönetim 1 nolu askeri mahkeme savcısı Kerametttin Çelebi'den gelir. Çelebi, özetle şunları söyler:

«Savcı hiçbir zaman kelle istemez. Mahkeme de kelle almaz. Sanık fiilleri ile kellesini ipe uzatır, kanun da altındaki sandalyeyi çekerek kelleyi koparır»[120].

Deniz'lerin idam kararları ile ilgili çalışmalar konusunda Yalçın Küçük, şu tezleri ileri sürmektedir:

«Üç gencin yaşamı sözkonusudur ve o günleri hatırlıyorum, üç yaşamı çok geride bırakan bir nitelik ortaya çıkıyor. İncelediğim veya yaşadığım yakın zamanlarda, Türkiye'de gericilik ile ilericilik arasında bundan daha net, bundan daha katı ve bundan daha saflaşmış bir inatlaşma bilmiyorum. Üç gençten oluşan bir yaşam çizgisi Türkiye'yi ikiye böldü ve Türkiye'de ilericiler bir yanda saflaşarak, bu üç yaşamı kurtarmak için görülmemiş bir inat gösterdiler»[121].

İnatlaşmanın sonuçları ve etkileri üzerinde bir değerlendirme yapmayacağım. Sadece ilericiler tarafından idamlar konusunda yapılanları özetle aktarmaya çalışacağım.

18 Mart 1971 günü Yeni Gazete'de yayınlanan bir haber özetle şöyledir:

«Deniz Gezmiş konusunda konuştuğumuz öğrenci liderleri ve militanlar, bu konuda endişe duyduklarını, en geç bir hafta içinde bir «yabancı elçinin» kaçı-

rılarak, Deniz Gezmiş'in hayatı ile elçinin hayatının takas edileceğini söylemişlerdir. Eğer bu usül sökmezse, herhangi bir uçağın Filistin'e kaçırılıp, içindeki yolcuların hayatlarının Deniz Gezmiş'e karşılık rehin tutulacağını da belirtmişlerdir.»

10 Nisan 1971 tarihli Akşam gazetesinde, Yavuz Donat imzası ile yayınlanan bir habere göre, «İsmet İnönü'nün, Deniz Gezmiş'in serbest bırakılması için kaçırılacağı istihbarat,» edildiği yazılır.

Mahir Çayan ve arkadaşları 16 Mayıs 1971 pazar günü, İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Ephraim Elrom'u kaçırır. Başkonsolos 22 Mayıs 1971 cumartesi günü şakağında üç kurşunla öldürülmüş olarak bulunur.

Eski DTCF Öğrenci Derneği başkanı, Bağımsız İçel milletvekili Celal Kargılı, 4 Kasım 1971 perşembe günü, «İdam cezalarının kaldırılması» için hazırladığı önergeyi TBMM başkanlığına verir. Önergede özetle şu görüşlere yer verir:

«Politik suçlarda kimin haklı, kimin haksız olduğu koşullara göre değişmektedir. Kurulu düzene başkaldırıp başarısız kaldığı için (asi) sayılan suçlu da, tıpkı kendisini suçlayanlar gibi, ülkesine yararlı olmak savındadır. Öte yandan politik suçlarda, ortak suçlulardan bazılarının idamına karşılık bazılarının hapis cezasına çarptırılıp sonradan affedilmeleri, uygulamada telafisi olanaklı olmayan hukuki çelişmelere yol açmaktadır»[122].

Celal Kargılı, 5 Kasım 1971 cuma günü, yayınladığı bir açık mektupla, «Türkiye'deki tüm hukukçuları, Türk Ceza Kanunu'nun kırkılçüncü maddesinde yer alan idam cezalarının kaldırılması» için imza kampanyası açmaya çağırmıştır.

1790 kişi tarafından imzalanarak 5 Ocak 1972 çarşamba günü, Cumhurbaşkanı, Meclis, Senato Başkanları ve Başbakana bir dilekçe ile sunulan yazılı metin şöyledir:

«Biz aşağıda imzaları bulunan kişiler, ölüm ce-

zaları hakkındaki görüşümüzü açıklamayı zorunlu buluyoruz:

1 — Özellikle siyasi suçlar için ölüm cezası, dünya hukuk uygulamasındaki son gelişmelerin gösterdiği gibi, artık çağ dışı kalmıştır.

2 — Türkiye'de ölüm cezasını kaldırmak için gerekli kanun değişiklikleri en kısa zamanda yapılmalıdır.

3 — Bu kanun değişiklikleri gerçekleşinceye kadar hiçbir ölüm cezası infaz edilmemelidir.

4 — Bütün yetkili kurum, kuruluş ve kişiler ölüm cezasının kaldırılması ve uygulamalarının durdurulması için demokratik ve anayasal imkanlar içinde her türlü çabayı göstermelidir.»

«Suç ve ceza, hiç kuşkusuz insan denen canlının yaratılması ile birlikte varolmuştur. Mitolojik de olsa, köklü bir inanışa göre, tüm insanlığın ceddi olarak kabul edilen Adem ile Havva'nın ilk doğal davranışları suç olarak nitelenmiş ve cezaya çarptırılmışlardır. Ama yine kuşkusuzdur ki, göğsünde yürek taşıyan insanoğlunu acıma ve bağışlama duygularından yoksun düşünmek olanaksızdır.

Bilindiği gibi, ölüm cezasının ceza adaleti niteliği 18. yüzyıldan beri tartışma konusu olmuştur. Bu tartışma sonucu, çağdaş uygarlık düźeyine varmış ülkelerde ölüm cezaları yasalardan çıkarılmış ya da yasalarda var olmasına karşın, uygulamaktan kaçınılmıştır. Örneğin Federal Almanya, İtalya, Hollanda, İspanya v.b.

Uygarlık yarışında büyük çaba harcayan toplumumuzda, ölüm cezasının hâlâ uygulanmasının, bu çabalara ters düştüğü, dünya kamuoyunda olumsuz etkiler yaptığı kuşkusuzdur.

Özellikle politik suçlara ölüm cezası uygulaması, toplumda giderilmesi olanaksız yaralar açmakta, giderek ayrı politik görüşte olan topluluklar arasında derin düşmanlık duygularının oluşmasına neden olmaktadır.

İşte, aşağıda imzaları bulunan bizler, bu düşüncelerden esinlenerek, ceza adaleti ve insanlığın doğal eğilimleri ile bağdaşmayan ölüm cezalarının, öncelikle politik suçlarda, en kısa sürede yasalardan kaldırılmasını diliyor, bu konudaki gerekli girişimlerde bulunmanızı umutla bekliyoruz. Saygılarımızla»[123].

10 Ocak 1972 pazartesi günü, ODTÜ'de patlamalar olur, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğrenciler marşlar söyleyerek derslere girmez.

Mamak Askeri Tutukevi'nde Sevim Onursal, Şirin Cemgil, Serpil Kurtgözü, Meral Kayır, Güler Koç, Sema Karagözoğlu, Tülin Bingöl, Mahiye Morgül, Emine Dinç, Mehtap Güçlü, Sibel Şerifoğlu, Şenay Zangir, Nihan Şerifoğlu, Hülya Zağyapan ve Nurten Gezer adlı tutuklular açlık grevine başlar[124].

12 Ocak 1972 çarşamba günü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinden biri kız dört öğrenci, bildiri dağıttıkları gerekçesi ile gözaltına alınır[125].

13 Ocak 1972 perşembe günü, Çorum'dan 248 imzalı bir dilekçe ile ölüm cezasına karşı olunduğu açıklanır.

Türkiye Sanatçılar Birliği yönetim kurulu adına bildiri yayınlayan Tan Oraloğlu, özetle şu açıklamayı yapar:

«İstanbul'da öğrenciler ve ev kadınları arasında toplanan 50 bin imzalı isteğe ve Türk Tabipler Birliği'nin basında açıklanan görüşlerine katıldığımızı kamuoyuna duyururuz.»

Merkezi Paris'te bulunan, «Uluslararası Demokrat Hukukçular Birliği» Genel Sekreteri Joe Notman, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'ye bir telgraf göndererek, «Ölüm cezasına karşı yapılan hareketi desteklemesini» ister.

Merkezi Londra'da bulunan, Uluslararası Af Örgütü, 29 Kasım'da, üç gencin infaz edilmesine engel olması için Başbakan Nihat Erim'e gönderdikleri mektubun metnini kamuoyuna açıklar[126].

14 Ocak 1972 cumartesi günü, Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi Başkanı Erdal Atabek,

«Tüm hekimlerin ölüm cezalarına karşı olduklarını» açıklar[127].

17 Ocak 1972 pazartesi günü, Stokholm'de Erhan Erdoğmuş, Mahmut Baksı, Hüseyin Yetkin ve Yaşar Oğuz adlı dört genç idam kararlarını protesto etmek amacıyla açlık grevine başlar.

TMGT, UNESCO Türkiye Milli Komisyon Yönetim Kurulu'na bir mektup göndererek,

«Ölüm cezasının Türk hukukundan çıkarılması için teşebbüse geçmesini» ister[128].

18 Ocak 1972 salı günü, beş Türk öğrencisi Başbakan Nihat Erim'in Paris gezisini protesto etmek amacı ile, Paris'te idamların infaz edilmemesi için açlık grevine başlar. Açlık grevi yapan öğrenciler şunlardır:

Ataol Behramoğlu, Necmiye Behramoğlu, Çelik Bilge, Nihat Fırıncıoğulları ve Lütfü Yazar[129].

19 Ocak 1972 günü, Nazilli hukukçuları toplam 29 imza ile, idam cezalarının kaldırılmasını isterler.

20 Ocak 1972 günü, İnşaat Mühendisleri Odası ve Türkiye Devrimci Öğretmenler Birliği, ölüm cezalarına karşı olduklarını açıklarlar.

22 Ocak 1972 cumartesi günü, Fransa'yı ziyaret etmekte olan Başbakan Nihat Erim'le görüşen Hüsnü Dilli ve Nejat Firuzkar adlı öğrenciler, Türkiye'de idam cezalarının infaz edilmemesini isterler.

Bu sırada bazı kişiler Paris Opera Meydanı'nda bulunan Türk Hava Yolları'nın bürosunu idam kararlarını protesto amacıyla işgal eder[130].

11 Şubat 1972 cuma günü, Berlin'de bazı Türk öğrenciler, Almanya Öğrenci Federasyonu Başkanı Hakkı Keskin yönetiminde idam kararlarını protesto için açlık grevine başlarlar[131].

15 Mart 1972 çarşamba günü, Başbakan Nihat Erim'in İsveç'te bulunan oğlu Işık Erim, eski eşi Luis Lingren ve üç yaşındaki çocuğu Kamile Erim, idam

kararlarıyla ilgili olarak kendilerini kaçıracakları konusunda aldıkları tehditler üzerine İsveç konsolosluğuna sığınırlar[132].

23 Mart 1972 perşembe günü, İngiliz Komünist Partisi Genel Sekreteri John Gollan, «Deniz ve arkadaşları için af isteminde» bulunur.

Belçika, Danimarka, Avusturya ve Norveç'in Ankara'daki elçilikleri hükümetlerinin yönergesi üzerine Dışişleri Bakanlığı ile Cumhurbaşkanı'na başvurarak, Deniz Gezmiş ve arkadaşları hakkındaki idam kararlarının yerine getirilmemesi isteğinde bulunurlar[133].

27 Mart 1972 pazartesi günü, Ünye Radar üssünde görevli üç İngiliz, Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ertuğrul Kürkçü ve arkadaşları tarafından kaçırılır.

Ertuğrul Kürkçü, 29 Mayıs 1973 salı günü, Ankara Üç Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde özetle şu açıklamayı yapar:

«— Hüseyin İnan'dan Mamak Askeri Cezaevi'nden nasıl gönderdiğini bilmediğim ve kiminle gönderdiğini açıklamayacağım, İngilizce yazılı iki not aldım. Birincisinde, (24 Aralık'ta Noel eğlencesini basmamızı ve bütün diplomatları biraraya toplayarak kendilerini de oraya çağırmamızı, ne yapılacağına orada karar verileceğini) söylüyordu. İkincisinde ise, (artık kendilerinin gitmiş olduklarım, ne yapılacaksa bir an önce yapılması gerektiğini) söylüyordu. Bunları Cihan Alptekin'le birlikte okuduk» demiştir. Kürkçü, Kızıldere olaylarına böylece karar verildiğini belirtmiştir[134].

29 Mart 1972 tarihli Yeni İstanbul gazetesinde yayınlanan bir habere göre, «Deniz ve arkadaşlarının eylemlerine ve idamlarına Sovyet Televizyonu geniş yer» vermektedir[135].

30 Mart 1972 günü Sunay: «İnönü, infazlar için yalvarmaya geldim, anlayış göstermiyorsunuz» dedi[136].

3 Mayıs 1972 çarşamba günü, Türk Hava Yolları'nın Boğaziçi adlı yolcu uçağı Bulgaristan'a kaçırı-

lır. 4 Mayıs perşembe günü, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Kemalettin Eken'e suikast düzenlenir.

5 Mayıs 1972 cuma günü, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Genel Kurmay Başkanı, Kara ve Deniz Kuvvetleri Komutanlarını kabul ederek son olayları gözden geçirmişler ve anarşik olaylara karşı alınacak sert ve sıkı önlemler konusunda düşünce alışverişinde bulunmuşlardır[137].

5 Mayıs gününü 6 Mayıs'a bağlayan gece yarısı Ankara Merkez Cezaevi'nde olağanüstü bir hareketlilik görülmektedir.

Hücrelerinden apartopar getirilen üç genç insan bu olağanüstü hareketlilik içinde belki de en soğukkanlı kişilerdir.

«İdam mahkumları, görevli din adamı tarafından kendilerine son olarak dini telkin yapılmasını istememişler ve hücrelerine hocayı kabul etmemişlerdir, idamı beklerken bol miktarda sigara ve üçer, dörder bardak çay içmişlerdir»[138].

Ölüm İnfaz Tutanağı'nda olay özetle şöyle anlatılmaktadır:

«Bunlardan Deniz Gezmiş ilk olarak gardiyanlar odasına alınmış, cezaevi müdürü Selahattin Eren bu hükümlünün daha evvelce kapalı cezaevinde bulunduğunu, hükmün buna ait olduğunu bildirdiği gibi, mahkeme heyetinden Başkan Tümgeneral Ali Elverdi ile mahkeme zabıt katibi İsmail Ok dahil, mahkum edilen Deniz Gezmiş'in bu şahıs olduğunu beyan etti... Müteakiben tabip Dr. Sait Altay ile cezaevi tabibi Cahit Ünlüsoy tarafından bu sanığın muayenesi yapıldı, şuurunun yerinde olduğunu, infaza mani herhangi bir hastalıkları bulunmadığını beyan etmeleri üzerine hüküm fıkrası kendilerine okundu, hiçbir diyeceği olmadığını bildirmesi ve başkaca söyleyecek bir sözü de olmadığını, sadece yaptığı işten nadim olmadığını, pişmanlık duymadığını beyan etmesi üzerine beyaz gömlek giydirildi.»

«Bu arada Deniz Gezmiş babasına sehpaya çık-

madan evvel bir mektup yazarak bunda ölümünün metanetle karşılanmasını istediğini, kendisinin Taylan Özgür'ün yanına gömülmesini istediğini, annesini, ağabeyini, kardeşini devrimciliğinin ateşi ile karşıladığını beyan eden bir mektup da bıraktı.»

«Bilahare saat 01.25'de ip boynuna geçirildi, müteakiben de, ipi boynuna geçiren cellat tarafından da altındaki sehpa çekildi, böylece doktorların arada sırada muayeneleri ile hükümlü Deniz Gezmiş 2.15'e kadar asılı kaldı, bu arada hüküm fıkrasını ihtiva eden yazılı levha da boynuna takıldı, 2.15'te sehpadan indirildi»[139].

İnfaz Tutanağı'ndan da görüldüğü gibi Deniz tam 50 dakika ipte asılı kalıyor.

İnfazlarda bulunan Halit Çelenk, Deniz'in idam sehpasına çıkma anını şöyle anlatıyor:

«Sehpanın önüne geliyor. Sehpanın altında normal yükseklikte bir masa ve üstünde bir tabure var. Elleri arkasından bağlı, topuklarına kadar inen ve ayaklarına hareket olanağı vermeyen dar gömlek giydirilmiş bir insanın kendi başına masanın üzerine çıkması olanaksız. Gardiyanların yardımı ile masanın üzerine çıkıyor. Masanın üzerinde bulunan tabureye kendi kendine çıkarak, tepesinde duran ilmiği başına geçirmek istiyor. İlmik iki kattır; dardır ve sıkılmıştır. Kafası girmiyor. Bir gardiyan ilmiği açıyor, genişletiyor, Deniz'in kafasına takıyor. Çift ilmik Deniz'in boğazına asılıyor»[140].

«Hükümlülerden son sözleri sorulduğunda yaptıkları işten pişman olmadıklarını söyleyerek, «yaşasın marksizm, leninizm, kahrolsun emperyalizm, faşizm» demişlerdir»[141].

6 Mayıs 1972 cumartesi günü, Münih Türk Başkonsolosluk binasına, Amsterdam Türk Hava Yolları bürosuna ve Çankaya Farabi sokakta aynı apartmanda oturan AP İstanbul milletvekili Tekin Erer, Konya milletvekili Yılmaz Öztuna ve İstanbul Sıkıyönetim

Komutanı Orgeneral Faik Türün'ün evlerine patlayıcı madde atılır[142].

Deniz'lerin idam cezalarının infaz edilmemesi için yapılan bazı hareketler konusunda aşağıda yer alan düşünceler dile getirilir.

Cemil Gezmiş, idamları önlemek için, Cumhuriyet Senatosu'ndan 31 üyenin Anayasa Mahkemesi'ne dava açması için senatörlerden 4 Mayıs 1972 gününe kadar 28 imza toplar.

Orgeneral Kemalettin Eken'e yapılan suikast üzerine, dilekçeye imza koyan senatörlerden 6'sı imzalarını geri alır. Böylece Anayasa Mahkemesi'ne başvuramaz[143].

TMGT eski başkanlarından Kazım Kolcuoğlu, Meclis komisyonlarında idamların görüşüldüğü dönemde Deniz'le, cezaevinde yaptığı görüşmeyi şöyle anlatmaktadır:

«Raif Ertem'le gittik. Sarıldık öpüştük. Uzun uzun gelişmeleri değerlendirdik. 'Çok zor durumdayız' dedi. 'Kendimizi korumak, kimseye zarar vermeden olayları götürmek ve kendimizi korumak için, belli radikal unsurlarla ister istemez dayanışma içerisine girdik. Yani askeri unsurlarla. Hep seni Kemalist diye suçlardım. Sen yapmadın, biz yapmak zorunda kaldık. Bundan sonra yapılacaklar önemli. Şimdi bizi asmak için bahane arıyorlar. Olaylara bağlı olarak, bahane yaratmaya çalışıyorlar' Sonra arkadaşlarını, uyarmamızı istedi Deniz. 'Bizim dışımızdaki insanlar heyecanlanır ve bir şey yapmak isterler. Arkadaşları, ulaşabildiğiniz kadarıyla uyarın, bir olay olmasın. Biz de büyük bir olay yaratıp buraya girmedik aslında. Olay yaratıp idamımıza sebebiyet verilmesin'»[144]

OLAY - ANMA TÖRENLERİ

21 Mart 1971 Pazar günü, Adana ili, Kozan kazasına bağlı ve dokuzyüzün üzerinde seçmeni olan Hamam köyü muhtarlık seçimleri bugün yapılmış ve seçmenler tarafından Deniz Gezmiş adına oy kullanılmış ve yapılan tasnif sonucu Deniz, muhtarlık heyetinin birinci yedek azalığını kazanmıştır.

Ancak ilçe seçim kurulu tarafından Deniz'in azalık görevi iptal edilmiştir. (Yeni Gün - 28.3.1971).

26 Mart 1971 Cuma günü, kadın rejisör Bilge Olgaç, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının olaylarını filme alacağını açıklamıştır. (Adalet - 27.3.1971).

30 Mart 1971 Salı günü, Konya Barbaros İlkokulu öğretmeni Melih Sevinçhan'a, Deniz Gezmiş'i övücü sözler söylediği gerekçesiyle işinden el çektirilir[145].

20 Nisan 1971 Salı günü, Elâzığ Lisesi Edebiyat bölümü öğrencilerinden Nuran Şen, sırasının gözünde Deniz Gezmiş'in resmi bulunduğu için, okul disiplin kurulu karar ile bir hafta okuldan uzaklaştırma cezası alır[146].

22 Mayıs 1971 Cumartesi günü, İstanbul'da Ali Canpolat, Ali Gök, Emir Ali Toprak, Hüseyin Demirkan adlı öğrencilerle Niğde - Aksaray ilçesine bağlı Eşkil kasabası ilkokul öğretmeni Zeki İlker Akay, Deniz Gezmiş'i övdükleri için gözaltına alınırlar.

30 Ekim 1971 Cumartesi günü, Elâzığ Atatürk Lisesi öğrencisi Veli Çiçek, Deniz Gezmiş hakkında övücü sözler söylediği için, okul disiplin kurulu tarafından alınan karar üzerine okuldan uzaklaştırma cezası verilir[147].

16 Aralık 1971 Salı günü, Kayseri Kız İlköğretmen Okulu 5 - A sınıfı öğrencilerinden Refika Başar, Nejla Güleç ve Zehra Kelket hakkında Kayseri Savcılığı, Deniz Gezmiş'i İkinci Atatürk olarak gösterme cüretinde bulundukları iddiasıyla soruşturma açmıştır. (Haber Ajansı - 16.12.1971).

9 Mayıs 1972 Salı günü, Ankara Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Deniz Gezmiş'in idamını protesto eden bildiriler dağıtılması üzerine onüç öğrenci gözaltına alınır.

Anafartalar Lisesi öğrencisi Abdurrahman Güzelgün, Deniz ve arkadaşlarının mezarlarına her gülün üzerine birer yazı yazarak bıraktığı için tutuklanır[148].

17 Mayıs 1973 Perşembe günü, Sağmalcılar Lisesi Matematik öğretmeni Necdet Çayhan, Deniz Gezmiş'i öydüğü için üç ay hapse mahkûm edilir[149].

Ankara Belediyesi eski başkanlarından Vedat Dalokay, Deniz Gezmiş'in mezarından aldığı bir avuç toprağı Moskova'da Nazım Hikmet'in mezarına serpiştirmiştir[150].

6 Mayıs 1974 Pazartesi - 6 Mayıs 1975 Salı - 6 Mayıs 1976 Perşembe - 6 Mayıs 1977 Cuma - 6 Mayıs 1978 Cumartesi - 6 Mayıs 1979 Pazar tarihlerinde Deniz'lerin idamını protesto için değişik il ve ilçelerde eylemler yapılır. Çıkan olaylarda insanlar yaralanır ve gözaltına alınır.

6 Mayıs 1980 Salı, Deniz'lerin idamını protesto için değişik il ve ilçelerde eylemler yapılır. 7 Mayıs 1980 Çarşamba günü, Haydarpaşa Yüksek Teknik Öğretmen Okulun'da Deniz'leri anmak için gösteri yapan öğrencilerden Serap Şimşek, gösteriye müdahale eden askerlerin ateşi sonucu ölür[151].

6 Aralık 1987 Pazar - İnsan Hakları Derneği'nin düzenlediği «Genel Af, İdam Cezaları Kaldırılsın» mitinginde Deniz Gezmiş ve idam edilen insanların resimleri taşınır[152].

18 Aralık 1988 Pazar - İzmir Karataş Lisesi öğrencisi Melih Çalayoğlu adlı öğrenci, Deniz Gezmiş'i övdüğü, komünizm propagandası yaptığı öne sürülerek tutuklanır[153].

8 Mayıs 1990 Salı - Deniz ve arkadaşlarının katledilmelerini protesto etmek amacıyla İstanbul-Fatih Ziraat Bankası Özel İşleri Bürosu'na bomba atılır[154].

AÇLIK GREVİ

Deniz karşılaştığı bazı olayları protesto etmek amacı ile açlık grevi yapar.
İlk açlık grevini Filistin'e giderken Suriye'de bir süre tutuklu kaldıkları cezaevinde yapar.
İkinci açlık grevini, dürbünlü tüfek olayı nedeni ile tutuklandığı 21 Aralık 1969 günü yapar.
Üçüncü açlık grevini 6 Nisan 1971 salı günü, «Hücreye» konulduğu için yapar[155].
Dördüncü açlık grevini 12 Ağustos 1971 perşembe günü, «1961 anayasasının değiştirilmesini protesto etmek amacı» ile yapar[156].
Son kez ise 18 Nisan 1972 günü, «Ölüm Orucuna» başlar.

Ölüm orucuna gitme nedenleri özetle şunlardır:

1 — Yapılan zamlar,
2 — 1961 anayasasının değiştirilmesi,
3 — Devrimcilerin katledilmesi,
4 — İşkenceler,
5 — Basına konulan sansür[157].

Ölüm Orucuna 29 Nisan 1972 cumartesi günü son verirler[158].

GÖZALTINA ALINMA - TUTUKLANMA TARİHLERİ ve YATILAN CEZAEVLERİ

1 — 31 Ağustos 1966 çarşamba: Gözaltı. Aynı gün serbest.

2 — 19 Ocak 1967 perşembe: Gözaltı. Aynı gün serbest.

3 — 22 Kasım 1967 çarşamba: Gözaltı. Aynı gün serbest.

4 — 9 Mart 1968 cumartesi: Tutuklanma. Sultanahmet Cezaevi. 2 Mayıs 1968 perşembe günü serbest.

5 — 30 Temmuz 1968 salı: Tutuklanma. Sultanahmet Cezaevi. 21 Eylül 1968 cumartesi günü serbest.

6 — 1 Kasım 1968 cuma: Gözaltı. Aynı gün serbest.

7 — 28 Kasım 1968 perşembe: Tutuklanma. Sultanahmet Cezaevi. 17 Aralık 1968 günü serbest.

8 — 2 Ocak 1969 perşembe: Tutuklanma. Sultanahmet Cezaevi. 26 Ocak 1969 pazar günü Sağmalcılar Cezaevi'ne nakil. 22 Şubat cumartesi günü serbest.

9 — 19 Mart 1969 çarşamba: Tutuklanma. Sağmalcılar Cezaevi. 3 Nisan 1969 perşembe günü serbest.

10 — 23 Eylül 1969 salı: Tutuklanma. Sağmalcılar Cezaevi. 25 Kasım 1969 salı günü serbest.

11 — 20 Aralık 1969 cumartesi: Tutuklanma. Sağmal-

cılar Cezaevi. Daha sonra Bursa Cezaevi'ne nakedilir. 18 Eylül 1970 cuma günü serbest.

12 — 17 Mart 1971 çarşamba: Yakalanma. Ankara Merkez Cezaevi. 15 Nisan 1971 perşembe günü Kayseri Cezaevine nakledilir. 21 Mayıs 1971 cuma günü Ankara'ya geri getirilir. Mamak 1 nolu Askeri Cezaevi'ne koyarlar. 26 Kasım 1971 günü cezaevi yönetimine karşı ayaklanırlar. Cezaevi müdürünü tahta ve demir parçaları atarak yaralarlar.

Müfiş Özdeş, gençliğin yaşadığı süreci şöyle anlatmaktadır:

«60-70 döneminin bir özelliği üniversite öğrencilerinin şaşırtıcı bir biçimde saygı görmesiydi.

Mahallemizde liseli bir delikanlı vardı. Bu çocuk sevdiği kızın peşine düşmüş, kızın babası da bunu yakalamış, döve döve karakola teslim etmiş. Kızın babası şikayetçi. Delikanlının babası ise şirket sahibi, tüccarlık yapmakta. Cesaret edip de çocuğunu bir türlü nezarethaneden çıkartamadı. Olay 1964 yılında oluyor. Ben ODTÜ'de birinci sınıf öğrencisiyim. Öğrenci kimliğimle kefil oldum, çocuğu nezarethaneden çıkarttım. Şimdi böyle bir olay olsa beni de içeri atarlardı.»

«68'liler» olarak adlandırılan kuşağın kendilerine devredilen miras ile kendilerinden sonra gelen kuşağa devrettikleri miras açısından kayıplar görülmektedir.

Atıl Ant, bunu şöyle belirtmektedir:

«68'liler bu hareketlerde daha çok efsane düzeyinde yaşıyorlardı... 74'ten sonra sol hareketlere artık ruhlar önderlik ediyordu. Özellikle teröre dayanan grupların önderleri birer ruhtu... 74 sonrası kuşak «kavruk» bir kuşak oldu»[159].

74 sonrası kuşak «kavruk» bir mirası 68'lilerden miras aldığından «kavruk» bir kuşak oldu.

Artık belli bazı olaylara, kişilere takılarak politika yapmak geride kaldı. Tarihe geçmişin tüm değerleri alınarak sahip çıkılır yoksa «seçerek» sahip çıkılmaz.

Nazım Hikmet'in bir şiirinde yazdığı gibi:

«Çok uzaklardan geliyoruz
çok uzaklardan
Kaybetmedik bağımızı çok uzaklarla
Bize hâlâ konduğumuz mirası hatırlatır
Bedrettin Simavi'nin boynuna inen satır
Engürülü esnaf Ahilerle beraberdik
Biliriz
hangi pir aşkına biz
Sultan ordularına kıllı göğüslerimizi gerdik
Çok uzaklardan geliyoruz
Alevli bir fanus gibi taşıyoruz ellerimizde
İhrak binnaz edilen Galile'nin
dönen küre gibi yuvarlak kafasını»[160].

Ülkemiz çok zengin bir siyasi tarih birikimine sahiptir. Buna rağmen toplumun her kesiminde önemli bir tarih bilinci eksikliği görülmektedir.

Oysa bir toplum tarihsiz yaşayamaz. Tarih bilinci dünü, bugünü ve yarını kapsayan bir süreklili̇ktir. Gelecekle ilgili kaygılar taşıyan bireyler, kurumlar, toplumlar tarihten ve tarihi kavrama olgusu olan tarih bilincinden vazgeçemez. Çünkü tarih dünü anlayıp, bugünü geliştirmek ve geleceğin nasıl olacağının belirlenmesine yarayan tek kaynaktır.

Herşeyin karmakarışık gösterildiği ortamlarda tarih okumak ve bazı olayları yalınlaştırarak görmeye çalışmak içinde bulunulan ortamı biraz da olsa anlamaya yarari olur.

Günümüzde yaşam akıl almaz bir hızla değişmektedir. Gün geçmiyor ki önemli bir gelişme, günlük yaşamımızı bütün yönleriyle, etkileyip, değiştirmesin.

Bu değişimin ana itici gücü, bilimsel-teknik devrimden gelmektedir. Çağımızda artık, bilimsel-teknik devrim ile, «yeni bir tarihsel dönemin» başladığı öne sürülmektedir.

Bilime ve teknolojiye inananlar, varolan bütün olayları ve kavramları yeniden ele alıp sorgulamaya, değerlendirmeye başladı. Bunun etkilerini yaşadığımız güncel pratik etkinliklerimizde gözlemlemek olanaklıdır.

Kitapta biyografisini içinde yaşadığı ortamla aktarmaya çalıştığım Deniz Gezmiş kimilerince «vatan haini» kimilerince «yurtsever» olarak görülmektedir. Varolan bilgiler bilimsel-teknik devrim ile gelişen özgür, araştıran, sorgulayan, katılımcı politikalar ile yenilenmelidir.

Kısaca değerlendirmek gerekirse, «Gençlik gençliğini yaşamak için tez elden olgunlaşmaya bakmalı»[161] ve başta ölüm sonucu olmak üzere, bireyin bedensel ve zihinsel potansiyelini sınırlandıran her türlü «şiddet, ilke olarak reddedilmeli»dir[162].

Hataların, yanlışlıkların yinelenmemesi dileğiyle...

DENİZ GEZMİŞ: «BİZİ MEŞRU SAVUNMAYA ZORLAMIŞ OLDULAR»

Ahmet Kahraman

Bir köy öğretmeninin oğlu olan hukuk öğrencisi Deniz Gezmiş'le bir rastlantı sonucu karşılaştık. Polis takibinde olan ve yakalandığı takdirde cezaevine konacak genç hukuk öğrencisi:

«İstanbul Üniversitesi'nden üç arkadaş atıldık, bazı asistanlar cezalandırıldı. Ayrıca 160 öğrenci ve yirmi asistan hakkında da soruşturma açılmış bulunuyor. Bu bize karşı girişilmiş bir şiddet hareketidir. Bize karşı şiddete başvuranlara gül sunacak ya da İsa gibi öteki yanağımızı çevirecek değiliz. Şiddete şiddetle karşı koyacağız. Devrimci kıyımına girişmekle ayrıca hareketi onlar başlatmış oluyorlar. Ama onlardan güçlü olduğumuzu kanıtlayacağız» demiştir.

Deniz Gezmiş, ceza dağıtan İstanbul Üniversitesi Senatosu disiplin kurulunu, «İhtiyarlar Meclisi» olarak adlandırmış ve şöyle konuşmuştur:

«— Armatörlerden ve adları çeşitli yolsuzluklara karışmış kişilerden meydana gelen ihtiyarlar meclisi oturup hakkımızda karar alamaz. Asıl kovulması gereken kişiler de onlardır. Çünkü, kimin ne yolsuzluklar yaptığı, kimin kimin karısına veya kız öğrencile-

re sarkıntılık ettiği, hatta otuz bin lira karşılığında cezaevinden adam tahliye ettiği herkesçe bilinmektedir. Bunlar mı hakkımızda karar alacak?»

Deniz Gezmiş, arkadaşlarıyla birlikte üniversiteden kovulması olayının nedenleri için şöyle demiştir:

«— Türkiye tam anlamıyla iktisadi bir krizin içindedir. Enflasyon en ağır şekliyle hüküm sürmektedir. Köylü aç, perişan, seçimden sonra develüasyona gidilip dolar onbeş liraya çıkarılacaktır. İşsizler ordusunun sayısı beş milyonu aştı. Bu tablo karşısında devrimci gençlik, görevini yapar diye korkuyorlar. Kimimizi askere, kimimizi cezaevine göndermekle rahat edeceklerini, iflaslarını haykıracak kişileri susturacaklarını sanıyorlar. Bize karşı girişilen baskı emperyalizmle el ele hazırlanmıştır. Ama ne yaparlarsa yapsınlar, bütün baskıları vızgelecektir. Türkiye'de bütün engelleri yıkıp Kemalist devrimi tamamlayacağız.»

«İşbirlikçilerin seçimden sonra işbaşına gelecek bir Cunta'dan korktuğunu» da öne süren Deniz Gezmiş, «İşbirlikçiler, Amerika'ya sempati beslediklerini gizlemiyorlar. Biz neden Mustafa Kemal'in ordusuna sempati beslediğimizi gizleyelim» demiştir.

Her devrimci hareketi destekleyeceklerini de belirten polis takibindeki genç, «Onların demokrasileri borsa demokrasisidir. Gerçek demokrasi sandıktan değil, halkın arasından çıkar. Kokuşmuş bu parlamentarizmle işler yürümeyecek, yürüyeceğine de inanmıyoruz» şeklinde konuşmuştur.

Deniz Gezmiş, şimdilik önümüzdeki günlerde başlayacak eylemlere hazırlanmak için devamlı olarak okuduğunu, arkadaşlarının da hazırlanmakta olduğunu belirterek, «Elbette Türkiye'yi üç-beş ağaya ve işbirlikçiye bırakacak değiliz» demiş ve polise teslim olmayacağını da bildirmiştir.»

Akşam Gazetesi - 11 Eylül 1969

«DENİZ GEZMİŞ'LE SAKLANDIĞI YERDE KONUŞTUK»

Yurdaer Acar

Üniversite öğrenci hareketlerinin lideri olduğu için fakülteden atılan ve polis tarafından aranmakta olan Gezmiş ile görüştüm.

Yatağının üstüne bağdaş kurmuş bir dergi okuyordu. Beni ürkek ve saklanan bir insan gibi değil aksine her zamanki gibi kendinden emin olarak karşıladı. Ve kelimelere basa basa, «Üniversiteye döneceğim» diye anlatmaya başladı.

«Senatonun beni üniversiteden çıkartma kararı anti-demokratiktir. Her anti-demokratik karara karşı çıktığım gibi buna da karşı çıkacağım. Avukatlarım da kararın bozulması için Danıştay'a müracaat etmişlerdir.»

«— Para konusunda ne yapıyorsun?» diye sordum.

«— Bütün gelir kaynaklarımız üniversite öğrencilerinin harçlıklarından arttırdıkları üç-beş liralardan ibarettir. Avukatlarımız ücret almadan benim ve benim durumumdaki arkadaşlarımızın davalarına bakarlar. Bu hareket de, mücadeleye inanmış kişilerin gösterdikleri bir dayanışma örneğidir.»

Lise birinci sınıfta iken öğretmeninin okuttuğu «Teneke» kitabı ile yurt gerçekleriyle karşılaşan ve yine öğretmeninin ezilen halk kitleleri hakkında verdiği bilgi ile yoğrulup üniversiteye bir devrimci ola-

rak gelen Deniz Gezmiş 1968 Ocak ayında, «Devrimci Hukuklular» adında 18 arkadaşı ile birlikte bir dernek kurarak güçlenmeye başlamış. 12 Haziran 1968 tarihinde üniversite işgali olayını başlatan Deniz Gezmiş, «Ben tek başıma lider değilim. Tam bağımsız Türkiye isteyen kitleleri peşimden sürüklüyorum. Bütün üniversitenin birleşmesi amacıyla çalışıyordum. Kapıda nöbet tutan arkadaşlarımla benim aramda bir fark yoktur.»

Üniversiteyi işgal olayında kişisel meselelerini geriye atan Deniz Gezmiş, davaya inanmış bütün arkadaşları ile ya muvaffak olmayı yahut da ortadan silinmeyi peşin olarak kabul ettiğini belirterek,

«Amacımızda muvaffak olduk. Önceleri bizim hareketimizi önlemeye çalışan güçler sonra bize inandılar. 1968 Ekim'inde Devrimci Öğrenciler Birliği'ni kurduk. Bugün gücümüz İstanbul'da 5 bin, Ankara da 4 bin olmak üzere 9 bin kişiye yükseldi. Mücadeleci kadromuz gittikçe çoğalacaktır.»

«— Yaptığımız mücadeledeki siyasi kanaatiniz nedir?»

«— Biz emperyalizmin boyunduruğu altındayız. Ülkemizin değişik problemleri vardır. Halkımızın büyük bir kısmı sömürülüyor İşçi, köylü, memur ve yurdunu seven aydınlar güç durumda. Üniversiteden yetişenler yurdun gerçeklerini öğrenmeden diploma aldıkları için halka sırt çeviriyorlar. Bizim mücademiz toprak ağaları ve tefeciler tarafından ezilen Türkiye halkı içindir. Biz, verdikleri ile bizi okutan halka sırt çeviremeyiz.»

«— Partilerin tutumlarına ne dersin?»

«— İşçi ve köylüden yana olduğunu söyleyen TİP dahil bütün partiler yozlaşmış ve halka karşı durumdadırlar. Parlamenterler demokrasiyi sandıktan çıkma olarak kabul ediyor. Aslında ağa emri ile verilen oylar millet iradesi olamaz. Buna da demokrasi diyemeyiz. Bizim anladığımız demokrasi milli sınıfın

emperyalizmi, ağaları ve tefecileri tasfiye ederek yönetimi ele almalarıdır.»

«— Polise teslim olmayacağına göre, bundan sonraki mücadeleniz nasıl olacaktır?»

«— Bundan sonraki mücadelemiz parlamento dışı muhalefet şeklinde olacaktır. Bizim istediğimiz biçimde sokaklarda, tarlalarda, fabrikalarda ve meydanlarda olacaktır. Parlamenter mücadele anti-demokratiktir. Çünkü, milletvekili olmak için paralı olmak şarttır. Basın özgürlüğü, kısıtlanmıştır. Bize mücadele edeceğimiz başka alan kalmadığı için savaşımızı sokaklarda vereceğiz. Ve tarih bir gün benim haklı olduğumu yazacaktır. Benim öğrenci olaylarına katılmama kimse mani olamaz. Öğrenci olarak değil devrimci olarak mücadele ediyorum. Emperyalizme, ağalığa karşı nerde mücadele varsa benim devrimci olarak görevim orada olmaktır.»

Deniz Gezmiş son olarak bundan sonraki mücadelenin karşılarındakilere ağır darbeler indireceğini belirterek, «Onlar kendilerini güçlü sanıyorlar. Fakat aldanıyorlar» diyerek beni uğurlarken yeni başlatacakları devrimci hareketin temelini yeniden atmaya başlıyordu.»

Günaydın Gazetesi - 20 Eylül 1969

«GENÇLİK LİDERİ DENİZ GEZMİŞ'LE BİR KONUŞMA»

Uluç Gürkan

Atatürk'ün, «Tam bağımsızlık» ülküsünü kendilerine şiar edinen devrimci gençleri sindirmek için cinayet tedbirlerine kadar varan planlar yapılıyor şu günlerde. Tertipçilerin baş hedeflerinden biri de gençliğin önde gelen liderlerinden Deniz Gezmiş, son olayları şöyle yorumladı:

— Türkiye ekonomisi tam bir çıkmaz içindedir. Zamlara rağmen, bütçenin açığı 2,5 milyardır. Bu, tutucular koalisyonunun iflasını açıkça ortaya koymuştur. Tutucu güçler, egemenliklerini uzun süre devam ettiremeyeceklerini anlamış olmanın telaşı içindedir. Devrimci gençlik eylemini engellemek için tertiplere girişmeleri bundandır. Fakat umduklarının tersi olmuş ve bu olaylar bizi daha örgütlü, daha disiplinli ve daha güçlü eylemlere hazırlamıştır. Tertipleriyle gençliği ordunun karşısına düşürmek hedefine ulaşamadıkları gibi, devrimci gençlik eylemi, Mustafa Kemal'ci zinde güçler saflarını biribirlerine kenetlemiştir. Mustafa Kemal adı, geniş öğrenci kitlelerinde daha fazla ağızdan ağıza dolaşır olmuş, forumlarda Bursa Nutku ve Gençliğe Hitabı tekrarlanmış ve bunlar uygulanmıştır. Emperyalistler ve işbirlikçileri, Gazi Mustafa Kemal'in çizgisinin geniş kitlelerde ve bütün zinde güçlerde yankılanmasından korkmuşlardır bugün.

— Gençlik eylemleri içinde önemli bir yerin var ve tutucu güçler senin okuldan atılmış olmanı sürekli istismar konusu ediyorlar. Bu durumda senin söyleyeceklerin neler?

— Üniversite öğrenimi yapmak Anayasa'nın verdiği bir haktır. Öğrenci olarak devrimci mücadeleye katılmak ise, Mustafa Kemal'in bize yüklediği bir görevdir. Dünyanın bütün gericileri biraraya gelseler bu hakkımızı ve görevimizi elimizden alamayacaklardır.

— Mustafa Kemal'in gençliğe yüklediği devrimci görevler nelerdir, biraz daha açıklar mısın?

— Türkiye ilk Kurtuluş Savaşı'ndan 50 yıl sonra tekrar yarı-sömürge durumdadır. Ve Kemalist bir Cumhuriyetin başına anti-Kemalist politikacılar geçmiştir. Politikacı, anti-Kemalist karşı devrim hareketine yeşil ışık yakmaktadır. Bu koşullarda gençlik, emperyalizme ve anti-Kemalist gidişe karşı verilen savaşta somut olarak ön safta bulunmaktadır. Elbette tarihi önderlik sorunu ayrı bir konudur. Bugün için gençlik, mümkün olduğu kadar geniş halk kitlelerini emperyalizme karşı mücadeleye katmak için devrimci eylemde bulunacaktır. Kemalist devrim tamamlanacak ve onun emperyalizmle çelişen bütün milli sınıf ve tabakalara maledilmesi sağlanacaktır. Gençlik bütün Kemalist güçlerle yek vücut olmak zorundadır

— Halk kitlelerini emperyalizme karşı mücadeleye katmak için gençliğin dayanışma içinde bulunacağı Kemalist güçler kimlerdir?

— Bugün Türkiye'de Kemalist Devrim'in bekçiliğini yüklenen güçler arasında başta ordu, 27 Mayıs'ı yapan güçlerin önemli bir yeri vardır. Anti-Kemalist karşı devrim hareketine karşı gençlik bütün zinde güçlerle eleledir. Emperyalizmin işbirlikçileri gençlik ile öteki zinde güçlerin arasını açmak istemektedir. Fakat aynı inançta olan, yani emperyalizmi kovmuş,

feodal unsurları tasfiye etmiş bir Kemalist Türkiye isteyen bu ilerici güçlerin arasını anti-Kemalist karşı devrimi tezgahlayanlar açmayı başaramayacaklardır.

— Emperyalizme karşı nasıl bir mücadele verilecektir?

— Bugün Amerikan emperyalizmi saldırganlık yolunu seçmiştir. Buna karşı biz de, emperyalizmin parmağının bulunduğu her yerde ona karşı aynı silahlarla mücadele yolunu seçtik: tıpkı Mustafa Kemal'in 50 yıl önce yaptığı gibi. Emperyalizm bugün millici güçleri tasfiye etmek için listeler hazırlamakta ve bütün kurumlarımıza elini uzatmaktadır. Bizse onları defterden sileli çok oldu. Milli kurumlarımıza uzanan elleri de kırmakta kararlıyız.

— Bazı çevreler bu görüşleri, «devrim yobazlığı» sayıyorlar. Bu sence nasıl açıklanabilir?

— Devrimcilik demek halk dalkavukluğu demek değildir. Her şeyden önce devrimcilerin görevi halkın önünde gitmek, halkın gerçek özlemleri için mücadele etmektir. Halk için düzen değişikliği isteyen gençliğe halk karşıdır gibi saçma bir iddiayla kanlı pazarları görmezlikten gelen ve gerçek devrimciyi yobazlıkla suçlamaya kalkışan tatlısu devrimciliğine özenmiş politikacı, aslında tutucu güçler koalisyonunun usta propagandalarının esiri olmaktadır. Politikacı, «halk kızar» diye, halk düşmanlarının uşaklığını yapmaktadır. Değirmenköy, Elmalı, Göllüce köyleri, davalarını desteklediğimiz bu topraksız köylüler bize hiç kızmadı, aksine gençliği bağrına bastı. Demir-Döküm işçileri de öyle yaptı. Devrimci gençliği halkçı görünüp, egemen sınıflara göz kırpan tatlısu devrimcisi politikacı anlamaz, ama işçi ve köylü anlar. Devrimci gençlik de onlara dalkavukluk etmez, gerçek kurtuluş yolunda onlarla birlikte mücadele eder. Hem egemen sınıflara göz kırpan oy goygoyculuğu, hem devrimcilik olmaz. Bugün bizi devrim yobazı olarak nitelendiren birkaç CHP yöneticisi Ortanın Solu taba-

nını temsil etmemektedir. Anti-Kemalist karşı devrimcilerin yanında yer alan bu birkaç yöneticiyle ortak bir mücadele söz konusu değildir. Fakat şuna inanıyoruz ki, tam bağımsızlık isteyen dürüst Ortanın Solu tabanı Kemalist bir Türkiye'nin kurulması için bizimle birlikte mücadele edecektir.»

Devrim Gazetesi - 23 Aralık 1969 - sayı: 10 sayfa: 2-7

«GEZMİŞ EFSANESİ»

Can Pulak

— Deniz Gezmiş yakalanmış...
— Ankara Oteli'nin arkasında polislerle çatışıyormuş.
— Hayır... Hayır... Ayrancı'da kıstırmışlar Deniz'i. Yakalanması an meselesi.
— Silah sesleri Meclis'in bahçesinden işitiliyor.
— Bestekar sokakta kaldıkları ev şimdi basıldı. Ben ordan geliyorum. Görmeyin, tam polisiye filmi andırıyor manzara...

Dakika geçmiyor, yeni bir söylenti, yeni bir istihbarat ortalığı allakbullak ediyor. Parlamento koridorlarında konuşulan tek konu haline geldi şehir çetesi. Yakalandılar. Hayır yakalanmadılar. Yakalanacaklar, hayır yakalanmayacaklar. Tutulmaları an meselesi. Kim söylemiş onu? Bu ve benzeri konuşmalar duyuluyor adım başı.

Deniz Gezmiş hakkındaki her haber koridorlarda büyük heyecan uyandırıyor. Hele hayal merkezi geniş olan parlamenterlerin anlattıklarını hiç sormayın. Bayındırlık Bakanı Turgut Gülez'in yanlış istihbaratı hayli vakit kaybettirdi meraklı parlamenterlere. Gülez, koridorda çevresinde toplananlara, «Şu anda Gezmiş ile polis Paris Caddesi'nde çatışıyorlar» deyince, çok sayıda parlamenter ve gazeteci otomobillere atladıkları gibi soluğu Paris Caddesi'nde aldılar. Bizim otomobilde CHP Milletvekili Kamuran Evliyaoğlu da vardı. Gidip baktık Paris Caddesi'ne. İn cin

top atıyor. Kimsecikler yok ortalıkta. Bir ara resmi üniformalı bir bekçiye rastladık. Köyünden gelen mektubu okuyordu kapıcılara.

İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu, AP Meclis gurubunda, «Gezmiş ve arkadaşlarının yakalanması an meselesi» demiş. Bunu duyanlar, çeşitli rivayetler atmışlar ortaya.

— Deniz Gezmiş yakalandı. Fakat Emniyet Müdürlüğü'ne götürülürken Küçükesat'ta kaçtı.

Meraklı parlamenterler, «Gidip bakalım» diyerek, doluşmuşlar otomobillere. Küçükesat'ta rastlamışlar bir Deniz'e ama, adam filan değil tabelaymış bu. Üzerinde Deniz Kıraathanesi yazıyormuş!

— Şimdi polisler Gezmiş'in üzerine çullanmışlar.

— Nerde?

— Ayrancı'da...

— Kim söyledi?

— Üzümünü ye, bağını sorma...

Otomobillere koşuşanlar, soluğu Ayrancı'da almışlar. Dön, dolaş, ara, sor kimsecikler yok çevrede...

Her istihbarata gidemedik tabii. Ama Ayrancı'dan dönen parlamenterlere sorduk.

— Yok be kardeşim, herkes bir şey atıyor. O kadar dolaştık, bir şey bulamadık.

— İyi bakmadınız herhalde?

— Bakmaz olur muyuz? Sadece Ayrancı kalsa iyi. Çankaya'dan Gaziosmanpaşa'ya yöneldik. Oradan da Küçükesat ve Kolej civarına indik. Hiçbir şey göremedik.

— Dalga geçtiler galiba sizinle?.

— Hiç olur mu? Koskoca Bakan söylüyor. Bakan söyleyince sen inanmaz mısın? O zaman Bakanların her söylediklerine inanmamak lazım.

İşte iki gündür Meclis'in, parlamenterlerin hali özetle bu... Maaşları bile unuttular. Onu ikinci plana attılar. Durup, dinlenip Deniz Gezmiş'in akıbeti hak-

kındaki söylentileri yayıyorlar çevrelerine. Ama doğru, ama yanlış!

Bazıları işin gırgırında. Neler söylüyorlar bir duysanız? Yok Deniz Gezmiş Meclis'in içindeki kanallarda saklanıyormuş. Yok, polisler Deniz'i bulmak için Karadeniz'i, Akdeniz'i, Ege Denizi'ni aramalıymışlar. Buna mümasil espriler yapılıyor kulislerde....

Zafer Gazetesi, 11 Mart 1971 Meclis Notları

«DENİZ GEZMİŞ, CLAY'E ÜZÜLDÜ»

Teoman Erel

Deniz Gezmiş, eğer rivayetlere bakılırsa son günlerde en çok Clay'e üzülüyormuş. Bu kaçaklar ekibi, polis çemberlerini teker teker yarınca artık söylentilerin, yakıştırmaların, efsanelerin bini bir para oldu. Bir tanesini, daha doğrusu Clay'le ilgili konuşmanın geçtiği söylentiyi nakledelim.

Deniz Gezmiş ve arkadaşları Amerikalıları serbest bırakıp kaçtıkları gecenin sabahı öğleye doğru bazı genç arkadaşlarını ziyaret etmişler, üç kişilermiş. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Sinan Cemgil. Üzerlerinde gayet temiz takım elbiseler, temiz beyaz gömlekler ve güzel kravatlar varmış. Sinekkaydı traş olmuş durumdaymışlar.

Deniz Gezmiş gayet soğukkanlı, hatta esprili bir hava içindeymiş. Sadece biraz avurtları çökük, zayıflamış bir hali varmış. Arkadaşları üzerinde büyük nüfuzu olduğu açıkça belli oluyormuş. Hatta bir ara Yusuf Aslan bir söze başlayacak olmuş, Deniz'in şöyle bir bakışı ile susuvermiş...

Gezmiş, çevresindekilere «Kardeşler» diye hitap ediyormuş.

O sabahki gazeteleri okuma fırsatını bulmuş ki, Clay-Frazier maçının sonucunu biliyormuş. Bir ara elini dizine vurmuş,

«— Yahu Clay yenilmiş» demiş. «Çok üzüldüm Clay'e. Ama mafyanın işidir bu yenilgi...»

Amerikalıların serbest bırakılmasını «tesadüf»le izah ediyormuş. Şöyle anlatmış:

«— Polislerin gelmesi tesadüf. Bizim katta durmadılar. Ama kaçtıktan sonra öğrendik bize geldiklerini.»

Deniz Gezmiş oturup ceketinin önü açıldığında pantolonunun kemerine sokulmuş vaziyette iki tane otomatik Map marka tabanca görünüyormuş.

Söz bir ara son şehir gerilla hareketlerinin tartışmasına gelmiş. Deniz'e arkadaşları bazı çevrelerde bu hareketlerin tasvip edilmediğini, halkın antipatisini arttırdığı için bu hareketlerin tenkid edildiğini anlatmışlar. Şöyle cevap vermiş Gezmiş,

«— Her yenilik bir takım insanlar üzerinde antipatiler yaratır...»

Gezmiş, bildirilerinde kabullendikleri suçları bu konuşmada da kabul ediyormuş. Banka soygunlarından Emek İş Bankası soygunu ile İstanbul'daki soygunu kendilerinin ya da kendilerine bağlı olanların düzenlediklerini söylüyormuş. Ve diyormuş ki,

«— Türkiye'de üç kişiyle istenilen banka gayet rahat soyulur...»

Bilindiği gibi Gezmiş ve arkadaşlarının katıldıkları hareketin stratejisi «Şehirlerde gerilla yapıp para temin ettikten sonra dağlara çıkıp üsler kurmak, yeterince kuvvetlenince tekrar şehirlere dönüp sonuç almak» diye anlatılıyor:

Gezmiş ve arkadaşları öğle yemeğini bu arkadaşlarının yanında yemişler. Gerilla usulünce... Güya Yusuf Aslan cebinden iki kutu konserve çıkarmış. Bir kutu yalancı dolma, öbürü barbunya fasülye... Bunlarla karınlarını doyurmuşlar!

Sonra söz yine Amerikalıların kaçırılması olayına gelmiş. Deniz, «öldürmeyi bir an bile düşünmedik» diyormuş.

Birisi sormuş, «Peki Amerikalıların şoförünü niye bağlamadınız? Gidip haber verdi sizi...»

Deniz, «Dert değil» demiş. «Gidebileceğimiz yer-

ler her an hazır... Her an 3-4 tane kirada ev hazır. Şoför biz onu bıraktıktan sonra üsse en az 20 dakikada gidebilirdi. Biz ise 10 dakika sonra saklanacağımız yere varacaktık...»

Bu sohbet saatlerce, hava karardıktan sonra da devam etmiş. Deniz ve arkadaşları gayet soğukkanlı, vedalaşıp çekip gitmişler.

İşte size dört başı mamur bir rivayet... Şu hırsız-polis oyunu daha devam ederse, daha nelerle karşılaşacağız bilinmez...»

Yeni İstanbul - 12 Mart 1971

GEZMİŞ - MENTEŞEOĞLU

İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu ile Deniz Gezmiş arasında geçen konuşma bir belge değeri olduğu için değişik gazetelerden derleyerek yayınlıyorum.

Menteşeoğlu — Neden yola çıktın bu genç yaşta?

Gezmiş — İnandığım dava uğruna mücadele veriyorum. Sizin yüzünüzden mücadele veriyorum.

Menteşeoğlu — Nereye gidiyordunuz?

Gezmiş — Devrime.

Menteşeoğlu — (Eliyle duvardaki haritada Sivas'ı işaret ederek) Devrim o tarafta mı?

Gezmiş — Devrimin o tarafı, bu tarafı yoktur, her taraftan gelir.

Menteşeoğlu — Parayı ne yaptın?

Gezmiş — Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu paranın gereğini yapacaktır.

Menteşeoğlu — Halk Kurtuluş Ordusu nedir? Türkiye'de bir tek ordu vardır. O da Cumhuriyet ordusudur.

Gezmiş — Hükümetinizin istifasından belli.

Menteşeoğlu — (Deniz'i gazetecilere göstererek) İşte bu pejmürde adam, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun kahraman kumandanı imiş. İyi bakın. Kılığına, kıyafetine, suratına.

Gezmiş — Kahramanım, tabii.

Menteşeoğlu — Kimin kahraman olduğu belli olmadı mı?

Gezmiş — Belli oldu. Kahraman olduğunuz için

istifa ettiniz, değil mi? Sizler Demirel'in neferisiniz, ben Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun.

Menteşeoğlu — Susturun şu ukalayı. Konuşturmayın. Götürün, çok konuşup ukalalık etmesin.

Deniz — (Emniyet Sarayı'nda kendisini merakla seyreden polislere) Bakın görün beni, daha evvel hiç görmemiş miydiniz?

Ben, siz polislerden daha alacaklıyım, alacaklarım var sizden.»

Yararlanılan kaynaklar:

1 — Deniz ile Menteşeoğlu - Cumhuriyet - 19 Mart 1971

2 — Deniz Gezmiş ve Kırkharamiler Devrim gazetesi 23 Mart 1971

3 — 18 Mart 1971 - Milliyet

4 — 18 Mart 1971 - Akşam

5 — 18 Mart 1971 Hürriyet

SORGU

...DENİZ GEZMİŞ sorgusunda: Evvelemirde iddianameye karşı diyeceklerim mevcuttur. İddianame kelle istemek için hazırlanmıştır. Yapılan tahliller yanlıştır, hatalıdır, değerlendirmeler keza isabetsizdir. Yalnız biz varlığımızı hiçbir karşılık beklemeden esasen Türk halkına armağan etmiş bulunmaktayız. Bu sebeple ölümden çekinmiyoruz. İddianamede yapılan değerlendirmeler başkana arzettiğim gibi hatalıdır. 1908 tarihinden itibaren yapılan gelişme, isabetsiz tahlillere tabi tutulmuştur. Giriş kısmı muğlaktır. Açık değildir, bunun hangi manaya geldiğini anlayamadım, neyi kastettiği açık değildir.

Eğer giriş kısmında korku, gaflet, kurnazlık ve ihtiras içinde bulunanlardan bizleri kastediyorsa, bu doğru değildir. Türkiye'de gaflet, dalalet ve hatta hiyanet içinde bulunanlar varsa, bunlar ancak Amerikan Emperyalizmi ile iş yapan çıkarcılardır. İddianame hukuk mantığından ari olarak hazırlanmıştır. Gelişmiş ülkelerin gençliği ile az gelişmiş ülkelerin gençliği terazinin aynı kefesine konmuştur. Ve kız-erkek ilişkileri, içki olayları, toplum baskısından uzak bir yaşama isteği gibi değerlendirmeler vardır. Bunlar doğru değildir. Bizlerin tek özlemi tahsil sırasında bulunmamıza rağmen Türkiye'nin bağımsızlığıdır. Biz hiçbir zaman bütün çabamıza rağmen Türkiye'nin bağımsızlığını temin edemedik. Bugüne kadar da bu özlem içinde kaldık. İddianamede bir hususa daha değinmek istiyorum. 14 Mayıs 1950 tarihi Türkiye'nin döneminde yeni bir olay ve tarihi bir dönüm olarak

nitelendiriliyor. Ve aynen şöyle denmektedir. Ulusun tarihinde ilk defa seçimle iktidar değişikliği oluyor. Bu tarih bize göre Amerikan Emperyalizminin Türkiye'de seçimle iktidara gelmesidir. Ve iddianame bundan sonraki kısımlarında bu hususu da belirtmektedir. İkili anlaşmalar kısmı bundan sonra yer almaktaydı ve bu hususu açıklığa kavuşturmaktadır. Türkiye'nin madenleri, petrolü 1950 tarihinden sonra Amerikalılara peşkeş çekilmiştir. Kurtuluş Savaşı'nı da yerli yerine oturtmak gerekmektedir. Biz 50 sene evvel kurtuluş savaşı vermiş bir ülkenin çocukları olarak Kurtuluş Savaşı'nın gerçek tahlilini yapmaya her zaman muktediriz. Biz yine çok iyi biliriz ki Türkiye Kurtuluş Savaşı'nı yapmak için Samsun'a çıkanlara İstanbul Örfi İdaresi'nce ve Mahkemelerince idam cezası verilmiştir.

Ve yine bilmekteyiz ki Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzlerce generalinden ancak birkaç tanesi Kurtuluş Savaşı'na iştirak etmiştir Ve yine bilmekteyiz ki Kurtuluş Savaşı yapıldığı sırada İstanbul'da bulunanlar bunları yapanlara eşkıya demiştir. Türkiye'nin kurtuluş ve bağımsızlık savaşından ne şekilde bağımlı hale geldiğini de belirtmek gerekmektedir

1922-1923 sıralarında Lozan müzakereleri sırasında İngilizler Türk Delegasyon Başkanı İsmet İnönü'ye bu hususu peşin olarak hatırlatmışlardır Kurtuluş Savaşı aydınların yönetiminde yapılmış savaştır Fakat bu yönetime feodal mütegallibe ve eşraf iştirak etmiştir. Bu eşraf ve mütegallibe evvela İş Bankası'na sızdı, daha sonra da 1944-1945 yıllarında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu hazırlıklarında bu tasarıya kesin cephe aldılar Bunlar Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Demokrat Parti'yi kuran kimselerdir Böylece 1950 tarihine gelindi ve 1950 tarihinde Amerikan emperyalizmi iktidara geldi.

Olaylar bundan sonra bildiğimiz gibi gelişti, olaylar cereyan etti, Demokrat iktidar 27 Mayıs 1960'da tarihe gömüldü. Demokrat Parti gitti, bunun gitmesi

ile tellallar değişmedi. Hamam aynı, bu defa *yanlış oldu*, 27 Mayıs'ı kastetmiyorum, bundan sonrasını kastediyorum. Hamam aynı fakat bu defa da tellallar değişti. Amerika bu dönemde imdada yetişip İnönü'-yü düşürdü. Demirel'i iktidara getirdi. Öğrenci hareketlerine gelince, iddianamede öğrenci hareketlerinin başlangıç tarihi 1968 olarak belirtilmektedir. Bu tarih yanlıştır. Türkiye'de öğrenci olayları 50-60 senedir eksik olmamıştır. Sultan Hamit'in Tıbbiye talebelerini Sarayburnu'ndan denize attığı tarihten itibaren öğrenci hareketleri Türkiye'de devam edegelmiştir. 1908'i hazırlayan hareketler ileriye dönük hareketlerdir. Vagonli'yi tahrip eden gençler ilerici gençlerdir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Faşizme hayır diyen gençler ilerici gençlerdir. Ve 28 Nisan 1960 tarihinde özgürlük savaşı veren gençlerdir. İlerici gençlerdir. Amerikan Emperyalizmi tarafından İnönü hükümetten düşürüldüğünde protesto gösterisi yapan gençler ilerici gençlerdir. Anayasaya bağlılık mitingini de bizler yaptık. O günün mitinginde iktidarın kiralık adamlarından ve polisinden dayak yiyen de gene bizlerdik. 1968 senesine gelince üniversiteler öğrenciler tarafından işgal edildi. İşgalleri gayet meşru idi ve kürsü ağaları dahi bu işgallerin haklılığını hiçbir zaman inkar edemedi. Ve 1968'de umumi efkar ve herkes öğrenci isteklerinin kabul edileceğini beyan ediyordu, herkes bu kanaatte idi.

Aradan üç sene geçti, bu üç sene içerisinde o zamanki isteklerin tahakkuku istikametinde en ufak bir kıpırdanma olmadı. Aynı yılın Temmuz ayında Amerikan filosuna karşı gösteri yapanlardan Vedat Demircioğlu polis tarafından hunharca öldürüldü. Bundan sonra olayları sizler de biliyorsunuz. İktidarın silahlı kuvvetleri *yanlış oldu*. Kiralık kuvvetleri ve polisi hunharca devrimcilerin üzerine saldırdı. Yirmiye yakın devrimci öldürüldü. Bunların hiçbirinin

katili bulunamadı. Polis karakolları işkencehane yerine getirildi. Hiçbir savcı buna karşı çıkmadı.

İddianamede bir gerçek tahrif edilmek isteniyor, bu hususu da belirtmek ve düzeltmek isterim. Fikir özgürlüğünü ve Anayasayı paravan yapanlar önceleri Atatürkçü geçinirken, onun fikir ve şahsiyetini de küçük görmeye başladılar şeklinde ve sadece Mustafa Kemal tarafını beğeniyorlardı şeklinde bir cümle mevcuttu. Bunu kesin olarak reddediyorum, asla kabul etmiyorum. Diğer yurtseverler de bunu kabul etmez, bu kasten tahrif edilmek isteniyor, gerçekler örtülmek isteniyor. Bu cümle art niyetle hazırlanmıştır. Bu memlekette Mustafa Kemal'e gerçekten sahip çıkanlar varsa onlar da bizleriz. Onun istiklali tam prensibi ve ideali tam *yanlış zapta geçti*, onun istiklali tam Türkiye idealini yalnızca biz devam ettiriyoruz. İddianamede bizim Anayasayı cebren ilgaya teşebbüs ettiğimiz ileri sürülmektedir.

Öteden beri arzetmiş olduğum gibi, bu ülkede Anayasayı en fazla savunanlar bizleriz. Anayasayı ihlal edenlerse ortadadır. Anayasanın uygulanmasını isteyen gene bizleriz. Anayasayı uygulamayan yavuz kimselerse hâlâ ortadadır. Yine o kişiler bizim kellemizi istemektedirler. Bile bile iddia makamı bizim Anayasayı ilgaya teşebbüs ettiğimizi ileri sürmektedir.

İddia makamı bizim vermekte olduğumuz bağımsızlık savaşına karşıdır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına karşı, reformlara karşıdır ve bu nedenle bizim Anayasayı ilgaya teşebbüs ettiğimizi ileri sürmektedir. Çünkü Süleyman Demirel hâlâ ortada gezmektedir. Kudreti yetiyorsa Süleyman Demirel hakkında aynı şekilde dava açsın, onlar 36 milyonluk ülkenin bütün yükünü 20 gencin üzerine yıkmaya alışmışlardır. Bizi bağımsız bir ülkenin çocukları olmaktan mahrum eden hepiniz dahil, sizlersiniz. Çünkü Amerika sizin döneminiz sırasında Türkiye'ye girdi ve hiçbiriniz sesinizi çıkarmadınız ve Demokrat Par-

ti iktidarına 10 yıl ses çıkarmadınız, taki 38 yurtsever subay ses çıkarana kadar ve onları devirene kadar.

Ve bugün aynı savcılar bu şahıslar hakkında da idam kararı istemektedir. Süleyman Demirel'in Anayasayı ihlaline ve despotizmine ve ülkeyi Amerika'ya satmasına ses çıkarılmadı. Ve meydanlarda bunlara karşı bizler dövüşmek mecburiyetinde kaldık, bizler kurşunlandık. Ve sonunda idam isteği ile buraya getirildik, dediğim gibi Türkiye'yi bu hale getiren eski yöneticilerin bütün suçları bize yüklenmek istenmektedir. Bütün eski idarecilerin suçu bize yükletilmek istenmektedir. Türkiye'nin bağımsızlığından başka hiçbir şey istemedik ve hayatımızı bu yola koyduk, varlığımızı Türkiye halkına armağan ettik. Bunun aksini iddia edenler vatan hainidir.

12 Mart muhtırası muvaffak olmasaydı, bizi itham eden makam onları da aynı şekilde itham ederdi, buna da kanaatim tamdır. 12 Mart muhtırası Anayasanın uygulanmadığını iddia etmektedir. Ve Parlamentoyu açıkça suçlamaktadır. Biz stratejik olarak düşüncelerimizi hiçbir zaman saklamayız. Hangi şartlar altında olursak olalım bunu açıkça söyleriz. Düşüncelerimizi mezara kadar götürürüz. Nasıl burada namluların ve dipçiklerin gölgesi altında konuşuyorsak, düşüncelerimizi her zaman açıkça ifade ederiz.

Bizim Anayasayı ilgaya teşebbüs gibi bir kastımız bulunsaydı bunu da burada açıkça söylemekten çekinmezdik. Meclisi ıskat amacı gütmüş olsaydık, bunu da söylerdik, hatta gider Meclise de bombayı koyardık. Böyle bir amacımız olsaydı, bunu söylerdik ve yapardık. Daha evvelce de belirtmiş olduğum gibi bizim böyle bir amacımız yoktur, tek yazılı belgede, bildiride bu husus açıkça ortaya konmuştur. Orada açıkça da anlatıldığı gibi bizim düşmanlarımız Amerikan emperyalizmi ve onun yerli işbirlikçileridir.

Yine bildiride açıkladığımız gibi yerli işbirlikçiler, hain patronlar yani emperyalizmle işbirliği yapan patronlar feodal mütegallibe yani bezirganlar, tefeciler, toprak ağaları ve diğer işbirlikçileri ve bizim bütün eylemlerimiz bu hedefe yönelmiş bulunmaktadır. Bunun dışında başka bir hedefimiz yoktur. Eylemlerimiz de savcının iddianamesini yalanlamaktadır.

Olaylara gelince biz, (çizildi) Ersin Bağtır isimli talebeyi dövdüğümüz iddiası kesinlikle doğru değildir. Bu isnadı kesin olarak kabul etmiyorum, doğru değildir. Vuku bulmamıştır.

Kavaklıdere Amerikan Sefareti önünde nöbet bekleyen polis memurlarını kurşunladığımızı kabul ediyorum. Çünkü onlar her türlü işkenceyi devrimci gençler üzerinde yapmaktan zevk alıyorlardı.

Olaydan iki gün evvel de iki kişi ölmüştü. Nail Karaçam ve İlker Mansuroğlu isimli arkadaşlarımız öldürülmüştür. Bunların bir tanesi toplum polisi tarafından, birisi sivil polisler tarafından öldürülmüştür.

1920'lerde İstanbul'da karakol teşkilatı M. Grubu hangi amaçla İngilizlere ve Osmanlı polislerine kurşun sıktıysa biz de o amaçla polislere kurşun sıktık. Olayı arkadaşım Yusuf Aslan anlattı, burada açıklamak istediğim husus öldürmek kastı yönündedir, öldürmek kastı ile ateş açmadım. Mesafe çok yakındı, iki metre kadar vardı. İsteseydik bunları rahatça öldürebilirdik, ayaklarına ve kollarına ateş ettik, çok yakın mesafeden ateş ettik. Olayda herhangi bir tanık olmadığı halde bunu açıkça ikrar ettik.

Biz Türkiye İş Bankası Emek Şubesi'ndeki 124 bin liraya el koyduk, bunu da kendi şahsımız için almadık, fakat kendi şahsı ve kardeşleri için 30 milyon lira çalanlar hâlâ ellerini kollarını sallayarak ortada dolaşmaktadır.

İş Bankası'nın mekanizmasını izah etmek istiyorum. İş Bankası bilindiği gibi her sene küçük cep

defterleri dağıtır. Bu cep defterlerinin arka sayfası açıldığında, görülecektir ki, İş Bankası Türkiye'de yabancı sermaye ile iş yapan, işbirliği halinde bulunan en büyük müessesedir. Nerede Türkiye halkını sömüren, halkın zararına çalışan bir müessese varsa bunun altında muhakkak İş Bankası bulunmaktadır. Ve İş Bankası'nın bu marifetleri yeni değildir, ileri tarihlere uzanmaktadır. Demokrat Parti'yi de iktidara getiren İş Bankası'dır.

1936 tarihlerinde İsmet İnönü Meclis koridorlarında memleketi İş Bankası'na soydurmayacağız diye *yanlış oldu* hazineyi soydurmayacağız diye bağırmıştı. Birinci Kurtuluş Savaşı sırasında Kuvayı Milliyeciler İzmir Valisi Rahmi Bey'in oğlunu kaçırıp 50 bin altın almışlardır ve civardaki paralara el koymuşlardır. Biz de bunu yapmakla en az onlar kadar haklıyız. Tarih evvelce bunu yapanları nasıl temize çıkarmışsa bizi de temize çıkaracaktır. Buna da inanıyoruz.

Bu hadisede altı kişi bulunuyorduk, ben, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil ve Alpaslan Özdoğan beraberdik. Arabayı Yusuf Aslan temin etti. İçeriye üç kişi beraber girdik. Paraları vezneden kimin aldığını şu anda hatırlamıyorum. Alpaslan Özdoğan dışarda kaldı. Yusuf Aslan arabada kaldı. Bu olaylar Yusuf Aslan'ın anlattığı gibidir. Diğer olaylarda da Yusuf Aslan'ın ifadelerine aynen katılıyorum. Anlattığı şekilde cereyan etmiştir. Yalnız Sevim Onursal'ın evinde altı kişi bulunuyorduk. Ben, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil, Yusuf Aslan, Alpaslan Özdoğan ve Kor Koçalak bulunuyordu. Fakat Kor Koçalak herhangi bir hadiseye karışmadı.

Burada polis memuru Cemal Şeker'in 170 lira parasını aldığım veya aldığımız iddia ediliyor. Bu husus doğru değildir. Sureti katiyede reddediyorum. Polis memurunun parasını almadık, sadece silahını aldık. Avukatın şapkasını da aldığımız iddiası doğru değildir, cebinde 10 bin lira para vardı, alsaydık o parayı

alırdık, biz kimlerin parasını alacağımızı gayet iyi biliyorduk. Bu gasp iddiaları yani polis memurunun parası ve Avukat Mehmet Karaçalı'nın şapkasının alındığı iddiaları doğru değildir. Kor Koçalak burada hadiselere karışmadı.

Balgat üssünden zenci Amerikalı Jimmy Finley'i kaçırdık, bu da doğrudur, kabul ediyorum. Bu hadisede üsse girdik, Amerikan silahlarına el koymak istiyorduk, silah deposu olarak keşfettiğimiz depoya girdik, silahları bulamadık. Üssün içindeki Pieksin önünde zenci Çavuş Jimmy Finley arabasında bulunuyordu, kendisini arabası ile beraber aldık üsden çıkardık. Yalnız kapıdan çıkarken bir olay oldu, kapıda nöbet bekleyen nöbetçiler silah çektiler, biz de kendilerini korkutmak maksadıyla ateş ettik ve bu suretle kapıdan çıktık.

Jimmy Finley'i Orta Doğu'ya getirdik. ODTÜ 1 numaralı yurtta, 201 numaralı odada bir gece misafir ettik, ertesi gün serbest bıraktık. Kendisinden bilgi almak istedik, o maksatla misafir ettik, daha sonra da serbest bıraktık. Bu hadisede de beş kişi idik, Alpaslan Özdoğan da bizimle beraberdi.

Atelyeler şefi Nihat Çokyüce'nin arabasının kaçırılması ve kendisinin bağlanması hadisesiyle ilgim yoktur. Bu konuda bilgim de mevcut değildir.

Recep Sakın, Jimmy Finley'in kaçırılması hadisesinde bizim yanımızda yoktu. Ben, Yusuf Aslan, Sinan Cemgil, Hüseyin İnan ve Alpaslan Özdoğan beşimiz beraberdik. Nihat Çokyüce hadisesinde ise ben bulunmuyordum. Bildiğime göre Hüseyin İnan'la Sinan Cemgil ikisi beraberdi, diğer arkadaşlar bu işe karışmadılar. Bu hadisenin kararlaştırılması konusuna cevap vermiyorum dedi. Dört Amerikalıyı ben, Hüseyin, Yusuf ve Sinan Cemgil dördümüz kaçırdık. Mete Ertekin yalnız boş arabayı şehre getirdi, bize başkaca yardımı olmadı, kaçırılmada doğrudan doğruya bir ilgisi ve faaliyeti olmadı. Kendilerini 4 Mart

1971 tarihinde Amaç Apartmanı 3 nolu dairesine getirdik.

Bildiğime göre daireyi Yusuf Aslan'la Sinan Cemgil tutmuşlardı. İrfan Uçar'ın bu olaylarla hiçbir ilgisi yoktur. Necmettin Baca ve İbrahim Seven'in Sevim Onursal'ın evindeki hadiselerle ilgisi yoktur. Bu husus evvelce zapta geçmedi. Ben, Necmettin Baca'yı cezaevinde tanıdım. İbrahim Seven'i ise evvelce gıyaben tanırdım. İkisinin bu hadiselerle ilgisi yoktur.

Amaç Apartmanı'nda bildiriyi biz kaleme aldık. Bildiriyi Hüseyin İnan dağıtacaktı. Kendisi o zaman deşifre olmamıştı. O maksatla bildiriyi o dağıtacaktı. Müddet geçtikten sonra verdiğimiz kararı uygulamadık. Amerikalıların serbest bırakılmasında Sinan Cemgil de bizimle beraberdi. Biz, Amerikalılara acımış serbest bırakmıştık.

Sinan da aramızdaydı, sonradan dağıldık. Sinan Cemgil Nurhak dağlarında yaralandı, silah kullanamaz haldeyken kasti olarak öldürüldü. Alpaslan ve Kadir de aynı şekilde öldürüldü. Mustafa Yalçıner iki aydır hastahanede yatmaktadır. Şans eseri kurtulmuştur. Apartmandan çıkarken Yusuf, Sinan, ben üçümüz beraberdik, sonradan dağıldık. Hüseyin İnan bizden daha evvel ayrıldı.

Yusuf'la beraber temin ettiğimiz motosikletle güç şartlar altında Şarkışla'ya gittik. Maksadımızı Yusuf Aslan anlattı, bir köprü civarında buluşacaktık. Sinan bizi bir köye yerleştirecekti. Biz, Şarkışla'da teşhis edildik, ancak burada isteseydik, bizi teşhis edenleri silah kullanamaz hale getirirdik, fakat bunu asla yapmadık, bu yola başvurmadık, arkamızı döndüğümüz sırada, bu yola başvurmadığımız kimseler tarafından ateş açıldı, arkadan açılan ateşle Yusuf Aslan yaralandı. İddianamede başçavuşun hanımının *(çizildi)* kasti olarak vurulduğu iddiası doğru değildir, ben kapının kilidine ateş ettim, o sırada hanımın eli tokmakta olduğundan yaralanmış, ben kendisini gör-

medim. Bunun dışında olaylar iddianamede yazıldığı şekilde cereyan etti. İddianamede geçen ve bana atfedilen bir cümleyi kabul etmiyorum. Ben silahımı halka ve orduya karşı kullanmadım, ancak vatan hainlerine karşı kullanmak maksadıyla taşıdım ve halka ve orduya karşı kullanırım şeklinde beyanda bulunmadım. Silahlarımızı vatan hainlerine karşı çeviririz, bunların da kimler olduğunu başlangıçta arzettim. Polisteki ve Cumhuriyet Savcılığı'ndaki ifadelerimi kabul etmiyorum, Askeri Savcıya da ifade vermemiştim.

İddianamede Marksist-Leninist düzen kurmak istediğimiz iddiaları yer almaktadır. Bunlara da değinmek istiyorum. Bu iddiayı Marksizmin ve Leninizmin cahili olan kimseler ortaya atabilir. Marksizm ve Leninizm her şeyden evvel bir dünya görüşüdür ve bir metoddur. Ve gerçeğe varmak için kullanılan diyalektik mantığı kullanan bir metoddur. Marksist ve Leninist metod içinde bulunduğu şartları tahlil eder değerlendirir, o şartlara göre değerlendirme yapar. Durum böyle iken Marksist-Leninist düzen kurulacağı ve kuracağımız iddiası bunun iyi bilinmemesinden doğmaktadır.

Profesyonel devrimci olmak bir suç unsuru olarak ileri sürülmektedir. Bu da bir cehalet örneğidir. Bu konuların bilinmemesinden ileri gelmektedir Profesyonel devrimci bugünün Türkiye'sinde kendini hayatı boyunca Türkiye'nin bağımsızlığına adayan kimsedir. Birinci suçumuz iddia makamına göre hayatımızı boşu boşuna Türkiye'nin bağımsızlığına adamış olmamızdır. İkincisi Dev-Genç üyesi olmakla suçlanıyorum, aramızda Dev-Genç üyesi olmayan arkadaşlar da mevcuttur. Dev-Genç üyeliği bir suç değildir Dev-Genç Sıkıyönetime kadar faaliyette bulunmuş legal bir örgüttür. Kanunen faaliyeti tahdit edilmemiş ve yasaklanmamıştır.

Kanunların himayesinde olan ve faaliyetini kanunlara uygun olarak yürüten bir derneğe üye ol

mak hiçbir zaman suç teşkil etmez. Kaldı ki ben şahsen Dev-Genç üyesi değilim. Kanunların himayesinde olan ve faaliyet gösteren derneğe girmek suç değildir, bunu iddia makamının da bilmesi gerekirdi.

Marksizm-Leninizm konusuna gelince daha evvel de bunun ne olduğunu belirttim ve açıkladım. Bu konuda daha fazla bilgi sahibi olmak isteyenler Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı inceleyebilirler. Burada üç tane suç unsuru ileri sürülüyor, üçünü de açıklamış bulunuyorum. Birincisi varlığımızı Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmiş olmak, ikincisi kanuni ve legal bir örgütün üyesi olmak, kaldı ki çoğunluk bu derneğin mensubu değildir. Üçüncüsü ise doğru olmayan bir takım bilgilere müsteniden itham edilmek ve Recai Galip Okadan'ın kitaplarından derlenmiş bilgilerle Marksist-Leninist düzen kurmak istemekle itham ediliyoruz. Bu iddiaların hiçbirisi varit değildir. İddialar ortadadır. Mesnetsizdir, bu iddialarla idamımız istenmektedir.

Ayrıca iddianamede Türkiye halkının bir takım etnik gruplardan teşekkül ettiği iddiaları ve bunu bizim yaptığımız, ortaya attığımız ithamları mevcut bulunmaktadır. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararında ve Misak-ı Milli'de şu vardır. Misak-ı Milli sınırları içinde iki kardeş kavim yaşar. Türk ve Kürt kavmi yaşamaktadır. Birinci Büyük Millet Meclisi'nin kararı böyledir. Türkiye'de iki kardeş kavmin ve unsurun yaşadığını kabul etmektedir. Bunu kabul etmek bölücülük değildir. Bölücülük olarak kabul edildiği takdirde Birinci Türkiye Millet Meclisi ve Mustafa Kemal'i de bölücü olarak kabul etmek gerekir. Bu iki kardeş unsur Birinci Kurtuluş Savaşı'nı müştereken başarmışlardır. Güney cephesinde düşmanla omuz omuza savaşmışlardır. Bu ikisine birden biz Türkiye halkı diyoruz ve bu iki kardeş unsur ikinci bağımsızlık savaşını da müştereken başaracaklardır. Asıl bölücüler bu gerçeği kabul etmeyenlerdir

Ayrıca memleketin huzurunu bizim bozduğumuz iddia ediliyor. Memleketin huzurunu kimlerin bozduğu ortadadır. Ve kimler 30 milyon çalmıştır? Kimler Devlet hazinesini kardeşlerine peşkeş çekmiştir? Memleketin madenlerini peşkeş çekmiştir. Anayasayı uygulamamıştır. Bunlar ortada iken, bilinirken bunlardan bahsedilmeyip, memleketin huzurunu bozduğumuz iddiaları değersiz ve mesnetsizdir. Bizim kişi güvenliğini, mülkiyet hakkını, egemenlik ilkelerini, milli bütünlüğü bozmak için harekete geçtiğimiz iddiaları vardır. Kişi güvenliğini ihlal edenler kimlerdir? Bunu evvela tesbit etmemiz gerekir.

Karakollarda işkence gören bizler olduk, meydanlarda kurşunlanan gene bizler olduk. Bakanların emri ile hapishanelere atılan bizler olduk. Buna rağmen kişi güvenliğini bozan olmakla itham ediliyoruz, yukarıda anlatılanlar, asıl kişi güvenliğini bozanlar ise serbestçe meydanlarda dolaşmaktadır. Mülkiyet hakkını ortadan kaldıracağımız iddia ediliyor. Bizatihi Anayasa mülkiyet hakkını toplum yararına kısıtlamıştır: Mutlak mülkiyet hakkı tanımamıştır. Elli köye sahip bir toprak ağasını Anayasamız kabul etmemiştir. Egemenlik ilkelerine karşı çıkmakla itham edilmekteyiz. Asıl egemenlik ilkelerine karşı çıkanlar halkın sırtından geçinenlerdir. Ayrıca milli bütünlüğe karşı çıkmakla da suçlanıyoruz. 101 tane Amerikan üssünün bulunduğu ülkede, bizim milli bütünlüğü bozmak istemekle itham edilmemiz gülünç olmaktadır.

35 milyon metrekare vatan toprağı işgal altında iken bizim milli bütünlüğü bozmakla suçlanmamız gülünçtür. Mustafa Kemal sağ olsaydı bugün çok şaşırırdı. İddianame baştan beri arzettiğim gibi sırf kelle istemek maksadıyla hazırlanmıştır. Şeklen de hukuk mantığından mahrumdur. Hukuki kıymetten ve değerden mahrumdur. 21 yılın hesabını 21 gençten sormak maksadıyla ve suçluların telâşı içerisinde hazırlanmış bir iddianamedir.

Ben şunu iddia ediyorum ki hareketimiz tamamen Anayasal bir harekettir. Anayasanın başlangıç ilkesinde belirtilen ulusun zulme karşı direnme hakkını kullandık. Bu sebeple Anayasal bir davranışta bulunduk. Yaptıklarımızın haklı olduğuna inanıyorum. Halen de bu inancı taşıyorum. Türkiye'nin bağımsızlığından başka bir şey istemedim ve bu sebeple Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçilerine karşı mücadele verdik. Bundan dolayı ölümden korkmuyoruz. Onu ancak işbirlikçiler düşünsün ve ancak onlar kendi canının telaşına düşsün ve ben 24 yaşındayken kendimi Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmekten onur duyuyorum. Bağımsızlık düşüncesini mezara kadar götüreceğiz, *dedi.*

(1. THKO Davası - 1. Cilt Sayfa: 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327, 328. 329, 330. 331).

«İDAM CEZALARI KALDIRILSIN»

PARLAMENTO

Fatma Hikmet İşmen, Fakih Özlen, Ekrem Acuner, Mucip Ataklı, Vehbi Ersü, Suphi Karaman, Kamil Velioğlu, Sami Küçük. Ahmet Yıldız, Muzaffer Yurdakuler, Mehmet Ali Aybar.

YARGI ORGANLARI YARGITAY

Ali Aıza Sönmez, Rebia Karaoğlan.

DANIŞTAY

Nihat Asyalı, Nursal Aymakoğlu, Muzaffer Cebesoy, Nurşen Çatal, Yılmaz Çimen, Zuhal Çoker, Yurdagül Dinçsoy, Kamer Genç, Füsun Gökmen, Fezal Görün, Nesrin Kaya, Sumru Kunduloğlu, Figen Molu, Mustafa Saylı, Melahat Tan, Sami Tezveren, Sami Tuncu, Kudret Ulutürk, Tahsin Yağmurlu, Tansel Tuğcu, Ahmet Bilgin.

YARGIÇLAR

Hasan Basri Akgiray, Bahattin Balıoğlu, Mehmet Feyyat, Mustafa Kutluğ, Doğan Öz, Ömer Faruk Öz, Cevdet Tekbaş, Mahmut Teksöz, Namık Kemal Yalçınkaya, Orhan Güner, Uğur Uysal, Erhan Soral.

AVUKATLAR

Hayrettin Aracı, Ziya Acar, Abdullah Ardahan, Niyazi Ağırnaslı, Nihat Akalın, H. Akangir, Osman Akbay, Mutlu Akçay, Turhan Akçay, Yücel Akman, Önumut Akıncı, Sadık Akıncılar, Metin Aktan, Dursun Alpar, Taner Alpat, Nermin Alpman,

A. Alıntay, Orhan Apaydın, Tuncay Arat, Turgan Arınır, Ayşe Arısan, Özdemir Arkan, Suna Güzin Arkanav, Orhan Arsal, Hasan Aslan, Tugal Ateş, Beyhan Aydemir, Osman Aydın, Halil Azeri, Nedret Baban, Sahir Bafra, Selahattin Bağdatlı, Remzi Bakırcı, Mustafa Balcı, Gülen Başpınar, Namık Behramoğlu, Tomris Belgin, Hıdır Benzer, Tuncay Bilen, Meriç Biliner, Refet Bozer, Kamuran Bozkır, Sait Bozkurt, M. Kaya Canpolat, Ülkü Celayiroğlu, Enis Coşkun, Nedim Çağlar, Artun Çağlayan, Mehmet Çağlayan, Rauf Çapan, Yüksel Çekemoğlu, Muzaffer Çavdar, Halit Çelenk, Suat Çelik, Cahit Çelikel, Günfer Çelikman, M. Emin Değer, E. Demirel, Yılmaz Dereli, Macit Deni.

Feyzi Dinçer, Abuzer Doğan, Ayten Domaniç, Mennan Duatepe, Hasan Duman, Hüseyin Ekmekçioğlu, Necdet Emek, Atilla Eray, Cevat Ercişli, Nazım Erdem, İsmet Erdeniş, Ömer Erdoğan, Mediha Eren, Zeki Oruç Erel, Aykut Ergil, Selmin Ergör, Ayla Erkan, Hüseyin Erkanlı, Cemil Erman, Mehmet Ersan, Şemsettin Ertalu, Coşkun Ertürk, Nur Erün, Teoman Evren, Cevdet Yücel Fenercioğlu, Turan Fırat, Orhan Firuz, Muzaffer Gencay, Merih German, Atilla Göktürk, Erol Güllü, Muammer Güngör, Nevzat Helvacı, Dündar Hüdaverdi, Ali İlhan, Hayati İnan, Hamdi İskender, Süreyya Kahraman, Yusuf İzzet, Atilla Kan, Nur Kaner, Yusuf Karaduman, Çetin Karakuş, Perihan Karakuş, Nur Kartal, Şener Kartal, Ahmet Kaya, Galip Kaymak, Özcan Kırca, Osman Kiper, Kazım Kolcuoğlu, Ethem Korkmaz, Tanju Korkmaz, Remzi Korkut, İzzet Kök, Süleyman Köymen, Ayşe Nur, Alp Kuran, Ayşe Kutlu, Osman Kürkçüoğlu, Hıdır Lüle, Erdal Mersol, Şener Mete, Nüh Oker, Hasan Olman, Selçuk Minkari, Sera Oğuz, Nurettin Onur, Selim Onurkaş, Haluk Ömerbaş, Tümer Önen, Tahsin Örücüler, Ahmet Özalp, Can Özbakan, Erdal Özcan, Celal Özdemir, Suzan Özel, Asena Özgen, Ahmet Özkan, Tuncer Özkan, Yalçın Öztürk, Erten Şahin, Muammer Şahin, Hasan Ali Şahin, Ersen Şansal, Altay Şatıroğlu, Mehmet Sinan Şavata, Erdoğan Şengezer, Necdet Sağır, Timuçin Salihoğlu, Cenkhan Sandıkçıoğlu, Yücel Sayman, Alp Selek, Gürhan Serbes, Betül Serdar, Abdullah Sert, Muammer Sıral, Yüksel Silier, Mine Sirmen, Halide Sonar, Turan Tamar, Müşerref Tan, Mediha Tangiray, Mehmet Tangün, Mustafa Tarhan, Cevat Tekbaş, Hatice Teknel, Rekin Teksoy, Özden Timurkaynak,

Özden Tomik, Aden Tolay, Erkin Topkaya, Ülkü Toprak, Orhan Tuncer, İbrahim Türk, Erol Ulutan, Özcan Uzunoğlu, Turgal Ünal, Altan Üner, Nizamettin Üstündağ, Selahattin Ünlü, Hidayet Ünal, Ergin Ünsal, Nebil Varuy, Adiy Yalım, Ertuğrul Yalçın, Nuri Yazıcı, Çetin Yıldıranokur, Ergin Yıldıranokur, Osman Yıldırım, Mehmet Yılmaz, Şenol Yılmaz, Cemil Yorgancıoğlu, Ülkü Yöney, A. Çetin Yücel, Doğan Yücel, Hüsamettin Yücel, Kemal Yücel, Y. Yüksel, Orhan Barlas, Muvaffak Şeref, Şükran Artunkal, Abdullah Ebteroğlu, Fevzi Bilan, Fuat Kürkçü, Erdal Eralp, Mehmet Akdağ, Cemal Solmaz, Tamer Kurtoğlu, Yüksel Silier, Süleyman Çiftçioğlu, Aydın Günel, Mehmet Ali Şengül, Saadet Genç, Mediha Zenginyücel, Gülsün Tör, Mehmet Ersil, Aktan Ünver.

Bülent Türkmen, Yavuz Berke, Teoman Ev, Alaettin Bağlı, Ayşe Arısoy, Abidin Özkan, Medet Serhat, Rasim Öz, Hüseyin Bekir, İffet Namlı, İrfan Bal, Cafer Kaya, Ergün Ağırkol, Erol Altıntaş, A. Emin Evseroğlu, Ünal Moğoltay, Suat Akyüz, Canit Acar, Zerrin Ersoy, Sevgi Salkaya, Şükrü Salkaya, Suat Seğer, N. Çelik Güre, Cengiz Atalay, Gülgün Kızıltan, Ömer Taşdemir, İlhan Gürel, Leman Yetkin, Gönül Türkmen, Şükrü Bütün, Şefik Öz, Türkan Yurtsever, Gönül Ergin, Vehbi Aybakan, Kamil Ateşoğulları, Aysel Erol, M. İlhan Dinç, Zübeyda Banazlı, Necla Tataroğlu.

BASIN

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Aydemir Akbaş, Tanju Akerson, Can Aksın, Çetin Altan, Hayati Asilyazıcı, Yaşar Aysev, Hüseyin Baş, Beyhan Cenkçi, Atilla Dorsav, Orhan Duru, Mustafa Ekmekçi, Aydın Engin, Özer Esmer, Soner Girgin, Duran Gökaltay, Yılmaz Gümüşbaş, Yüksel Hançerli, Oktay Kurtböke, Nadir Nadi, Fikret Otyam, Altan Öymen, Örsan Öymen, Çetin Özbayrak, Refik Öztürk, Muzaffer Satır, Bilgin Şentay, Cemalettin Ünlü, Ali Sirmen, Tanju Cılızoğlu.

SANATÇI VE YAZARLAR

Kuzgun Acar, Kerim Avşar, Esin Avşar, Adalet Ağaoğlu, Tektaş Ağaoğlu, Mehmet Akan, Ziya Akelll, Haluk Aker, Yaşar Akın, Fahir Aksoy, Feridun Akyürek, Ayla Algan, Beklan Algan, Ersin Alok, Göktal Alpman, Şamil Altan, Erol Alın-

teri, Günel Altıntaş, Yurdaer Altıntaş, Füsun Altıok, Metin Altıok, Ahmet Arif, Rüştü Asyalı, Tolga Aşkıner, Engin Ayça, Ufuk Aydın, Rutkay Aziz, Ergun Balcı, Nüzhet Balcıoğlu, Renin Batıgün, Süreyya Berfe, İlhan Berk, Egemen Berköz, Asım Bezirci, Adnan Binyazar, İsmail Biret, Salah Birsel, Uğur Bugay, Muzaffer Buyrukçu, Ceyhun Can, Eray Canberk, Edip Cansever, Engin Cezzar, Bedrettin Cömert, Müfide Çalık, Şadi Çalık, Yalçın Çetin, Emel Çeviren, Asuman Çiyiltepe, Filiz Çizgen, Gültekin Çizgen, Arif Damar, Nezih Danyal, Güven Demirer, Erol Demiröz, Metin Deniz, Mehmet Dinçel, Haldun Dormen, Refik Durbaş, Mert Egemen, Güner Ener, Leyla Erbil, Füsun Erbulak, Altan Erbulak, Aydoğan Ergezen, Genco Erkal, Ferit Erkman, Mengü Ertel, Mümtaz Ertürel, Ayfer Feray, Memet Fuat, Erhan Gülegen, Zeki Gülsoy.

Erdal Gülver, İzzet Günay, Faruk Güvenç, Hümeyra, Asiye İliçin, Aykut İlker, Metin İlkin, Ersin İmer, Özdemir İnce, Nasip İyem, Savaş Kalkan, Suna Kan, Dr. Ceyhun Atuf Kansu, Duran Karaca, Hikmet Karagöz, Yaşar Kemal, Mehmet Keskinoğlu, Ali Kocatepe, Şener Gökkaya, Cevdet Kudret, Şükran Kudgu, Şükran Kurdakul, Onat Kutlar, Mahmut Makal, Nezihe Meriç, Ferdi Merter, Fethi Naci, Aziz Nesin, Tülin Oral, Gönül Örbey, Sadettin Öner, Mustafa Öneş, Vasıf Öngören, Erdal Öz, İsmet Özel, Kemal Özel, Ali Özgentürk, Güzin Özipek, Tezer Özlü, Ali Özoğuz, Kadir Pencaplıgil, Cavidan Polatkan, Ali Poyrazoğlu, Ali Püsküllüoğlu, Sevgi Sabuncu (Soysal), Başar Sabuncu, Ozan Sağdıç, Rahmi Saltık, Vedat Sargın, Turhan Selçuk, Deniz Şenatar, Nisa Serezli, Nevra Şirvan Serezli, Metin Serezli, Demiralp Serezli, Güner Sevinç, Mehmet Şeyka, Süleyman Siret, Defne Subaşı, Gülriz Sururi, Dinçer Sümer, Osman Şahin, Bilge Şan, Mehmet Şenel, Cevza Şipal, Cengiz Tacer, Ülkü Tamer, Haldun Taner, Oğuz Tansel, Ali Taygun, Orhan Taylan, Zeynep Tedü, Burhan Terzioğlu, Oğuz Tığlı, Kartal Tibet, Yalın Tolga, Kurtar Tolgay, Işık Toprak, Emel Tuğal, Necati Tosuner, Şaika Günsel Tuğrul, Nihal Türmen, Gülay Uğurata, Nurer Uğurlu, Ömer Uluç, Ulvi Uraz, Suzan Ustan, Meral Ülgen, Müzehher Va-Nu, Oktay Verel, Altan Yalçın, Tonguç Yaşar, Abdi Yazgan, Bekir Yıldız, Tekin Yücebalkan, Abdi Yücel, Erkan Yücel, Bora Adsay.

—

ÖĞRETİM ÜYELERİ

Prof. Erdal İnönü, Prof. Nermin Abadan, Prof. Bedia Akarsu, Prof. Dr. Muammer Aksoy, Doç. Dr. Önder Ağbaba, Doç. Ayla Aktulga, Doç. Özdemir Altan, Asis. Dr. İhsan Açar, Asis. Dr. İrem Acaroğlu, Asis. Hüseyin Afşar, Prof. Tuğrul Akçura, Asis. Necla Akçura, Asis. Dr. Gülden Akduman, Dr. Burhan Akıncı, Asis. Dr. Nazmi Akpınar, Sevgi Aktüre, Asis. Dr. Samuel Akyol, Dr. M. Türker Alkan, Asis. Dr. Meral Alpay, Asis. Dr. Atilla Altıner, Asis. Fatma Arda, Asis. Çelik Arıova, Asis. Mehmet Asatekin, Asis. Dr. Cengiz Aslan, Oğuz Atay, Asis. Eser Ayanoğlu, Asis. Dr. Ferda Aytaç, Asis. Dr. Halil Azizerli, Prof. Dr. Demir Başar, Prof. Dr. Naci Bengisu, Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu, Doç. Ünal Bengisu, Doç Adnan Benk, Asis Dr. Gülşen Babaoğlu, Yük Müh Affan Balaban, Asis. Dr. Cemal Bayülken, Dr. Murat Belge, Asis. Ülker Berke, İlhan Berktay.

Asis. Nurten Bilbay, Dr. Korkut Boratav, Prof. Halet Çambel, Doç. Cevat Çapan, Halit Çakır, Asis. Dr. Semra Çalangu, Asis. Dr. Arif Çelebi, Uzman Dr. Erhan Cimsin, Asis. Dr. Sedat Çöloğlu, Asis. Prof. Erdal Demokan, Asis. Dr. Muzaffer Erdoğan, Asis. Dr. Cem Eroğlu, Sadun Ersin, Asis. Pars Esin, Dr. Ömer Eskiyurt, Asis. Dr. Esat Eşkazan, Prof. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Dr. Hamit Fişek, Doç. Ali Germaner, İnst. Gürkan Gezim, Öksel Göçmen, Asis. Tamer Gök, Prof. Dr. Macit Gökberk, Asis. Raşit Gökçeli, Prof. Dr. Hüsnü Göksel, Gündüz Gölönü, Yard. Prof. Güney Gönenç, Asis. Ahmet Göcükoğlu, Prof. Dr. Neşet Günal, Altay Gündüz, Asis. Erol Gürbüz, Asis. Dr. Ateş Gürler, Asis. Ersen Gürsel, Asis. Dr. Birkan Gürses, Asis. Metin Gürses, Asis. Dr. Gencay Gürsoy, Doç. Dr. Aziz Gürzey, Asis. Rahmi Güven, Asis. Metin Haseki, Asis. Ümit Hassan, Asis. Cemil Fuat Hendek, Prof. Nusret Hızır, Doç. Dr. Mukim İdil, Asis. Dr. Özdemir İlter, Asis. Vacit İmamoğlu, Asis. Dr. Mustafa Kemal İncioğlu, Prof. Dr. Orhan İskeçeli, Yük. Müh. S. Kaçmaz, Yard. Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı, Asis. Sıtkı Karaca, Asis. Gülçin Kardar, Dr. Erhan Karaesmer, Yük. Müh. Fevzi Kartal, Asis. Dr. Abdülkadir Kaysı, Dr. Ali Kazancıgil, Prof. Dr. Ruşen Keleş, Mübeccel Kıray, Asis. Güven Kızıltan, Asis. Murat Kirezci, Abdi Yücel, Erkan Yücel, Mehmet Koca, Dr. Göksel Kolaycı, Asis. İbrahim Konuk, Asis. Dr. Ferruh Korkut, Prof. Dr. Özcan Köknel, Asis. Dr. Tanju

Küçükçakırcılar, Asis. Prof. Hayri Körezlioğlu, Dr. Abidin Kumbasar, Bilsay Kuruç, Dr. Celalettin Kutcan, Doç. Dr. Oğuz Lav, Asis. Kutlu Merih, Asis. Dr. Güler Mocan, Prof. Cevat Geray, Prof. Berna Moran, Doç. Tatyana Moran, Asis. Uğur Mumcu, Dr. Asis. İstemi Nebil, Doç. Dr. Özdemir Nutku, Dr. Alim Şerif Onaran, Prof. Dr. İhsan Onat, Asis. Baskın Oran, Doç. Dr. Gündüz Ökçün, Asis. Öğet Öktem, Asis. A. Sedat Önder, Ayşe Önen, Asis. Özer Örüklü, Asis. Dr. Candan Övül, Prof. Dr. Coşkun Özdemir, İnst. Alpay Özdural, Sami Özerdin, Doç. Dr. Metin Özgür, Asis. Prof. Orhan Özgüner, İnst. Süha Özkan, Asis. İdil Özkol, Asis. Ferit Özsen, Doç. Dr. Ergun Özsunay, Cahit Öztelli, Asis. Kurban Özuğurlu, Asis. Kudret Radopnan, Doç. Sümer. Saldıray, Mehmet Salihoğlu, Yurdanur Salman, İnst. Türel Saranlı, Doç. Dr. Murat Sarıca, Asis. Dr. Yıldız Say, Asis. Dr. Süleyman Saygılı, Asis. Dr. Ertuğrul Sayın, Av. Dr. Yücel Sayman, Doç. Dr. Mehmet Selik, Meral Serdaroğlu, Dr. Rona Serozan.

Dr. Nurettin Sözen, Asis. Dr. Önay Sözer, Asis. Dr. Gencay Şaylan, Asis. Dr. Alaettin Şenel, İnst. Tansu Şenyapılı, İnst. Bilgi Şenyapılı, Prof. Melih Tahsinoğlu, Doç. Dr. Server Tanilli, Dr. Bülent Tanör, Asis. Prof. İlhan Tekeli, Prof. Nazif Tepedelenlioğlu, Asis. Prof. Tosun Terzioğlu, Asis. Yahya Sezai Tezel, Doç. Dr. Taner Timur, Asis. Tuncer Tuğcu, Doç. Mete Tunçay, Asis. Prof. Esat Turak, Dr. Hikmet Sami Türk, Prof. Dr. İlhan Unat, Prof. Mina Urgan, Asis. Dr. Ali Uyar, Cengiz Yalçın, Asis. Dr. Kenan Yonarsoy, Asis. Dr. Nural Yasin, Asis. Sevinç Yavuz, Prof. Dr. Fehmi Yavuz, İnst. Cengiz Yetken, Asis. Dr. Coşkun Yıldır, Asis. Nuri Yıldırım, Asis. Oya Yiğit, Asis. Dr. Yurdagül Yolaç, Asis. Dr. N. Yücekök, Yard. Prof. Orhan Özgüner, Prof. Dr. Cahit Talas, Doç. Dr. Üren Arsan, Doç. Dr. Oğuz Onaran, Doç. Dr. Haluk Ülman, Doç. Dr. Yüksel Koç, Doç. Dr. Osman Nuri Koçtürk, Asis. Ömer Kürkçüoğlu, Asis. Dr. Kurthan Fişek, Doç. Dr. Alpaslan Işıklı, Asis. Ömer Madra, Asis. Aysel Aziz, Asis. Dr. Nuri Uman, Asis. Dr. Ahmet Danışman, Asis. Dr. Ünsal Oskay, Asis. Dr. İnam Turankam, Asis. Dr. Kutay Aktir, Asis. Dr. Reha Tolun, Asis. Dr. Ali Sönmezler, Asis. Dr. Çağlar Kırçak, Asis. Necva Akçora, İnst. H. Behrur, Yard. Prof. Ayşe Öncü, Dr. Üstün Ergüder, Dr. Mustafa Dilker, Dr. Ahmet Aker, Prof. Dr. Oktay Yenal, Şahap Yalın, Dr. M. Emin Bozhöyük, Burak Er-

man, Mehmet Tümer, Turgut Noyan, Özer Ertuna, İnasi Ellialtıoğlu, Özer Kubaş, Doç. Dr. Oğuz Arı, İnst. Bilgi Denel, İnst. Aydan Bulca, Y. Prof. Metin Heper, Y. Prof. Rona Aybay, Y. Prof. Fikret Görün, Y. Prof. Metin Berk, Prof. Sadun Aren, Doç. Dr. Güler Gürsu, Asis. Metin Kazancı, Asis. Metin Tansuk, Asis. Erses Eray, Asis. Erhan Oyal, Asis. Merih Kutlar, Asis. Semay Büyükdavras, Asis. Doğan Canman, Asis. Visalettin Pekiner, Asis. Gülümser Kocabıyıkoğlu, Asis. Emine Örs, Asis, Birkan Uysal, Asis. Dr. Ömer Bozkur, Asis. Anıl Çeçen, Asis. Oysa Çiftçi, Asis. Sami Güner, Asis. Dr. Mustafa Tosunol, Asis. Vedat Erkin, Asis. Selçuk Yalçındağ, Asis. Rüçhan Bozer, Asis. Gürcan Karagöz, Asis. Erol Kocaoğlun, Asis. Cemil Arıkan, Asis. Sönmez Çetinkaya, Asis. Hayrettin Yücel, Asis. Lokman Metin, Asis. Türker Gürkan, Asis. Necmettin Kaynarca, Asis. Orhan Yılmaz Şiller, Asis. Nesrin Soydemir, Asis. Dr. Yalçın Küçük, Asis. Kemali Saybaşılı, Asis. Nur Keyder, Asis. Yakup Kepenek, Asis. Oya Köymen, Asis. Raşit Hoşgör, Asis. Dr. Erhan Köksal, Asis. Dr. Bozkurt Güvenç, Asis. Sevda Özgökmen, Asis. Taner Arnaz, Asis. Ali Rıza Balaman.

Asis. Deniz Şahin, Asis. Perihan Uçman, Dr. Ali S. Gitmez, Asis. Gönül Erkan, Dr. Doğan Cüceloğlu, Asis. Elkin Besin, Asis. Dr. Erkan Öngel, Asis. Güven Etkin, Asis. Dr. Nezla Önem, Asis. M. Erdal Gökhan, Dr. Serin Timur, Dr. Ahmet Taner Kışlalı, Dr. Artun Ünsal, Asis. Ali Baykal, Asis. Halil Tekin, Asis. Cihat Toygar, Asis. Dr. Metin Güner, Asis. S. Özek, Asis. G. Sarpel, Asis. Dr. Emine Yıkar, Asis. Dr. Ahmet Karainan, Asis. Filiz Kardam, Asis. Mahir Ulusoy, Dr. Birsen Gökçe, Doç. Dr. Sevda Şener, Asis. Hatice N. Tekbaş, Asis. Atilla Erçelebi, Asis. Aysel İbrahim, Asis. Selçuk Varol, Asis. Ali Uzun, Asis. Yurdahan Güler, Asis. Dr. Yücel Akıncı, Asis. Sevinç Sokullu, Dr. Esmeray Acartürk, Dr. Güneş Akgün, Prof. Dr. Muzaffer Aksoy, Dr. Ergin Atasü, İlhan Baran, Asis. Mehmet Erbil, Doç. Dr. Özdemir Erdem, Dr. Suat Erkan, Doç. Dr. Kıvanç Ertop, Kamuran Gündemir, Selçuk Gündemir, Osman Gürel, Asis. Leyla Karakaya, Asis. Dr. Cevat Kart, Dr. Mehmetcan Köksal, Müt. Asis. Dr. Abidin Kumbasar, Dr. Tülay Kurel, Asis. Cemil Oğuz, Doç. Dr. Maide Oruç, Asis. İnci Ödün, Asis. Yılmaz Özbay, Prof. Dr. Necdet Özdemir, Asis.

Dr. Yüksel Sarıkaya, İlhan Usmanbaş, Dr. Akın Uysal, Asis. İbrahim Yalçın, Dr. Ülgen Yararbaş, M. Ayhan Zeren.

MİMAR VE MÜHENDİSLER

Alp Acar, Vedat Acar, Erol Açıkgöz, Mete Akalın, Haluk Aktan, İlhan Aktay, Erdal Aktulga, Özcan Altaban, Turgut Altan, Tarık Almaç, Attila Alböce, Cemal Arkon, Atılay Arsan. Mustafa A. Aslaner, Alparslan Ataman, Seçkin Aybars, Osman Aybars, M. Recep Aydoğan, Solmaz Aykut, Gönül Balkır, Oktar Bartu, Öztürk Başarır, Afife Batur, İlhan Baysal, Attila Bayülken, Yavuz Bayülken, Oya Bekiroğlu, Cengiz Bektaş, Nalan Berkkan, Güven Bilsel, Erdal Bingöl, M. Kani Bingöl, Çelen Birkan, Güven Birkan, Hülagü Bulguç. Güntörkün Büküllmez, Müzeyyen Gülşen Can, Zühtü Can, Ömür Candaş, Tamer Catay, Demirtaş Ceyhun, Günöz Ceyhun, Hasan Çakır, Hikmet Çallı, Tansu Çamlıbel, Malik Çapar. Tuncay Çavdar, Besim Çeçener, Emre Çekiç, Metin Çelik, Sefa Çınar, Behmuz Çiniçi, Ahmet Çullu, Vedat Dalokay, Tülin Damar, Mahmut Dank, Kemal Baysal, Halit Değer, Arif Delikanlı, Celal Demirağ, Ünal Berman, Orhan Dinç, Niyazi Duranay, Özgür Ecevit, H. Basri Ekinci.

Özhan Elgin, Erdoğan Elmas, Erdal Erbatur, Hüsnü Erbil, Ömüral Erdem, Emin Erdener, Suna Erdoğan, Yaşar Ergin, Saadettin Erişken, Hüseyin Erkan, Güldehan Eydemir, Türker Genç, Cemil Gerçek, Ayhan Gerçeker, Kaya Gerin, Güner Gezim, Metin Göktürk, Ersen Gömleksizoğlu, Bülent Gözen, Şakir Gülbaş, Ceval Gülsoy, Yalçın Günay, Turgay Günday, Erhal Güngören, Arif Güzelbeyoğlu, Baran İdil, Dinç İlkuş, İlkay İzer, Mehmet Kaçmaz, Faruk Karaaslan, Ünal Karacan, Latif Karadağ, Yaşar Kanmaz, Macit Kasnak, Turan Kaynar, Süheyl Kırçak, Affan Kırımlı, Muhtar Koçataş, Vasıf Köksal, Erol Kösebalaban, Cevdet Köseman, Semra Kutluay, Attila Kuyulu, Cemşit Lodi, Nafiz Nadi, Aktan Okan, Oğuz Oktay, Serter Olgaç, Meral Omacan, Tan Oral, Yılmaz Orun, Adil Ovalı, Maruf Önal, Rezzan Şima Önen, Yavuz Önen, Şinasi Önengüt, Alp Öroğlu, T. Övünç, Güney Özcebe, Hüseyin Yusuf Özoğuz, Tuğrul Öztoygar, Enver Öztürk, İzzettin Silier, Ayten Sirel, Asım Sirel, Ahmet Sönmez, Kayhan Şahinbeyoğ-

lu, Orhan Şahinler, Rahmi Şen, Adnan Şener, İlhan Şenova, Arif Şentek, Müjgan Şerefhanoğlu, Fevzi Şolt, Erman Tamur, Hüseyin Tanrıöver, Harun Tapkın, Çelik Tekin, Önder Temeltaş, Ali Topuz, Hikmet Tuğlu, Orhan Tuncaalp, Mustafa Tüfekçi, Beyhan Türel, Ali Türel, Feyzi Ulus, Somer Ural, Taner Uraz, Reyhan Usel, Selahattin Ustaer, Şevki Vanlı, Bülent Vargel, Oral Vural, Abdullah Yalım, Hikmet Yalvaç, Dumrul Yavaş, Muhterem Yavuz, Sinan Yelken, Hilmi Yüncü, Lütfi Zengineken, Mümtaz Zeytinoğlu, Süheyl Zor, A. Feridun Zorluoğlu, Akdoğan Mat, Günuğur Sanbekli, Richard Meyer, Mustafa Pepe, Hüseyin Özer, Çetin Özerciyaş, Ahmet Akçaoğlu, İlker Sevdik, Kaya Yazgan, M. Hanefi Çelik, Erdal Giresunlu, Sadık Arf, Teoman Alptürk, Faruk Aloğlu, Necmi Uyar, Veysel Silindir, Gürcan Aylanç, Oğuz Kırımkan, Yurdakul Ceyhan, Murat Gültekingil, İnci Ertaş, Perran Taner, Hayrettin Kocabaş, Emin Başaran, Ahmet İnam, Ahmet Toksoy, Hikmet Alptekin, Enver Palaşoğlu, Mustafa Mertoğlu, İnst. Yılmaz İnkaya, Mithat Bakır, Şazi Sirel, Reyhan Türer, Aykut Ülkütekin, Halit Uluç, Ali Balamir, Dr. Ali F. Kunt, Önder Tuncel, Murat Erdim, Ersin Arısoy, Gürkan Ertaş, Ahmet Berk Birsen, Leyla Akaydın, Çiğdem Berdi, Ayşe Sicinoğlu, Çınar Altay, Uğur Kangal.

Erol Günöz, Solmaz Aykut, Fatih Ergökmen, Leyla Erşahin, Vildan Yazar, Mehmet Hamuroğlu, Ali Arısoy, Erdal Tandıroğlu, Selçuk Yener, İhsan Tutum, Numan Tuna, Ali Balamir, Tuncay Turuthan, Kılıç Uyanık, Cansen Sönmez, Rüştü Meriçelli, Umur Taluğ, Gürel Gürkan, Özer Sarımoğlu, Engin Yaman, Sibel Altınyuva, Ali E. Özveren, Mehmet Metin Demirel, Ahmet Çelebi, Mehmet Erdem, İlhami Başaçık, Ahmet Çetin, M. Ceyhan Yıldız, Oya Babüroğlu, Pars Akın, Gülümser Kocabıyıkoğlu, Erhan Kocabıyıkoğlu, Fahri Aydağ, Ayça Bilsel, Ertaç Tunalı, Cem Akdamar, Alpakın Engin, Abdullah Özkul, Muammer Özel, Cihat Uysal, Tarhan Koldaş, Süleyman Seherler, Eser Özbay, Ömer Akın, Nazan Usel, Işık Kumbaroğlu, Mehmet Danışman, Ünsal Burdurlu, Fevzi Yalım, Ali İlgen, Cahit Tamkar.

DEĞİŞİK MESLEKLER

Nilgün Abisel, Abdullah Akcan, Nalan Akgün, Serpil Akıl-

lıoğlu, Suzan Albek, Ülkü Alçora, Altan Alganer, İrina Alganer, Eser Altınay, Akın Alyanak, Ayşe Amay, Berke Akmay, Zafer Atay, Gülsen, Berrin Aybar, Siret Aybar, Süleyman Ayberkin, Özdemir Ayer, Avni Aytaç, Enver Aytekin, Fethi Bağcı, Yusuf Ziya Bahadınlı, Mehmet Bahçeci, Hüsnü Baki, Leyla Baki, Renin Batıgün, Taner Baygün, Gürsel Bayiz, Erol Açıkgöz, Suna Akkan, Sevgi Aktüre, Nazire Alkım, Sevinç Alptekin, İzzet Ararat, Ayça Bilsel, Yüksel Candan, Bilgi Denel, Tülay Eratalay, İsmail Erdemir, Gökçen Biber, Hasan Bilecikli, Özcan Bilginer, Mustafa Borar, Ali Bozkurt, Mehmet Caferoğlu, Jale Candan, Sunuhi Cav, Nazife Cemgil, Mustafa Coşun, Cemil Çakır, Savaş Çavuşoğlu, Alev Çelensü, Tahsin Çelik, Safinaz Çelikkaya, Musa Çınar, Behiç Çongar, Hüseyin Demirkan, Hikmet Demirsoy, Osman Deniz, Faruk Dinçer, Şadan Doğan, Yalçın Doğan, Özdemir Duman, Turan Dursun, Mehmet Emiralioğlu, Ziya Ercan, Mustafa Eren, Erdem Ergil, A. Akın Erkan, Abdullah Eser, Nazife Fecan, Necati Feyzioğlu, Bahattin Fırtına, Sabahat Firuz, Gülşen Girginkoç, Yusuf Gökçe, Mustafa Enver Gökçe, Sadık Göksu, Aynur Gönüşen, Mesut Gönüşen, Salih Gülçat, Şensu Güleger, Fatma Günbulut, Zülfü Gündoğan, Çetin Gündüz, Kemal Güngörmüş, Nural Güran, Maria Gürmen, Bülent Habora, Nesrin Habora, Cemal Halanur, Muhlis Hasa, Ayşe Haznedar, Azrá İnal, Fazıla Işık, Cazibe Işık, Yasar Kanmaz, Sıtkı Kansu.

Galip Kardam, Çetin Karakoç, Leman Karaosmanoğlu, Murat Katoğlu, Ali Rıza Kayaalp, Keskin Keser, Nur Kılıç, Halis Kılıçkaya, Salih Gömlekçioğlu, Yılmaz İnkaya, Alkaya İsmet, Tuğrul Kaçmaz, Fikret Kolverdi, Şener Kökkaya, Metin Küçükbumin, Ergun Melih, Meral Serdaroğlu, Ali Rıza Koçer, Mehmet Kopan, Mustafa Kısmet, Mehmet Koç, Serpil Koç, Nevzat Köksal, Osman Köksal, Cemal Lami, Fatma Layık, Binnaz Melih, Ferdi Mertel, Mehmet Naret, Ahmet Oktay, Haydar Orhan, Bedriye Önder, Mahmut Tali Öngören, Okan Öner, Gül Önet, İbrahim Öngüt, Fatma Özen, Fikri Özen, Vakıf Özkul, Varlık Özmenek, Salih Öztürk, Zeki Öztürk, Yaşar Öztürk, Ekan Palib, Mutlu Parkan, Osman Sakalsız, Ersin Salman, Altıngül Sarıca, Emin Serindil, Ertürk Sevencan, Kazım Sevincan, Ali Sever, Dinçer Sezgin, Lale Sezer, Faik Seyhan, Orhan Soner, Yasemin Subaşı, Aynur Sungur, Mine Şengezer, Salim Şengil, Adnan Şener, Bülent Tanla, Tuban Taylan, Sem-

ra Teberk, Necdet Tekçe, Şakir Tekgündüz, Gülçin Telçi, Nili Tılabar, Ahmet Cihan Tolan, İlkser Tuncay, Mehmet Turp, Muzaffer Türkman, Müşerref Uçar, Nezih Ulagay, Medlha Ungan, M. Uysal, Ramazan Ünlü, Gülen Yavuz, Rıfat Yavuz, Simca Yavuz, Ramazan Yazar, Gülten Yazıcı, Sezai Yazıcı, Erdoğan Yazılıyurt, Gülseren Yenersoy, Nurettin Yıldıran, Haydar Yılmaz, Tunca Yönder, Macide Yüzakı, Halil Şedele, Gülşah Şengezer, Fikret Vural, Cengiz Yalçın, Dr. Metin Acar, Dr. Coşkun Akıcı, Dr. Nurettin Akışık, Dr. Marufe Alikanoğlu, Dr. Tahir Aktaş, Dr. Rıza Akyıldız, Kudret Asma, Necibe Asma, Türkay Asma, Mualla Boratav, Dr. Can Boratav, Dr. Yüksel Burkutoğlu, Dr. Turgay Çelen, Dr. Şakir Derkut, Dr. Yalçın Eğeci, Düriye Erzen, Dr. Ayşe Esatoğlu, Yervant Ersemerci, N. Eyyup, Beril Eyüpoğlu, Ayhan Gökalp, Rıfat Güney, Ali Şakir Gürey, Dr. Zühal Gürol, Dr. C. Hatipoğlu, Bekir Ilıcak, Mehmet Karaca, Şinasi Kaya, Dr. A. Rıza Kozan, Faika Kumbasar, Reşat Mater, Günnür Ormanlar, Ayşim Öktemgil, Dr. Oğuz Ötkür, Dr. Ata Özdoğan, E. Özkan, Muhabbet Siper, Kemal Süler, Cavit Şarman, Seçkin Selvi, Süveyda Tansel, Binnaz Tekben, Şerif Tekben, Dr. Melih Tümer, Kemal Türkler, Arif Uğur, Dr. Mustafa Yenal, Ruhi Yümlü, Mehmet Zehir, Hasan Basri Akgiray, Suna Güzin Arkan, Özdemir Arkan, Haydar Akpınar, Mehmet Emin Altaç, Ferda Algan, Hüseyin Adıgüzel, Ümran Aydoğan, Ali Aydın, Cemal Aydınlar, İsmail Aynur, Muhittin Akdoğan, Mukaddes Atlı, Nermin Aksın, Cemil Alsun, Muharrem Akkurt, Zeki Akbal, Nuri Apan, Hanefi Akdeniz, Enver Atılgan, Bahri Akbulut, Selahattin Alioğlu, M. Emin Altaç, H. Sabahattin Bayrak, İnci Bayırlı.

Atilla Balaban, Mustafa Bakır, Reşat Bahalıbaba, Halil Bekan, Ziya Bilgin, Namık Behramoğlu, Tomris Belgin, Sahir Bafra, Yılmaz Bayrak, İnci Barış, Rıza Bolat, İhsan Büyük, Güner Bayraktar, Serap Başaran, Ertürk Boyancı, Nergis Çavdar, Osman Çalışkan, Günseli Çiyavul, Hasan Çakıl, Muharrem Çıtak, Hasan Çelikel, Mustafa Kemal Can, Bekir Çelikdağ, Celal Cırık, Leyla Cırık, Osman Çakıllı, Hüseyin Çöpür, Hasan Basri Ceylan, Abbas Dumlu, Osman Deniz, Mehmet Demircan, İrfan Demirel, Mesude Dinçsoy, Cemon Doğan, Cemal Durgun, Namık Düşko, Muzaffer Dizmen, Hasan Demirel, Halit Ercan, Haluk Eldem, Yılmaz Elmas, Mehmet Eken, Merdali Erdoğan, Sevim Eken, Sabahat Eröktem, Muhittin Eren,

Semra Eldem, Havva Esen, Umal Ercan, Bahattin Fırtına, Rezzan Fırtına, Aleattin Gürsoy, Tankut Gürsoy, Müfit Güran, Müjdat Güran, Cemal Gahçe, Turgut Gököz, Bilgi Gürelgün, Necmettin Gürsoy, Celal Kıtay, Nihat Kocamaz, Hüsnü Küçükahmat, Asuman Kum, Celal Kirişçioğlu, Naide Kahraman, Müzeyyen Kürekçi, Mustafa Kırkhan, Ferdi Kayadelen, Fazlı Kotan, Cevat Kuruçan, Mikail Kaya, Cemil Küçükşahin, Tunca Kartal, Ö. Lütfü Karslı, Mustafa Kızılus, Gülten Kumral, Tayyar Kekeç, Osman Mamal, Kadir Markoç, İsmail Meral, Hüseyin Mor, Özhan Oğuz.

Fevzi Gezgin, Ünvan Şensizgin, Cavit Lus, Nejat Kasabalı, Turgut Erdem, Lütfi İpekçioğlu, Asaf Tez, M. İsmet Aral, Hamdi Mehteroğlu, Dilek Miman, Ayten Türkmen, Nail Alpar, Birsen Karaman, Celal Yılmaz, Şevket Erbek, Yusuf Sırıklı, Ahmet Aykaç, Serap Ekin, Kazdar Coşkun, Şaip Dede, Yalçın Karatay, Hüseyin Ekşi, Atilla Tanılkan, İlhami Karagözoğlu, Gültekin Özbay, Cenap Ş. Gedikoğlu, Ayca Öner, Emel Kert, Hüseyin Akyazı, Seçkin Selvi, Taner Celensü, Metin Özden, Aydan Veziroğlu, Orhan Kozbay, Cahit Berk, Mümtaz Çığ, Metin Ercan, Ali Duygu Güncü, H. Hüseyin Öğretmen, Erdoğan K. Deniz, Mustafa Aslan, Hüsnü Ergül Veli, Tonsel Tokcan, İlmur Sezgin, Aynur Tensu, Ülkü Güngör, Işın Durmaz, Uğur Çifçi, Makbule Demircioğlu, Rıza Çalıkoğlu, Yurleşen Esteyiçi, S. Sedat Türkeri, Bilsel Savcı, Erkan Yıldırım, Sudi İlkorur, Murat Karakuşçu, Emine Hamarat, Emin Galip Sandalcı, Dr. Kamil İdil, İlhan Erdost, Özdemir Duru, Bekir Çifçi, Havva Bayındırlı, Ayşe Adile Eren, Metin Öztepe, Halil Tokdil, İsmail Sevinç, Necati Bayındırlı, Tülay Kaptan, İnci Ötügen, Refik Sevinç, Ayşin Öğnel, Metin Çetin, Bedrettin Uyar.

Hüseyin Ünlü, Ahmet Subaşı, Muharrem Köse, İzzettin Mescigil, Ferit Doğaner, Yaşar Çoruh, Metun Kutay, Nadir Bingöl, Mahmut Emre, Bedia Tarhan, Önder Özkazanlı, Celal Karatekelioğlu, Ufuk Somer, Türkan Toprak, Vahip Borahan, Nejat Uçaner, Nesin Tünkaya, Neşe Çulhaoğlu, Ayfer Erbesler, M. Zeki Köseoğlu, Sezgin Tüzün, Mümtaz Paker, Türkiz Gökgöl, Gülgün Ether, Ayşe Nil Borakan, Ertan Coşar, Metin Çulhaoğlu, Füsun Süvari, Cumhur Uyar, Ömer Canberi, Mustafa Arlı, Cem Erdal Sertkaya, E. Tuğrul, Ercan Güldü, S. Özyavuz, Ersoy Salman, Ercan Özer, Osman Aray, Sema Köksal,

Ömer Zafer Göktürk, Meziyet Tahtakılıç, Erdoğan Şahin, Ş. Bahar, Tülin Üresoy, Necdet Sülsangı, Dilek Köprülü, Sevgi Kıral, Feride Otkun, Güney Celeb, Engin Güngör, Bedriye Bolazar, Filiz Koçoğlu, Halil Güldü, Afet Güldü, Fatma Fişenk, Beyhan Uçkan, Ömür Ünlü, Tolga Akgün, Cevza Yurtsever, Erol Turunç, Orhan Şahin, Nazım Kömürcü, Mehmet Tezel, Erdoğan Çelebi, İbrahim Fidan, Azime Banazlı, Halide Veziroğlu, Koray Düzgören, Ekrem Akaman, Alev Yamaş, M. Tevfik Akoğlu, Tülay Akoğlu, İçten Sar, Demet Ekin, Mevhide Aksoy, Latife Aksoy, Destegül Aksoy, Elmas Şahin, Selmin Başak, Çiçek Kaya, Türkan Tekin, Selvinaz Yılmaz, Selvi Kara, Ömer Yıl, Hüseyin Bağ, Kazım Kara, Kemal İnal, Mehmet Kılıç, Hüseyin Kaya, Yaşar Ateş, Hayriye Kubilay, Paşa Öztürk, Ahmet Kır, İsmail Gür, Rasim Uslu, İbrahim Türkbay, Hasan Özcan, Naci Ünlüer, Halil Kurun, Cemalettin Güney, Adnan Ayrıkaya, Mahmut Yuter, Kaya Gülbağ, Mehmet Yurtseven, Harun Fırat, Saim Yurtbaşı, Necmettin Yılmaz, Meliha Yüksel, Orhan Kırmacı, Orhan Yanıkoğlu, Sevim San, Şensu Yemişçi, Azmi Öztür, Havva Hassan, Zeynel Uysal, İsmail Eryüce, Hamdi Şahin, Hasan Tunç, A. Rıza Kapısız, Mustafa Çölçöl, Rıza Eroğlu, Bahtiyar Köseoğlu, İsmail Çakmak, Ahmet Atak, Nurettin Koç, Ahmet Uçar, Ahmet Katırcı, Hüseyin Mercan, Hasan Topaktaş, Mustafa Yılmaz, Refet Menekşe, Evlan Baydar, Zafer Batur, Kamil Karabulut, Zeki Aykut, Selami Saydam, Ümit Kapısı, Şuayıp Kızılırmak, Abdullah Ergün, Hasan Çimen, Mustafa Avşar, Satılmış Eşen, İsmet Akkuş, İrfan Kavaklı, M. Ali Yıldız, Asım Aslan, Alp Öktem, Hayati Sencer, Metin Aytek, Muzaffer Bülbül, Gülten Cığızoğlu, İsmet İlhan, Yılmaz Kara, Mustafa Altıok, Cemal Kubilay, Adil Gürbüz, Tokay Demirci, Rıza Acar, Koray Korkmaz, Zeki Gül, Kazım Yelgel, Dursun Eroğlu, Cebrayıl Koç, Kemalettin Ok, Kemal Demir, Durmuş Şahin, Ali Kaner, Sultan Kaya.

Ali Tan, Kazım Doğan, Osman Tatar, Hasan Çelik, İbrahim Çelik, Hüseyin Temel, Hasan Aksoy, Hasan Türkman, Kazım Doğan, Kemal Kalyon, Bekir Çınar, Mehmet Şusutgil, Mahmut Çınar, Ali Şantürk, Asım Doğan, Sabri Gürbüzer, A. Galip Asungur, Necat Köse, Levent Çölgezen, Halil Yüksel, Bayram Demirbilek, Hüseyin Polat, Hüseyin Topçu, Erdal Yalçınkaya, Necati Uysal, M. Marup, İsmet Aftekin, Mustafa Köse.

ÖĞRETMENLER

Taner Meraler, Yücel Alkan, Hülya Nurözler, Cahit Aral, İlhan Gencer, Erol Bostancı, Gökhan Özel, Raif Süleyman, Serol Ertem, Bennan Bernay, Emine Ülkü, İhsan Tunç, Deniz Çakıcı, Bayram Yönetmen, Bedia Solmaz, Çetin Tor, Erdal Efe, Gülperin Öcal, İsmail Apel, Ünal Öztürk, Hulusi Ezgi, Yavuz Özoran, Şuzan Ünal, Mustafa Dülger, Kudret Dürük, A. İsa Özcan, Aydın Budakoğlu, A. Cevat Türkan, A. Kadir Çınar, Turgut Türe, Hayri Özşen, Ömer Alsat, Cemil Cengiz, Ahmet Zafer Ergün, Ergun Gülşen, Müşerref Yener, Mehmet Erdoğan, Necati Ertürk, Yıldırım Çınar, Gürkan Dirik, Nazım Paksu, Müzeyyen Özbek, Tülay Yüksel, Onur İbrişim, Merin Yedican, A.Ş. Arıkan, Cemal Evliyaoğlu, Tuncer Edip, A. Emin Şendoğdu, Eren Eriş, M. Turan Arıkan, Reyhan Türesay, M. Güner Şenyol, Cemal Kutluer, Günay Paker.

BASIN

Bedii Güray, Behzat Akgün, Esat Toprak, İlhami Soysal, Ahmet Kahraman, Doğan Avcıoğlu, Uluç Gürkan, Mehmet Yolyapar, Harun Bilgiç, Selçuk Altan, Ali Hikmet Korkmaz, Zekiye Türkmen, A. Kiraz, Osman Yılmaz, M. Ali Uysal, Galip Saydam, Haydar Sakalbir, Necati Erol, Abidin Topçu, Nurettin Yılmaztürk, Yaşar Demir, Kemal Cindiloğlu, Ahmet Çakır, Adem Öztürk, Köksal Köse, Ali Danışman, Ali Güntürkün, Yurdakul Erdoğdu, Nihat Afat, Kazım Uysal, A. Ali Öztürk, Yusuf Sönmez, İzzet Meriç, Sadık Demir, H. İbrahim Bahar, Saffet Erkan, Hüseyin Ulusoy, Mustafa Düzgünçınar, Mustafa Bilgiç, Mehmet Çimen, Hüseyin Kelek, Müslim Tunaboylu, Mustafa Merçin, Mehmet Keçeliöz, Mustafa Serceroğlu, Hasan Kayalı, Halil Tekin, M. Ali Gültepe, N. Sedat Özlü, Mehmet Kalender, Yüksel Güntürkün, Hüseyin Bozdağ, Ülker Aykaç, Erol Özgen.

Cemile Alpar, Ayşe Ersoy, Veli Çelik, Nabi Çil, Ahmet Özlü, Cemal Topal, Selahattin Koçak, Sabahattin Kayı, Ali Öztürk, Fevzi İlmin, Şükrü Ulusoy, Mithat Düğençeli, Arif Ünlü, Aslan Emektar, Hüseyin Temir, Faik Ünal, Şükrü Kapucu, M. Zeki Turgay, Hami Cebeci, M. Sabri Gür, Hayrullah Erçetin, Aziz Üstün, Süleyman Sarıkaya, Hasan Emir, Cevat Onat, Necati Cebe, Murat Evsahibioğlu, Feyzullah Ertuğrul.

HEKİMLER

Dr. Ziya Oykut, Dr. Şitai Çığ, Dr. R. Reha, Dr. Orhan Avşar, Dr. Ertürk Ercan, Dr. Sulhi Kutucu, İlhan Centoğlu, Dr. Müstesna Tonguç, Dr. Emin Türkalp.

AVUKATLAR

Haluk Barutçuoğlu, İlhan Baykal, Semra Baykut, Remzi Çaybaş, Mükerrem Erdeğsin, A. Çetin Güner, Kaya Gençoğlu, Sıtkı Kocabeyler, Ertürk Sevencan, Ahmet Tahtakılıç, Yusuf Ziya Türker, Abdurrahman Vural.

YAZAR VE SANATÇILAR

Fazıl Hüsnü Dağlarca, İlhan Usmanbaş, İlhan Baran, Kamuran Gündemir, Selçuk Gündemir, Mehmet Salihoğlu, Ercüment Uçarı, Hüseyin Kılıç, Hürrem Arman, Rasih Nuri İleri, İlhan Özsoy, Ermukan Saydam, Cahit Koparal, Aykut Doğansay, Orhan Göktürk, Saim Perker, Sevil Perker, Çetin Yalçın, Mehmet Erten, Mehmet Kıyat, Özkan Dizmen, Mine Kocatürk, Metin Gerçeker, Ali Doğan, Metin Tekin, Oktay Sözbir, Müjdat Başaran, Ayberk Çölok, Elif Türkan Çölok, Mümtaz Sevinç, Zeki Şahin, Tomris Tacer, Sadık Kaplan, Gönül Orbey, Halil Ergün, Naci Başsorgun, Nevzat Şenol, Levent Kırca, Yavuz Kumçay, Adil Kut.

(YANKI Dergisi, sayı: 44 ve 46 Ocak 1972)

MERKEZ CEZAEVİ

Baba

Mektup elinize geçmiş olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben ne kadar üzülmeyin dersem yine de üzüleceğinizi biliyorum. Fakat bu durumu metanetle karşılamanızı istiyorum, insanlar doğar, büyür, yaşar, ölürler, önemli olan çok yaşamak değil, yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben erken gitmeyi normal karşılıyorum. Ve kaldı ki benden evvel giden arkadaşlarım hiçbir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de düşmeyeceğimden şüphen olmasın, oğlun, ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değildir, o bu yola bilerek girdi ve sonun da bu olduğunu biliyordu. Seninle düşüncelerimiz ayrı ama beni anlayacağını tahmin ediyorum. Sadece senin değil, Türkiye'de yaşayan Kürt ve Türk halklarının da anlayacağına inanıyorum. Cenazem için avukatlarıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim. Ankara'da 1969'da ölen arkadaşım Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul'a götürmeye kalkma, annemi teselli etmek sana düşüyor, kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum. Kendisine özellikle tembih et. Onun bilim adamı olmasını istiyorum, bilimle uğraşsın ve unutmasın ki bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir, son anda yaptıklarımdan en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir seni, annemi, abimi ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşi ile kucaklarım.

Oğlun Deniz Gezmiş

(İdam Gecesi Anıları - Halit Çelenk - Sayfa: 81 - Altıncı bası)

İKİNCİ BÖLÜM'ÜN NOTLARI

İÇ SAVAŞ BAŞLAMIŞTIR

1. İki Devrim Perde Arkası Hüsamettin Ertürk sayfa: 30-31-32
2. 12 Mart'a Beş Kala Celil Gürkan sayfa: 9-10
3. 20 Şubat 1969 tarihli gazeteler
4. Milliyet - 14.10.1973
5. Milliyet 14.10.1971
6. Cumhuriyet - 26.5.1970
7. İdam Gecesi Anıları ve Kararlar Halit Çelenk sayfa: 202
8. Milliyet 7.11.1971
9. Olaylı Yıllar ve Gençlik Harun Karadeniz sayfa: 113-149
10. TİP'te Oportünist Merkeziyetçilik Rasih Nuri İleri sayfa: 24
11. Bak: (Not: 9) sayfa: 175-176
12. Aydın Üzerine Tezler - C: 1 Yalçın Küçük - sayfa: 325
13. Bak: (Not: 12) sayfa: 291-292
14. Aydın Üzerine Tezler - C: 3 - Yalçın Küçük - sayfa: 231
15. Akşam - 4.4.1969
    Ayrıca: 9.4.1969 tarihli Akşam ve Babıali'de Sabah gazeteleri
16. Türkiye'de Anarşi ve Bolşeviklik Belasının Sorumlusu CHP- Muammer Taylak - sayfa: 100
17. Hürriyet - 18.5.1969
18. Akşam 18.5.1969
    Ayrıca: Bugün - 8.7.1969

19. Hürriyet - 19.5.1969
20. 20 Mayıs 1969 tarihli Hürriyet ve Milliyet gazeteleri
21. 68 Başkaldırının Yedi Rengi - Oral Çalışlar - sayfa: 118-119
Ayrıca: Aydınlık - 4.5.1980
22. Belgelerle FKF - Dev-Genç - C: 1 - Ali Yıldırım - sayfa: 459
23. Cumhuriyet - 28.5.1969
24. Aydınlık - 5.5.1980
25. 31.5.1969 tarihli Hürriyet ve Yeni İstanbul gazeteleri
Ayrıca: Türk Solu 3 Haziran 1969 - sayı: 81
26. 1/2 Haziran tarihli Milliyet Ulus - Akşam Tercüman gazeteleri
27. Bir Uzun Yürüyüştü 68 - Alev Er - sayfa: 66-71
28. Cumhuriyet - 6.6.1969
29. Akşam - 7.6.1969
30. Cumhuriyet 9.6.1969

ÖĞRENCİ - POLİS KIYASIYA ÇATIŞTI

31. 10 Haziran 1960 tarihli Akşam ve Günaydın gazeteleri

ÇATIŞMA SAVAŞA DÖNÜŞTÜ

32. 11 Haziran 1969 tarihli Akşam - Günaydın Milliyet gazeteleri
Ayrıca: Türk Solu 17 Haziran 1969 - sayı: 83
33. TKP ve Organize Gençlik Hareketleri Mahmut İhsan Özgen - sayfa: 191-192
Ayrıca: Tercüman 12.6.1969

PROGRAM

34. Akşam- 18/19 Haziran 1969
35. 68 Başkaldırının Yedi Rengi Oral Çalışlar sayfa: 84
36. Akşam - 24.6.1969
37. Aydınlık - 25.4.1969
68 Başkaldırının Yedi Rengi - Oral Çalışlar - sayfa: 131
Akis - 12/18 Ekim 1987 - sayı: 26
38. Cumhuriyet - 8.9.1969
Bugün 9.9.1969

Türk Solu - Eylül 1969 - sayı: 96
39. Milliyet - 10.8.1989
40. 68 Başkaldırının Yedi Rengi - Oral Çalışlar - sayfa: 57
41. Bir Uzun Yürüyüştü 68 - Alev Er - sayfa: 100
Bugün - 3.9.1969
Milliyet - 5.9.1969
42. Türk Solu - 7 Ekim 1969 - sayı: 99
43. Günaydın: 15.12.1969
44. 21/22 Aralık 1969 tarihli Akşam ve Milliyet gazeteleri

DEVRİMCİYİM

45. Güneş - 4.11.1987
46. Milliyet -- 24.1.1971
47. Çerkes Ethem Olayı - Cemal Şener - sayfa: 29
Ayrıca: Tempo - 10-16 Nisan 1988 - sayı: 19
48. Çağdaş Yol - Şubat 1988 sayı: 3
49. Rigas'ın Dediği - Mihri Belli Dönem yayınları Nisan 1988
50. 1. THKO Davası - Cilt: 1 - sayfa: 319'dan 334'e kadar
51. Nokta: 10 Nisan 1988 - sayı: 14 - sayfa: 41
52. Tercüman - 20.3.1971
53. Tercüman - 22.3.1971
54. Çıkmaz Sokak - Uğur Mumcu sayfa: 78
55. Aydın Üzerine Tezler - C: 4 - Yalçın Küçük - sayfa: 357-358
56. Cumhuriyet - 18.10.1987
57. Özgürlük Dünyası - Mayıs 1989 - sayı: 7
58. Savaş Anıları - Che Guevara sayfa: 27
59. Mihri Belli Olayı - C: 3 - Rasih Nuri İleri - sayfa: 941
60. Türkiye Üzerine Tezler C: 3 Yalçın Küçük sayfa: 432-596
61. Proleter Devrimci Aydınlık - Seçmeler: 1 - sayfa: 14-32
62. Günlük Anılar - Hikmet Kıvılcımlı - sayfa: 77-82
63. İdam Gecesi Anıları ve kararlar - Halit Çelenk - sayfa: 193
64. Bak. (Not: 50)
65. Çıkmaz Sokak - Uğur Mumcu - sayfa: 59-67-69
66. Özgürlük Dünyası - Mayıs 1989 - sayı: 7
67. Akşam - 13.4.1971
68. Yeni Gazete: 16.5.1971

SONUN BAŞLANGICI

69. Cumhuriyet - 18.1.1971
70. Yeni İstanbul - 24.7.1971
71. Cumhuriyet 19.9.1969
72. Özgürlük Dünyası: Mayıs 1989 sayı: 7
73. Milliyet 19.3.1971
74. 68 Başkaldırının Yedi Rengi - Oral Çalışlar - sayfa: 45
75. Nokta - 2 Ekim 1988 - sayı: 39 - sayfa: 16
76. Ayrıca bakın: 20 Ocak 1971 tarihli gazeteler
77. Cumhuriyet: 13.3.1990
78. Özgürlük Dünyası - Mayıs 1989 - sayı: 7
79. Bak. (Not: 78)
80. Cumhuriyet - 18.1.1971
81. 17.2.1971 tarihli Cumhuriyet ve 14.2.1971 tarihli Hürriyet
82. Yeni Gazete - 14.1.1971
83. Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi - sayı: 64 - sayfa: 2168
84. Hürriyet - 8.3.1971
85. Cumhuriyet - 12.3.1971
86. Darağacında Ahmet Kahraman - sayfa: 405
87. Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi - sayı: 64 - sayfa: 2166
88. 12 Mart Cuntaları - Nazlı Ilıcak - sayfa: 203
89. Çankaya'ya Giden Yol - Cüneyt Arcayürek - sayfa: 45
90. Çankaya'ya Giden Yol - Cüneyt Arcayürek - sayfa: 50
91. 25 Ağustos 1971 tarihli Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri
92. Milliyet - 18.3.1971
93. Hürriyet - 18.3.1971
94. Hürriyet - 18.3.1971
95. Tercüman - 18.3.1971
96. Milliyet - 19.3.1971
97. THKP-C ve Kızıldere - Koray Düzgören - sayfa: 57
98. Zemin - Temmuz 87 - sayı: 8
    Ayrıca: Toplumsal Kurtuluş - Ağustos 1987 - sayı: 2

«BENİM CEZAM İDAMDIR»

99. Cumhuriyet - 8.3.1968
100. Darağacında - Ahmet Kahraman - sayfa: 266

101. Hürriyet - 18.3.1971
102. Milliyet - 19.3.1971
103. Babıali'de Sabah - 22.2.1969
Ayrıca: Ant - Şubat 1969 - sayı: 269
104. Darağacında - Ahmet Kahraman - sayfa: 269
105. Milliyet - 11.8.1989
106. Politika - 11.5.1976
107. 18 Mart 1971 tarihli Günaydın ve Tercüman gazeteleri

İDDİANAME KELLE İSTEMEK İÇİN HAZIRLANMIŞTIR

108. Milliyet 7.11.1971
109. Kadınca - Kasım 1990 - sayı: 144 sayfa: 36
110. Kadınca - Kasım 1990 - sayı: 144 - sayfa: 37-38
111. Nokta - 17 Mayıs 1987 - sayı: 19 - sayfa: 21
112. Nokta 20 Mayıs 1990 - sayı: 20 - sayfa: 20-21
113. Nokta - 20 Mayıs 1990 sayı: 20 - sayfa: 22
114. Milliyet - 3.11.1990
115. Güneş - 19.2.1991
116. Tercüman - 6.11.1987
117. Nokta - 16 Mart 1986 sayı: 10 - sayfa: 37
118. Nokta 20 Mayıs 1990 - sayı: 20 - sayfa: 18
119. Bak. (Not: 50)
120. Bak. (Not: 50)
121. İtirafçıların İtirafları Yalçın Küçük sayfa: 103
122. Yeni İstanbul 5.11.1971
123. Akşam - 6.1.1972
Ayrıca bak: 17/23 Ocak 1972 - Yankı - sayı: 44
124. Hürriyet - 12.1.1972 ve Akşam: 15.1.1972
Ayrıca: Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu - Sevgi Soysal sayfa: 60
125. Milliyet - 13.1.1972
126. Akşam - 14.1.1972 ve Günaydın - 15.1.1972
127. Akşam 16.1.1972
128. Milliyet - 18.1.1972
129. Milliyet - 19.1.1972 ve Günaydın - 22.1.1972
130. Yeni İstanbul - 23.1.1972
131. Milliyet - 12.2.1972
132. Hürriyet - 16.3.1972

133. Milliyet - 24.3.1972
134. Milliyet - 30.5.1972
135. Yeni İstanbul - 29.3.1972
136. Çankaya'ya Giden Yol - Cüneyt Arcayürek - sayfa: 281-282
137. Milliyet - 6.5.1972
138. Yeni İstanbul - 7.5.1972
139. İdam Gecesi Anıları ve Kararlar - Halit Çelenk - sayfa: 98-99
140. Bak. (Not: 139) sayfa: 83-84
141. Yeni İstanbul - 7.5.1972
142. Son Havadis - 8.5.1972
143. Nokta - 20 Mayıs 1990 - sayı: 20 - sayfa: 16
144. İkibine Doğru 1 Mayıs 1988 - sayı: 19 - sayfa: 31

OLAY - ANMA TÖRENLERİ vb.

145. Cumhuriyet - 31.3.1971
146. Hürriyet - 21.4.1971
147. Yeni Gazete: 23.5.1971
148. Barış - 10.5.1972
149. Cumhuriyet - 18.5.1972
150. Cumhuriyet - 22.3.1991
151. Cumhuriyet - 9.5.1980
152. Milliyet - 7.12.1987
153. Cumhuriyet - 19.12.1988
154. Güneş - 9.5.1990

AÇLIK GREVİ

155. Devrim gazetesi - 13 Nisan 1971 - sayı: 77
156. 13 Ağustos 1971 tarihli Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri
157. İdam Gecesi Anıları ve Kararlar - Halit Çelenk - sayfa: 71-72
158. Barış - 26.4.1972 ve Yeni İstanbul - 30.4.1972

İSTEM

159. Bir Uzun Yürüyüştü 68 - Alev Er - sayfa: 24-25
160. Nazım'ın Bilinmeyen Mektupları Şükran Kurdakul sayfa: 7-8

161. Yarın - Haziran 1985 - sayı: 46 - sayfa: 4-5
162. Cumhuriyet - 6.1.1991

EKLER

EK: 1 — DENİZ GEZMİŞ: «BİZİ MEŞRU SAVUNMAYA ZORLAMIŞ OLDULAR»
EK: 2 — «DENİZ GEZMİŞ'LE SAKLANDIĞI YERDE KONUŞTUK»
EK: 3 — «GENÇLİK LİDERİ DENİZ GEZMİŞ'LE BİR KONUŞMA»
EK: 4 — «GEZMİŞ EFSANESİ»
EK: 5 — «DENİZ GEZMİŞ, CLAY'E ÜZÜLDÜ»
EK: 6 — GEZMİŞ - MENTEŞEOĞLU
EK: 7 — SORGU
EK: 8 — «İDAM CEZALARI KALDIRILSIN
EK: 9 — MEKTUP

KAYNAKÇA

YARARLANILAN GAZETELER :

AKŞAM
AYDINLIK
BABIALİDE SABAH
BARIŞ
BUGÜN
CUMHURİYET
DEVRİM
DÜNYA
GÜNAYDIN
GÜNEŞ
HABER
HÜRRİYET
MİLLİYET
POLİTİKA
SON HAVADİS
SÖZ
TERCÜMAN
ULUS
VATAN
YENİ GAZETE
YENİ İSTANBUL
YENİ ORTAM
ZAFER

HAFTALIK ve AYLIK DERGİLER :

ANT
AYDINLIK SOSYALİST DERGİ
AKİS
ÇAĞDAŞ YOL
CUMHURİYET DERGİ
DÖNÜŞÜM
EYLEM
ERKEKÇE
GENÇLİK (TMGT'ın aylık yayın organı)
HAYAT
HALKIN SESİ
GÜNEŞ P-EKİ
İLERİ (Dev-Genç'in aylık yayın organı)
YENİ GÜNDEM
YENİ UFUKLAR
İŞÇİ-KÖYLÜ
İKİBİN'E DOĞRU
KADINCA
MAYIS
NOKTA
ORTAM
ÖZGÜRLÜK DÜNYASI
SOSYAL ADALET
TİP HABERLERİ
TOPLUMSAL KURTULUŞ
TÜRKİYE SOLU
TÜRK SOLU
SAÇAK
YANKI
YARIN
YÖN
YÜRÜYÜŞ

YENİ AÇILIM
YENİ ÇÖZÜM
YENİ ÖNCÜ

ZEMİN
TEMPO

KİTAPLAR :

Kim Öldürüyor, Niçin Öldürüyor? — Orhan Apaydın - Çağdaş yayınları İkinci bası - Mart 1979

Olaylı Yıllar ve Gençlik — Harun Karadeniz - May yayınları - Yedinci bası 1979

CIA. Kontrgerilla ve Türkiye — Mehmet Emin Değer - Beşinci bası 1979

Çıkmaz Sokak — Uğur Mumcu - Tekin yayınları - Onuncu bası - 1984

Solda ve Sağda Vuruşanlar — Metin Toker Akis yayınları Birinci bası 1971

12 Mart'a Nasıl Gelindi — Süleyman Genç İleri yayınları Birinci bası 1971

Mihri Belli Olayı — Cilt: 1 Rasih Nuri İleri Anadolu yayınları - 1976

Mihri Belli Olayı — *Cilt:* 2 - Rasih Nuri İleri - Anadolu yayınları 1976

Mihri Belli Olayı — Cilt: 3 - Rasih Nuri İleri - Anadolu yayınları - 1976

TİP'te Oportünist Merkeziyetçilik — Rasih Nuri İleri Yalçın yayınları 1987

Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi — Bedia-Turgay Ahmad Bilgi yayınları Birinci bası 1976

Aydın Üzerine Tezler — Cilt: 1/2/3/4 Yalçın Küçük - Tekin yayınları

Türkiye Üzerine Tezler — Cilt: 3 - Yalçın Küçük - Tekin yayınları - Birinci bası - 1986

İtirafçıların İtirafları — Yalçın Küçük Tekin yayınları Üçüncü bası 1988

1. THKO Davası — Cilt: 1 - Yöntem yayınları - Birinci bası - 1974

12 Mart Cuntaları — Nazlı Ilıcak - Tercüman yayınları - 1986

12 Mart'a Beş Kala — Celil Gürkan - Tekin yayınları - Birinci bası 1986

Ben Milletvekili İken — Çetin Altan - Bilgi yayınevi - İkinci bası - 1976
Savunma — Cilt: 1 - Talat Turhan - birinci bası 1986
Savunma — Cilt: 2 - Talat Turhan Birinci bası 1986
Darağacında — Ahmet Kahraman Milliyet yayınları İkinci bası - 1986
Bin Belge — Erbil Tuşalp - Dost yayınları - İkinci bası 1987
İdam Gecesi Anıları ve Kararlar — Halit Çelenk Onur yayınları Altıncı bası 1987
Gülünün Solduğu Akşam — Erdal Öz - Can yayınları - Altıncı bası 1986
Darağacında Üç Fidan — Nihat Behram - May yayınları - Birinci bası - 1976
Türk Kurtuluş Savaşı — Fahri Belen Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları 1983
Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları — Özcan Köknel - Cem yayınevi 1981
Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken — Nurdoğan Taçalan Milliyet yayınları İkinci bası - 1971
TBMM Tutanakları — Cilt: 1 - BDS yayınları - 1988
Türkiye Sorunları Dizisi — No: 2 Alan yayıncılık - Ağustos 1987
Askerlik Bilimi — Cilt: 1 - Güncel yayınları 1978
Askerlik Bilimi — Cilt: 2 - Güncel yayınları - 1978
Yeryüzü Tanrıları. Liderler. Komutanlar ve Kahramanlar Psikolojisi — Rasim Adasal - Minnetoğlu yayınları - Birinci bası - 1979
TKP ve Organize Gençlik Hareketleri — Mahmut İhsan Özgen - 14 Mayıs Vakfı yayınları Birinci bası - 1982
İkinci Meşrutiyet Dönemi Öğrenci Olayları — Yücel Aktar İletişim yayınları - Birinci bası 1990
Haydarpaşa Lisesi 1963-1964/Öğrenci Velilerine Bilgi — Broşür
TMGT XVI. Dönem Çalışma Raporu - İstanbul 1970
Balkanlarda Bir Gerillacı — Resneli Niyazi - Çağdaş yayınları - Birinci bası - 1975
Düzenin Yabancılaşması — İdris Küçükömer - Ant yayınları - Birinci bası - 1969
Çerkes Ethem Olayı — Cemal Şener - Okan yayıncılık İkinci bası - 1984

Milli Kurtuluş Savaşımız — Ho Şi Minh - Toplum yayınları - 1968
Folklora Doğru — Boğaziçi Üniversitesi yayınları - Sayı: 59-1990
Niçin Geç Kaldım — Füsun Erbulak - Ararat yayınevi - İkinci bası - 1975
Tuz ve Ekmek — Ömer Faruk Toprak - Sinan yayınları - Birinci bası - 1973
100 Soruda Türkiye'de Gerici Akımlar — Çetin Özek - Gerçek yayınları - Birinci bası - 1968
Anayasaya Giriş — Mümtaz Soysal - AÜSBF yayınları İkinci bası - 1969
Filistin Rüyası — Faik Bulut - Kaynak yayınları - Nisan 1991
Nurhak Ey Nurhak — Yılmaz Erkekoğlu Tekin yayınları 1988
Ülkemizi 12 Eylül'e Getiren Sebepler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar — Aydınlar Ocağı yayınları 1984
Çankaya'ya Giden Yol — Cüneyt Arcayürek - Bilgi yayınları İkinci bası - 1985
Sil Baştan — Nadir Nadi - Bilgi yayınevi - Birinci bası 1975
Barış İçin Yazdılar, Çizdiler — Haluk Gerger Bilim ve Sanat yayınları - 1985
Anılar - Deneyler — İsmet Demir - Odak yayınları 1980
Günlük Anılar — Hikmet Kıvılcımlı Yol yayınları 1980
Yarın Biz Konuşacağız — Ömer Nida -Gerçek Sanat yayınları - Birinci bası - 1989
Olduğu Gibi — Yahya Kanbolat - Bayır yayınları 1979
Savaş Anıları — Ernesto Che Guevara - Payel yayınları Beşinci bası - 1979
İki Devrin Perde Arkası — Hüsameddin Ertürk - Pınar yayınevi - 1964
İttihad ve Terakki Anıları — İbrahim Temo - Arba yayınları - 1987
İnkılap Mektupları — Uğur Mumcu - Tekin yayınları - 1987
Kemal Tahir'den Fatma İrfan'a Mektuplar — Sander yayınları - 1979
Bir Uzun Yürüyüştü 68 — Alev Er - Afa yayınları Birinci bası - 1988
68 Başkaldırının Yedi Rengi — Oral Çalışlar Milliyet yayınları - Birinci bası - 1988

Sancılı Yıllar — Hikmet Çetinkaya - Tekin yayınları - Birinci bası - 1986
Sol Kendini Anlatıyor — Nihat Behram - May yayınları - Birinci bası - 1977
Belgelerle FKF/Dev-Genç — Cilt: 1 Ali Yıldırım Yurt yayınları - 1988
Belgelerle FKF/Dev-Genç — Cilt: 2 - Ali Yıldırım - Yurt yayınları - 1990
TİİKP Davası/Savunma — Aydınlık yayınları - 1974
THKP-C ve Kızıldere — Koray Düzgören - BDS yayınları - Birinci bası 1988
Proleter Devrimci Aydınlık Seçmeler — Cilt: 1 - Aydınlık yayınları - Birinci bası 1979
Bu Vatana Kastedenler — Ali Elverdi - Yeni Asya yayınları - Üçüncü bası 1976
Türkiye'de Anarşi ve Bolşeviklik Belasının Sorumlusu CHP Muammer Taylak - Bedir yayınları - 1975
Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri — Hizmete özel - 1985
Türkiye Gerçekleri ve Terörizm — Beyaz Kitap - 1973
Terör ve Anarşi Üzerine Düşünceler — Kemalist Atılım Birliği yayınları - 1990
Gençlik Pazarı — İbrahim Ural Nisan 1976 - Ankara
Yıkılan Değerler — İbrahim Ural - 1987 - Ankara
Darbeler ve Gizli Servisler — Cüneyt Arcayürek Bilgi yayınevi - Beşinci bası - Mayıs 1990
Deniz Gezmiş Olayı - Hasan Cem Kardeş matbaası - 1971
Osmanlı İmparatorluğu'nda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele — Ahmed Bedevi Kuran - İstanbul 1959
Yaşamımdan Acı Dilimler — Harun Karadeniz - May yayınları - 1979
Sürgün Alayı — Mehmed Kemal Soyut yayınları Mayıs 1974
Sorgu — Haydar Kutlu - Nihat Sargın - Amaç yayıncılık - Eylül 1988
Sil Baştan — Nadir Nadi - Bilgi yayınevi - Kasım 1975
Madanoğlu Dosyası 1: Töre — Devlet yayınları Ankara 1973

MAKALELER - FIKRA YAZILARI :

Türk-İş ve TİP Çekişmesi — Engin Ünsal 21 Nisan 1965 Milliyet

Bay Komer'in Künyesi — İlhan Selçuk - 30 Kasım 1968 - Cumhuriyet

Gerilla — İlhan Selçuk - 8 Aralık 1968 Cumhuriyet

Deniz Gezmiş'e — İlhan Selçuk 19 Ocak 1971 Cumhuriyet

Che Guevara İçin — İlhan Selçuk - 14 Ekim 1967 Cumhuriyet

Reform Yerine Ceza — İlhan Selçuk 3 Eylül 1969 Cumhuriyet

Deniz ile Menteşeoğlu — İlhan Selçuk - 19 Mart 1971 Cumhuriyet

68'liler 40 Yaşında — İlhan Selçuk 7 Nisan 1988 Cumhuriyet

Bu Tür Maceralardan Vazgeçmek Gerek — Abdi İpekçi 2 Ocak 1969 - Milliyet

Cesaret Bulan Caniler — Abdi İpekçi 15 Aralık 1969 - Milliyet

Gerillacılığın Alması Gereken Ders — Abdi İpekçi 3 Mayıs 1971 - Milliyet

Anlayın Artık — Abdi İpekçi 24 Mayıs 1971 Milliyet

Kim Soyuyor Bu Bankaları — Oktay Akbal 17 Şubat 1971 Cumhuriyet

12 Mart Deyince — Mustafa Ekmekçi 12 Mart 1987 Cumhuriyet

Hinthorozu'yla Kocaman Bir Çocuk — Mustafa Ekmekçi 2 Ekim 1988 Cumhuriyet

Üniversiteden İhraç Edilenler — Altan Öymen 5 Eyül 1969 - Akşam

FKF Nedir? — Altan Öymen 17 Haziran 1969 - Akşam

Molotof Kokteylleri ve Deniz Gezmiş — Altan Öymen 18 Haziran 1969 - Akşam

Anaların Asıl Ağlayacağı Zaman — Altan Öymen - 19 Haziran 1969 - Akşam

Suçluların Telaşı — Hikmet Bil - 27 Ocak 1971 - Yeni Gazete

İslam Komandoları — Mehmet Şevki Eygi 3 Ocak 1969 - Bugün

Satılmışlara İki Lafımız Var — Mehmet Şevki Eygi - 19 Şubat 1969 - Bugün

Cihada Hazır Olunuz — Mehmet Şevki Eygi - 16 Şubat 1969 - Bugün
Gerilla Notları — Mehmet Şevki Eygi - 20 Temmuz 1969 - Bugün
Kurtulmak İçin Kavga — Cihan Alptekin 13 Temmuz 1968 - Yeni Gazete
Arkadaşlarımıza Sahip Çıkacağız — Cihan Aptekin - 21 Ekim 1969 - Türk Solu
Sözün Kısası — Rauf Tamer - 20 Mart 1971 - Tercüman
Sözün Kısası — Rauf Tamer - 22 Mart 1971 - Tercüman
Sözün Kısası — Rauf Tamer - 23 Mart 1971 - Tercüman
Sözün Kısası — Rauf Tamer - 8 Nisan 1972 - Tercüman
Arıza Nerede — Rauf Tamer - 6 Kasım 1987 - Tercüman
Teklif — Rauf Tamer 19 Mart 1971 - Tercüman
Fidye Ödendi mi? — Teoman Erel - 10 Mart 1971 Yeni İstanbul
Duruşma Yarın Başlayacak — Necdet Onur - 11 Nisan 1971 - Günaydın
Politika ve Gençlik — Prof. İsmet Giritli 18 Nisan 1965 - Milliyet
Gençlik ve Siyasi Protesto Hareketleri — Doç. Dr. Bülent Daver - 23 Eylül 1964 Milliyet
Gnl. Lammerding mi, Deniz Gezmiş mi? — İsmail Cem - 24 Ocak 1971 Milliyet
Siz Hiç Genç Olmadınız mı? — Metin Toker - 4 Ekim 1967 - Milliyet
Üç Genç Adam ve Ölüm — Metin Toker - 5 Mart 1972 - Milliyet
Filistin Askısı — İlhan Selçuk - 17 Nisan 1988 - Cumhuriyet
Teröristler Tecrit Olmuş Durumda — Dilek Zaptçıoğlu - 3 Mayıs 1990 - Cumhuriyet
Gün Işığında — Ahmet Kabaklı - 19 Nisan 1971 - Tercüman
TİP Tartışmaları — Atilla Sarp - 1 Temmuz 1966 - Yön - sayı: 170
Anası Bellenenlerin Günü — Sevgi Soysal - 7 Mayıs 1976 - Politika
Hücrede Olan Gezmiş ve Arkadaşları «Bağırarak» Konuşmak İstiyor - 27 Nisan 1971 - Milliyet
Burası Brezilya Değildir — Hürriyet - 5 Mart 1971
Ayıklayın Pirincin Taşını Beyler — Tercüman - 13 Nisan 1971

Tehlikeli Yatırım — Tercüman - 19 Mart 1972

Devlet Gücü İçin Şüphe Yaratılamaz — Tercüman - 21 Mart 1972

Ata'nın Evlilik Krizi — Günseli Önal - 11 Nisan 1991 - Cumhuriyet

THKO ile İlgili Sanılan Yedi Emekli Subay ile Üç Askeri Öğrenci Tutuklandı — Yeni Gazete - 9 Nisan 1971

THKO Liderlerinden Olduğu İleri Sürülen Emekli Bir Deniz Albayı Aranıyor — Yeni Gazete - 10 Nisan 1971

Pekinci Örgüt: «Türk Çeteciler Bizde Eğitim Gördü» — Mehmet Ali Birand - Milliyet - 4 Haziran 1971

Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi — Mehmet Ali Cehşan - Türk Solu dergisi - 23 Eylül 1969 - sayı: 97

RÖPORTAJLAR - YAZI DİZİLERİ :

Çorumlu İşçiler Yürüdü, Sendikacılar Nutuk Çekti — Tanju Cılızoğlu - 2/6 Eylül 1966 - Akşam

Anayasa Nereye Kadar Açık — Cumhuriyet 1/10 Haziran 1967

«Che» Guevara Sırrı Çözüldü — Gül Işık - 9/13 Aralık 1967 - Cumhuriyet

Üniversite Olayları — Milliyet - 1/13 Temmuz 1968

Şimdi Ne Yapmalı (Üniversite reformu) — Yeni Gazete 2/14 Temmuz 1968

Guevara'nın Günlüğü — E.C. Guevara - 7 Temmuz, 7 Ağustos 1968 Yeni Gazete

İşgadlen Bu Yana İstenenler, Gerçekleşenler — Şükran Soner (Ketenci) 25/27 Eylül 1968 Cumhuriyet

Türkeş Açık Konuştu — Cüneyt Arcayürek 10 Ocak 1969 Hürriyet

Üç Hilalli Komandolar — Altan Öymen 5/10 Ocak 1969 - Akşam

İfşa Ediyorum — Kemal Bingöllü - 15 Ocak - 4 Mart 1969 - Yeni Gazete

Bir İşgal Sonrası — Özgen Acar 19 Ocak - 15 Şubat 1969 - Cumhuriyet

Bir Komandonun İfşaatı — Ergin Konuksever - 11/16 Şubat 1969 - Günaydın

Komando Kampında 24 Saat — Uğur Akyel - 30 Temmuz - 1 Ağustos 1969 - Günaydın
Solcu Bir Lider ve Polis Ajanıydım — Muzaffer Köklü 28 Eylül - 28 Ekim 1969 - Yeni Gazete
Namluda Kalan Kurşun — Bugün - 20/24 Kasım 1968
Üniversitede Son Bunalım ve Nedenleri — Teoman Karahan - 9/12 Haziran 1969 - Ulus
Parlamento ve Gençler — Sadun Tanju - 11/15 Şubat 1971 Cumhuriyet
Dağlara Döneceğiz — Güneş Karabuda 22 Kasım - 4 Aralık 1970 - Cumhuriyet
El-Fetih'in İçyüzü — Metin Toker - 20/23 Nisan 1969 Milliyet
Polisin Aradığı El-Fetih'li Beş Gençle Konuştuk Yılmaz Gümüşbaş - 6/8 Nisan 1970 - Cumhuriyet
El-Fetih Türkiye'de — Cüneyt Arcayürek 11/17 Mart 1970 Hürriyet
Darağacında Üç Fidan — Nihat Behram - 29 Nisan - 16 Mayıs 1976 - Vatan
Asanlar ve Asılanlar — Ahmet Kahraman — 6/23 Mayıs 1976 - Politika
Mihri Belli'nin Anıları — Mihri Belli 10/17 Ağustos Milliyet
Türkiye'de Komünizm ve Irkçılık — Kazım Alöç 12 Nisan 26 Mayıs 1967 Yeni Gazete
Anarşistlerle Beraberdim Ahmet Candangil- 25 Haziran 10 Temmuz 1969 - Bugün
İslam Mücahid Kampı — Mehmed Velid Öztürk - 27/28 Ağustos 1969 - Bugün
68'li Gençlik Eylemcisi Mustafa Gürkan — Kerem Çalışkan 6 Ocak 1991 - Cumhuriyet
Türkiye'nin Siyasi Hayatında Gençliğin Yeri — Gençlik dergisi Sayı: 82-83-84-85 1965 Mayıs-Haziran-Temmuz ve Ağustos ayları
Amerikan Gizli Belgeleriyle 12 Mart — Sedat Ergin 12 Mart 1991 - Hürriyet
Demirel'e Göre, Profesyonel Teröristler İşbaşında — İhsan Akdemir - 20 Ekim 1990 - Milliyet
Deniz Gezmiş'in İdamı Adli Hata — Ercüment İşleyen - 30/31 Ekim 1990 - Milliyet

Deniz Gezmiş'ler de İdam Edilmemeliydi — Belkıs Kılıçkaya - 18 Eylül 1990 - Milliyet
Asın Üçünü-Beşini, Bakın Nasıl Siniyorlar — M. Ali Brand - 3 Kasım 1990 Milliyet
12 Mart Bir Askeri Darbenin 20. Yılı — Miyase İlknur - 12 Mart 1991 - Günaydın
İslamcı Siyasi Hareketler ve Terör — Açık Oturum - 19 Nisan 1991 - Cumhuriyet

SÖZLÜKLER :

Ali PÜSKÜLLÜOĞLU — *Öz Türkçe Sözlük* Bilgi yayınları - Altıncı bası
Osmanlıca-Türkçe Sözlük - Bilgi yayınları

YILLIKLAR :

Milliyet 1970
Milliyet 1971

ANSİKLOPEDİLER :

Sosyalist Kültür Ansiklopedisi
Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi
Ana Britannica
Meydan Larousse
Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (Atilla Özkırımlı)

FİLMLER :

Kurtlarla Dans Eden Adam
Gazi ve Latife
Nikita
Ateş Altında

EK BELGELER:

TİP Olağanüstü Kongresi Delegelerine Çağrı

Devrimci Öğrenci Birliği, Yapı İşçileri Sendikası, İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği, Demokratik Devrim Derneği, Türkiye Tiyatrocular Sendikası ve 17 Nisan Derneği tarafından 24-25 Aralık 1968 tarihinde düzenlenen "Devrimci Eylemin Bugünkü Sorunları" konulu açık oturuma katılan DÖB Başkanı Deniz Gezmiş, YİS sözcüsü Sadık Göksu, İPSD sözcüsü Prof. Dr. İsmet Sungurbey, İPSD Genel Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Hikmet Kıvılcımlı, DDD Üyesi Şevki Akşit, YİS Genel Yönetim Kurulu Üyesi Osman Sercan ve oturumu izlemiş bulunan dinleyiciler aşağıdaki sonuçlara varmışlar ve bu sonuçların TİP Olağanüstü Kongresi delegelerine bir çağrı olarak bildirilmesine karar vermişlerdir:

1) İlk Milli Kurtuluş savaşını vermek şerefine sahip olan halkımız, sinsice yapılan bir karşı-devrim sonucunda yeniden emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin pençesine düşürülmüştür. Bundan dolayı, sosyalizmin bilimine göre, emekçi halkımızın ilk hedefi, anti-emperyalist ve anti-feodalist bir savaştır. Sosyalist savaşın ilk adımı budur.

2) Türkiye'de sosyalistler, Anayasaya aykırı anti-demokratik yasaların engellemesine rağmen yine de sosyalist bir örgüt içinde toplanarak yasaların verdiği her türlü hak ve olanakları sonuna kadar kullanmak ve aynı zamanda gerçekten demokratik bir düzenin kurulması için çaba göstermek zorundadırlar. Türkiye'de yarım yüzyıllık sosyalist eylemin meydana getirdiği birikim, 27 Mayıs sonrası ortamında kurulan TİP'i, böylesine bir savaşı sürdüreceği umuduyla desteklemiştir.

3) Ne yazıktır ki, TİP'in yönetimini ele geçiren oportünist klik, kısa bir süre sonra yukarda belirtilen ilkelere karşı çıkmakla kalmamış, TİP içinde bu yolda savaşan devrimcileri tasfiye için yoğun bir çaba göstermiştir.

4) Son günlerde yönetici klik içinde çıkan ihtilafta her iki taraf, hatta kendine "tabanın sesi", "üçüncü yol" gibi adlar takarak ortaya çıkan bir kliğe, ön-ayak olanlar da şimdiye değin sosyalizm bilimine ihanette, jurnalcilikte ve maksatlı tasfiyelerle partinin güçsüz bırakılmasında ve gelişememesinde ortaklaşa sorumludurlar.

5) Yönetici klik tarafından emperyalistlere, CİA'ya ve iş-

birlikçilerine sevinç çığlıkları attıran bugünkü duruma düşürülmesine rağmen, TİP'in içinde sosyalizmin bilimine içten bağlarla bağlanmış, yürekli ve fedakar devrimciler, bu gidişe dur demek yolunda ilk adımı atmışlardır. Bu gerçek sosyalistler, gerek son TİP kongresinde, gerekse olağanüstü kongre öncesinde her üç kliğe de karşı çıkarak devrimci uyanıklığın somut örneklerini vermişlerdir.

Bu gerçekler karşısında:

I) Parti genel kongresine katılan delegeler, tarihsel bir sorumlulukla karşı karşıyadırlar. Aslında nitelik bakımından birbirinin aynı olan ve Partiyi bugün içinde bulunduğu açmaza sokan her üç kliğin de aldatmacalarına kanmamak gerekir.

II) Partinin adına uygun olarak işçi sınıfının Parti yönetimine egemen olması yolunu açacak ve bu ortamı yaratacak olan Devrimci Grubun desteklenmesi, Partiyi bugünkü açmazdan kurtaracak tek çıkar yoldur.

III) Partiyi bugünkü güçsüz duruma düşürmüş bulunan haksız ihraç ve tasfiyeler kaldırılmalı ve bütün gerçek sosyalistlerin Parti içinde toplanması ve Partiye destek olmaları sağlanmalıdır.

IV) Yurdumuzun bugünkü gerçekleri karşısında sosyalist savaşın ilk adımı olan anti-emperyalist ve anti-feodalist savaşa girişilmeli ve bu uğurda bütün ilerici ve demokratik kuvvetlerle, sosyalist prensiplerden taviz vermeksizin güç birliği yapılmalıdır.

V) Parti içi demokrasi sağlanmalı, kişisel ve despotik yönetime son verilmeli, Parti içi çalışmalarda kritik ve otokritik kurumlarının işler hale getirilmesi sağlanmalıdır.

VI) Oportünist ve işçi sınıfından kopmuş sendikacıların Parti yönetimindeki imtiyazına yol açan tüzük hükümleri değiştirilmeli gerçek işçilerin ve onların onayıyla kendini gerçekten işçi sınıfına adayanların Parti yönetiminde egemen olmaları sağlanmalıdır.

VII) Eğitim ve örgütlenme sorunu önemle ele alınmalıdır.

Delege Arkadaş,

Senin, bu dileklerimizi gerçekleştirerek Partiyi gerçek sosyalist yörüngesine oturtmanı yürekten diliyor ve bu yolda seni destekliyoruz. Yukarda aslında aynı nitelikte olduğu belirtilen her üç kliğin kulis oyunları yüzünden Partimiz, içinde bulunduğu bugünkü durumdan yine de kurtarılamazsa ev bu yolda artık hiç bir umut kalmazsa, Parti içi ve Parti dışı gerçek sosyalistlerin ka-

tılacağı bir sosyalist kurultayı sonucunda gereğinde sosyalizmi temsil yeteneğine sahip olan bir örgüte gitmek, her devrimci için görev olacaktır.

Yaşasın gerçek sosyalistler ve onların devrimci örgütü.

DÖB
Devrimci Öğrenci Birliğ
Deniz Gezmiş

İPSD
İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş
Derneği Sözcüsü
Prof. Dr. İsmet Sungurbey

DDD
Üyesi
Demokratik Devrim Derneği
Şevki Akşit

YİS
Yapı İşçileri Sendikası
Sözcüsü
Sadık Göksu

İPSD
Genel Yönetim Kurulu Üyesi
Dr. Hikmet Kıvılcımlı

YİS
Genel Yönetim Kurulu Üyesi
Osman Sercan

Not: Açık oturuma Ti-Sen adına katılmış olan konuşmacının tek ve kendi başına hazırlamış olduğu bildiriyle hiç bir ilgimiz yoktur.

1968 Aralık TİP 3. Olağanüstü Kongresi
DEVRİMCİ GRUP
Genel Yönetim Kurulu Aday Listesi

İŞÇİLER

GÜNDOĞAN ABUKAN
Silifke Üyesi
SADETTİN AYDIN
Ankara Merkez İlçe Üyesi, Otel işçisi
NECİP AKAN
Genel Yönetim Kurulu Yedek Üyesi
METİN ATILAL
Tütün işçisi, Genel Yönetim Kurulu Yedek Üyesi, İstanbul Belediye Meclis Üyesi
VAHAP CİVAN
İşçi ,Sivas İl Yönetim Kurul Üyesi
MUSTAFA ÇAĞLAR
Şeker Fabrikası İşçisi, Malatya Üyesi
İBRAHİM ERDEM
Marangoz, Halk Şairi, Malatya Üyesi
İBRAHİM ERDOĞAN
Tekstil Fabrikası İşçisi, Turgutlu İlçe yönetim Kurulu Sekreteri
SAMİ ELMALI
İşçi ,Mut Üyesi
GANİ GÜRBÜZER
Şoför, Çankaya Üyesi
ZAKİR KOÇAK
Şoför, Çankaya Üyesi
NİYAZİ KEKE
Tütün İşçisi, Akhisar
KEMAL KESKİN
DİSK Turizm İş Send. Ankara Şube Bşk.
FİKRET SOYSAL
Seyyar Satıcı, Konya İl Yön. Kur. Üyesi
EROL ŞENER
İşçi, Sivas Üyesi
M. YÜKSEL ÜŞENMEZ
İşçi, İçel İl Yön. Kur Üyesi
ZİYA YÜKSEL
İşportacı Konya Üyesi .
DURDU ZİBA
İşçi, Maraş Delegesi
ŞUAYİP GÜNGÖR
Motor İşçisi, Altındağ Üyesi
MUSTAFA KUZAK
Kaporta İşçisi, Altındağ Üyesi
MÜNİR CERİT
Sendikacı, Ankara İl Saymanı
Büyük Kongre Delegesi

İŞÇİ OLMAYANLAR

AYHAN AKKOYUNLU
Avukat, Boğazlıyan İlçe saymanı
Doç. Dr. TÜRKKAYA ATAÖV
Parti Merkez Bilim ve Araştırma Kurulu İç ve Dış Sosyal ve Siyasi Gelişmeler Komitesi Başkanı
ORAL ÇALIŞLAR
Öğrenci, Tarsus İlçesi Üyesi
ŞEKİBE ÇELENK
Eski Merkez Haysiyet Divanı Üyesi, hukukçu
GÜNEY DİNÇ
Avukat, İzmir İl Genel Meclisi Üyesi, Eski İl Başkanı, Büyük Kongre Delegesi
DENİZ GEZMİŞ
Devrimci Öğrenci Birliği Başkanı, Üsküdar İlçe Üyesi
ERDOĞAN GÜÇBİLMEZ
Parti Merkez Bilim ve Araştırma Kurulu Üyesi, S.B.F Sosyoloji Asistanı
HÜSEYİN İNAN
Çankaya İlçe Üyesi
ŞAKİR KEÇELİ
Boğazlıyan İlçe Başkanı, Avukat
AYTEN OKAN
Karşıyaka İlçe Sekreteri
ÖMER ÖZERTURGUT
Turgutlu İlçesi Üyesi, Fen Fakültesi Öğrenci Birliği Başkanı
ÖMER ÖZDAL
Avukat, Sivas İli Üyesi
GÜRKAN RIŞVANOĞLU
Avukat, Sivas İli Büyük Kongre delegesi
EROL TEMELKURAN
Muğla İli Büyük Kongre Delegesi
MEHMET TÜKENMEZ
Teknisyen, Gölbaşı İlçe Başkanı, Adıyaman Büyük Kongre Delegesi
ERBEY TÜRKOĞLU
Sivas Üyesi
YILMAZ DEMİR
Konya ili Yönetim Kur. Üyesi
NAZIM YAZAR
Silifke Üyesi, İçel Büyük Kongre D.
TESLİM TÖRE
Köylü, Malatya Üyesi
İSMAİL GÜLDAL
Sultanhisar İlçe Bşk. Büyük K. D.

1. 31 Ağustos 1966 / yürüyüş yapan Çorumlu işçileri Deniz Gezmiş, Nurettin Demirdöven ile birlikte ellerinde çiçeklerle karşılamıştı.

1. 5 Temmuz 1968 / Derby Lastik Fabrikasını işgal eden işçileri ziyaret.

3. 31 Ağustos 1966 / Taksim'de Türk-İş Bölge Temsilcisi İsmail Topkar'ı yuhaladıktan sonra gözaltına alınıyor.

4-7 Mart 1968 / Fen Fakültesi toplantı salonunda AİESEC Kongresi sırasında AP'li Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ü yuhalıyor.

5. Bakanı yuhalamak suçlaması ile gözaltına alınan gençler 3. Nisan 1968'de 6 saat süren bir yargılamadan sonra serbest bırakılıyor.

6. Üniversite'deki Büyük İşgal'in bitişinden sonra Rektörle birlikte.

7. 1968 Eylül ayında Sultanahmet Cezaevinde Bora Gözen ve Veysi Sarısözenle birlikte.

8. 1968 Aralık / İstanbul Üniversitesinde Mini İşgal'de Rektörlük

YAYINLARI
SUNAR

Cumhur

KURUCUSU: YUNUS NADİ

45. yıl sayı: 15928

Komer, "12 yıl CİA'da çalıştığını,, söyledi

Amerikan Elçisi protestolarla karşılandı

İstanbul ve Ankara'da olaylar çıktı: Yeşilköy'de 18 genç nezaret altına alındı

Amerika'nın yeni Türkiye Büyükelçisi Robert Komer'in gelişi, dün İstanbul ve Ankara'da olaylara yol açmıştır. Yeşilköy ve Esenboğa'da gençler tarafından protesto edilen Komer, İstanbul'da bir soru üzerine gazetecilere, «12 yıl CIA'da (Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilâtı) çalıştım» demiştir. Bu arada, Amerikan Büyükelçisinin içinde bulunduğu sanılan bir uçak, Yeşilköy'de taşlanmış; protesto gösterileri sonunda 18 genç nezarete alınmıştır.

Gençler, 171 Sayılı Kanuna aykırı davranış iddiasiyle bugün Adliyeye verilecektir.

İSTANBUL'DA

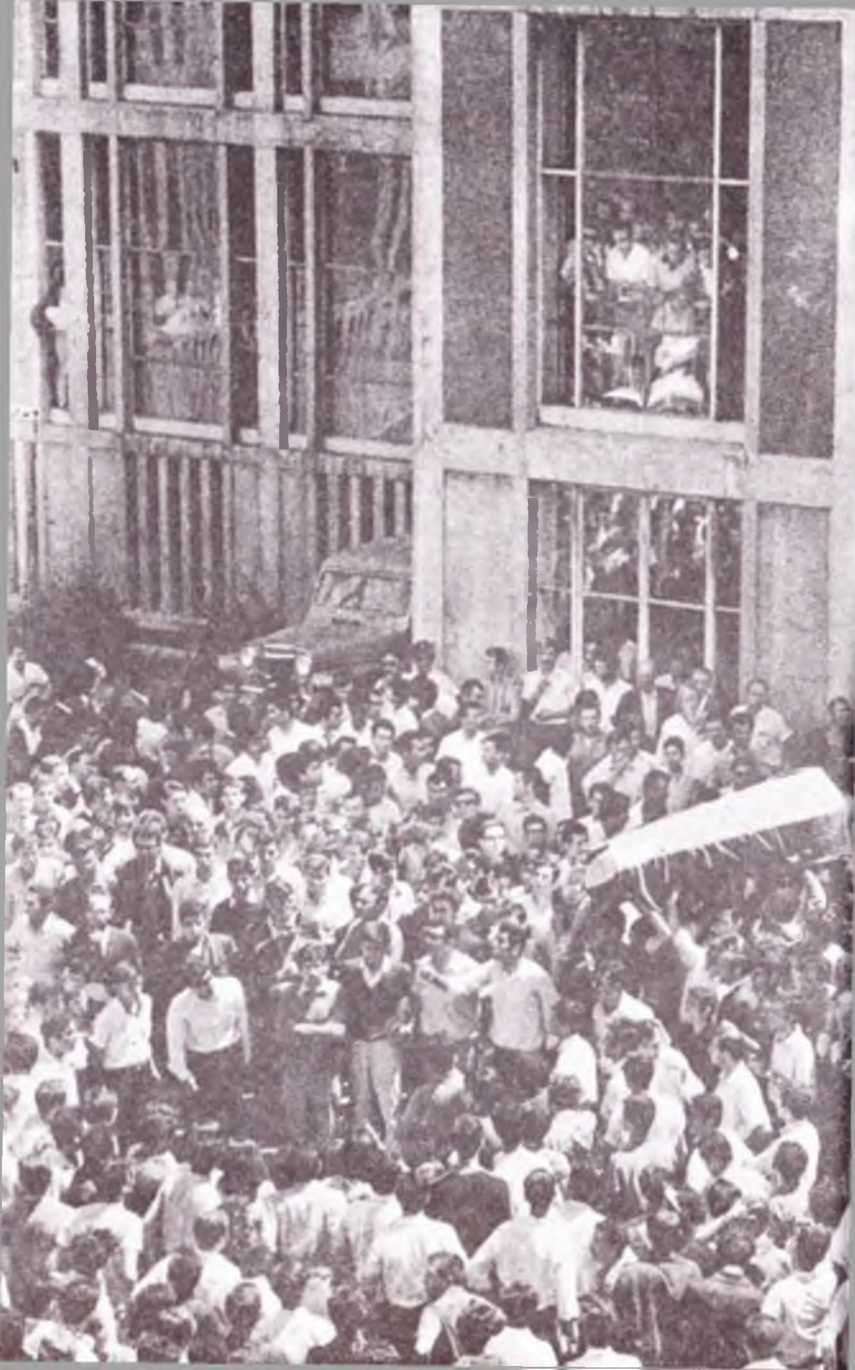
Saat 18'de geleceği bildirilen ...

Ali Akgül' ...
ölüm seb...

KALB NAKLİ DEVAM EDECEK

...örler, Üniversite ...ormunu görüştü

9. Kasım 1968 / Deniz yine en önde.

10. İstanbul'da kızgın yaz. Polis tarafından camdan atılarak öldürülen Vedat Demircioğlu için düzenlenen sembolik cenaze töreninde Deniz konuşuyor. (1968).

1969

13. İ.Ü. Hukuk Fakültesinden disiplin cezası alarak atılan Deniz Dekan Orhan Aldıkaçtı ile tartıştıktan sonra bir kez daha tutuklanıyor.

14. Aralık 1969 / Faşistler tarafından öldürülen Battal Mehetoğlu'nun başında.

15. Sayısız tutuklamalardan birinde Cihan Aalptekin ile birlikte. Cihan yaşamının son anına kadar Deniz'in kurtulması için uğraş verdi. Kızıldere olayı ile sonuçlanan 3 İngiliz teknisyenin kaçırılmasının amacı Deniz'in idam edilmesini önlemekti.

16. Deniz, SBF öğrenci yurdunda kalırken, Eylül 1969

17. THKO'nun 1971'deki Amerikalıları kaçırma eylemlerinin aktüel basında yansıması.

Kaçırılan Amerikalı zenci çavuş Finley..

Mart başında Ankara'da önce zenci çavuş Finley kaçırılmış, hemen akabinde serbest bırakılmıştı. Bu olay konuşulurken, 5 martta ise James Sexton, Richard Caraszi, James Gholson ve Larry Heavner adlı 4 Amerikalı, kaçırılmıştı. Gizli örgüt Amerikalılara karşılık 6 milyon lira istiyordu.

6 Mart 1971'de 5 Amerikalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesinde ararsarken, öğrencilerle asker çatıştı. Erdal Sever adlı öğrenci ile Veli Güzel adlı bir er öldü. 4 mart günü Ankara'da O.D.T.Ü'de çatışma olurken İstanbul'da 5 silahlı banka soyuşgu

4 Amerikalıyı kaçıranlar yolu dikenli telle kapatmışlardı.

4 Amerikalı, teşkilatçıların elinden kurtulduktan sonra...

Ankara Gölbaşında 4 Amerikalı serbest bırakılmıştı.

12 Martta kumandanların ül-

...ması ve anarşinin önlenmesi için Kocaeli Milletvekili Nihat Erim, CHP'den istifa edip 20 martta

Kaçırılan Amerikalılar memleketlerine dönünce başlarından geçenleri televizyonda anlatırken görülmektedirler...

O.D.T.Ü.'nün damında silahlanıp çatışmaya hazır bir vaziyette bekleyen teşkilatçılar görülüyorlar..

رقم الهوية
٩٣٤٨

الجبهة الشعبية الديمقراطية
لتحرير فلسطين
(اللجنة المركزية)

بطاقة هوية

الاسم:

المهمة:

التاريخ:

18. Deniz'in FKÖ'deki kimlik kartı.

19. Deniz Gemerek'te yakalanıyor.

TELGRAF: MİLLİYET, İstanbul
POSTA KUTUSU 492, İstanbul
TELEFON: 22 44 10 (Santral)
YIL: 21 SAYI: 8392

16 SAYFA
60 KURUŞ

Milliyet
Halk Gazetesi

18 MART 1971

Ankara'ya getirilen Deniz Gezmiş İçişleri Bakanıyle konuştu:

"BEN DEVRİM NEFERİYİM PARALARI GİZLİ ÖRGÜTE VERDİM,,

GEZMİŞ VE İÇİŞLERİ BAKANI

Gezmiş, İş Bankasını soyduklarını, 5 Amerikalıyı kaçırdıklarını ve beyanname dağıttıklarını itiraf etti

Bakan, Türkiyede tek ordu vardır, dediği zaman Gezmiş: "Sizin istifanızdan belli,, cevabını verdi

21. Deniz Gemerek'ten Ankara'ya getiriliyor.

TÜRKİYE TÜRKLERİNDİR

Pazar - 10 Ekim 1971

Hürriyet

GÜNLÜK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

Müessisi: SEDAT SİMAVİ (1896 - 1953)

Deniz Gezmiş ve yirmiüç arkadaşının duruşması bitti

KARAR: 18 İDAM

DENİZ GEZMİŞ, DURUŞMA SALONUNA GİRERKEN

ALTI İDAMLIK: Atilla Keskin, Hüseyin İnan, Recep Salkın, Mehmet Asal, Osman Alkoy, Ercan Öztürk.

3 sanık da beşer sene ceza yedi

ANKARA, (Hürriyet) — Anayasayı tebdil, tağyir ve ilgaya teşebbüsten Deniz Gezmiş ve 17 arkadaşı Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesince idam cezasına çarp-

22. Mamak Cezaevinde Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan ile birlikte.

Hürriyet

Cumartesi - 6 Mayıs 1972

TÜRKİYE TÜRKLERİNDİR

SEDAT SİMAVİ

YILDIRIM BASKI

Deniz GEZMİŞ

Yusuf ASLAN

Hüseyin İNAN

İDAM EDİLDİLER

ANKARA, (A.A.) — Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı tağyir, tebdil ve ilga, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni silâhla cebren iskat ve komünist bir rejim kurmak suçları sabit görülerek ölüm cezasına mahkûm edilen Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan hakkındaki hüküm, bu sabah saat 02.00 - 03.40 arasında infaz edilmiştir.

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan Cebeci'deki Sivil Kapalı Cezaevinin avlusunda asılarak idam edilmişlerdir. Geçen yıl tutuklandıklarından bu yana Askeri Cezaevi'nde bulunan hükümlüler, sıkılaştırılmış güvenlik tedbirleri arasında gece yarısından sonra sivil kapalı cezaevine nakledilmişlerdir.

[illegible]

İDAMLAR BURADA YAPILDI — Askeri Cezaevinden Merkez Cezaevine nakledilen Gezmiş, Aslan ve İnan, sabaha karşı burada idam edildiler. Yukarıda, Merkez Cezaevinin uçaktan alınmış [illegible] görülüyor. Merkez Cezaevi fotoğrafta da görüldüğü gibi, binalar şeklinde 8 küçük bahçeden ve her de sol yanda görülen bir uzun bahçeden meydana gelmektedir. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan hakkındaki idam cezaları küçük bahçelerde infaz edilmiştir. (Foto: Hüseyin EZER)

DENİZ,YUSUF,İNAN SAVAŞA DEVAM!

Ben şahsi hiç bir çıkar gözetmeden halkımın mutluluğu ve bağımsızlığı için savaştım. bu bayrağı bu ana kadar şerefle taşıdım; bundan sonra bu bayrağı Türkiye halkına emanet ediyorum. Yaşasın İşçiler ve Köylüler Kahrolsun Faşizm.
HÜSEYİN İNAN

Yaşasın Türkiye Halkının Bağımsızlığı. Yaşasın Marksizmin-Leninizmin Yüce İdeolojisi. Yaşasın Türk ve Kürt Halklarının Bağımsızlık Mücadelesi, Kahrolsun Emperyalizm
DENİZ GEZMİŞ

Ben Halkımın bağımsızlığı ve mutluluğu için şerefimle bir defa ölüyorum, sizler, bizi asanlar, şerefsizliğinizle her gün öleceksiniz. Biz halkımızın hizmetindeyiz sizler Amerika'nın hizmetindesiniz. Yaşasın Devrimciler Kahrolsun Faşizm
YUSUF ASLAN

Türkiye'nin bağımsızlığından başka bir şey istemedik ve bu sebeple Amerikan Emperyalizmine ve işbirlikçilerine karşı mücadele verdik. Bundan dolayı ölümden korkmuyoruz. Onu ancak işbirlikçiler düşünsün ve ancak onlar kendi canının telâşına düşsünler ve ben 24 yaşındayken kendimi Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmekten onur duyuyorum. Bağımsızlık düşüncesini mezara kadar götüreceğiz.

OLIGARŞİ 1 MAYIS'TA BAŞLATTIĞI PROVOKASYONU 6 MAYIS'TA SÜRDÜRMEK İSTEDİ

30 Mart KIZILDERE DİRENİŞİ'ni daha yeni andık..

6 Mayıs DİRENİŞİ'ni de aynı heyecanla anıyoruz..

Çünkü, 30 Mart bir başlangıçtı, 6 Mayıs bunun bir devamıdır...

Çünkü 30 Mart'ta 10 yiğit devrimci, idam sehpasına götürülmek istenen 3 yoldaşını kurtarmak istedikleri için katledilmişlerdi. Teslim olmayı değil, direnmeyi tercih ettikleri için öldürülmüşlerdi.

Çünkü, 6 Mayıs'ta devrimcilere layık tavır bu kez idam sehpalarında devam [illegible]

Kızıldere direnişi idam sehpalarında DENİZ'in YUSUF'un HÜSEYİN'in sürdürdüğü direnişle 6 Mayıs'a kopmaz bağlarla bağlanmış oldu...

İşte bu yüzden, her yıl 30 Mart'ta ve 6 Mayıs'ta oligarşinin kirli yüreği iki kez ağzına gelir. Oligarşi iki kez anlar çaresizliğini

6 Mayıs 1977'de de, değişen bir şey yoktu: Oligarşinin artan korkusu ve devrimcilerin yükselen mücadele azmi. Üstelik, 1 Mayıs'ta tezgahladığı kanlı katliamdan hemen sonra, bu iğrenç provokasyonla halk yığınlarını yıldırmağa ve [illegible] 1 Mayıs'ta da devam ettirmek istediği bu oyuna rağmen kendi gölgesinden korkar oldu.

[illegible], 1 Mayıs'ta içtiği kanla doymayan oligarşi, 6 Mayıs günü de, halkın muhalefetini kanla terörle bastırma siyasetini, bu kez yaydığı yalan ve uydurma [illegible]

[illegible]

● Onlar ABD Emperyalizmine karşı dövüştüler!

● Onlar arkalarında sadece çiçek getirilen bir tümsek değil, devrimci yolu aydınlatan bir ışık, uyuyanları uyandıran bir çığlık bıraktılar

YAŞAM VE ANILAR - 6

"Genç araştırmacı Turan Feyizoğlu birkaç yılı kaplayan belgesel çalışmasında, Deniz Gezmiş'in izlerini, anlatı ve anılar, gazete küpürleri, dergi, bildiri ve diğer belgeler üzerinden yakalamaya çalışıyor.

Bu belgeselde Deniz'in kısa ama dopdolu onurlu yaşamına, kararlılığına, müdahaleciliğine tanıklık ediyoruz. Türkiye'nin insanları onu çok sevdi. 6 Mayıs'ta halkın yüreğinde birşeyler derinden sarsıldı. O yapılması gerekeni hiç bir zaman ertelemedi. O bir isyancıydı."

ISBN 975-344-030-8